

**LA VIABILITAT
ECONÒMICA I POLÍTICA
DE LA
DEFENSA EUROPEA**

XAVIER FERRER I JUNQUÉ

Barcelona 2007

DEPARTAMENT DE POLÍTICA ECONÒMICA I ESTRUCTURA
ECONÒMICA MUNDIAL

FACULTAT DE CIÈNCIES ECONÒMIQUES I EMPRESARIALS

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales
Departament de Política Econòmica i Estructura Econòmica Mundial
Doctorat: Economia Internacional i Desenvolupament Econòmic

Tesi Doctoral

**LA VIABILITAT ECONÒMICA I POLÍTICA
DE LA DEFENSA EUROPEA**

Doctorant: Xavier Ferrer i Junqué
Director: Dr. Francesc Granell i Trias
Tutor de la UB: Dr. Benjamí Bastida i Vila

Barcelona, juliol de 2007

LA VIABILITAT ECONÒMICA I POLÍTICA DE LA DEFENSA EUROPEA

Tesi doctoral presentada per
Xavier Ferrer i Junqué

Per a optar al grau de
Doctor en Ciències Econòmiques i Empresariales
Per la Universitat de Barcelona

Tesi realitzada en el Departament de Política Econòmica i Estructura Econòmica Mundial de la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat de Barcelona, en el marc del Programa de Doctorat d'Economia Internacional i Desenvolupament Econòmic (Bienni 1996-1998), sota la direcció del Dr. Francesc Granell i Trias, catedràtic d'Organització Econòmica Internacional, i la tutoria del Dr. Benjamí Bastida i Vila, catedràtic de Política Econòmica.

Barcelona, juliol de 2007

A la Cristina, per la seva paciència i estima, i a la Carla, la Paula i l'Anna.

Al Dr. Francesc Granell li agraeixo el seu suport i mestratge.

I un agraïment a totes les persones que m'han ajudat en aquest llarg trajecte.

A títol d'agraïment

Per les orientacions, suggeriments, informacions diverses i ànims, que m'ha proporcionat, d'una manera clara i alhora acadèmica, el director de la Tesi, el catedràtic d'Organització Econòmica Internacional, Dr. Francesc Granell, a qui agreixo profundament el seu suport, entusiasme i ajuda en tot moment i la seva habilitat en saber engrescar-me i orientar-me en aquest dens treball.

A més, també he tingut el suport inestimable de destacats experts en temes de seguretat i defensa i d'acadèmics, sense els quals no hagués estat possible obtenir el nivell de la Tesi, ja que m'han assessorat i ajudat de totes maneres, des de facilitar-me informació documental i interessants converses, molt útils per a l'elaboració de la Tesi. Seguidament detallo algunes de les persones que m'han donat suport, alhora que em disculpo de les que, de ben segur, també es mereixerien ser en aquesta relació. En primer lloc, agrair al catedràtic de Política Econòmica, Dr. Benjami Bastida, per la seva tutoria de la Tesi, i un agraïment especial a la professora del Departament d'Estadística i Investigació Operativa de la UPC, Dra. Pilar Muñoz, pel seu ajut en l'elaboració de les anàlisis predictives i de correlació. Agraeixo també la seva col·laboració a Martin Ortega, Cristina Gallach, Montserrat Millet, Víctor Gavin, Pedro Fatjó, Lluís Solà, Esther Barbé, Francesc Morata, Jordi Bacaria, Joan Clavera, Raül Romeva i Antoni Segura, entre d'altres.

També vull fer palès el meu agraïment, a persones que m'han ajudat, sense les quals el llarg trajecte de l'elaboració d'aquesta Tesi, hagués sigut, de ben segur, més complex. M'han donat un suport inestimable l'Anton Gasol, Joaquim Batlle, Àlex Ruiz, Jordi Singla, Ferran Aranda, Jaume Gibert, Miquel Sanchís, Josep Martinoy, Carme Colomina, Dèbora Miralles, David Bajona, Concepción Verdugo i Joan Rosàs, entre d'altres.

I naturalment a la meva família, especialment a la Cristina i a les meves filles, la Carla, la Paula i l'Anna, a qui he escatimat moltes hores i moments, que ja no són recuperables. I també, a la meva mare, que en la distància de Torroella, també era conscient d'aquest treball. I un record sentit per al meu pare. Sense l'esforç d'ells, en uns temps difícils, que em varen facilitar la possibilitat d'estudiar, no hagués estat possible fer aquesta Tesi.

Índex

PART I

INTRODUCCIÓ, HIPÒTESI, OBJECTIUS I METODOLOGIA

1. Introducció	16
1.1.- L'estat del debat sobre la seguretat i la defensa	18
1.2.- Hipòtesi sobre la defensa europea	23
1.2.1.- Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna	24
1.2.2.- Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna	28
1.2.3.- Altres elements que confirmen la necessitat d'una defensa europea	32
1.2.3.1.- Una Unió Europea més gran i més complexa	32
1.2.3.2.- Els límits de la Unió Europea	35
1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions	38
1.2.3.4.- Xina, Índia i la defensa europea	40
1.2.3.5.- Els estats fracassats	42
1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional	44
1.2.3.7.- La Unió Europea ha de ser un actor influent en el món	49
1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat	51
1.3.- Acotació del marc de la investigació	54
1.4.- Objectius de la Tesi	55

1.5.- Metodologia qualitativa i quantitativa utilitzada per a dur a terme la investigació	57
1.5.1.- Anàlisi descriptiva i qualitativa a la Part II de la Tesi	57
1.5.2.- Anàlisi quantitativa a la Part III de la Tesi	58
1.5.3.- La metodologia utilitzada a la Part IV es basa en l'anàlisi econòmica de la despesa en defensa i la seva relació amb les variables econòmiques	59
1.5.4.- A la Part IV, a més, es realitza una anàlisi predictiva de la despesa en defensa i la seva correlació amb les variables econòmiques	61
1.5.5.- Metodologia utilitzada a la Part V, a on s'hi detallen les conclusions de la Tesi	62
1.6.- Organització i estructura expositiva de la Tesi	64

PART II

ANTECEDENTS, DESENVOLUPAMENT I PERSPECTIVES DE LA POLÍTICA DE SEGURETAT I DEFENSA EUROPEA

2.- La construcció de l'Europa política i de la defensa	67
2.1.- El camí cap a una defensa europea	67
2.2.- La Comunitat Europea de Defensa	72
2.3.- L'intent de cooperació política	75
2.4.- El camí cap a l'Acta Única Europea	80

2.5.- El Tractat de la Unió Europea i la creació de la Política Exterior i de Seguretat Comuna	82
2.5.1.- Els instruments de la PESC	83
2.5.2.- Les funcions de les institucions europees en l'àmbit de la PESC	85
2.5.3.- La presa de decisions en la PESC	87
2.5.4.- La <i>Declaració Petersberg</i> en el marc de la UEO	87
2.6.- La guerra a l'antiga Iugoslàvia i la seva influència en la política de defensa de la UE	89
3.- La realitat actual de la Política Europea de Seguretat i Defensa en el context mundial	95
3.1.- L'impuls en la seguretat i defensa europees. La Política Europea de Seguretat i Defensa	95
3.2.- Vinculació de l'exèrcit amb les altres forces de seguretat	101
3.3.- El Tractat de Niça	105
3.4.- Les dificultats de consens entre els estats de la UE	106
3.5.- El finançament de la Política Exterior i de Seguretat Comuna i de la Política Europea de Seguretat i Defensa	108
3.6.- L'Estratègia de Seguretat Nacional dels EUA del 2002	112
3.7.- L'Estratègia Europea de Seguretat	113
3.8.- La coordinació de les capacitats operatives dels estats membres de la UE. L'Agència Europea de Defensa	114
3.9.- La cooperació UE-ONU	116
3.10.- La cooperació UE-OTAN	118
3.11.- Les operacions de la Unió Europea a l'exterior	120

4.- El Tractat constitucional: els problemes per a la seva acceptació i les opcions de futur	
4.1.- La fórmula de la Convenció per preparar el futur polític d'Europa	122
4.2.- Situació i consideracions de la PESD prèvies al Tractat constitucional	127
4.3.- La política exterior i de defensa de la Unió segons el Tractat constitucional	129
4.4.- L'Agència Europea de Defensa i la realitat de la indústria militar	133
4.5.- Les opcions de futur. El Consell Europeu de 21 i 22 de juny de 2007	136

PART III

LES CAPACITATS MILITARS DELS ESTATS: LES FORCES ARMADES I ELS SERVEIS D'INTEL·LIGÈNCIA

5.- La capacitat militar com a component de la defensa europea	139
5.1.- Les forces armades de les principals potències militars i la comparació amb els estats de la UE	142
5.1.1.- Les complexes relacions entre la UE i l'OTAN	147
5.1.2.- Capacitats militars de la UE	152
5.1.2.1.- Actuacions militars de la Unió Europea, com a tal	154

5.1.3.- Les forces armades del Regne Unit	156
5.1.4.- Les forces armades de França	162
5.1.5.- Les forces armades d'Alemanya	167
5.1.6.- Les forces armades d'Itàlia	171
5.1.7.- Comparació entre les forces armades dels quatre estats més importants de la UE	175
5.1.8.- Les forces armades d'Espanya	179
5.1.8.1.- La directiva de defensa nacional	180
5.1.8.2.- Les forces armades espanyoles i la seva projecció exterior	181
5.1.8.3.- La dotació de les forces armades espanyoles	182
5.1.9.- Les forces armades de Rússia	183
5.1.10.- Les forces armades dels Estats Units	188
5.1.11.- Les forces armades de la Xina	192
5.1.12.- Les forces armades de l'Índia	195
5.1.13.- Les forces armades del Japó	196
5.1.14.- Les forces armades d'altres estats asiàtics	198
5.1.15.- Comparació de les forces armades entre els estats asiàtics	202
5.1.16.- Efectius humans dels exèrcits	206
5.1.17.- Una nova dimensió de l'estratègia de les armes. Les capacitats nuclears	207
5.2.- Els serveis d'intel·ligència com a part integrant de les capacitats militars	210
5.2.1.- Serveis d'intel·ligència del Regne Unit	211
5.2.2.- Serveis d'intel·ligència de França	215
5.2.3.- Serveis d'intel·ligència d'Alemanya	219
5.2.4.- Serveis d'intel·ligència d'Itàlia	222
5.2.5.- Serveis d'intel·ligència d'Espanya	224
5.2.6.- Servies d'intel·ligència de la UE. Realitat i futur	231
5.3.- Conclusions relacionades amb les capacitats militars: forces armades i serveis d'intel·ligència	235

PART IV

INCIDÈNCIA DE LES VARIABLES ECONÒMIQUES I SOCIALS EN LA SEGURETAT I DEFENSA DE LA UNIÓ EUROPEA

6.- Anàlisi comparada de les variables econòmiques i socials i de la despesa en defensa, dels estats de la UE, dels EUA i d'altres potències mundials	239
6.1.- Pressupost en defensa	243
6.2.- Producte Interior Brut	249
6.3.- Percentatge de despesa militar sobre el PIB	253
6.4.- Deute públic per estat	258
6.5.- Dèficit públic per estat	260
6.6.- Inflació per estat	262
6.7.- Atur per estat	264
6.8.- Despesa social per estat	266
6.9.- Conclusions	268
7.- Anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la UE i dels EUA i de la relació entre les variables econòmiques respecte de la despesa en defensa	271
7.1.- Anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la Unió Europea i dels Estats Units	272

7.2.- Anàlisi del model de comportament europeu de despesa militar, per estats	276
7.2.1.- Anàlisi amb les dades del 2003	276
7.2.2.- Anàlisi amb les dades del 2006	278
7.3.- Relació de diverses variables econòmiques respecte la despesa en defensa	281
7.4.- Conclusions	283
Annex n. 7.1.-Anàlisi de tendències	285
Annex n. 7.2.- Relació entre el PIB i la despesa en defensa	286

PART V

PERSPECTIVES, POSSIBLES ESCENARIS I CONCLUSIONS

8.- Les perspectives de la Política Europea de Seguretat i Defensa com a factor de la integració europea	291
8.1.- Objectius estratègics de la UE	295
9.- Els possibles escenaris futurs de la defensa europea	296
10.- Conclusions	301
Glossari de sigles	318
Il.lustracions	324
Bibliografia	330

PART 1

INTRODUCCIÓ, HIPÒTESI, OBJECTIUS I METODOLOGIA

1.- Introducció

La present Tesi Doctoral aborda la viabilitat de la política europea de defensa, analitzant els aspectes econòmics i polítics que l'envolten i que han fet d'aquesta àrea d'activitat, una de les més dinàmiques de la integració europea en els darrers anys.

Després de l'anàlisi històrica i de l'entorn polític en el que s'ha desenvolupat la política europea de seguretat i defensa, la Tesi tracta d'analitzar els factors econòmics condicionants de la despesa en defensa, en base a la metodologia que s'ha aplicat i que es detalla seguidament.

En el pla personal, exposar que mentre es construïa l'escenari comunitari, també s'anava consolidant la meva formació universitària, d'economista, a la Facultat de Ciències Econòmiques i Empresariales de la Universitat de Barcelona (UB) i de politòleg, a la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), que amb els posteriors Cursos de Doctorat, culminats amb el treball DEA sobre *Els límits de la Unió Europea*,¹ vaig començar a interessar-me fortament pels avenços de la integració econòmica i política d'Europa.

La meva dedicació professional al sector financer, a la Caixa, que em va permetre viure de prop tot el procés d'implementació de la moneda única europea, l'euro, la participació en el Curs sobre la Unió Europea, que organitza anualment el Patronat Català Pro Europa amb el suport del *Ministerio de Asuntos Exteriores* i el seguiment del procés de construcció europea que vaig fer a la columna *la setmana europea* en el diari *El Punt* i en la revista *Butlletí* de la Caixa, van anar consolidant, encara més, el meu interès per la construcció europea.

A més, ja des de fa temps, presideixo l'Associació de Diplomats dels Cursos de la Unió Europea a Catalunya (ADICEC) i també sóc el secretari de la Comissió de la Unió Europea del Col·legi d'Economistes de Catalunya, des d'on he desenvolupat diferents tasques a l'entorn de la Unió Europea, tant des del vessant d'organització com de participació en ponències i debats.

La informació i formació en el pla de la seguretat i la defensa, procedeix de la participació en debats i conferències en els que he participat, en el Col·legi d'Economistes de Catalunya o en seminaris especialitzats en la seguretat i la defensa, com el que organitza anualment la Fundació

¹ Ferrer, X. *Els límits de la Unió Europea*, Ed. Mediterrània, Barcelona (2000)

CIDOB i el Ministeri de Defensa, sobre la seguretat i defensa de la Mediterrània i els debats sobre la matèria que coordina l'Institut Europeu de la Mediterrània, del que en forma part el Ministeri d'Afers Exteriors i Cooperació del govern espanyol.

Així, en aquest escenari d'interès per a la construcció europea, val a dir que he anat evolucionant cap al vessant de la política exterior i de seguretat i defensa, que entenc com a essencial per a la consolidació de l'Europa política.

I és en aquest entorn de coneixement europeista que, animat pel catedràtic d'Organització Econòmica Internacional de la UB, el Dr. Francesc Granell, em decideixo a endinsar-me en l'anàlisi de la política de seguretat i defensa de la Unió Europea, fins el punt de convertir aquesta anàlisi en la present Tesi, anomenada *La viabilitat econòmica i política de la defensa europea*, que ha dirigit el citat Dr. Francesc Granell, amb el seu reconegut mestratge i el seu coneixement directe de la Unió Europea.

1.1.- L'estat del debat sobre la seguretat i la defensa

Amb la idea de situar una línia concreta d'investigació per a la Tesi i amb la finalitat de conèixer el més important i significatiu que s'ha publicat, tant des del punt de vista de reflexió general, com de publicacions que aporten llum al coneixement científic adreçat a la política de defensa i en especial a la defensa europea, ens hem preocupat per la recerca d'experts en la matèria que puguin aportar elements de coneixement i d'informació que faciliti la meua formació i em situï en el nucli del coneixement científic que hi ha avui en dia sobre la matèria objecte de la Tesi.

Hem cercat informació en dos camps de coneixement. D'una banda, des del vessant de l'economia, amb la finalitat d'estar al dia del coneixement científic que hi ha actualment sobre la seguretat i la defensa, hem procurat arribar als autors i obres més recents que aporten informació sobre la defensa europea, des del vessant del coneixement acadèmic i científic.

Així, a nivell de l'estat espanyol, el treball realitzat per les professores de la Universitat de Saragossa, Claudia Pérez-Forniés, Maria Dolores Gadea i Eva Pardos, sobre '*Gasto en defensa y renta en los países de la Alianza Atlántica (1960-2002)*',² aporta coneixement i rigor científic a l'anàlisi econòmica de la despesa en defensa respecte a variables econòmiques, donat que l'objectiu del treball és analitzar la relació entre la despesa en defensa i la renda a llarg termini, a partir d'un tractament conjunt de quinze estats membres de l'OTAN. Per realitzar la investigació utilitzen el mètode de regressions aparentment relacionades i amb les mateixes variables per a tots els estats.

Un altre treball amb rigor científic sobre la despesa militar en els estats europeus, és l'aportació de Miguel Angel Alonso i d'Antonio Martínez,³ de la Universitat Rey Juan Carlos de Madrid, en el que examinen la despesa militar en els països de l'Aliança Atlàntica, a partir d'un model de dades de panel amb efectes fixos que cobreix el període 1975-2005, incorporant variables com els factors econòmics, evolució de la renda per-càpita, dels preus dels béns militars, de la despesa pública total,

² Gadea, M.D., Pardos, E., Pérez-Forniés, C., *Gasto en defensa y renta en los países de la Alianza Atlántica (1960-2002)*, a Hacienda Pública Española/Revista de Economía Pública, 170: 137-153, (3/2004)

³ Alonso, M.A., Martínez, A., *Los determinantes del gasto militar en los países de la Alianza Atlántica: un estudio a través de un modelo de datos de panel para el período 1975-2005*, IX reunió de Economía Mundial, Madrid (2007)

població, etc.) factors polítics i burocràtics (evolució i assentament dels règims democràtics i de les llibertats individuals, inèrcia pressupostaria, etc) i els factors estratègic-militars (evolució de la despesa en defensa dels estats aliats i dels considerats rivals o potencialment rivals, grandària de les forces armades, etc).

En el marc internacional, el treballs de Ron Smith, de 1980⁴ i 1995⁵, conclouen que pel costat de l'oferta, la grandària del pressupost de defensa pot estar influït per la ideologia del partit en el poder i restringit pel nivell de renda i el dèficit públic del país. Murdoch i Sandler (1982)⁶, es basen en el model d'Olson i Zeckhauser (1966) per recordar la importància dels efectes de la renda i el rebuig de la defensa com a bé inferior, que Olson i Zeckhauser varen comprovar per mètodes no paramètrics. Aquests treballs, juntament amb els d'Avramides (1997)⁷, el de Hartley i Sandler (1990)⁸ i el de Dudley i Montmarquette (1981)⁹, aporten coneixement científic a l'anàlisi econòmica de la despesa en defensa.

Jurgen Brauer, analitza un conflicte regional, el de Turquia amb Grècia, en el seu treball de març de 2001¹⁰, aprofundint en l'anàlisi de la situació d'ambdós països a partir de models que utilitzen la demanda en la despesa militar, models que mesuren l'impacte econòmic i la despesa militar i simulacions macroeconòmiques de la despesa militar.

⁴ Smith, R. *The demand for military expenditure*, a *The Economic Journal*, 90: 811-820 (1980)

⁵ Smith, R. *The demand for military expenditure*, a K.Hartley i T.Sandler (eds), *Handbook of Defence Economics*. Vol.1, Àmsterdam: Elsevier Science B.V., 69-87 (1995)

⁶ Murdoch, J. Sandler, T. *A Theoretical and Empirical Analysis of Nato*, a *Journal of Conflict Resolution*, 26 (2): 237-263, (1982)

⁷ Avramides, C.A., *Alternative Models of Greek Defence Expenditures*, a *Defence and Peace-Economics*, 8 (2), 145-187 (1997)

⁸ Harley, K., Sandler, T. (eds), *The economics of defence spending: an international survey*, Routledge, Londres (1990)

⁹ Dudley, L., Montmarquette, C. *The demand for military expenditures: an international comparison*, *Public Choice*, 37: 5-31, (1981)

¹⁰ Brauer, J., *Military Expenditure, Economic Performance, and Political Economy of Conflict Resolution in Greece and Turkey*, (<http://www.aug.edu/sbajmb>), Augusta (EUA), (2001)

Saadet Deger i Somnath Sen, amb la seva publicació de 1990 sobre despesa militar ¹¹, analitzen la despesa militar mundial a finals de la dècada dels vuitanta, contrastant les implicacions polítiques i econòmiques. Per altra part, Keith Hartley, fa una aportació el 2003, sobre el futur de la política de defensa europea ¹², definint quines són les ineficiències principals i també analitza la indústria de la defensa. Daniel Hewitt fa una aportació ¹³ en la que examina la despesa militar de 125 estats des de 1972 a 1990, analitzant quins factors intervenen en el descens de la inversió en defensa. Un factor seria la crisi econòmica, seguit de l'existència cada vegada més significativa de règims democràtics, menys proclius a la despesa militar i, finalment, en el període analitzat, la influència de la pèrdua de força de la guerra freda.

En el pla del pressupost per a la defensa europea, Lefebvre ¹⁴ participa i coordina un treball realitzat amb rigorositat acadèmica, sobre els pressupostos de la Unió Europea, en l'apartat de la seguretat i la defensa, pel període 2007-2013.

La recent aportació (juliol de 2007) de Dunne, Perlo-Freeman i Smith, ¹⁵ sobre la despesa militar en els països desenvolupats, analitza, a partir de la seguretat i dels enemics potencials, aspectes com l'hostilitat i la capacitat militar. Altres treballs dels mateixos autors, aporten informació i rigor científic a l'anàlisi econòmica de la despesa militar. Destacar l'aportació de Dunne i Perlo-Freeman ¹⁶ sobre la despesa militar en països

¹¹ Deger, S. i Sen, S., *Military Expenditure: The political Economy of International Security*, Oxford University Pres (1990)

¹² Hartley, K., *The future of European Defence Policy: an economic perspective*, Defence and Peace Economics, 14 (2): 107.115, (2003)

¹³ Hewitt, D., *Military Expenditures 1972-1990: The Reasons Behind the Post-1985 Fall in World Military Spending*, IMF, Washington (1993)

¹⁴ Lefebvre, M. (coord.), *Quel budget européen à l'horizon 2013?*, Cardot., P., *Vers un budget européen dédié à la sécurité et à la défense*, Centre des Etudes Européennes de Strasbourg (CEES), Paris (2004)

¹⁵ Dunne, J.P., Perlo-Freeman, S., Smith, R., *The Demand for Military Expenditure in Developing Countries: Hostility versus Capability*, (2007)

¹⁶ Dunne, J.P., Perlo-Freeman, S., *The Demand for Military Spending in Developing Countries*, International Review of Applied Economics, Vol. 17, n.1, pl. 23-48, (2003)

desenvolupats o el treball de Dunne i Smith ¹⁷ que realitzen una anàlisi economètrica sobre la carrera armamentista.

També són interessants per la seva vinculació amb l'economia els treballs de Leontief y Duchin ¹⁸, sobre la despesa militar i el de Mcnamara ¹⁹ sobre la reducció de la despesa militar.

I d'altra banda, a l'escenari més proper a la ciència política i a la política en general, amb la finalitat de copsar el que hi ha escrit sobre l'objecte d'anàlisi, hem estat en contacte amb l'*Institut d'Etudes de Sécurité de l'UE*, amb converses i intercanvi d'informació amb l'investigador d'aquest Institut, el Sr. Martin Ortega ²⁰, autor, juntament amb altres col·laboradors del citat Institut, de nombroses obres a l'entorn de la defensa europea. També amb la Secretària de l'Alt Representant de la Política Exterior de la UE, el Sr. Javier Solana, que m'han facilitat informació diversa, a més d'haver analitzat amb profunditat l'Estratègia de Seguretat Europea, exposada pel mateix Solana, el desembre de 2003. Per altra part, la informació d'institucions com *SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute)* o l'*International Institute for Strategic Studies* que elabora el *Military Balance* i d'altres d'aquest estil, faciliten la informació i ajuden a disposar de capacitat d'anàlisi per endegar una investigació sobre la defensa europea.

Altres experts en l'escenari de la defensa europea, com és el cas de la catedràtica de Relacions Internacionals, la Dra. Esther Barbé ²¹, el Dr. Victor Gavin ²², el Dr. Pedro Fatjó ²³, els professors Diego Navarro, Jorge

¹⁷ Dunne, J.P., Smith, R., *The Econometrics of Military Arms Races*, a Hartley & Sandler ed., capítol 10, *Handbook of Defence Economics*, North Holland (2007)

¹⁸ Leontief, W. Duchin, F., *El gasto militar: hechos y datos, implicaciones mundiales y perspectivas futuras*, Alianza D.L., Madrid (1986)

¹⁹ Mcnamara, R.S., *Reducing military expenditures in the Third World*, Finance and Development, Vol. 28 (1991)

²⁰ Ortega, M. *L'intervention militaire et l'Union Européenne*, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UE, Cahier de Chaillot, n° 45, París (2001)

²¹ Barbé, E. y Sabiote, M. *Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa*, Observatori de Política Exterior Europea, dossier especial n. 4, Bellaterra, Barcelona (2006)

²² Gavin, V. *El rearme alemán y la Comunidad Europea de Defensa: 1950-1954*, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona (2005)

Aizpizua, Raül Romeva, entre d'altres, m'han proporcionat, a partir de denses converses i de les seves obres i orientacions, un coneixement sòlid i rigorós relacionat amb el vessant polític de la defensa europea.

Per altre part, també s'han valorat les aportacions de diferents experts que tenen posicions contraries a un increment de la despesa militar i que estan en la línia de la limitació o l'extinció de la mateixa. M'estic referint als treballs d'Ignacio Ramonet ²⁴, de Noan Chomsky ²⁵ i, en el pla més proper a casa nostra, de l'economista Arcadi Oliveras ²⁶. Aquesta literatura dóna un contrapès a la informació detallada abans, fet que permet una major capacitat de contrastació de l'anàlisi que, de ben segur, millora la investigació de la Tesi.

Les aportacions, tant de les Institucions detallades com dels autors, estan descrites en el decurs dels capítols de la Tesi, en el lloc que més s'hi adaptem i, naturalment, també estan detallades a la Bibliografia.

Així, amb la informació i formació que m'ha suposat la recerca del coneixement científic que hi ha sobre la seguretat i la defensa en general i sobre la defensa europea en particular, tant des del vessant econòmic com polític, creiem que estem en condicions d'elaborar les hipòtesis del Treball a realitzar, així com centrar i acotar la investigació de la Tesi.

²³ Fatjó, P. i Colom, G. *La defensa de la UE. Voluntades polítiques y capacidades militares básicas*, CIDOB, Barcelona (2005)

²⁴ Ramonet, I. *Las guerras del s. XXI*, Mondaroni, Barcelona (2002)

²⁵ Chomsky, N., *Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy*, Metropolitan Books, Hardcover (2006)

²⁶ Oliveras, A. i Ortega, O. (eds) *El militarismo en España: balance del ciclo armamentista español hasta 2007*, Icaria-Antrzyt, Barcelona (2007)

1.2.- Hipòtesi sobre la defensa europea

Amb tota la formació i informació adquirida, ens hem vist amb la capacitat suficient per a formular la Hipotesi de la Tesi, centrant-la en la necessitat d'una defensa europea. A aquesta conclusió hi hem arribat després d'analitzar els elements importants que hem considerat essencials de la realitat europea, pel que fa relació a l'àmbit de la defensa europea.

Així, si ens fixem en la informació que ens faciliten l'Eurobaròmetre ²⁷ i d'altres enquestes, veurem que la majoria dels europeus volen més capacitat, en clau europea, tant per a les relacions exteriors com per a la defensa i seguretat comunes i, de fet, en els darrers anys i després del fracàs de la Comunitat Europea de Defensa (CED) ²⁸ el 1954, la Comunitat ha avançat en la definició del que hauria de ser una defensa europea ben estructurada, sobretot després de l'Acta Única Europea de 1987.

La qüestió que pretén abordar aquesta Tesi, és saber si aquest desig dels ciutadans europeus es pot reflectir en una realitat concreta, considerant els elements de defensa que existeixen actualment i tenint en compte les perspectives de futur que s'intueixen.

Es tracta d'analitzar si aquesta petició dels ciutadans, és possible o és una utopia i també, saber fins a quin punt seria eficaç pel que fa a les relacions exteriors de la Unió i referent a la defensa i seguretat europees.

Seguidament, es detalla i s'analitza la informació que ens facilita l'Eurobaròmetre, respecte a la consciència ciutadana.

Les dades que ens dona l'enquesta de l'Eurobaròmetre en els darrers tres anys (2004, 2005 i 2006), sobre l'opinió dels ciutadans europeus, respecte de la política exterior comuna i la política de defensa, ens indica que hi ha una voluntat ciutadana a favor de l'existència d'ambdues polítiques, en clau europea.

²⁷ L'Eurobaròmetre és una enquesta sobre diferents àmbits de les polítiques europees, que gestiona la Comissió Europea des de 1973 i té com a objectiu principal conèixer el que pensen els ciutadans europeus, sobre el que passa a la Unió Europea (http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm)

²⁸ Fursdon, E. *The european Defence Community, A History*, Macmillan, London (1980)

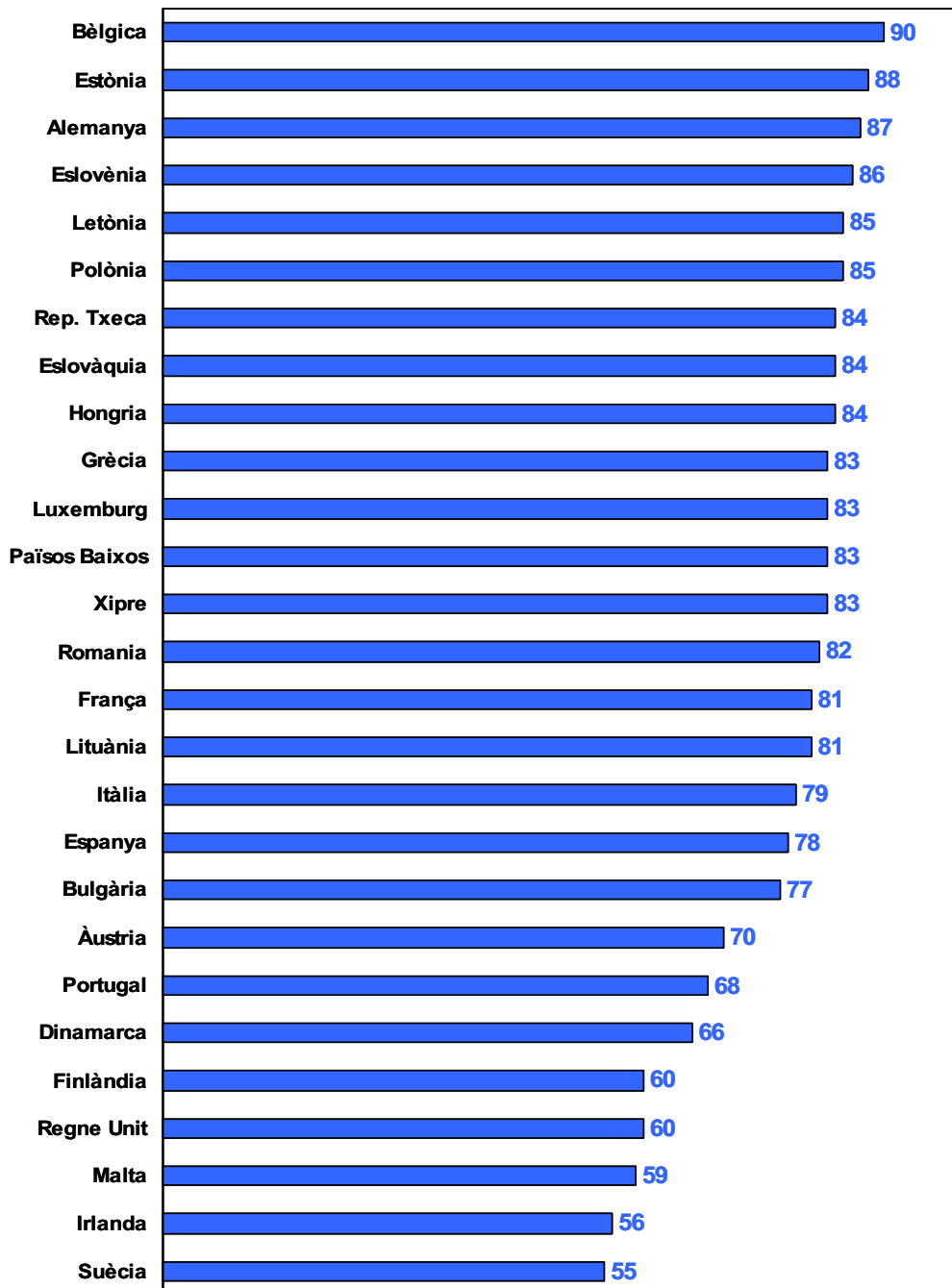
1.2.1.- Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna

De les dades facilitades per les enquestes de l'Eurobaròmetre, corresponents als anys 2004, 2005 i 2006, es desprèn que hi ha un interès, en la ciutadania europea, perquè s'avanci en la Política de Seguretat i Defensa Comuna, tal com es manifesta en els quatre gràfics que es mostren a continuació.

Gràfic 1.1.1

Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2004)

En %

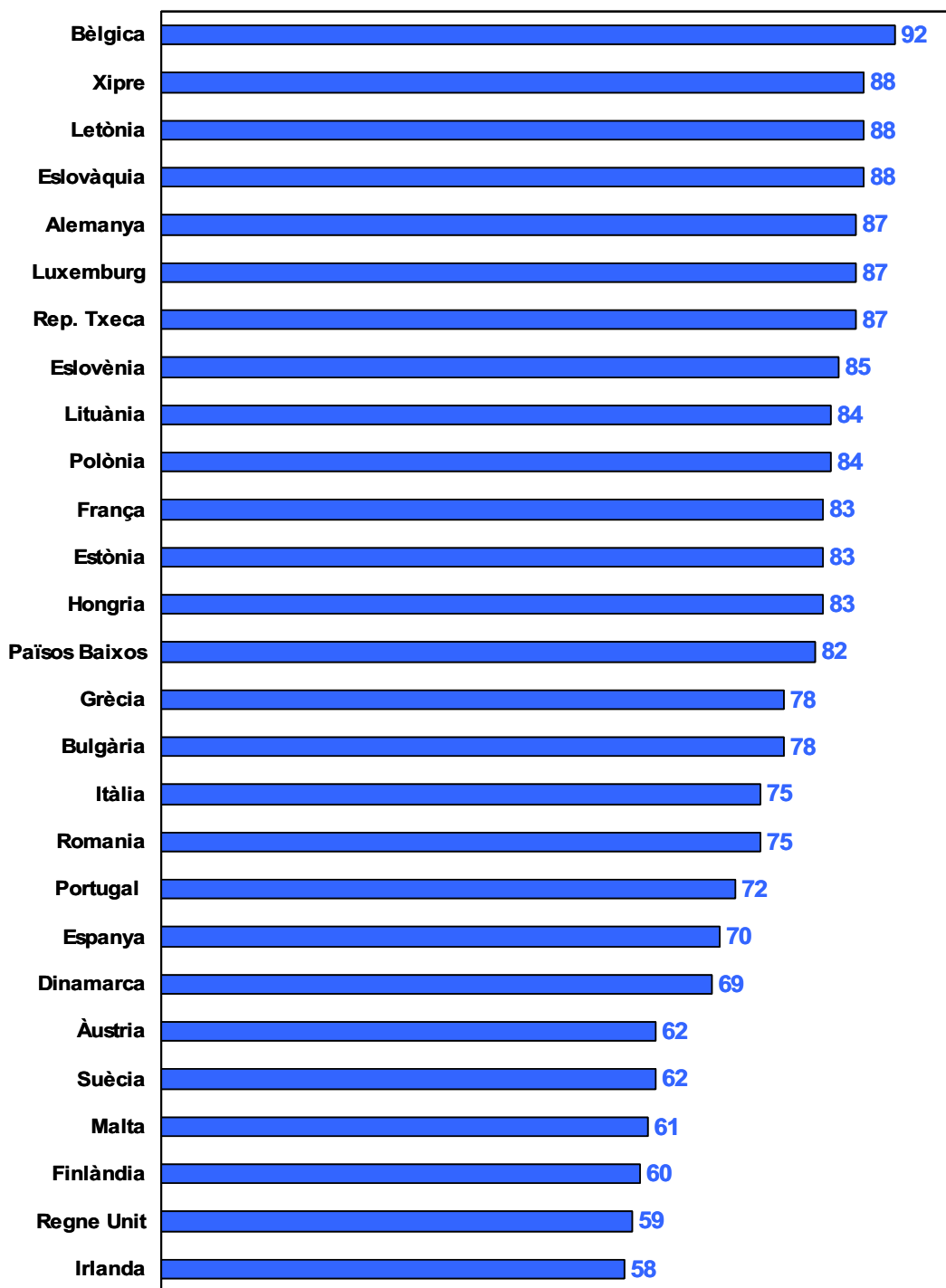

Font: Eurobarometer 62 – Public opinion in the European Union (desembre 2004)

Gràfic 1.1.2

Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2005)

En %

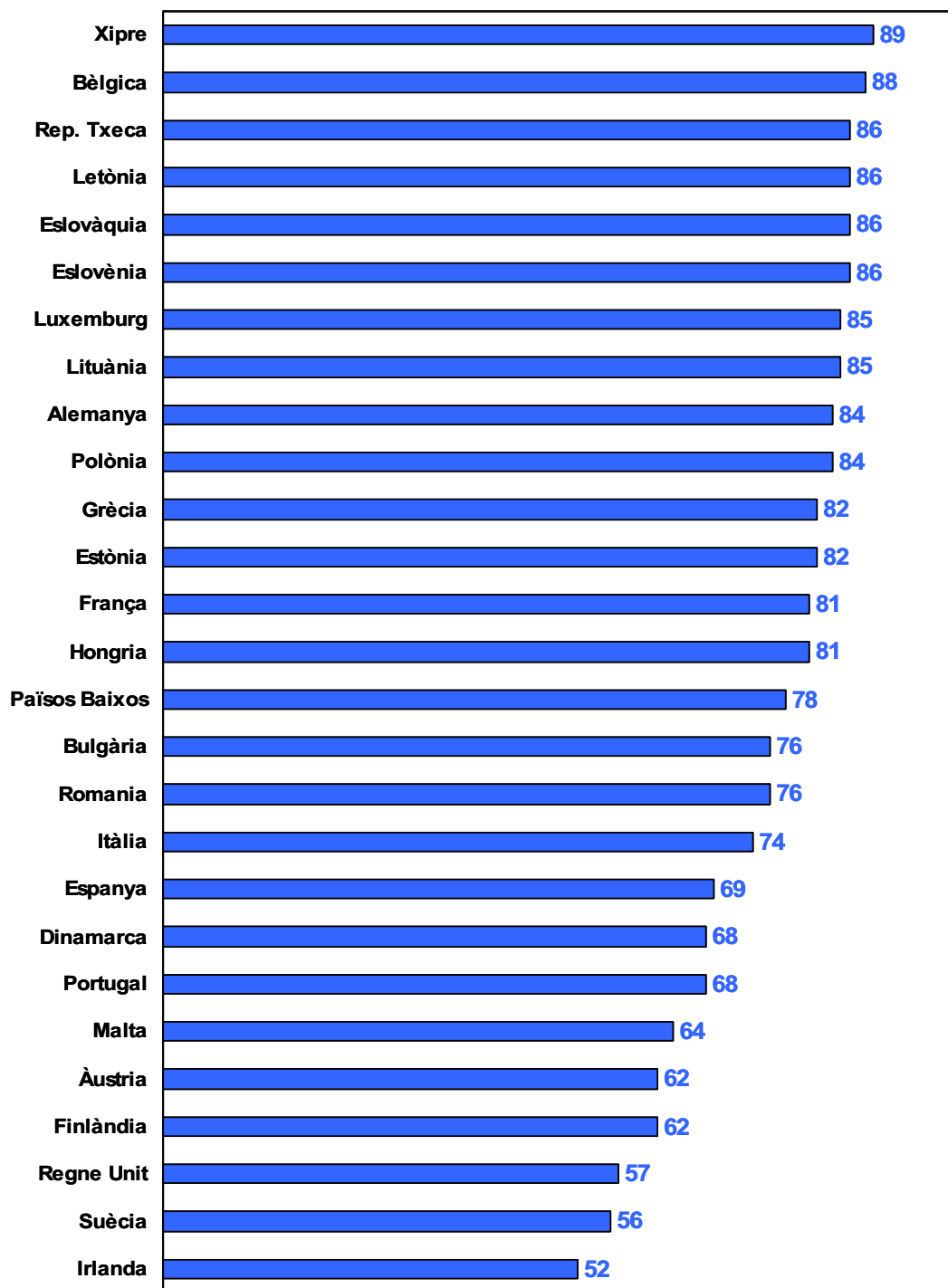

Font: Eurobarometer 64 – Public opinion in the European Union (desembre 2005)

Gràfic 1.1.3

Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2006)

En %

Font: Eurobarometer 66 – Public opinion in the European Union (desembre 2006)

Gràfic 1.1.4

Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2006)
Comparació de la mitjana europea, en %

Font: Eurobarometer 66 – Public opinion in the European Union (2004, 2005, 2006)

Així, si entrem en detall de les dades que ens facilita l'Eurobaròmetre, observem que la mitjana europea, en quan a la voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Europea, se situa entre el 78% de 2004 i el 75% de 2006, percentatges que ens marquen un alt grau d'acceptació d'aquestes polítiques.

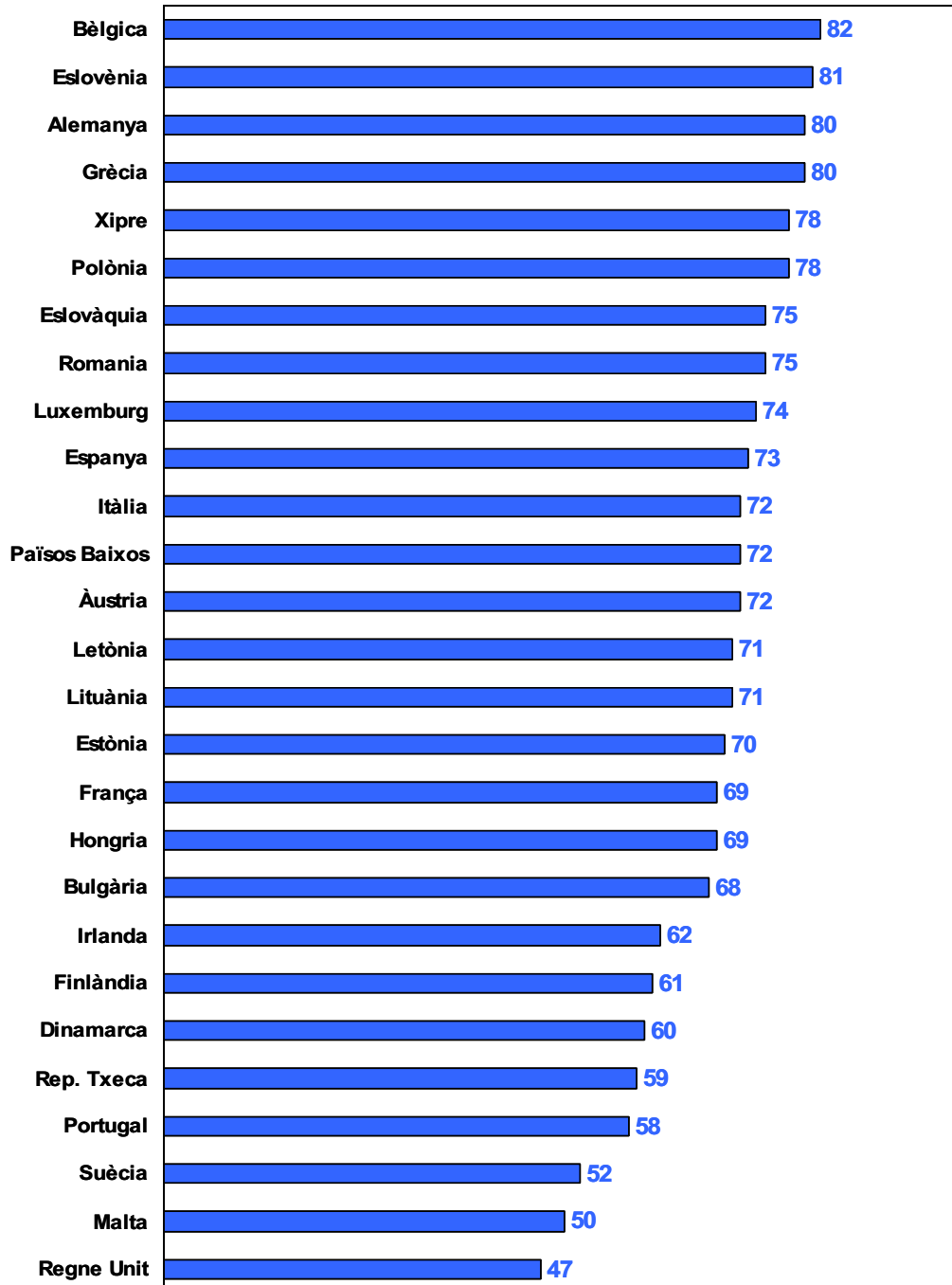
Pel que fa als estats, observem que França i Alemanya superen, en tots els tres anys analitzats, el 80% d'acceptació, mentre que el Regne Unit no supera el 60% en cap dels tres anys. Aquestes dades tenen una relació directa pel que fa al model per a la UE que defensen aquests estats, més implicació política, en el cas de França i Alemanya i una àrea econòmica, com preconitza el Regne Unit.

1.2.2.- Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna

De les dades facilitades per les enquestes de l'Eurobaròmetre, corresponents als anys 2004, 2005 i 2006, es desprèn que hi ha un interès, en la ciutadania europea, per que s'avanci en la Política Exterior Comuna, tal com es manifesta en els quatre gràfics que es mostren a continuació

Gràfic 1.2.1

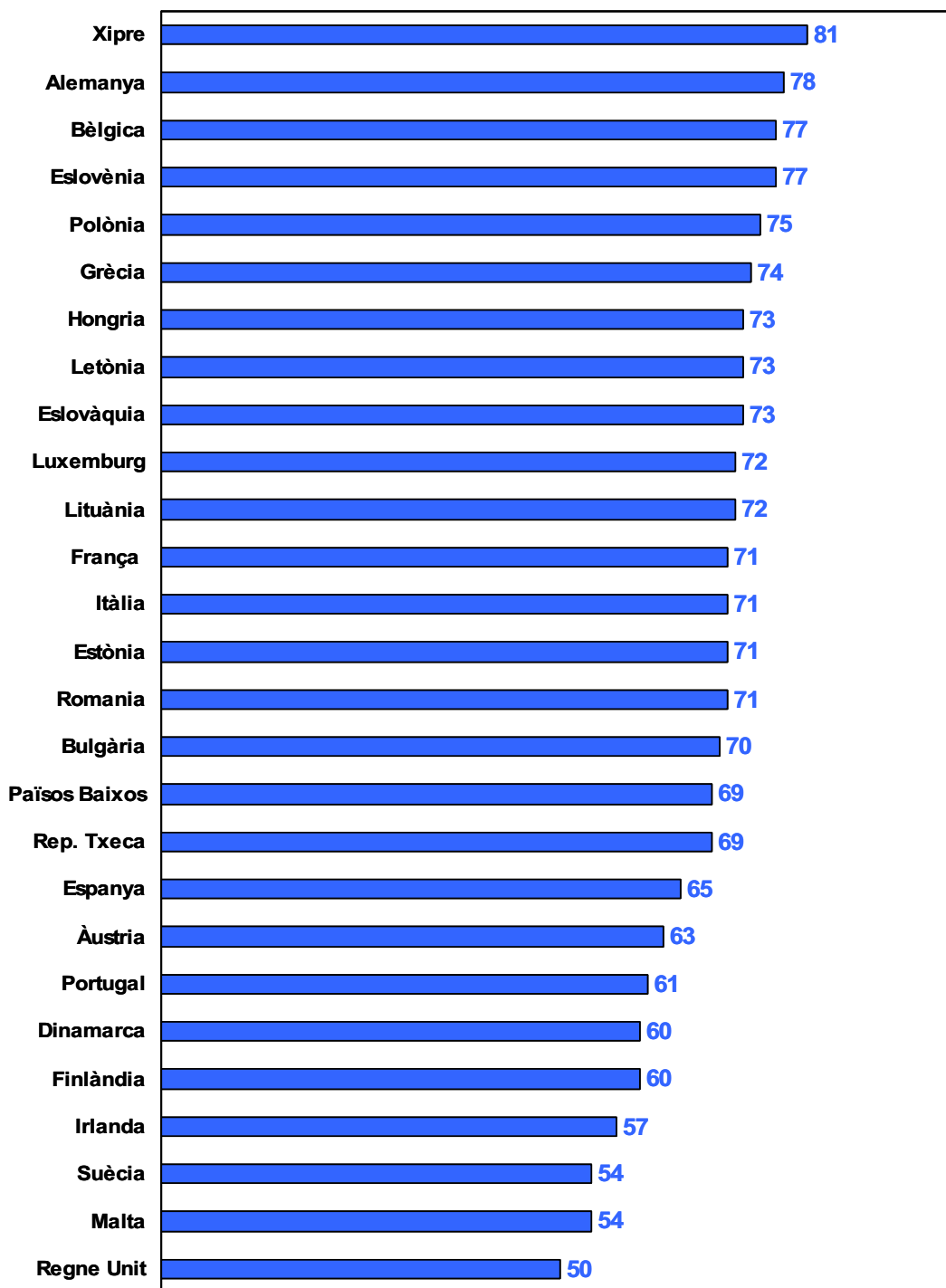
Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna (2004) En %

Font: Eurobarometer 62 – Public opinion in the European Union (desembre 2004)

Gràfic 1.2.2

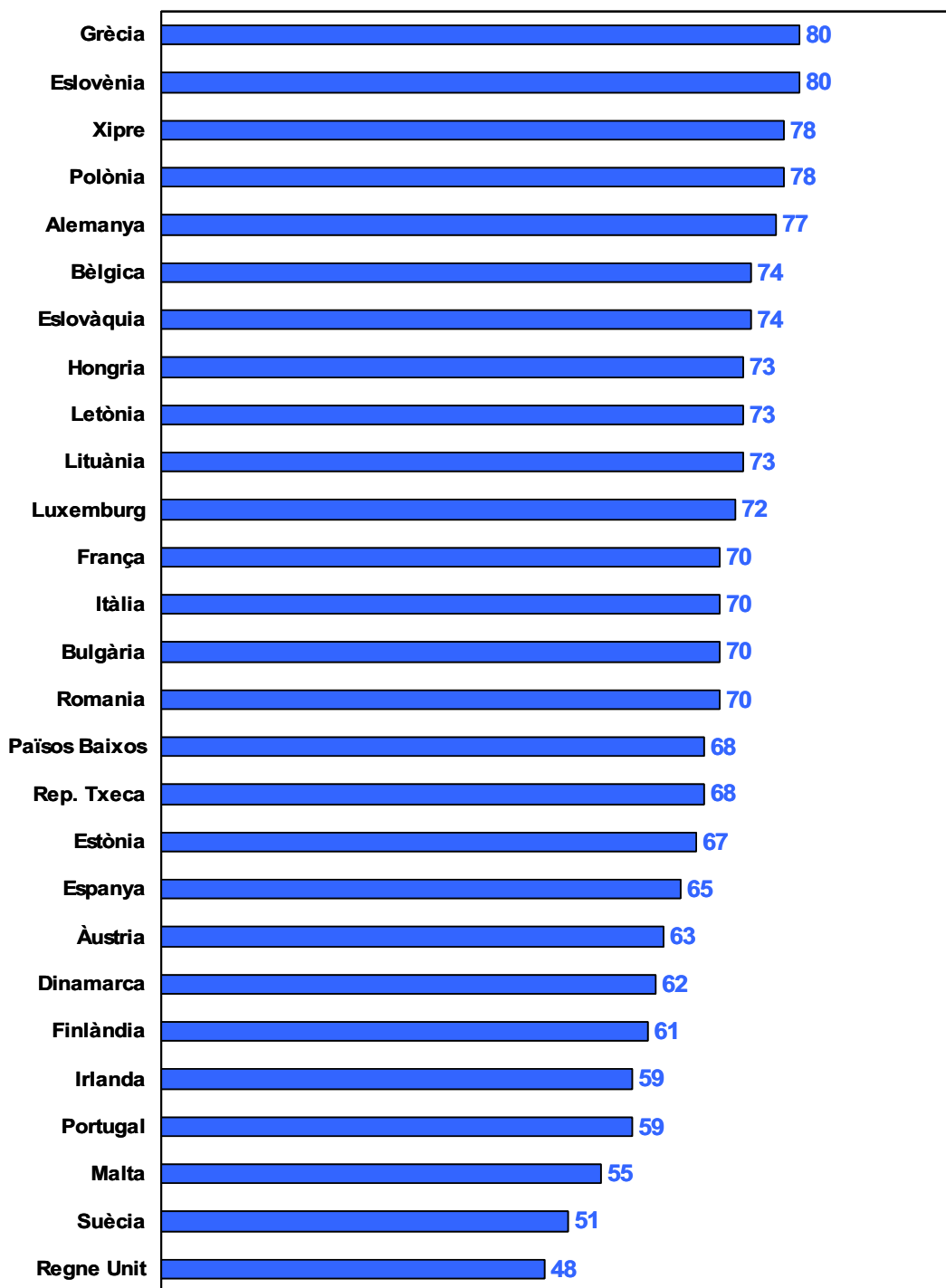
**Voluntat ciutadana respecte de la
Política Exterior Comuna (2005)**
En %

Font: Eurobarometer 64 – Public opinion in the European Union (desembre 2005)

Gràfic 1.2.3

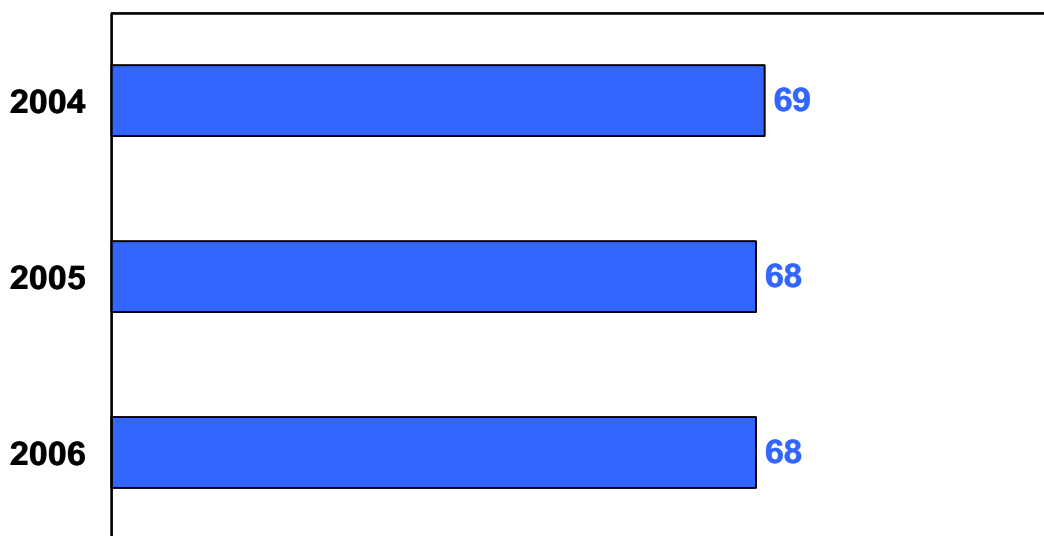
**Voluntat ciutadana respecte de la
Política Exterior Comuna (2006)**
En %

Font: Eurobarometer 66 – Public opinion in the European Union (desembre 2006)

Gràfic 1.2.4

**Voluntat ciutadana respecte de la
Política Exterior Comuna (2006)**
Comparació de la mitjana europea, en %

Font: Eurobarometer 66 – Public opinion in the European Union (2004, 2005, 2006)

De les dades que ens facilita l'Eurobaròmetre, observem que la mitjana europea, pel que fa a la voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna, se situa entre el 68% i 69% en els tres anys analitzats, deu punts per sota de l'acceptació de la política de seguretat i defensa comuna. Tot i així, el grau d'acceptació de la ciutadania europea, respecte de la política exterior comuna, és prou acceptable.

Pel que fa als estats, observem que França se situa al voltant del 70% d'acceptació i Alemanya sobre el 80%, en els tres anys analitzats, mentre que el Regne Unit no supera, en cap any, el 50%, fet que ens ve a confirmar, igual que en l'acceptació de la política de seguretat i defensa comuna, una línia més europeïsta pel que fa Alemanya i França i una més euroescèptica, pel que fa al Regne Unit.

1.2.3.- Altres elements que confirmen la necessitat d'una defensa europea

A part de l'element central de la hipòtesi, basat en la consciència ciutadana a partir de les dades que facilita l'enquesta Eurobaròmetre, seguidament es relacionen altres elements que confirmen la necessitat d'una defensa europea o almenys aporten espais d'anàlisi que la justifiquen o estableixen escenaris favorables a quotes de col·laboració en matèria de defensa entre els estats europeus.

1.2.3.1.- Una Unió Europea més gran i més complexa

L'any 2004 va tenir lloc l'ampliació més gran,²⁹ deu estats, i més complexa, vuit dels quals provenen d'una economia planificada, que mai ha fet la Unió Europea. I, recentment, el gener de 2007, s'hi ha incorporat Romania i Bulgària.³⁰ Així, la UE ha passat de quinze a vint-i-set estats, amb un increment de pràcticament 100 milions de ciutadans (actualment la UE ja arriba a cinc-cents milions), que aporten poc més del 5% del producte interior brut (PIB) de la UE i, a més, la seva renda per càpita se situa per sota del 40% de la mitjana comunitària.

Des del vessant polític i institucional s'ha de dir que amb aquesta macro-ampliació, Europa recupera el seu territori tradicional, fent coincidir pràcticament l'Europa política amb la geogràfica i donant per superada l'Europa dels blocs. És un pas molt important en favor de la pau i la prevenció de conflictes, que generarà una estabilitat política³¹ i de justícia social (institucions estables, governs democràtics, respecte pels drets humans i a les minories, etc). Previsiblement hi haurà un desplaçament del centre neuràlgic de la UE cap a l'est europeu, en el qual l'estat espanyol quedarà, a la llarga, més allunyat del centre.

Així, en el marc específic de la defensa europea, cal tenir present que aquests nous estats no fan cap aportació substancial i per contra, tenen

²⁹ Becerril, B. i Beneyto, J.M. *La Europa de los veinticinco: desafíos políticos y económicos*, Ed. Dykinson, Madrid (2005)

³⁰ *La ampliación de la Unión Europea*, El País, (1/01/2007)

³¹ Becerro, A. *Las nuevas fronteras de la Unión Europea* (pl. 65 a 81), de VV.AA, *La ampliación europea: desafíos y oportunidades*, Federación de Cajas de Ahorro Vasco-Navarras, Vitoria (2003)

sovint la mirada posada en els EUA, a qui consideren, per raons històriques de protecció, el principal garant de la seva seguretat i llibertat.

A més, s'han iniciat les negociacions amb Turquia ³² amb la finalitat de, si aconsegueix o no tots els requeriments, per formar part de la UE com a membre de ple dret. Però aquesta possibilitat és encara lluny, ja que es preveu que les negociacions durin almenys deu anys i, a més, s'hi afegeix, en el sí de la UE, un intens debat, sobre la idoneïtat de si Turquia ha de formar part o no de la UE.

Els sectors reticents a l'entrada de Turquia a la UE, destaquen com de negatiu que seria per la pròpia essència de la UE, l'entrada d'un país de setanta milions d'habitants, majoritàriament musulmans i, segons les previsions, d'aquí a deu anys, més poblat que Alemanya. Creuen que tot això afectaria a l'equilibri social, econòmic i naturalment religiós, de la UE i, per tant, la desestabilitzaria internament i a més, diuen, la UE tindria moltes dificultats de presentar-se davant al món amb una sola veu en els temes importants.

Els que hi estan a favor, ³³ hi veuen una possibilitat d'ampliar el mercat ja molt gran de la UE, amb moltes expectatives d'inversió i també amb una major circulació de la ma d'obra. També hi veuen un guany polític en el sentit de que és preferible tenir aquest extens país dintre de la UE, que no pas fora amb el risc de radicalització o d'apropament ³⁴ als estats limítrofes, com Iraq, Iran, etc.

Es preveuen també avantatges econòmics per ambdues parts. En definitiva, si les llargues negociacions arriben a bon port i Turquia és acceptada, segur que caldrà voluntat política per ajustar divergències. Tindrem, però, una Unió més diversa des del punt de vista cultural i religiós, amb més ascendència moral cap al món musulmà i també amb més capacitat econòmica i militar i, per tant, amb més capacitat de ser un actor influent en el món.

³² Procés des de l'inici dels acords de col.laboració (any 1963) fins a l'actualitat, entre la UE i Turquia

³³ UE/Turquia.- L' Eurocàmera dona suport a l'ingrés de Turquia a la UE, si conclouen les negociacions. (<http://www.lukor.com/not-por/0412/15161351.htm>)

³⁴ Ahtisaari, M (president) Informe de la comissió independent per a Turquia, *Turquia a Europa, més que una promesa*, British Council, the Open Society Institute (2004)

Deixant de banda a Turquia, és evident que la UE de vint-i-set estats, si vol ser un actor influent en el món, haurà de desenvolupar polítiques d'exterior i de defensa, tot i que no li serà fàcil de trobar consens entre tots els estats membres, però el que és segur és que, si cada estat va pel seu camí en matèria de defensa, la força de la UE en el concert mundial serà molt feble. S'imposa, doncs, desenvolupar espais de col·laboració en aquesta matèria, pel bé de la Unió Europea en general i dels seus ciutadans en particular.

Si, a aquest escenari, hi afegim la futura entrada de Turquia o alguna fórmula de col·laboració amb l'estat turc, és evident que a la UE li interessa ser sòlida en defensa per poder integrar l'exèrcit turc o be fer-hi convenis de col·laboració. Aquestes opcions serien molt complexes, per no dir impossibles, si no hi ha cap relació en matèria de defensa dintre els estats europeus, ja que seria impensable algun acord seriós amb l'exèrcit turc des de la desunió dels estats europeus. I, la veritat és que no és per menysprear un exèrcit, el turc, que té una dotació d'efectius humans ³⁵ superior a cap exèrcit d'un estat de la Unió i amb una capacitat militar operativa importantíssima i, a més, membre de l'OTAN i situat estratègicament a l'entrada d'Àsia.

Aquest escenari ens demostra encara més la necessitat d'avançar cap a espais de defensa comuna.

³⁵ L'exèrcit turc té una dotació de 500.000 efectius humans. Cap estat membre de la Unió Europea arriba a aquesta xifra

1.2.3.2.- Els límits de la Unió Europea

Amb la Unió Europea de vint-i-set estats, Polònia, Txèquia, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Letònia, Romania, Bulgària i altres estats, han deixat d'ésser frontera o veïns, per convertir-se en membres de ple dret de la UE, de manera que el club comunitari ha ampliat les seves fronteres i naturalment té uns nous estats limítrofes. La Unió Europea gestiona l'escenari dels estats veïns més propers a les seves fronteres, a través de la Política de Veïnatge.³⁶

Així, els nous veïns els podem classificar en quatre grups diferenciats: els països de l'antiga URSS (Bielorússia, Ucraïna i Rússia), els estats dels Balcans occidentals (Sèrbia i Montenegro, Croàcia, Macedònia i Albània), els estats de la conca sud de la Mediterrània³⁷ (Algèria, Egipte, Israel, Jordània, el Líban, el Marroc, Palestina, Síria i Tunísia)³⁸ i els països de l'Europa occidental que no volen ser a la UE (Noruega, Suïssa i Islàndia).

I és en aquest nou escenari que la Comissió Europea treballa per consolidar un espai de seguretat, un cercle d'amics basat en la pau i la cooperació per tal de permetre la participació d'aquests nous estats veïns en el mercat interior europeu, a condició que intensifiquin les reformes polítiques i institucionals. Es tracta, doncs, de crear les bases per establir escenaris de pau i estabilitat amb els estats veïns i de garantir un espai que actuï de coixí protector amb vista a altres àrees bel·ligerants. S'estableix,

³⁶ La Política Europea de Veïnatge (PEV) va ser desenvolupada en el context de l'ampliació de la UE de 2004, amb l'objectiu d'evitar l'aparició de noves línies divisòries entre la UE ampliada i els nostres veïns, i de consolidar l'estabilitat, la seguretat i el benestar per a tots. D'aquesta manera, també aborda els objectius estratègics establerts en l'Estratègia Europea de Seguretat. La PEV fa referència als països amb els quals la UE hi té fronteres terrestres o marítimes, com Algèria, Armènia, Azerbaidjan, Bielorússia, Egipte, Geòrgia, Israel, Jordània, Líban, Líbia, Moldàvia, Marroc, l'Autoritat Palestina, Síria, Tunísia i Ucraïna. El 2004 es va ampliar per a incloure també els països del Caucas del sud que comparteixen fronteres marítimes o terrestres, amb els quals els actuals estats membres, Bulgària i Romania, i també Turquia, comparteixen fronteres marítimes o terrestres (Armènia, Azerbaidjan i Geòrgia). Amb Rússia, veí també de la UE, les nostres relacions es desenvolupen mitjançant una associació estratègica específica. (http://ec.europa.eu/world/enp/policy_es.htm)

³⁷ Coustillièrre, J.F., *L'iniciative '5+5 Sécurité et Défense*, Seminari CIDOB, Barcelona, (2006)

³⁸ Martín, I. *Las nuevas políticas de vecindad de la Unión Europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (2003)

doncs, una nova política de veïnatge de manera individualitzada, basada en plans d'acció amb l'objectiu d'obtenir progressos polítics i econòmics i establir nous acords de veïnatge, emmarcats en quatre objectius prioritaris: facilitar el desenvolupament econòmic i social dels nous veïns; resoldre els problemes comuns de medi ambient, de salut i d'altres aspectes; establir un entorn de seguretat i eficiència a les fronteres i fomentar accions locals de comunicació en tots els àmbits entre les poblacions.

Per aconseguir aquests ambiciosos i, per altra part, necessaris objectius, la Comissió Europea ha establert un programa de finançament que implica una millora de programes ja existents, amb un volum total de finançament de 955 milions d'euros, per dos anys. Es crea també el grup operatiu *Europa més àmplia*,³⁹ amb l'objectiu d'aprofundir en el concepte d'una nova política de veïnatge.

Es bo que la Comissió Europea treballi per establir ponts de diàleg i d'amistat amb els estats que són fronterers amb els estats de la Unió Europea. De fet, amb molts d'ells, la UE ja té unes relacions estables, amb acords de col·laboració o associació.

El que cal és establir les bases perquè tot el que s'avanci en els despatxos, finalment s'apliqui sobre el terreny, especialment en l'àrea de la conca de la Mediterrània i l'Orient Mig,⁴⁰ i que no passi com avui en dia, que la bona voluntat expressada en el Procés de Barcelona de l'any 1995⁴¹ (acord dels estats riberecs de la Mediterrània sobre pau i estabilitat, economia de mercat i voluntat d'establir relacions socials) i el més recent de 2005,⁴² han quedat pràcticament en no res, per la falta de voluntat política, de les dificultats del conflicte israelopalestí i també de les tensions que la política internacional ha desfermat en aquesta zona. Quant als altres veïns, no hi ha d'haver inconvenients per establir lligams amb els estats dels Balcans, i molt menys amb Noruega, Suïssa i Islàndia. Quant a Rússia, Bielorrússia i Ucraïna, les relacions seran més complexes, només hem de veure les dificultats sorgides del subministrament energètic, però si ens

³⁹ Conclusions del Consell sobre la posada en pràctica de la Iniciativa *Una Europa més àmplia* (13/10/2003), (<http://ec.europa.eu/world/enp/news>)

⁴⁰ Ortega, M., *Europa, ante la locura*, El País (19/07/2006)

⁴¹ Procés de Barcelona (1995), (<http://www.iemed.org/euromed/edeclaracio.php>)

⁴² 2005: *Any de la Mediterrània*, ed. Institut Europeu de la Mediterrània, Barcelona (2005)

atenim al marc internacional d'avui tot fa pensar que estem obligats a entendre'ns.

Aquesta nova dimensió geogràfica dibuixa un nou marc de relacions i també exigeix, amb la finalitat de ser més eficients i segurs, adoptar mesures per incrementar els escenaris de seguretat i defensa comunes entre els estats de la UE, amb l'objectiu de que la UE sigui un actor influent i respectat.

1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions

Un altre factor que crida a favor d'una política europea de defensa és el conflicte de civilitzacions i l'element migratori que està jugant la present globalització que viu Europa.

El món és cada vegada més global,⁴³ tot és proper, tot se sap a l'instant, l'economia i la política estan cada vegada més per sobre dels àmbits estatals i, per contra, als estats els costa molt seguir aquest irreversible camí cap a la globalitat.⁴⁴ De fet, és comprensible que als estats-nació, hegemònics i poderosos durant segles, els sigui tant difícil admetre els canvis i, encara més, assumir-los i adaptar-s'hi, però la realitat és tossuda i l'escenari internacional juga en contra de l'estructura i de la capacitat dels estats. Cada vegada és més necessari que s'organitzin, que cerquin sinèrgies que els siguin favorables, en definitiva, concretin acords entre ells, que els permetin ser presents i influents en el concert mundial.

La Unió Europea és una organització supra-estatal que respon perfectament a aquest interès de coordinar esforços i interessos dels estats membres, amb la finalitat de tenir més capacitat d'acció i més influència. Tot i la situació d'incertesa que avui dia viu la UE, després dels resultats negatius en els referèndums francès i holandès sobre la Constitució europea o dels desacords entre els estats potents de la UE, fins a les dificultats per aprovar un limitat pressupost comunitari, el cert és que la UE és més necessària que mai. Cada estat europeu per si sol seria incapaç de fer front amb eficàcia a l'economia cada vegada més global, a la competència que ens ve inexorablement des de la Xina i l'Índia, a la problemàtica i la realitat de la immigració i també del terrorisme internacional o als problemes més actuals que fa uns mesos ni hi pensàvem.

Aquest és l'escenari de la Unió Europea i per extensió, el del món occidental, però, i les altres zones del planeta?.⁴⁵ Com hem de gestionar i quines relacions hem de tenir amb els diferents estats del món islàmic, avui

⁴³ Stiglitz, J. *El malestar de la globalització*, Empúries, Barcelona, (2002)

⁴⁴ Baricco, A. *Sobre la globalització i el món que es prepara*. La Magrana, Barcelona (2002)

⁴⁵ Cajal, M. *Documento sobre la Alianza de Civilizaciones*, Seminari Guerra i Pau en el segle XXI, CIDOB, Barcelona (2006)

per avui, molt alterat, degut al sorgiment de *Al Qaeda*,⁴⁶ a la guerra d'Iraq i també a molts anys de domini d'Occident sobre les terres que, algunes veus de món musulmà, consideren de l'islam?.

Pel que fa a les migracions, Europa viu una onada molt significativa, motivada bàsicament per la manca de ma d'obra autòctona i, naturalment, per la misèria que viuen els emigrants en els països d'origen⁴⁷.

Actualment, ens trobem en un altre període d'acceleració de la globalització i és lògic que també augmentin els moviments migratoris, que formen part essencial d'aquest procés i que permeten millorar l'assignació mundial dels recursos i la distribució de la renda en el món. Tot i això, el percentatge actual d'emigrants respecte a la població mundial és només del 3,5%, la meitat del que va suposar en l'anterior globalització.

La realitat, però, és que la immigració i, més si és d'una altra cultura o religió, provoca recel entre part de la ciutadania dels estats de destí i pot generar situacions de conflicte. No cal entrar en detall del conflicte latent entre occident i el món islàmic.⁴⁸ Convé mantenir bones relacions entre aquests dos móns, amb la finalitat d'evitar enfrontaments i és en aquesta línia que s'ha creat *l'Aliança de Civilitzacions*,⁴⁹ impulsada pel president del govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero i pel primer ministre turc, Tarick Erdogan i amb el suport de l'ex-secretari general de la ONU, Kófi Annan.⁵⁰ Té com a objectiu principal, unir, informar, formar i, en definitiva, establir lligams entre les diferents comunitats, que ens permetin viure en pau.

És evident però, que la realitat és més dura que les bones intencions, de manera que, en l'escenari actual, tant per actuar com a defensa per salvaguardar el territori europeu i donar seguretat als ciutadans, com per tenir capacitat d'influir, convé a la UE un impuls de les polítiques de seguretat i defensa.

⁴⁶ Per a més informació sobre la relació entre civilitzacions, consultar: Segura, A. *Más allá del Islam*, Alianza, Madrid (2001)

⁴⁷ De la Dehesa, G. president del Center for Economic Policy Research, El País, (19/09/06)

⁴⁸ Huntington, S. *Xoc de civilitzacions*, Proa, Barcelona (1997)

⁴⁹ Documento oficial: *Alianza de Civilizaciones*, Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación, Madrid (noviembre 2005)

⁵⁰ Annan, K. *Aliance des civilisations*, Le Monde Diplomatique, Paris (1/02/2007)

1.2.3.4.- Xina, Índia i la defensa europea

S'ha de tenir ben present que la situació geoestratègica mundial està en continu moviment, especialment en els darrers anys, en els quals hem assistit a un desenvolupament en tots els ordres, de la Xina i també, tot i que en menor mesura, de l'Índia.

És evident que aquests dos grans estats, especialment la Xina,⁵¹ tenen cada vegada més capacitat d'influir i s'estan convertint en àrees de referència mundial, no solament econòmica sinó també en capacitat política i militar.⁵²

L'economia xinesa és més gran que l'índia i contribueix més al creixement mundial. L'any 2007, el PIB de la Xina representa el 16 % del PIB mundial i, en canvi, el de l'Índia només el 6%. Això és conseqüència de l'intens creixement que està tenint la Xina en els darrers anys (en els darrers vint-i-cinc anys ha crescut una mitjana del 10%, cada any), en canvi, l'Índia, que va viure el procés de reformes a partir de 1990, ha crescut una mitjana del 6% anual.

De fet, més que la dimensió actual dels dos estats emergents, el que més preocupa és la rapidesa amb què les dues economies han emergit com a actors globals. La Xina és, avui dia, el principal protagonista pel que fa al comerç de mercaderies, ja que, en pocs anys, ha passat a ser un soci comercial de referència per a Europa (entre els anys 2001 i 2005, ha passat de proveir el 8% de les importacions de la UE-25 al 13,4%).

La Unió Europea, si vol seguir les passes d'aquests estats,⁵³ o no vol quedar marginada del grup d'estats o àrees polític-econòmiques influents, haurà de seguir sent un referent en el vessant econòmic i comercial, però també haurà de desenvolupar tota una estratègia per avançar en l'Europa política i en seguretat i defensa.

En seguretat, per tenir capacitat de defensar-se d'agressions exteriors i de conflictes en el sí de la UE i, en defensa, amb la finalitat de poder

⁵¹ Per a més informació sobre la realitat xinesa, consultar: Tamames, R, *El siglo de China*, Planeta, Barcelona (2006)

⁵² Per ampliar informació sobre la Xina i les seves relacions amb la UE, consultar: Zheng, B., *Diez puntos de vista sobre el ascenso pacífico de China y sobre las relaciones entre China y la Unión Europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (20/12/2005)

⁵³ Servei d'Estudis de la Caixa, Informe mensual, Barcelona (11/2006)

influir en el món, des del punt de vista de relacions exteriors i així defensar i generar més seguretat pels ciutadans europeus.

Hem de ser conscients que l'eix de gravetat dels interessos econòmics mundials, en altre moment situat a Europa, és avui cada vegada més lluny i es va situant cap el Pacífic, degut al creixement dels tigres asiàtics (Corea del Sud, etc.) i al de la Xina i l'Índia.⁵⁴ Però aquesta realitat no passa només a l'àmbit econòmic, sinó que es ben present en l'àmbit polític i de capacitat militar.

I és en aquest escenari que es fa difícil entendre que la Unió Europea no sigui una de les àrees d'influència importants en el món. Si no es fa cap canvi, de ben segur que, d'aquí uns anys, la Unió Europea i els estats que la componen, no tindran gaire res a dir en el concert internacional. Un estat o una unió d'estats com és la UE, no és una potència si li manca capacitat econòmica i/o política. En el cas de la UE, la capacitat econòmica la té de sobres, però la política està molt lluny de ser una realitat palpable i més en els àmbits de seguretat i defensa. Uns àmbits que s'haurien de potenciar, si no volem perdre el tren de la influència en el món.

⁵⁴ Per ampliar informació sobre el creixement de la Xina i l'Índia, consultar: VV.AA., *Dancing with Giants: China, India and the global economy*, Banco Mundial e Instituto de Estudios Públicos de Singapur (2005)

1.2.3.5.- Els estats fracassats

Europa, antiga potència colonial ha d'exercir de moderador respecte les tensions creades en els estats fracassats a nivell mundial, algunes vegades motivat per un procés de descolonització complex.

En el decurs de la història, cada estat ha tingut el seu ressorgiment, seguit del seu nivell més alt d'influència i, al cap de més o menys temps, ha entrat en decadència.⁵⁵ Hi ha estats que, en aquesta evolució, s'han vist pertorbats per algun motiu prou fort que ha desembocat en un estat sense seguretat ni ordre, en un estat fracassat,⁵⁶ que ha desenvolupat una sèrie d'accions internes i exteriors que afecten a l'habitual relació entre els estats.

Dos mil milions de persones viuen actualment en els anomenats estats fràgils.⁵⁷ Per altra banda, hi ha desenes de milions de persones que viuen pitjor, són els habitants dels anomenats estats fracassats, regits per normes arbitràries, per milícies, per grups criminals o per senyors de la guerra. Segons diverses fonts, es calcula que entre vint i seixanta països, estarien entre aquests paràmetres.⁵⁸

Els governs dels estats, els serveis d'informació i els centres especialitzats, consideren cada vegada més als estats fracassats com un dels reptes més greus dels nostres dies. Es reconeix que, fa anys, aquests països se solien trobar al marge del desenvolupament del planeta, però avui dia, amb la globalització, que ho relaciona tot, aquests estats, alguns d'ells encara allunyats del centre del poder polític i econòmic mundial, poden ser germen d'inici de conflictes que van més enllà de les seves pròpies fronteres.

⁵⁵ Fukuyama, F., *La construcción del Estado. Hacia un nuevo orden mundial en el siglo XXI*, ediciones B, Barcelona (2004)

⁵⁶ Chomsky, N., *Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy*, Metropolitan Books, Hardcover (2006)

⁵⁷ *Estats fràgils*: països amb governs que no aconsegueixen garantir les condicions mínimes de seguretat i de supervivència a una part important de la població

⁵⁸ Segons l'índex elaborat pel Foreign Policy, els vint estats fracassats, per ordre de més a menys dificultats, són: Sudan, República Democràtica del Congo, Costa d'Ivori, Iraq, Zimbabwe, Txat, Somalia, Haití, Paquistán, Afganistan, Guinea, Liberia, República Centreafricana, Corea del Nord, Burundi, Yemen, Serra Lleona, Birmània, Bangladesh i Nepal. (<http://www.foreignpolicy.com/story/cms.php>)

A partir de l'onze de setembre de 2001 i arrel dels atemptats terroristes en diferents llocs dels EUA, els estats fracassats, fins llavors oblidats i situats a l'escenari humanitari, entren de ple a l'entorn de les polítiques de seguretat. Els EUA, ferits pels atacs, situen alguns d'aquests estats en el que anomenen eix del mal ⁵⁹ i a altres els posen en el punt de mira dels atacs preventius.

Pel que fa a la Unió Europea, proposa un apropament basat en el concepte de seguretat humana, que es dirigeixi específicament als estats fracassats. ⁶⁰

Tot sovint es necessita un impuls o un ajut concret, amb la finalitat de que l'estat fallit ⁶¹ tingui la capacitat de sortir del conflicte intern i reeixir una altre vegada com un estat cohesionat.

Amb la finalitat d'incidir i ajudar a aquests tipus d'estats, com ara Iraq, Somàlia, Sudan, etc. convenen accions coordinades entre diferents estats. En definitiva, convé actuar amb la premissa del multilateralisme, forçant a l'estat fallit a sortir d'ostracisme.

És evident que, per dur a terme aquestes accions, que sovint són de força, cal, a més de bona voluntat política, una efectiva capacitat militar, amb l'objectiu consensuat de portar els estats fallits a escenaris de pau i de democràcia. Així, ens trobem amb un element més a favor d'incrementar la capacitat militar i, a més, amb voluntat de fer-la cada vegada més única.

De fet, no es tracta de fer-ho per tenir només més força, sinó també per disposar de capacitat per imposar la pau.

⁵⁹ L'expressió *Eix del mal* va ser utilitzada pel president dels Estats Units, George W. Bush, en el seu discurs de l'Estat de la Unió, el 29 de gener de 2002, per a descriure als règims que donen suport al terror. Els estats que Bush va citar en el seu discurs varen ser Iraq, Iràn i Corea del Nord

⁶⁰ *Failing States and the EU's security agenda*, European Institute for Security Studies, Paris (10/2004)

⁶¹ De Rivero, O. *Los estados inviables: no desarrollo y supervivencia en el siglo XXI*, La Catarata, Madrid (2003)

1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional

Tradicionalment el gran repte per a la defensa ha estat l'enemic exterior. Totes les teories sobre la guerra s'han fet sobre aquesta base. Recentment, han canviat les coses, sobretot després dels atemptats de l'onze de setembre de 2001 als EUA, de manera que l'enemic exterior, tot i que segueix existint, sovint ja no és tant visible i concret. De fet, s'ha convertit en un enemic invisible. És el terrorisme global.

Una de les principals amenaces que té la humanitat i especialment Occident, és el terrorisme global.⁶² El terrorisme posa en perill les vides humanes, suposa grans despeses, pretén danyar l'obertura i la tolerància de les societats lliures i representa una creixent amenaça estratègica per a tot Europa. Els moviments terroristes tenen cada cop més recursos, estan interconnectats amb xarxes electròniques i estan disposats a recórrer a la violència sense límits i a causar in comptables víctimes.

Quant a les armes que poden utilitzar els terroristes, no es pot assegurar que, davant la possibilitat de poder fer servir armes nuclears o gasos venenosos, actuïn amb moderació o amb racionalitat.

Actualment podem dir que els difusos temors de fa trenta anys quan es començava a parlar de terrorisme, s'han fet realitat. En aquest escenari s'ha de comptar, d'una part, amb el creixement del fanatisme religiós i situacions d'alliberament nacional i, per altra, amb la proliferació d'armes de destrucció massiva.

Per altra banda, mentre que el terrorisme clàssic es dirigia contra uns pocs individus (caps d'estat, polítics...), el nou terrorisme no discrimina quan a l'elecció de les víctimes.

Segons comenta l'experta en terrorisme internacional, Loretta Napoleoni, el terrorisme mou a l'any 1,5 bilions de \$, el doble que el Producte Interior Brut (PIB) britànic o el que és el mateix, un 5% del PIB Mundial.⁶³

El terrorisme internacional és el resultat d'uns processos històrics així com d'una estructura que alimenta i manté el terrorisme a escala global. En

⁶² Solana, J. *Una Europa segura en un mundo mejor*, discurs a Brussel·les (12/12/2003)

⁶³ Napoleoni, L. *Yihad, como se financia el terrorismo en la nueva economía*. Urbano Tendencias, Madrid (2004)

primer lloc, surten grups a l'entorn de l'època i les situacions de la Guerra Freda i més a l'actualitat és el terrorisme d'origen islàmic el que manté la tensió.

El temor fundat es presenta quan s'han trobat a mans de potencials terroristes, la matèria prima com plutoni, urani, etc., per fabricar armes.

Les armes químiques i biològiques són relativament fàcils d'obtenir, però resulta impossible predir el seu efecte en cas d'utilitzar-les. És molt complicat, per no dir impossible, prevenir els atacs amb aquests tipus d'armes.

És important la prevenció. Així, és imprescindible tenir elements per identificar els candidats preparats per cometre actes de terrorisme. La tasca correspon, naturalment, a la policia i als serveis secrets i és molt complexa ja que sovint els grups terroristes són clans molt tancats.

En el pla general, val a dir que la lluita contra el terrorisme és asimètrica,⁶⁴ ja que els terroristes volen tenir els drets dels presoners de guerra, però cap assumeix els deures del soldat.

Una manera efectiva de prevenir un atac terrorista, radica en la col·laboració internacional per impedir el subministrament de les matèries primeres que requereix la construcció d'armes de destrucció massiva.

El dilema es presenta quan es qüestiona si el terrorisme és un factor polític o és delinqüència. Sigui com sigui, la prevenció és bàsica. Si recordem l'atac terrorista del 1993 al World Trade Center de Nova York, en treiem unes conclusions molt deficientes quan a la prevenció en si de l'atemptat com, molt més important, el seguiment que se'n va fer per evitar accions posteriors. En ocasions, el que abans es veia com accions d'alliberació nacional, ara, especialment després de l'11 de setembre de 2001, es veuen com accions terroristes.

Pel que fa al món islamista, tots els esdeveniments en particular varen originar un flux massiu de diners i de persones cap a grups militants islamistes. Aquest fenomen va crear l'hàbitat ideal per el desenvolupament d'un adversari terrible: la nova economia del terror.

⁶⁴ Laqueur, W. *Terrorismo: formas y maneras*. La Vanguardia Dossier, Barcelona (01/2005)

Els grups islamistes amb el suport de Pakistan, havien aconseguit la seva independència econòmica i varen començar a mostrar interès per desenvolupar els seus propis plans polítics. Durant la segona meitat de la dècada dels anys noranta, la insurgència islamista es va estendre pel Caucas i els Balcans, fins gairebé a les portes de la UE.

Per altra banda, salvant el decurs dels anys, avui vivim unes accions originades en el món àrab que tenen certa similitud en les creuades que es varen fer a l'Edat Mitjana, per conquerir els llocs sants i a més guanyar a l'adversari.

Actualment, però, Occident ens té acostumats a la doble moral. Així, els EUA es permeten la llibertat d'ajudar econòmicament i logística a Afganistan amb la finalitat de que lluiti contra Rússia a la guerra de 1980, però alhora vetlla pel passadís de l'oleoducte que passa per aquelles terres.

Els objectius del terrorisme internacional

El terme terrorisme és imprecís,⁶⁵ ja que nombrosos antics 'terroristes' s'han convertit amb el temps en respectats homes d'estat. Només cal anomenar als dirigents francesos sorgits de la Resistència o a Manahem Beguin a Israel o a Nelson Mandela a Sud-Àfrica.

L'actual guerra mundial contra el terrorisme i la propaganda que l'acompanya pot donar la impressió de que no hi ha més terrorisme que l'islamista. Això és ben allunyat de la realitat, només cal tenir present l'existència d'ETA, FARC, IRA, tigres tàmil, etc.

L'onze de setembre de 2001 marca una clara ruptura.⁶⁶ En nom de la guerra justa contra el terrorisme, totes les idees semblen revisables i tot apropament cap al contrari, pot servir per posar-te al sac dels terroristes o be en el seu entorn proper.

Els objectius més atractius pels terroristes no són precisament el llocs poc poblats o que no tenen importància geoestratègica, sinó tot el contrari, prefereixen actuar en àrees amb gran densitat de població i significatives per

⁶⁵ Ramonet, I. *Guerras del siglo XXI*, Mondaroni, Barcelona (2002)

⁶⁶ Segura, A. *Cuenta atrás o el mundo musulmán en la encrucijada del 11 de setiembre*, Ayer, n. 43, revista de la Asociación de Historia Contemporánea (2001)

la seva importància política, econòmica, social o simbòlica, com és el cas d'una gran ciutat.

L'objectiu del terroristes, amb els seus actes violents, és fer:

- enormes danys materials
- un impacte simbòlic
- una gran commoció mediàtica

A llarg termini es busca fer-se escoltar, reivindicar i finalment aconseguir els objectius reivindicats, que poden ser de tipus polític, religiós o d'altres.

Europa i el terrorisme⁶⁷

Coincidint amb l'aniversari dels atemptats terroristes de l'onze de març de 2004 a Madrid,⁶⁸ es va celebrar en aquesta ciutat la Cimera sobre Terrorisme, Democràcia i Seguretat, que va centrar l'atenció de bona part de mandataris polítics, d'intel·lectuals i d'experts en seguretat i terrorisme. Es van debatre les causes i el perquè de l'existència d'accions de terror. Així, Madeleine Albright deia que la manera que tractem el terrorisme, genera més terrorisme. Jaap de Hoop Scheffer, Secretari General de l'OTAN, creu que no es pot imposar la democràcia. Kófi Annan i José Luis Rodríguez Zapatero estan d'acord en impulsar una aliança de civilitzacions. Javier Solana exposà que vivim en un món terriblement injust que abona el conflicte i el mateix Rodríguez Zapatero deia, a la cloenda de la Cimera, que no podem aspirar a la pau i a la seguretat en un escenari d'injustícies universals.

Bones paraules i bones intencions que abonen, a més de l'acció policial i militar, també la via d'accions concretes que solucionin les causes del terrorisme,⁶⁹ que poden ser de discriminació social i religiosa, de marginació econòmica, d'opressió política o de reivindicació territorial.

⁶⁷ Kepel, G. *Fitna: Guerra al cor de l'islam*, Pagès editors, Lleida (2005)

⁶⁸ Ruperez, J. *La ONU en la lucha contra el terrorismo: cinco años después del 11-S*, Real Instituto Elcano, Madrid (83/2006)

⁶⁹ Napoleoni, L., *Un dúo mortal*, El País (04/05/2006)

La realitat, però, sovint genera més agressivitat i ànims de revenja. Sense anar més lluny, les notícies que ens arriben, dia rere dia d'Iraq,⁷⁰ no ajuden gens a apaivagar les ànsies terroristes de la resistència. I la resposta dels governs democràtics a aquests fets i de les organitzacions internacionals, UE inclosa, és cada vegada més feble, no és contundent, cara a cercar solucions al conflicte.

Tot això fa pensar en el paper que ha de tenir la Unió Europea en aquest món globalitzat on tot es fa gran, fins i tot el terrorisme pren dimensions globals. Doncs la UE pot aportar-hi molt, si és capaç de fer valer el model europeu basat en la solució pacífica dels conflictes, la cooperació i el multilateralisme que ha de permetre la participació de tots els estats en la solució dels temes importants que afecten a la humanitat o almenys en els que els afecten directament.⁷¹ Però, la UE només podrà imposar el seu model si té la força per fer-ho i la força, en el món que vivim, es basa en disposar d'una potent capacitat de seguretat i defensa.

Això vol dir que la UE ha d'avançar en la política exterior. El que falta és que es llimin les diferències entre les distintes maneres d'entendre la seguretat i defensa europees. D'una banda la liderada pel Regne Unit que aposta per una col·laboració molt estreta amb l'OTAN i els EUA i d'altra, França i Alemanya que aposten per una defensa autònoma europea, sense trencar, tot sigui dit, el vincle atlàntic. Si la UE es capaç de superar aquestes diferències d'origen, el camí cap a una defensa europea serà més fàcil i el món en dirà bé.

⁷⁰ Chomsky, N. *El mundo después de Irak*, Txalaparta, Tafalla (2004)

⁷¹ Reinares, F. *Mediterráneo y terrorismo internacional: ¿Un nuevo marco para la cooperación?*, Real Instituto Elcano, Madrid (14/09/2005)

1.2.3.7.- La Unió Europea ha de ser un actor influent en el món

El món està canviant cap a àrees d'influència grans, siguin controlades per un sol estat o bé formades per unions o acords entre estats. El cert és que els estats tradicionals, alguns poderosos i influents en altres moments, avui dia no tenen capacitat per dominar grans extensions ni per influir en el món, cada vegada més globalitzat.⁷²

Aquesta situació és plenament real a Europa. Així, França, Regne Unit, Alemanya, abans poderosos, avui veuen que el seu pes en el món no para de baixar, en benefici dels EUA, líder indiscutible des de principis del segle XX i més recentment, de la Xina, que l'any 2007 ja serà la tercera potència econòmica del món, i de l'Índia.

Així, l'única manera que tenim els europeus de ser presents i influents en el món actual, és anar junts i la fórmula ja la tenim, no és altra que la Unió Europea. La realitat però és que la UE, en el pla econòmic és una potència mundial,⁷³ però en el pla polític i d'influència exterior, està encara molt lluny de ser eficient. I la història ens ensenya que, per ser influent i fer-se respectar, no solament s'ha de ser una potència econòmica, sinó que s'ha de ser també un referent en la política, tant pel que fa als afers interns com pel que representen les relacions exteriors i de defensa. En definitiva, la UE serà respectada i serà influent en la mesura de que disposi d'una capacitat real de força, no tant per fer la guerra, sinó per tenir capacitat d'intervenir amb eficàcia en els conflictes internacionals i, si s'escau, imposar la pau.

Fa anys que s'està parlant de desenvolupar una veritable política exterior i de seguretat per a la Unió Europea. El Tractat de Maastrich (1992) ja preveia avançar en aquesta matèria i així establia el sistema de pilars en el qual el de la política exterior i seguretat compartia protagonisme amb el comunitari i amb el, també incipient, de la coordinació dels assumptes de justícia i d'interior.

El Tractat aprovat el 13 de desembre de 2007 a Lisboa, conté tot un articulat referent a l'acció exterior de la Unió Europea i situa, en la figura de l'Alt Representant de la Unió per als Afers Estrangers i la Política de Seguretat, les funcions de l'Alt Representant de la PESC i del comissari de Relacions Exteriors i, a més, preveu un escenari d'actuació prou ampli com

⁷² Sanz, I. y Martínez, F., *Apoyo a la globalización y estado del bienestar*, Real Instituto Elcano, Madrid (21/12/2006)

⁷³ Comisión Europea, *La economía de la Unión Europea: rumbo al crecimiento*, Bruselas (2003)

perquè els estats, si tenen vocació europeista i voluntat política, puguin desenvolupar un complet marc d'actuació en matèria de defensa i de relacions exteriors.

Tot sigui dit, el nou Tractat també estableix una sèrie de condicionants que frenen un desenvolupament en defensa i relacions exteriors, plenament lliure. Així, la política de defensa europea ha de respectar els compromisos polítics dels estats membres, a més de no fer la competència a l'OTAN.

També estableix criteris de solidaritat entre els estats membres de la UE quan algun sofreix un atac terrorista. Per altra banda, facilita la possibilitat de desenvolupar estratègies amb l'objectiu d'eradicar la pobresa i també establir polítiques d'ajuda humanitària.

La política de defensa i de relacions exteriors, tot i estar supeditada a la unanimitat, val a dir que, mitjançant el sistema de cooperacions reforçades, permet a uns quants estats avançar en matèria de defensa europea, tot que hi hagi algun que no vulgui ser-hi, només caldrà que no s'hi oposi.

Com podem observar, es pot avançar substancialment si fem cas al nou Tractat, però el que fa falta és la voluntat política i econòmica per fer-ho i a més que tots els estats membres tinguin objectius i voluntats ⁷⁴ similars.

Si volem una Unió Europea amb capacitat d'influir en el món, és important que la UE es doti d'una defensa unificada i potent, ⁷⁵ tot i que això pot no agradar a bona part de la ciutadania, i, a més, convé que s'estableixi una base consensuada en afers exteriors i en seguretat i defensa. Ens agradi o no, és la manera efectiva de poder incidir i de fer-se respectar en els afers claus del món, en els que la UE ha d'aportar l'ideari de l'entesa, del multilateralisme, del respecte als altres i de la pau. ⁷⁶

⁷⁴ Ferrero-Waldner, B. Comissària de Relacions Exteriors de la UE, *Desafios de la Unión Europea*, (9/05/2006) (<http://www.delarg.ec.europa.eu/es/novedades/documentos>)

⁷⁵ Granell, F, *La Constitución Europea*, pl. 597-601, a Muns J. (ed), *Lecturas de Integración Económica. La Unión Europea*, Servei de Publicacions UB, Barcelona (2005)

⁷⁶ Rifkin, J. *El primer espacio político transnacional del mundo*, El País (24/03/2007)

1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat

Davant la situació política mundial i preveient el paper que pot jugar l'Europa unida en aquest context, l'Alt Representant per a la Política Exterior de la UE, Javier Solana, va presentar el desembre de 2003 el document: *Una Europa més segura en un món millor*, dintre la política general que es concreta en l'Estratègia Europea de Seguretat (EES).⁷⁷

Aquest document és el reflex de l'èxit de cooperació i integració en termes de pau i seguretat que representa la UE.⁷⁸

Per altra banda, val a dir que el contingut i els objectius del document presentat per Javier Solana, presenta moltes coincidències amb la doctrina de Kófi Annan, respecte tot el que fa referència a defensa.⁷⁹

D'acord amb l'EES, les cinc amenaces més importants que té la humanitat avui en dia, són:

Terrorisme

Proliferació d'armes de destrucció massiva

Els conflictes regionals

Els estats en descomposició

La delinqüència organitzada

El document *Una Europa més segura en un món millor*, preparat per l'Alt Representant de la UE per a la Política Exterior i de Seguretat Comuna, Javier Solana, i aprovat pel Consell Europeu de Brussel·les, el desembre de 2003, és la primera Estratègia Europea de Seguretat (EES) adoptada. Ha aconseguit identificar els assumptes de seguretat clau i els instruments potencials per a fer-hi front, assumptes aquests que, fins fa poc, la major part dels estats havien considerat com qüestions purament estatals. L'EES

⁷⁷ Solana, J. *Estrategia Europea de Seguridad*, Brussel·les (12/2003)

⁷⁸ VV.AA. *Construir Europa desde España: los nuevos desafíos de la política europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (2005)

⁷⁹ Annan K, *A more secure world: our shared responsibility*, United Nations, New York (2004)

és el resultat de l'ambició a llarg termini per reforçar la cooperació política entre els estats membres.

Els canvis fonamentals al món després dels esdeveniments de l'onze de setembre de 2001, estan contribuint també a l'evolució de la UE, que passa de ser un gegant econòmic a ser un actor amb vocació global i, a més, amb l'ampliació de 2005 (deu estats) i de 2007 (Romania i Bulgària), encara accelera més aquest procés.

Malgrat el complex i perillós context mundial,⁸⁰ l'EES creu que Europa no ha estat mai tan segura i lliure com ara. Tot i això, el ressorgir de la violència del passat, es presenta encara com la major amenaça a la seguretat i estabilitat del continent. En aquest sentit, el procés d'integració continua sent una eina política essencial. L'EES reconeix el paper dels EUA en aquesta integració i admet que són actualment el poder militar dominant a nivell mundial. De tota manera, es considera que cap país pot fer front als problemes contemporanis per si sol. Una Unió Europea de vint-i-set estats que produeix una quarta part del Producte Interior Brut (PIB) mundial, hauria d'assumir la seva part de la responsabilitat pel que fa a la seguretat global.

L'objectiu de la participació de la UE en els afers mundials és mantenir i promoure l'estabilitat i millorar la governança global.⁸¹ Ambdues coses contribuirien a evitar trastorns en el comerç, les comunicacions i els fluxos financers, i així mateix alleugeririen els desequilibris globals que es deriven de la globalització, els conflictes, la pobresa i la misèria.

Per afrontar tals reptes, l'EES apunta tres objectius estratègics:

1.- La UE necessita fer front a les amenaces. La UE ha dut a terme polítiques en contra de la proliferació nuclear durant molts anys i, des de l'11 de setembre de 2001, també s'han adoptat mesures en contra del terrorisme internacional. La UE i els seus estats membres també han intervingut en la resolució de conflictes als Balcans, a l'Afganistan i al Congo. Avui, però, fan falta polítiques més actives i més coherents i abordar-les amb més urgència. Es necessita prevenir el conflicte i l'amenaça amb un ampli espectre de mitjans que van des de mesures financeres i administratives a la pressió política i econòmica, passant per les missions humanitàries, la gestió civil de crisis i el restabliment de la pau per la via

⁸⁰ Solana, J., *Conferència sobre la Unió Europea*, IESE, Barcelona (02/2005)

⁸¹ *Libro Blanco de la Gobernanza Europea*, Comisión de las Comunidades Europeas (25/07/2001)

militar. L'EES considera que la UE està ben preparada per respondre a les diferents situacions.

2.- La segona estratègia intenta contribuir a l'estabilitat i a la bona governança en les zones veïnes de la UE: la nova Europa Oriental que es configura després de les darreres ampliacions, la Mediterrània i l'Orient Mitjà, els Balcans i el Caucas del Sud. Entre els instruments que il·lustren els fonaments de la Política Europea de Seguretat i Defensa destaca la dimensió septentrional de la UE, el partenariat euromediterrani i la política de veïnatge.

3.- L'estratègia més ambiciosa és la de contribuir a un ordre internacional basat en un multilateralisme efectiu.⁸² Probablement, l'experiència de la integració europea està darrera de l'objectiu de desenvolupar una societat internacional més forta, amb institucions internacionals que funcionin correctament i un ordre internacional basat en el dret. La UE hauria de contribuir que hi hagués una ONU més forta, que disposi de capacitats reforçades i que actuï eficaçment en complir amb les seves responsabilitats. Altres institucions internacionals, així com les organitzacions regionals, també tenen un paper a construir un món més ordenat.

De fet, el significat de l'Estratègia Europea de Seguretat s'emmarca en el concepte que la pau i la seguretat són un bé públic global i,⁸³ en aquest escenari, la Unió Europea està obligada a col·laborar i, si s'escau, a actuar amb l'objectiu de defensar aquest concepte de bé públic global, que repercuteix en el benestar dels ciutadans.

És evident que, si es vol seguir el dictat de l'Estratègia Europea de Seguretat i així poder fer front a les cinc amenaces que té la humanitat avui, caldrà que la Unió Europea tingui una capacitat de defensa molt més important i efectiva que l'actual.

⁸² *España y las Naciones Unidas*, Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación, Madrid (2006)

⁸³ Granell, F, *Nuevas amenazas a la seguridad y a la paz*, Jornadas sobre la Reforma de las Naciones Unidas, Bilbao (3/05/2006)

1.3.- Acotació del marc de la investigació

Finalment, amb tota la informació i formació obtinguda a partir de la literatura científica sobre la seguretat i la defensa, tant en el vessant de l'economia com de la política i de les hipòtesis plantejades, estem en condicions de centrar el camp de la investigació en l'escenari de la voluntat política i la realitat econòmica, respecte de la defensa europea.

I amb l'exigència d'acotar el contingut de la Tesi, per obtenir una investigació més rigorosa i concreta, finalment hem centrat la Tesi a l'àmbit de l'anàlisi econòmica i política de la defensa europea, i amb aquesta orientació hem anomenat aquest Treball amb el títol de *La viabilitat econòmica i política de la Defensa Europea*.

1.4.- Objectius de la Tesi

Un cop definit el tema a analitzar, hem considerat convenient delimitar els objectius que es volen obtenir de la investigació. Així, ens plantejem un objectiu principal que està relacionat amb l'àmbit concret de la Tesi, que és conèixer si és viable la defensa europea, tant des del vessant econòmic com polític.

Per arribar a aquest objectiu principal, ens hem plantejat diversos objectius parcials que, amb la consecució dels quals, ens permetran arribar al citat objectiu principal.

Com a objectiu previ, hem cregut imprescindible conèixer l'estat del debat sobre la seguretat i la defensa en l'actualitat i per això hem cercat, en diferents àmbits del coneixement, les principals i més significatives obres i documents que acreditin aquesta informació. En definitiva, es tracta de disposar d'una base científica sobre la matèria a investigar, que ens permeti començar des d'un nivell acadèmic adequat. A més, també ens hem plantejat la necessitat de desenvolupar unes hipòtesis que, partint de la realitat actual de la seguretat i la defensa europees, ens situïn en la possible necessitat de comptar amb una defensa europea. Aquests dos objectius són els que estan desenvolupats a la Part I d'aquest Treball.

A més, amb la finalitat de poder entrar de ple i amb rigor en la investigació, ens hem plantejat, com a segon objectiu, conèixer com s'ha anat forjant la política de seguretat i defensa europea i també tots els detalls que s'han produït en el decurs d'aquest procés. És el que està treballat en la Part II de la Tesi: Antecedents, desenvolupament i perspectives de la política de Seguretat i Defensa Europea.

El tercer objectiu parcial es fonamenta en la voluntat de conèixer i poder contrastar i comparar, les capacitats de les forces armades dels estats importants del planeta i també arribar a tenir un coneixement dels serveis d'intel·ligència, especialment dels estats importants de la UE, amb la finalitat de poder avaluar les capacitats militars dels estats de la UE i la dels altres estats importants del planeta, així com també conèixer quina és la capacitat militar que tenen organitzacions supra-estatals com són la Unió Europea i l'OTAN.

Amb la finalitat de saber les possibilitats econòmiques que pot tenir la UE per disposar d'una defensa comuna, ens hem plantejat com a objectiu, conèixer quina és la incidència de les variables econòmiques i socials, com

el producte interior brut (PIB), la inflació, l'atur, el deute públic, el dèficit públic i la despesa social, respecte de la variable despesa en defensa, tant dels estats de la UE, com dels més importants del planeta, fent una anàlisi comparativa entre la despesa en defensa agregada dels estats membres de la UE, amb la dels EUA, des de 1960 fins a l'actualitat. Aquest objectiu es desenvolupa a la Part IV de la Tesi.

En aquesta mateixa Part IV es desenvolupa una anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la UE i dels EUA, amb l'objectiu de poder determinar si hi ha un comportament homogeni, pel que fa a la despesa en defensa, dels estats de la UE. I també s'analitza la correlació que existeix entre la despesa en defensa i les variables econòmiques i socials. La finalitat d'aquesta anàlisi predictiva i de correlació és investigar, amb base economètrica, quin és el comportament a futur de la defensa europea respecte dels altres estats del planeta i, per altre part, si la despesa militar està correlacionada amb les principals variables econòmiques i socials.

I, finalment, a la Part V d'aquesta Tesi, s'hi planteja l'objectiu de valorar i determinar les perspectives de la Política Europea de Seguretat i Defensa, també quins són els objectius estratègics de la UE, els possibles escenaris futurs de la defensa europea i, naturalment, també quines conclusions ens depara la present investigació i quina relació mantenen amb les hipòtesis inicials.

1.5.- Metodologia qualitativa i quantitativa utilitzada per a dur a terme la investigació

Amb la finalitat de demostrar la viabilitat, o no, d'una política de defensa europea, la Tesi passa revista a una sèrie de qüestions històriques, econòmiques i polítiques, la qual cosa ha exigint d'una aproximació interdisciplinària i en diversos aspectes no quantificable.

Es realitza, en primer lloc, una anàlisi del que ha estat l'evolució de la política europea de defensa, des del frustrat intent de la creació de la Comunitat Europea de la Defensa, el 1954, fins a la realitat actual de la defensa europea.

A continuació, s'analitzen les capacitats militars dels estats europeus, comparant-les amb les de les altres potències, així com també una anàlisi del serveis d'intel·ligència europeus.

Tota aquesta informació, es posa en la perspectiva de l'evolució de les variables macroeconòmiques de la UE i d'altres estats, com a pas intermedi per veure les correlacions entre aquestes variables i la despesa militar, així com les previsions sobre l'evolució futura de la despesa en defensa dels estats membres de la UE agregats i dels EUA, d'acord amb el model economètric que s'ha utilitzat.

Finalment, es defineixen i valoren les perspectives de futur i, també, els escenaris possibles, de la defensa europea, amb la finalitat de realitzar les oportunes conclusions.

Seguidament es detalla la metodologia emprada partint del que és l'estat actual dels estudis sobre la despesa en defensa que s'ha fet en les planes introductòries.

1.5.1.- Anàlisi descriptiva i qualitativa a la Part II de la Tesi

Per a conèixer i poder detallar amb eficàcia i rigor científic els antecedents, el desenvolupament i les perspectives de la Política de Seguretat i Defensa Europea, des del seu inici fins als nostres dies, s'ha acudit a diferents informacions sorgides de fonts institucionals (Comissió Europea, Parlament Europeu, etc), de tesis doctorals, de treballs acadèmics, d'anàlisi dels Tractats, de directives, d'informes d'experts, d'estudis, de

llibres, d'articles especialitzats i d'altre informació rellevant, amb la finalitat de poder descriure l'evolució de la construcció de l'Europa de la defensa, utilitzant informació i documents des de diferents àmbits d'opinió, tant dels que es poden considerar a favor d'una defensa europea, com dels que es mostren crítics amb la mateixa.

Així es desenvolupen i detallen amb rigor científic els aspectes essencials de la Comunitat Europea de Defensa, l'intent de cooperació política, el que exposa l'Acta Única Europea i també el Tractat de la Unió Europea, pel que fa a la defensa.

Es realitza una anàlisi detallada del que ha estat i del que ha aportat la Política Europea de Seguretat i Defensa, des del vessant de la vinculació dels exèrcits amb les altres forces de seguretat, del que aporta el Tractat de Niça (2000), de les dificultats de consens entre els estats de la UE, el finançament, la influència de l'Estratègia de Seguretat Nacional dels EUA (2002) i la novedosa proposta de l'Estratègia Europea de Seguretat, a més de la cooperació entre la UE i l'OTAN i també amb ONU.

I per acabar, una reflexió rigorosa i detallada del que aportava el Tractat constitucional, recentment substituït pel Tractat de Reforma, signat a Lisboa el 13 de desembre de 2007, que, pel que fa a la defensa, no presenta canvis substancials respecte a la *non nata* Constitució europea.

1.5.2.- Anàlisi quantitativa a la Part III de la Tesi

Amb la finalitat d'avançar en la investigació de la Tesi, es planteja l'objectiu de conèixer les capacitats militars dels estats, en el vessant de les forces armades i dels serveis d'intel·ligència i, a més, poder fer les anàlisis oportunes que ajudin a la comparació entre les capacitats dels estats.

Pel que fa a l'obtenció de les dades que figuren en els quadres i gràfics que es detallen en Capítol 5, s'ha seguit la metodologia que s'exposa a continuació:

- S'han consultat diferents exemplars del *Military Balance* que elabora *The International Institute for Strategic Studies (IISS)* de Londres.
- S'ha analitzat amb rigor el detall del tipus d'armament que té cada estat estudiat, i s'han fet les agrupacions necessàries, amb la finalitat de poder presentar la totalitat del diferents

tipus d'armament, amb pocs grups, entenibles i comparables entre els estats.

- Les dificultats han sorgit, en primer lloc, per fer les agrupacions dels tipus d'armament i, en segon, per fer-les comparables entre els diferents estats, donat els diversos tipus d'armament, abast de les armes i distribució dels exèrcits de terra, mar i aire.
- Un cop fets aquests grups, s'ha estat en condicions de fer una anàlisi de les capacitats militars de cada estat i la comparació entre els mateixos.

Pel que fa als serveis d'intel·ligència, l'objectiu se centrava en conèixer i analitzar els serveis que disposen els principals estats de la Unió Europea i també fer una proposta de com s'hauria d'organitzar la UE al respecte. Per això, s'han consultat diferents fonts expertes, algunes relacionades amb el Ministeri de Defensa i d'altres extretes d'informacions i treballs especialitzats d'experts de reconeguda solvència en la matèria. La realitat és que la informació al respecte no és fàcilment accessible, segurament per la pròpia confidencialitat estratègica que òbviament han de tenir els serveis d'intel·ligència. Tot i així, amb la recerca que s'ha fet, hem pogut confeccionar una descripció dels serveis d'intel·ligència dels estats més importants de la UE i propostes de com haurien d'organitzar-se uns serveis d'intel·ligència a nivell europeu.

1.5.3.- La metodologia utilitzada a la Part IV es basa en l'anàlisi econòmica de la despesa en defensa i la seva relació amb les variables econòmiques

Amb la finalitat d'avaluar la influència de l'economia i d'altres aspectes socials i polítics sobre la despesa militar dels estats, s'ha procedit a analitzar cada una de les variables econòmiques a nivell de cada estat membre de la UE i també de la Unió Europea en general, així com en relació amb altres estats importants del planeta, fent especial èmfasi en les xifres que presenten des de 1960, els EUA i la UE, pel que fa a la despesa en defensa.

Seguidament es detalla la metodologia que s'ha emprat per a desenvolupar els capítols 6 i 7 d'aquesta Tesi, així com el procediment amb el que s'han obtingut les dades que han permès analitzar amb detall el contingut d'aquests capítols.

Per a la obtenció de la *Comparació de la despesa militar entre la UE i els EUA*, s'ha treballat amb les següents dades:

- S'han obtingut les dades del Producte Interior Brut (PIB), des de l'any 1960 fins el 2006, dels estats de la UE i dels més importants del planeta, pel que fa a la capacitat i despesa en defensa.
- S'han obtingut les dades de la despesa militar dels estats, tant dels EUA com de tots els estats membres de la UE, a partir del *Military Balance* (editat per *The International Institute for Strategic Studies*, de Londres) analitzant i agrupant les dades, des de 1960 fins a l'actualitat.
- En ambdós casos, dades del PIB i de la despesa militar, donat que en origen estaven en la moneda de l'estat corresponent (\$ pel els EUA i les monedes de cada estat, pel que fa als estats de la UE), s'ha utilitzat el canvi ECU/EURO amb el \$ i amb les monedes respectives, convertint-ho tot a €. S'ha de tenir en compte que s'ha utilitzat el canvi corresponent a cada un dels anys, des de 1960, fet que ha generat una complexitat addicional en els càlculs, especialment pel que fa als estats de la UE. Hem considerat que aquesta metodologia aporta rigorositat en el càlcul i permet fer comparacions homogènies.
- La diferència en el tipus de canvi €/\$, ha provocat algunes oscil·lacions en l'evolució de les variables dels EUA, donades les variacions substancials del tipus de canvi en algun any determinant, com és el cas de 1985 (1€ = 0,76\$), i l'any següent, el 1986 (1€ = 0,98\$).
- També s'ha de tenir en compte la petita incidència respecte als percentatges de la despesa militar, sobre l'economia, que ha suposat el canvi en el Sistema de Comptes dels estats, revisat per Nacions Unides el 1993. Es calcula que pot afectar a la Renda Nacional Bruta, entre un 5% i un 6%, depenent dels estats, fins a finals dels anys noranta.

I per a la obtenció de la informació de les *Altres variables quantitatives, per estats*, s'ha treballat amb les següents dades:

- Es detallen i s'analitza la seva influència sobre la despesa militar, de les variables econòmiques i socials com són l'atur, el deute públic, el dèficit públic, la inflació i la despesa social.⁸⁴

⁸⁴ Les dades d'han obtingut a partir del *Military Balance*, editat per *The International Institute for Strategic Studies*, (London), del *Servei d'Estudis de la Caixa*, de l'*European*

1.5.4.- A la Part IV, a més, es realitza una anàlisi predictiva de la despesa en defensa i la seva correlació amb les variables econòmiques

Amb l'objectiu d'avaluar el comportament que poden tenir en el futur els estats més influents pel que fa a la capacitat militar, es procedeix, en capítol 7, a realitzar una anàlisi predictiva pels estats de la UE agregats i dels EUA i, també, una anàlisi del comportament dels estats pel que fa a la seva despesa en defensa. I, per acabar, s'analitza la correlació de les variables econòmiques i socials, com el deute públic, el dèficit públic i la despesa social, respecte de la despesa en defensa.

S'ha establert l'objectiu d'analitzar, en base a les dades actuals, l'evolució futura de la despesa en defensa, pels EUA i pels estats de la UE agregats.

La metodologia que s'ha utilitzat és el desenvolupament d'un model de previsió basat en la regressió lineal. Així, s'han analitzat les dades reals de la despesa en defensa i s'ha observat que, durant el període 1989 (coincident amb la caiguda del mur de Berlín) i 2001 (atemptats de l'11 de setembre), hi ha un comportament similar, pel que fa a la despesa en defensa, tot i que els EUA gasten molt més que la UE, tant en valor absolut com relatiu. El comportament de la despesa en defensa, a partir de 2002 és completament diferent, la qual cosa indica que hi ha un canvi de tendència. Així, amb la finalitat de treballar amb un bon nivell metodològic, s'utilitzen les dades d'aquest període (1989-2001), que ens permeten disposar d'una sèrie de dades coherents per l'estudi.

En aquest punt s'analitza si el comportament global dels estats de la UE, ens confirma l'existència d'un model europeu de comportament de la despesa militar i en quina mesura s'hi adapten els altres estats importants del planeta, quan s'utilitza el PIB com a predictor.

Per altre part, s'ha establert la correlació existent entre les variables econòmiques: producte interior brut, deute públic, dèficit públic i despesa social, sobre la despesa en defensa, amb la finalitat d'avaluar la relació existent entre les variables econòmiques i la despesa en defensa. Per coherència, s'han emprat dades homogènies, com són les variables en % sobre el PIB, tal com es detalla seguidament: '% de despesa militar sobre

Comission (European Economy – 2006) i de la Base de données des dépenses sociales, editat per l'OCDE (2004)

PIB, respecte el dèficit públic, deute públic i despesa social/PIB, de tots els estats analitzats’.

Naturalment, a la descripció del capítol 7 s’hi troba amb tot detall la metodologia i els procediments utilitzats en l’anàlisi predictiva i de correlació. Val a dir que, des de la nostra modesta posició, creiem que aquesta anàlisi se situa en el nucli de la Tesi, ja que permet avaluar la realitat actual i la predicció futura de la despesa en defensa, tant dels estats de la Unió Europea com dels estats importants del planeta i també permet analitzar el nivell de correlació entre les variables econòmiques i la despesa en defensa, fet que, ens sembla, pot representar una aportació substancial al coneixement científic que hi ha actualment sobre la matèria objecte d’investigació.

1.5.5.- Metodologia utilitzada a la Part V, a on s’hi detallen les conclusions de la Tesi

La metodologia emprada en aquesta part de la Tesi, la darrera, es basa en consolidar les conclusions que s’han anat produint en el decurs de la investigació. Així, s’estableixen les perspectives de la Política Europea de Seguretat i Defensa com a factor de la integració europea, a més dels objectius estratègics de la Unió Europea, fent especial èmfasi en els que fan referència a la defensa europea.

També, en base a la investigació desenvolupada des dels vessants econòmic i polític, es detallen cinc possibles escenaris futurs en els que es podria situar la defensa europea, tot depenent de la voluntat política dels governs dels estats membres i també de la voluntat d’inversió econòmica.

I, finalment, es descriuen les conclusions que han sorgit de la investigació de cada capítol de la Tesi. Una part tenen connotacions en l’àmbit de l’economia i d’altres en el de la política. En ambdós àmbits es procura que les conclusions aportin valor afegit en el camp del coneixement científic del tema analitzat.

A manera de síntesi, es pot afirmar que de la metodologia emprada en el decurs de totes les parts i capítols de la Tesi, s’ha adaptat als diferents tipus d’anàlisi que s’han realitzat, fet que ha comportat metodologies també diferents, situació que dóna un plus de complexitat a la investigació, però que, creiem, també aporta una diversitat investigadora que proporciona qualitat a la Tesi. Així, tal com es detalla en els paràgrafs anteriors, s’han

fet, segon les necessitats dels capítols, anàlisis descriptius, qualitius, quantitius, econòmics i també predictius i de correlació.

Exposar també que s'ha fet una anàlisi de cada conclusió obtinguda de la investigació de la Tesi, en base a la seva relació amb les hipòtesis inicials que ens havíem plantejat abans de començar la investigació, observant que la majoria de conclusions tenen relació amb el que s'intuïa a les hipòtesis, fet que dóna més força a la coherència de la investigació.

1.6.- Organització i estructura expositiva de la Tesi

El cos del treball de la Tesi, a on es desenvolupen els continguts essencials, està organitzat en tres parts centrals. Abans, però, amb la finalitat d'emmarcar la investigació, s'hi detalla un capítol que introdueix la Tesi i es fa un treball de recerca amb la finalitat de disposar del coneixement científic que hi ha sobre el tema. Seguidament, el doctorant estableix les hipòtesis i finalment es concreta i s'acota l'objecte de la investigació. Dintre d'aquest capítol també s'hi exposen els objectius i la metodologia que s'ha utilitzat en el decurs de la investigació.

Ja entrant en el cos de la Tesi, la Part II conté la descripció històrica de la defensa europea, fins els nostres dies. Aquesta informació detallada permet al doctorant poder analitzar, amb un bon coneixement de causa, la realitat actual.

I és a la Part III, a on s'analitzen les capacitats militars, en els vessants de les forces armades i dels serveis d'intel·ligència, amb la finalitat d'avaluar la realitat de cada estat i la comparació entre els mateixos.

A la Part IV s'hi desenvolupen dos capítols a on es realitza el nucli de la investigació econòmica de la Tesi. D'una banda, el capítol 6, es fa una anàlisi comparada de les variables econòmiques i socials respecte de la defensa europea i una comparació entre els Estats Units i els estats membres de la UE agregats. I, en el capítol 7, s'hi realitza una anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la UE i del EUA i una anàlisi de correlació entre les variables econòmiques respecte de la despesa en defensa. Aquesta anàlisi predictiva, de ben segur que aporta un valor afegit en el coneixement científic que hi ha actualment sobre la matèria.

I, finalment, a la part V, s'hi detallen les perspectives i els objectius de la UE, els possibles escenaris de futur de la defensa europea i les conclusions sorgides de la investigació desenvolupada en el decurs de la Tesi.

A més, el Treball conté un Glossari de Sigles, amb 110 referències, que permet visualitzar l'abast de la investigació i situar-se amb facilitat en el contingut de la matèria.

Amb la finalitat de millorar l'estructura expositiva, les diferents parts i capítols de la Tesi s'han acompanyat, quan ha estat necessari, d'il·lustracions expositives com Quadres, Gràfiques i Taules (en total més

de 100), que han proporcionat a la Tesi un nivell de qualitat i presentació encara més consistent.

La Tesi també disposa d'una detallada Bibliografia, amb més de 200 referències, sobre el tema analitzat. La lectura i consulta de la mateixa, de ben segur, ha sigut un element essencial que ha permès desenvolupar les investigacions necessàries fins a obtenir el producte final que és la Tesi que es presenta.

PART II

ANTECEDENTS, DESENVOLUPAMENT I PERSPECTIVES DE LA POLÍTICA DE SEGURETAT I DEFENSA EUROPEA

2.- La construcció de l'Europa política i de la defensa

2.1.- El camí cap a una defensa europea

El segle XX ha representat per a la humanitat una època de canvis substancials. D'una banda, hi ha hagut avenços extraordinaris en el pla tecnològic que han afectat de ple a la indústria, al comerç i a totes les activitats productives, de manera que per extensió aquests canvis han afectat també a tota la societat.

De fet, el segle XIX ja mostrava les línies d'avenços tecnològics, amb la màquina de vapor, el ferrocarril i el desenvolupament tècnic del material militar, entre d'altres, que varen representar els inicis de tot el que passaria anys després.

A Occident, aquests canvis han sigut positius per les persones. Així, és evident que ha millorat la qualitat de vida, ha incrementat de manera notòria l'esperança de vida, la medicina, l'atenció social i l'educació. Però, sovint, aquests avenços tecnològics també s'han utilitzat per desenvolupar material militar que, malauradament, s'han fet servir d'una manera destructiva, deixant unes estadístiques esfereïdores de morts i desastres. Així, els conflictes armats del segle XX són els que de llarg han ocasionat més víctimes de tota la història i, a més, moltes d'aquestes víctimes eren civils.

Des del punt de vista ideològic, el segle XX ha vist l'ascens, la consolidació i la decadència de dues maneres d'entendre l'economia, la política i la societat, que han influït fortament en la vida de les persones. Són el comunisme i el feixisme amb la seva vessant alemanya del nazisme.

Els ciutadans europeus de la primera part del segle passat, varen viure la revolució russa, la invasió de Líbia per part d'Itàlia, la revolució xinesa, la fi de l'imperi austrohongarès, el Tractat de Versalles o la divisió d'Irlanda, entre d'altres fets, a més de la desastrosa I Guerra Mundial, que tant de mal va ocasionar entre la població europea i a les relacions entre els estats.

En aquest escenari, descrit d'una manera molt general, ens adintrem en els anys trenta i concretament a la gestació del caldo de cultiu que va desembocar en la II Guerra Mundial, que va deixar a Europa molt devastada. Els estats europeus havien donat un altre pas en fals, enfrontant-

se, una vegada més, en aquesta guerra tant nefasta per a Europa i per al món en general.

De fet, França i Alemanya s'havien enfrontat tres vegades en conflictes bèl·lics en setanta anys i dues d'aquestes vegades varen ser les dues guerres mundials. En aquest escenari de la primera part del segle XX, de conflictes entre els estats europeus, comença a sorgir una nova potència econòmica i militar com són els Estats Units d'Amèrica (EUA) que, ja a la I Guerra Mundial varen tenir protagonisme.

A l'etapa d'entreguerres, es va fer evident que s'hi havia de comptar, pel que fa a l'escena internacional. El president Wilson, a principis del segle XX, va llençar la seva idea de la política, del govern i de les relacions internacionals, plasmats en els catorze punts de Wilson.⁸⁵ El punt número quatre té una relació directa amb la defensa dels estats, al citar que s'havien d'establir garanties recíproques en el sentit de que els armaments de cada estat serien reduïts al límit compatible amb la seguretat interior del propi estat, el que era una mostra cap a la capacitat justa en defensa i un fre a la proliferació armamentística.

Era l'etapa de la Societat de Nacions, un preludi de la futura ONU, que no va tenir el protagonisme corresponent a la il·lusió que havia

⁸⁵ Els catorze punts del President Wilson són: 1. Acords de pau negociats obertament (...) La diplomàcia procedirà sempre (...) públicament. 2. Llibertat absoluta de navegació sobre els mars (...) 3. Supressió, fins a on sigui possible, de totes les barreres econòmiques (...) 4. Suficients garanties recíproques que els armaments dels estats seran reduïts al límit compatible amb la seguretat interior del país. 5. Lliure ajustament (...) de totes les reivindicacions colonials (...) 6. Evacuació de tots els territoris russos (...) 7. Bèlgica (...) haurà de ser evacuada i restaurada. 8. Tot el territori francès haurà de ser alliberat (...) El dany fet a França en 1871, pel que fa a Alsàcia-Lorena (...), haurà de ser reparat. 9. Haurà d'efectuar-se un reajustament de les fronteres d'Itàlia, seguint les línies de les nacionalitats clarament reconegudes. 10. Als pobles d'Àustria i Hongria (...) se'ls hi haurà de permetre la possibilitat d'un desenvolupament autònom. 11. Romania, Sèrbia i Montenegro haurien de ser evacuats (...) A Sèrbia se li concedirà lliure accés al mar (...) 12. Als territoris turcs de l'actual Imperi Otomà se'ls garantirà plenament la sobirania (...), però les altres nacionalitats que viuen actualment sota el règim d'aquest Imperi han de (...) gaudir d'una total seguretat d'existència i de poder-se desenvolupar sense obstacles. 13. Haurà de constituir-se un estat polonès independent, que compregui els territoris incontestablement habitats per polonesos, els quals haurien de tenir assegurat l'accés al mar (...) 14. Haurà de crear-se una Societat General de les Nacions en virtut d'acords formals, que tingui per objecte oferir garanties recíproques d'independència política i territorial tant als petits com als grans estats.

<http://www.historiasiglo20.org/text/catorcepuntos.htm>

despertat, degut, sobretot, a que els propis Estats Units no varen arribar a ser-ne membres, tot i el suport inicial del president Wilson.

Entretant, en els diferents estats europeus, començava a haver-hi veus a favor de la unió dels pobles d'Europa. Així, el compte Richard de Coudenhove-Kalergi,⁸⁶ paradigma de cosmopolitisme pels seus orígens flamencs, cretencs i japonesos i, finalment, de nacionalitat txeca i francesa,⁸⁷ d'una banda i Aristide Briand,⁸⁸ de l'altra, impulsaven la idea d'Europa en el moment d'entreguerres, en el que la política en general estava molt lluny de l'ideari europeista.

La II Guerra Mundial va tirar per terra tots els intents d'apropament entre els estats i tota la feina dels europeistes del moment. La realitat va ser molt dura i ens va abocar a un escenari europeu devastador i ple de pessimisme. La postguerra va ser llarga i penosa per a Europa, tot i que varen tenir l'ajut del Pla Marshall⁸⁹ que va injectar diners i progrés en les zones devastades, fins i tot Alemanya, que es va poder recuperar amb certa rapidesa, això si amb un règim polític federal, imposat pels guanyadors de la guerra. A més, el Pla Marshall va facilitar la integració de l'Europa occidental i va generar, amb l'oposició de la URSS, la separació d'Europa, amb el Teló d'Acer i la posterior Guerra Freda, entre les dues superpotències del moment, els EUA i la URSS.

⁸⁶ Coudenhove-Kalergi, R. *De la guerra permanente a la paz universal*, Ed. Hispano Europea, Barcelona (1958)

⁸⁷ El 1923, Coudenhove-Kalergi, va publicar *Paneuropa* i va crear el *Moviment Europeu* amb la finalitat explícita d'assolir una unió europea. El 1926, va aconseguir organitzar a Viena el primer Congrés Paneuropeu. Al moviment pertanyerán una llarga sèrie de noms il·lustres de la cultura i la política europees del moment; entre els més coneguts hi eren Briand, Einstein, Mann, Freud, Rilke, Unamuno, Madariaga, Ortega i Gasset i Adenauer

⁸⁸ Briand va convèncer a Austen Chamberlain per a la signatura dels Tractats de Locarno (1925). Va promoure la signatura del Pacte Briand-Kellog el 1928 i va proposar a la Societat de Nacions un ambiciós projecte d'unitat europea (<http://www.historiasiglo20.org/BIO/briand.htm>)

⁸⁹ Davant la penúria europea i la impossibilitat financera de comprar productes nord-americans, aquest pla d'ajuda demandava una coordinació prèvia dels països europeus per a la seva aplicació. Per això es va reunir el juny-juliol de 1947 una conferència a París a la qual, després de molts dubtes, va acudir la URSS. Moscou aviat va declinar l'oferiment i va obligar als seus països satèl·lits a fer el mateix al·legant que el pla era un instrument de l'imperialisme i l'hegemonia americana. Es consumava la separació d'Europa i l'inici de la Guerra Freda

En els anys cinquanta, mentre tot això passava a Europa,⁹⁰ el món era testimoni de canvis molt significatius en el concert geopolític del moment. Així, s'observava com l'Índia i Pakistan i altres futurs estats aconseguien la independència dintre del procés de descolonització⁹¹ que havia de portar a la sobirania estatal a diverses zones que estaven colonitzades pels estats europeus.

A la Xina, Mao Tse Tung arribava al poder, donant sentit a la *llarga marxa* i establint un sistema polític basat en la idea comunista que encara perdura, amb alguns canvis, avui en dia. En aquells moments la Xina no era la potència econòmica i política que apunta avui en dia.

A Europa, veien com el mariscal Tito es feia amb la presidència de Iugoslàvia i establia un sistema econòmic i polític de caire socialista i autogestionari.

A l'altre costat de l'Atlàntic, concretament a l'Argentina, Perón controlava, amb un populisme molt particular, tots els ressorts del poder.

I a l'Orient Mig, la creació de l'estat d'Israel el 1948, era l'inici d'un conflicte entre palestins i israelians que avui encara és ben viu i un dels motius de la inestabilitat i inseguretat actual de la zona.

La geopolítica occidental s'anava consolidant amb la creació de l'OTAN (Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord),⁹² organització de caràcter militar que té l'objectiu de protegir els seus aliats occidentals. En diversos punts d'aquest treball s'analitza aquesta Organització i els seus lligams i influències en l'escenari europeu i global.

I és en aquest entorn, quan uns europeistes amb visió de futur i amb influència, marquen les pautes per iniciar a Europa una etapa basada en

⁹⁰ Per a informació del que passava a Europa en aquella etapa, es pot consultar el llibre: Morgan, R. *Western European Politics since 1945*, Batsford, London (1972)

⁹¹ Procés històric pel qual els estats que havien conquerit, dirigit i administrat durant molts anys zones sotsdesenvolupades, accepten la independència d'aquestes zones colonitzades, que es converteixen en estats independents des del punt de vista polític, però encara amb molts lligams de tipus econòmic

⁹² Se signava a Washington el 4 d'abril de 1949 el Tractat de l'Atlàntic Nord o Aliança Atlàntica. Ho van signar dotze països (Estats Units, Canadà, Regne Unit, França, Itàlia, Noruega, Dinamarca, Islàndia, Bèlgica, Països Baixos, Luxemburg i Portugal). El 1952 Turquia i Grècia van accedir al Pacte, la República Federal d'Alemanya el 1955 i, finalment Espanya, el 1982. Actualment en formen part vint-i-sis estats

acords, en comptes d'enfrontaments. Són coneguts com els *pares fundadors*, són Monnet, Schuman i altres europeistes del moment. La culminació de les seves idees es produeix el 9 de maig de 1950, amb la presentació de la que es coneix com *Declaració Schuman*,⁹³ que suposa el certificat de naixement de l'Europa comunitària.

Així, amb la finalitat de controlar els moviments dels materials bàsics per la indústria militar del moment, com són el carbó i l'acer i evitar enfrontaments entre els estats poderosos d'Europa, a l'any 1951 es crea la Confederació Europea del Carbó i l'Acer (CECA). Aquesta organització la formen sis estats: França, Alemanya, Itàlia, Països Baixos, Bèlgica i Luxemburg. Els mateixos estats que, sis anys després, crearan a Roma la Comunitat Econòmica Europea (CEE).

Prèviament, el març de 1948 es signava el Tractat de Brussel·les que va donar pas a la Unió Occidental (UO), que posteriorment es va anomenar Unió Europea Occidental (UEO). És una organització europea de cooperació per a la defensa i la seguretat, que està constituïda per 28 països, que s'acullen a quatre tipus d'estatuts diferents: estats membres, membres associats, observadors i països associats. Dels països de l'Europa dels Quinze, deu gaudien de l'estatut d'estats membres i els altres cinc, Àustria, Dinamarca, Finlàndia, Irlanda i Suècia, tenen estatut d'observadors. Els sis membres associats eren Hongria, Islàndia, Noruega, Polònia, República Txeca i Turquia. Finalment, els set països associats eren Bulgària, Estònia, Letònia, Lituània, Eslovàquia, Eslovènia i Romania. Més endavant, la UEO s'incorporarà a l'entramat institucional de la Unió Europea.

En el pla polític i de defensa apareix l'ambiciós Pla Pléven (1949) que contemplava la creació d'un exèrcit europeu integrat sota un comandament comú. Aquest pla, objecte de negociacions entre els sis estats membres de la Comunitat Europea del Carbó i l'Acer, entre 1950 i 1952, va culminar amb la signatura del Tractat constitutiu de la Comunitat Europea de Defensa (CED).

⁹³ Fontaine, P. *Una nueva idea para Europa*, Comisión Europea, Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas, Luxemburgo (2000)

2.2.- La Comunitat Europea de Defensa

En els anys cinquanta i seixanta del segle XX, s'anava configurant un entorn polític i militar que girava al voltant de dos estats que prenién el caire de súper potències. D'una banda els EUA, amb un sistema econòmic i polític basat en el capitalisme i de l'altra, la URSS, amb un sistema absolutament contraposat, basat en l'ortodòxia del socialisme marxista, el comunisme.

Aquestes posicions antagòniques varen crear una situació de confrontació i vigilància continguda que va desencadenar una cursa tecnològica en el camp militar i d'investigació, amb la construcció armamentística, que va incrementar ostensiblement la capacitat militar d'ambdues potències. Aquesta situació, que va durar anys, era coneguda com la Guerra Freda,⁹⁴ i descriu essencialment la llarga i oberta rivalitat que va enfrontar els EUA i la Unió Soviètica i els seus respectius aliats, després de la II Guerra Mundial. Aquest conflicte va ser la clau de les relacions internacionals, durant gairebé mig segle i es va lliurar en els fronts polític, econòmic i propagandístic, però sortosament de forma molt limitada en el front militar, tot i que va generar un desenvolupament armamentístic desorbitat per els EUA i la URSS.

I en aquest escenari, els estats europeus anaven superant els efectes de la II Guerra Mundial, però quedaven a molta distància de les dues súper potències mundials del moment. De fet era la primera vegada en tres segles que estats com França i el Regne Unit ja no eren la referència principal de poder mundial.

De fet, Europa vivia una etapa de certa obsessió per la seguretat. Les penúries de la post guerra i la proximitat del poder soviètic, generaven molta incertesa, limitada en part per la nombrosa presència de tropes dels EUA en territori europeu i també per l'existència de l'OTAN.

Així, l'experiència històrica del moment, de conflicte entre els estats europeus, va propiciar la voluntat política d'alguns mandataris d'aquests estats europeus, de desenvolupar un projecte polític basat en la defensa europea, que, de fet, va ser un preludi del que ara constitueix la hipòtesi de la Tesi, ja que s'intentava avançar en la defensa comuna.⁹⁵ La proposta era

⁹⁴ Veiga, F. *La paz simulada, una historia de la guerra fría: 1941-1991*, Alianza editorial, Madrid (2006)

⁹⁵ Per a més informació, consultar: Fursdon, E. *The European Defence Community, A History*, Macmillan, London (1980)

establir un sistema federal o confederal. Així va néixer la *Comunitat Europea de Defensa (CED)*,⁹⁶ que preveia la creació d'una Assemblea Parlamentària, un Consell Europeu, un Consell de Ministres i un Tribunal de Justícia, amb l'objectiu d'obtenir sinèrgies en matèria de defensa entre els estats que formaven la CEE.

La *Comunitat Europea de Defensa* tingué caràcter supranacional, en el sentit que buscava l'acord i el consens entre els estats de la Comunitat Econòmica Europea (CEE) del moment, però es feia al marge del Tractat de Roma de 1957. L'abast de la CED era ambiciós fins el punt de preveure institucions comunes, forces armades i també un pressupost específic.

Pel que fa als objectius, la Comunitat Europea de Defensa els havia determinat exclusivament de caràcter defensiú. De fet es prioritzava més la defensa i seguretat dels estats membres contra qualsevol agressió, la participació en la defensa occidental en el marc del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN) o la integració de les forces de defensa dels estats membres, que no pas disposar de capacitat ofensiva.

Així, qualsevol agressió dirigida contra un o diversos dels estats membres a Europa o contra les forces europees de defensa, es preveia que fos considerada com un atac dirigit contra tots els estats membres.

Estava previst que la Comunitat Europea de Defensa cooperés estretament amb l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN), fins el punt de que el comandant suprem de l'OTAN estès habilitat per a assegurar que les forces europees de defensa estessin organitzades, dirigides, equipades, formades i preparades de manera satisfactòria.

Així, les forces europees de defensa podrien rebre les directives tècniques dels organismes apropiats de l'OTAN, en el marc de la competència militar d'aquests últims. En temps de guerra, el comandant suprem de l'OTAN, exerciria, sobre les forces esmentades anteriorment, plens poders i responsabilitats de Comandant suprem que li confereixin les seves atribucions. La determinació de les autoritats que dependran del comandament i l'ocupació de les unitats de les forces europees de defensa assignades a la defensa interior i a la protecció marítima dels territoris dels estats membres, s'establiria, bé en convenis celebrats en el marc del Tractat

⁹⁶ Gavin, V. *El rearme alemán y la Comunidad Europea de Defensa: 1950-1954*, Tesi Doctoral, Universitat de Barcelona (2005)

de l'Atlàntic Nord, bé en acords entre l'OTAN i la Comunitat Europea de Defensa.

Estava previst que, si arribés el cas, el Tractat de l'Atlàntic Nord deixés d'estar en vigor, els estats membres determinarien, de comú acord, l'autoritat a la qual es confiava el comandament i l'ocupació de les forces europees de defensa.

Com veiem, hi havia un treball, una voluntat política i unes ganes immenses de que no es repetís el passat d'enfrontaments entre estats europeus, però, fatalment, va ser el parlament d'un d'aquests estats, l'Assemblea Nacional francesa, qui va vetar, a l'agost de 1954, qualsevol avenç en aquesta direcció d'integració militar europea.

Els *Acords de Ginebra* varen segellar el final de la guerra d'Indoxina, que varen propiciar pactes no escrits amb Rússia, que, juntament amb els afers interns, varen abocar al Parlament francès a votar no a la Comunitat Europea de Defensa.⁹⁷

Entretant la Unió Europea Occidental (UEO) també anava quedant buida de contingut. De fet, no va fer cap reunió entre els anys 1973 i 1984 i es limitava a secundar el que anava decidint i executant l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN).

⁹⁷ En el següent treball s'exposen el motius que varen provocar que el Parlament francès votés negativament a la CED: Granell, F. *La Declaración de Berlín a los cincuenta años de los Tratados de Roma*, Revista de Derecho Comunitario Europeo, Madrid (2007)

2.3.- L'intent de cooperació política

En els anys seixanta, mentre Europa anava sortint de la depressió provocada per la II Guerra Mundial, en el món polític i militar s'estava consumant la política de blocs, amb dos actors, els Estats Units i la Unió Soviètica, per sobre dels altres i fortament oposats.

Les relacions entre els estats europeus importants eren tibants, com es manifesta el 1963 amb la negativa de De Gaulle al vetar l'ingrés del Regne Unit a la CEE, motivat, en part, per la reacció francesa a l'acord de Nassau (1962) entre Kennedy i MacMillan, pel qual Washington accedia a subministrar a Londres míssils nuclears.⁹⁸

En el marc específic europeu, es va desenvolupant la unió econòmica amb un bon nivell de consens. Més dificultats hi havia per avançar en altres àmbits, de manera que ens trobem amb una preocupació dels caps d'estat i de govern dels estats membres de la UE, per avançar en el pla polític. De fet, pel que ens interessa en aquesta Tesi, que és la defensa europea, la veritat és que, després del fracàs de la Comunitat Europea de Defensa, es va produir un cert desencís que va provocar una moratòria pel que fa a l'Europa política, fins que, amb el pas del temps es va fer necessari tornar a buscar fórmules de col·laboració política i, per tant, en els àmbits de la seguretat i defensa.

Així, els mandataris europeus dels sis estats, que en aquell moment formaven part de la Comunitat, varen decidir progressar en el camp de la unió política, de manera que, l'octubre de 1970, a la Cimera de Luxemburg (1970) varen aprovar *l'informe Davignon*,⁹⁹ que determinava, com a principi bàsic, un apropament en la política exterior dels estats membres, que venia a ser l'inici de la cooperació política europea i tenia com a objectiu aconseguir que Europa parlés amb una sola veu sobre tots els problemes internacionals importants.

A Copenhaguen, el juliol de 1973, es va establir el compromís de consultar els altres estats abans de fixar una posició definitiva, i va ser a París, el desembre de 1974, que es va atribuir al Consell Europeu la

⁹⁸ Batalla, X. *Excepcionalismos*, La Vanguardia, Barcelona (19/05/2007)

⁹⁹ L'informe Davignon, adoptat pels ministres d'afers exteriors a l'octubre de 1970 i completat més endavant per altres informes, va constituir la base de la CPE fins a l'entrada en vigor de l'Acta Única Europea (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets>)

competència en la cooperació política, així com establir progressivament posicions comunes i posar en marxa una diplomàcia concertada.

L'any 1975, *l'informe Tindemans*¹⁰⁰ recomanava una política exterior comuna, amb l'obligació d'adoptar decisions consensuades i, per tant, d'abandonar el principi de voluntarietat sobre el qual es basava la cooperació política dels estats, que no es veurà institucionalitzada fins la inclusió a l'Acta Única Europea de 1987.

La Cooperació Política Europea (CPE)¹⁰¹ preveia consultes entre els estats membres sobre qüestions de política exterior, mentre que l'execució de les seves accions comunes era competència de l'Organització de Seguretat i Cooperació a Europa (OSCE), que té el seu origen en la Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa (CSCE), celebrada a Hèlsinki l'any 1974. Actualment la formen cinquanta sis estats.

Val a dir que la instauració del Consell Europeu, basat en la reunió dels caps d'estat i de govern, el 1974 va contribuir a millorar la coordinació de la cooperació política europea.

A l'escenari internacional, després de la invasió d'Afganistan per la URSS el 1980 i la revolució islàmica a Iran, els estats membres varen prendre consciència de la importància creixent de la Comunitat Europea (CE) a l'escenari internacional.

En aquest entorn, a l'any 1981, es va presentar *l'informe de Londres*,¹⁰² que obligava als estats membres a consultar-se prèviament i involucrar a la Comissió Europea, en tot el que els afectés a la política exterior, però també es constatava que la cooperació política europea era lluny de ser una referència mundial. Per aquest motiu es va establir que, a més de reaccionar davant els esdeveniments, s'havia d'intervenir activament. Així, l'informe

¹⁰⁰ Tindemans, L., *Rapport au Conseil de l'Union Européenne*, Brussel·les (10/1975)

¹⁰¹ Per a més informació de la CPE, consultar: Ifestos, P. *European Political Cooperation*, Gower, Aldershot (1987)

¹⁰² En el Consell Europeu de Londres de 1981, els ministres d'Afers Exteriors d'Alemanya i Itàlia, Sr. Genscher i Sr. Colombo, van presentar un projecte d'Acta Europea, dedicat a diverses qüestions: cooperació política, cultura, drets fonamentals, harmonització de les legislacions estatals. Mai va ser adoptada com a tal, però alguns dels seus elements es van incorporar a la "Declaració solemne sobre la Unió Europea", adoptada a Stuttgart el 19 de juny de 1983. Aquest text és un element important en l'elaboració de l'Acta Única Europea. (<http://www.europarl.europa.eu/factsheets>)

del *Comitè Dooge*,¹⁰³ elaborat el 1985, en vistes a l'inici de la Conferència Intergovernamental (GIC) que culminarà amb l'aprovació de l'Acta Única Europea (AUE), conté ja una sèrie de propostes relacionades amb la política exterior. En concret, estableix la idea de la concertació reforçada en les qüestions relatives a la seguretat i de la cooperació en el sector de l'armament, a més de preveure la creació d'una secretaria permanent.

De fet, des del seu inici, la Cooperació Política Europea té una relació i un compromís polític amb els estats de la Unió. Més endavant, es va consolidant la idea i realitats de la cooperació política, fins que a l'any 1987 es concreta la inclusió de la CPE en el títol III de l'Acta Única, titulat "*Disposicions sobre la cooperació europea en matèria de política exterior*".

Fent una mica d'història, ens adonem que la Cooperació Política Europea¹⁰⁴ ha tingut un llarg recorregut, amb diferents resultats. Així, observem un període d'implantació que va des del 1970 fins el 1974, en el que s'inicia i es desenvolupa el pla d'acció. A l'any 1973, surt a la llum *l'Informe de Copenhaguen*, que proposava la millora dels mecanismes de coordinació, com són les reunions de ministres, la comunicació permanent, la formalització dels grups de treball, definir el paper de la presidència, etc.

La incipient diplomàcia dels nou estats que formaven en aquell moment la Comunitat Econòmica Europea, es va veure afavorida per la distensió entre Estats Units i la Unió Soviètica. Ara bé, la crisi del petroli va posar de manifest, tant les divergències entre els europeus, com els tímids inicis d'una política europea en el Pròxim Orient (Diàleg Euro-Àrab), al marge d'Estats Units. Fet que va provocar pressions de Washington sobre els seus aliats més fidels a Europa, en contra del desenvolupament de la Cooperació Política Europea.

¹⁰³ El 1985, l'informe del *Comitè Dooge*, preliminar al llançament de la Conferència Intergovernamental que va propiciar l'Acta Única Europea, contenia una sèrie de propostes relatives a la política exterior i en concret, la idea de la cooperació reforçada en les qüestions relatives a la seguretat i la cooperació en el sector de l'armament. Al costat d'això es preconitzava la creació d'una secretaria permanent. Al final, les disposicions introduïdes en el Tractat de l'Acta Única Europea, varen ser limitades respecte a les propostes del *Comitè Dooge*, però malgrat tot van permetre institucionalitzar la CPE, el grup dels corresponsals europeus i una secretaria de la Presidència. Quant als objectius de la CPE, es van ampliar a totes les qüestions de política exterior d'interès general. (<http://europa.eu/scadplus/leg/es/lvb/>)

¹⁰⁴ Més informació sobre la Cooperació Política Europea: Nuttall, S. *European Political Co-operation*, Clarendon, Oxford (1992)

El període que va des del 1974 fins el 1979, marca una etapa positiva per a la Comunitat Europea, en bona part per la bona disposició dels estats membres amb el desenvolupament de la Cooperació Política Europea. Les eleccions al Parlament Europeu i els avenços en matèria econòmica basats en el Sistema Monetari Europeu, varen permetre l'apropament entre el vessant econòmic, la Comunitat Econòmica, i el vessant polític, la Cooperació Política Europea.

A partir de 1979, no va ser tant productiu pel que fa als avenços en defensa com el període anterior. La Comunitat Econòmica Europea va passar de nou a dotze membres. La política internacional, amb la invasió d'Afganistan per part de la URSS, va afectar negativament a la distensió entre els blocs. Els EUA, sota la presidència de Reagan, varen incrementar la seva duresa que va xocar amb la voluntat de la Comunitat Política Europea, que estava pel diàleg Est-Oest a Europa.

En termes institucionals, cal destacar la creació d'un òrgan permanent, el secretariat de la Cooperació Política Europea, instal·lat a Brussel·les.

Més endavant, la fi de la Guerra Freda va transformar el món en el qual havia nascut la Cooperació Política Europea, fins al punt de ser considerada inadequada per a les noves circumstàncies. Així ho pensaven Mitterrand i Kohl, al proposar, a l'abril de 1990, la convocatòria d'una conferència intergovernamental sobre Unió Política que hauria de conduir a una política comuna en matèria exterior, de seguretat i de defensa.

Ara bé, la CPE ¹⁰⁵ era la base sobre la qual construir la nova política. Primer, en el terreny pràctic, la CPE havia creat hàbits de concertació sistemàtica entre els llavors dotze estats membres. El nombre creixent de reunions i de comunicacions entre els Dotze, en relació amb els esdeveniments internacionals, va portar a haver d'establir una coordinació entre les cancelleries europees.

El balanç de la Comunitat Política Europea, en el terreny polític, va ser contradictori. Havia estat molt criticada, ja sigui per la seva diplomàcia declaratòria (emissió de declaracions polítiques, però no actuacions), o pel seu vessant reactiu, com és la falta de planificació o per la seva incoherència entre les posicions de la CPE i de la CEE, sovint amb interessos diferents.

¹⁰⁵ A aquest llibre es troba més informació sobre la CPE: Schoutheete, P. *La coopération politique européenne*, Labor, Bruxelles (1980)

Així, la influència dels europeus a nivell internacional tenia dos vessants: d'una banda, el seu prestigi com model reeixit (zona de pau) i com a veu occidental alternativa a la d'Estats Units, amb una capacitat militar pròpia d'una potència, i, per altra banda, el seu poder econòmic (primer actor comercial i primer donant d'ajuda al desenvolupament).

Això es va traduir en que, a la fi dels anys vuitanta, els Dotze ja havien establert diàlegs polítics (multilaterals o bilaterals) amb 160 estats i s'havien convertit en un interlocutor molt sol·licitat en l'escena internacional.

Malgrat tots aquests contactes i acords entre els mandataris dels estats europeus, la realitat ens mostra que poca cosa es podia fer en matèria de defensa comuna i que la sobirania dels estats, almenys en matèria militar, conservava tota la seva capacitat.

2.4.- El camí cap a l'Acta Única Europea

Els anys vuitanta es caracteritzen per una política conservadora, poc propensa al consens i amb forta dotació armamentista per part de l'Administració Reagan. En el Regne Unit governava Margaret Thatcher, amb polítiques de caire conservador.

Entretant, a la Unió Europea hi havia cohesió i voluntat política, amb la coincidència entre el president de la Comissió Europea, Jacques Delors i els mandataris de França, Alemanya i Espanya, Mitterrand, Kohl i González, respectivament, que varen impulsar estratègies europeistes. Aquesta situació va afavorir el desenvolupament de propostes sobre la defensa europea, de manera que va ser una etapa positiva pel que avui s'analitza en aquesta Tesi.

En aquest període entren a formar part de la Unió Europea, juntament amb Grècia que ho fa el 1981, Espanya i Portugal, que ho fan el 1986.¹⁰⁶ En aquest mateix any, Espanya y Portugal també entren a formar part de l'OTAN, de manera que deixen enrera l'aïllament, per formar part de dues organitzacions internacionals d'influència.

En el pla normatiu, és el moment de l'Acta Única Europea (AUE), que constitueix la primera revisió de conjunt dels tractats constitutius de les Comunitats Europees i rep aquesta denominació perquè va afectar, tant a tractats fundacionals, com a posteriors tractats modificatius i es va articular en un text únic. El text definitiu fou signat en dues dates diferents: primer a Luxemburg, el 17 de febrer de 1986, per nou estats membres, i després a La Haia, el 28 de febrer de 1986, per Dinamarca, Grècia i Itàlia. Va entrar en vigor l'1 de juliol de 1987, després de sengles referèndums a Dinamarca i a Irlanda a on, a més, va comportar una reforma constitucional.

Les reformes introduïdes per l'AUE, pel que fa a la defensa europea, que és el que interessa d'acord amb els objectius de la Tesi, s'encaminen cap a la regulació de la cooperació política europea en matèria de política exterior.

Així, les disposicions introduïdes en el Tractat per l'Acta Única Europea¹⁰⁷ varen permetre institucionalitzar la Cooperació Política

¹⁰⁶ Es publica oficialment l'entrada d'Espanya a la UE en el *Boletín Oficial del Estado* del 20 al 26 d'agost de 1986

¹⁰⁷ De Ruyt, J. *L'Acte Unique Européenne*, Editions de l'Université de Bruxelles, Collection Etudes Européennes, Bruxelles (1987)

Europea. De fet, amb l'entrada en vigor de l'AUE (1987), la CPE, després de disset anys de desenvolupament, va obtenir un fonament jurídic propi.

L'article 30 preveu que els estats membres s'esforcin a formular i aplicar una Política Exterior Comuna Europea. Per això, es comprometen a consultar-se sobre les qüestions de Política Exterior que poguessin tenir un interès per a la seguretat dels estats membres. La Presidència del Consell és responsable en aquest àmbit de la iniciativa, la coordinació i la representació dels estats membres enfront de països tercers.

2.5.- El Tractat de la Unió Europea i la creació de la Política Exterior i de Seguretat Comuna

L'any 1989, un fet transcendental canvia molts anys d'història: és la caiguda del mur de Berlín, com a acció concreta de tot un procés de descomposició política del sistema socialista que sota el control de la URSS va dominar l'Europa de l'est durant pràcticament setanta anys.

En el marc de la Unió Europea, aquest fet va tenir també conseqüències importants, juntament amb la posterior unificació alemanya i la desgraciada guerra de l'antiga Iugoslàvia. Es va generar un escenari polític en el sí de la UE que demanava un salt qualitatiu. Així, els mandataris europeus varen impulsar el Tractat de la Unió Europea, més conegut com Tractat de Maastricht, que va establir una estructura de tres blocs d'actuació diferenciats, anomenats col·loquialment pilars, destacant l'aposta per la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC).

Signat el 1992, l'entrada en vigor del Tractat de la Unió Europea (TUE) es va produir l'1 de gener de 1993. Aquest Tractat estableix els arguments legals i jurídics per administrar i avançar en tot el que ja s'administra des de Brussel·les i dos línies més d'actuació intergovernamental, impulsada pels acords entre els estats, com són la Coordinació dels Assumptes de la Justícia i d'Interior (CAJAI) i la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC).

La PESC s'aborda en l'article 2 de les disposicions comunes del Tractat de Maastricht. Un dels objectius de la Unió és afirmar la seva identitat en l'àmbit internacional, en particular mitjançant la realització d'una política exterior i de seguretat comuna, que inclogui la definició progressiva d'una política de defensa comuna que podria conduir a una defensa comuna.

Entre les novetats que es varen plasmar en el Tractat, destaca que en el títol V, es substitueix la Cooperació Política Europea (CPE) i s'orienta tot el referent a la política exterior i de seguretat, cap a un pilar intergovernamental, donant validesa a la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC).¹⁰⁸ A l'article 11, s'esmenten els cinc objectius principals:

¹⁰⁸ Per una anàlisi més detallada d'aquesta qüestió, veure: Heisbourg, F. *European Defence: Making it Work*, WEU Institute of Security Studies, Chaillot Paper n°. 42, Paris (September 2000)

- la defensa dels valors comuns i els interessos fonamentals de la Unió
- l'enfortiment de la seguretat de la Unió
- el manteniment de la pau i l'enfortiment de la seguretat internacional
- el foment de la cooperació internacional
- la consolidació de la democràcia i de l'estat de dret, inclosos els drets humans

Les relacions exteriors i de defensa, igual com altres polítiques, queden afectades pel títol V, que constitueix un pilar diferent de la Unió Europea, ja que els seus procediments de funcionament, de caràcter intergovernamental, es distingeixen dels adoptats en els sectors comunitaris tradicionals, com el mercat interior o la política comercial. Aquesta diferència és evident, sobretot, en el procediment de presa de decisions, que requereix el consens dels estats membres, mentre que l'àmbit comunitari es caracteritza pel recurs generalitzat al vot majoritari.

De fet, amb la introducció de la PESC, els Dotze estats membres de la Unió, es varen comprometre a concretar accions externes en l'àmbit internacional, acordar punts de vista o presentar-se amb una sola veu en els fòrums internacionals, de manera que la UE guanyi pes com a actor a l'escenari internacional.

En realitat, però, la PESC implica una coordinació amb les altres polítiques exteriors dels estats de la Unió. Això i la manca de consens entre els estats, porta massa sovint a situacions d'incoherència, que fan perdre credibilitat a la UE.

2.5.1.- Els instruments de la PESC

El Tractat de Maastricht preveu els següents instruments per a desenvolupar la PESC:

- *Posicions comunes*: els estats membres adopten polítiques estatals conformes a la posició definida per la Unió sobre les diferents qüestions.

Les posicions comunes defineixen l'enfoc de la Unió sobre assumptes concrets de caràcter geogràfic o temàtic. Segons l'article 15 del TUE, correspon al Consell la facultat d'adoptar les posicions comunes. Els estats membres, en conseqüència, hauran d'adaptar les seves polítiques estatals conforme les disposicions de la posició comuna.

Algunes de les posicions comunes que s'han anat adoptant darrerament han tingut un marcat caràcter polític, cosa que les ha fet, en alguns casos, de difícil aplicació pràctica, com ha estat el cas de les posicions comunes que estableixen un foment més ampli de les relacions exteriors entre la Unió i altres països, com Rwanda, Burundi o Ucraïna.

- *Accions comunes*: són les intervencions operatives dels estats membres a l'empar de la PESC.

A títol d'exemple, és una acció comuna l'assistència proporcionada a l'Autoritat Palestina en els seus esforços per a combatre les activitats terroristes que procedeixen dels territoris que es troben sota el seu control.

Les accions comunes estan previstes en l'article 14 del TUE per situacions específiques en les quals es consideri necessària una acció operativa de la Unió. En aquestes accions, el Consell haurà d'expressar obligatòriament els objectius que es persegueixen, el volum de l'operació, la seva durada, els mitjans que s'hauran de posar a disposició de la UE i les condicions d'execució. El Consell podrà demanar a la Comissió que presenti propostes adequades per poder garantir la implementació correcta de les accions.

Així mateix, el Consell pot decidir, durant el decurs de l'execució, d'emprendre accions addicionals, variar algunes de les actuacions que s'estan duent a terme o suspendre-les, en considerar que les noves circumstàncies fan impossible la seva continuació.

Les accions comunes són vinculants per als estats membres, ja que aquests hauran d'actuar respectant els seus objectius. Qualsevol actuació adoptada per un estat membre que pugui afectar el sentit d'una acció comuna haurà de ser comunicada al Consell per tal que, si s'escau, aquest pugui decidir sobre l'assumpte.

En cas de necessitat forçosa, els estats membres tenen la possibilitat d'adoptar accions immediates sempre i quan es tinguin en compte els objectius propis de l'acció comuna.

En el marc de la PESC,¹⁰⁹ el Consell també pot adoptar decisions amb valor vinculant per als estats membres. En molts casos, aquestes

¹⁰⁹ Per a més informació de la integració europea en defensa, consultar: Howorth, J. *European Integration and Defence: The Ultimate Challenge*, WEU Institute of

decisions serveixen per a l'aplicació d'accions comunes.

En el marc de les relacions exteriors, la PESC disposa d'una nova gamma d'instruments d'intervenció que acompanyen als tradicionals, en particular la política comercial i la cooperació al desenvolupament.

Per a estimular el funcionament harmoniós i sense contradiccions dels dos tipus d'accions comunitàries i intergovernamentals, l'article 3 del Tractat de la Unió Europea (TUE) preveu que la Unió vetllarà per mantenir la coherència del conjunt de la seva acció exterior en el marc de les seves polítiques en matèria de relacions exteriors, de seguretat, d'economia i de desenvolupament. El Consell i la Comissió tindran la responsabilitat de garantir aquesta coherència.

2.5.2.- Les funcions de les institucions europees en l'àmbit de la PESC

D'acord amb el Títol V del TUE, els actors que intervenen en el funcionament de la PESC són els següents:

El **Consell Europeu** que té la funció de definir els principis i les orientacions generals de la PESC, inclosos els assumptes que tinguin repercussions en l'àmbit de la defensa. També determinarà les estratègies comunes que la Unió apliqui en els àmbits en els quals els estats membres hi tinguin interessos importants.

En l'àmbit específic de la defensa, el Consell Europeu (article 17.1 del TUE) té la facultat de crear, en el futur, una defensa comuna de la Unió, decisió supeditada als acords entre els estats membres i amb les compatibilitats establertes per aquests en el marc de l'OTAN.

El **Consell de Ministres o Consell de la Unió**, té la funció de prendre les decisions necessàries que defineixin i executin la PESC sobre la base de les orientacions i de les estratègies comunes que hagi fixat el Consell Europeu.

Una altra diferència substancial respecte al primer pilar és el paper reduït que ocupen la Comissió Europea, el Parlament Europeu i el Tribunal

de Justícia, en clar contrast amb les competències d'aquestes tres institucions en l'àmbit comunitari.

El paper de la **Comissió Europea**, pel que fa a la PESC, se centre en els següents punts:

- El Consell pot sol·licitar a la Comissió que presenti propostes per a garantir l'execució d'una acció comuna (article 14.4 del TUE). A més, la Comissió està facultada, juntament amb els estats membres, per a plantejar al Consell qualsevol qüestió relacionada amb la PESC i presentar-hi propostes (article 22.1 del TUE)
- Està associada a la Presidència del Consell en les funcions de representació de la Unió en l'àmbit de la PESC i en l'execució dels actes PESC (article 18 del TUE)
- Juntament amb la Presidència i amb el Secretari General del Consell, la Comissió expressarà la posició de la Unió a les organitzacions internacionals i en les conferències internacionals (article 18 del TUE)

Pel que fa al **Parlament Europeu**, pot dirigir preguntes i recomanacions al Consell i desenvolupar un ampli debat anual sobre l'aplicació de la PESC. De fet, encara que la política es formula a nivell intergovernamental, són varis els agents que participen en aquest procés: es tracta del Consell Europeu, el Consell de Ministres d'Afers Exteriors, el Comitè Polític i de Seguretat, els corresponsals europeus, el grup de treball PESC i els consellers PESC, als que s'ha d'afegir l'esmentada influència de la Comissió i del Parlament Europeu.

Els **estats membres de la UE**, donada la pràctica intergovernamental que regeix la PESC, adopten un paper clau, a través del Consell Europeu o del Consell de Ministres o bé a partir de les competències que els hi garanteix el TUE, com són:

- Poder plantejar al Consell qualsevol qüestió relacionada amb la PESC i presentar propostes (article 22.1 del TUE)
- Deure d'informar al Consell de les mesures estatals adoptades per un estat membre sobre la base d'una acció comuna
- Consultar i informar mútuament sobre qualsevol qüestió de política exterior i de seguretat
- Els estats membres que participin en organitzacions internacionals, hauran d'informar als altres de qualsevol qüestió d'interès comuna (article 19 del TUE)

- Dos o més estats membres podran participar en una cooperació reforçada en l'àmbit bilateral, de la UEO o de l'OTAN, sempre que no sigui contrària a la cooperació en el marc de la PESC (article 17.4 del TUE)

2.5.3.- La presa de decisions en la PESC

Pel que fa a la presa de decisions relatives a la PESC, en general, s'aproven per unanimitat. No obstant això, els estats membres tenen la possibilitat de recórrer a l'abstenció constructiva, el que significa que la seva abstenció no impedeix l'aprovació d'una decisió. Aquest mecanisme s'aplica sempre que les abstencions no representin més d'un terç dels vots ponderats del Consell. Si un estat membre motiva la seva abstenció amb una declaració formal, no està obligat a aplicar la decisió però accepta, amb un esperit de solidaritat mútua, que la decisió comprometi a la Unió en el seu conjunt. En conseqüència, no impulsa cap mesura que pugui entrar en conflicte amb l'acció de la Unió.

Referent a les decisions adoptades per majoria qualificada, els estats membres disposen d'una clàusula de salvaguarda que els permet impedir que es realitzi la votació, si justifiquen el bloqueig per motius importants de política estatal. En aquesta situació, després que un estat membre hagi exposat els seus motius, el Consell, per majoria qualificada, pot triar que l'assumpte es remeti al Consell Europeu perquè els Caps d'Estat i de Govern decideixin, per unanimitat, la qüestió a debatre.

2.5.4.- La Declaració Petersberg en el marc de la UEO

En relació amb la política de defensa, el juny de 1992, el Consell de Ministres de la UEO, a Petersberg, dóna vida i defineix les *missions Petersberg*, que inclouen missions humanitàries o d'evacuació, missions de manteniment de la pau, missions de forces de combat per la gestió de crisis i operacions de restabliment de la pau.

Les *missions Petersberg* es varen integrar en el títol V del TUE, fet que va significar un important pas endavant en un moment en que l'amenaça de conflictes de gran envergadura havia disminuït, en comparació a l'etapa de la Guerra Freda. Les *missions Petersberg* ofereixen una resposta adequada de la Unió ja que representen la voluntat comuna dels estats

membres de garantir la seguretat a través de les missions humanitàries o d'evacuació de persones, de manteniment de la pau i de forces armades per a la gestió de crisis, incloses les operacions de restabliment de la pau.

Les operacions realitzades en el marc de la UEO varen ser escasses, però han proporcionat una important experiència en matèria de gestió de crisis, als estats europeus. Seguidament es detallen:¹¹⁰

- Operacions conjuntes en el Golf (1998-1990)
- Operacions en el conflicte de l'ex-Iugoslàvia (1992-1993)
- Missió a Albània (1997)
- Missió d'Assistència al Desminat a Croàcia (1999-2001)
- Missió de Vigilància a Kosova

Val a dir que, més endavant, la *Declaració Petersberg* va ser incorporada en el Tractat d'Amsterdam i, d'acord amb l'objectiu Principal de Capacitats de Hèlsinki (1999), els estats membres de la UE es varen comprometre a ser capaços de realitzar totes les gammes de les *missions Petersberg*, de baixa o alta intensitat. Per altra banda, la UEO va cedir la pràctica totalitat de les seves funcions a la UE, d'acord amb la *Declaració de Marsella* de 2001.

¹¹⁰ Barbé, E. y Sabiote, M. *Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa*, Observatori de Política Exterior Europea, dossier especial n.4, plana 4, Bellaterra, Barcelona (maig 2006)

2.6.- La guerra a l'antiga Iugoslàvia i la seva influència en la política de defensa de la UE

La Unió Europea necessitava un nou impuls per adaptar-se a la realitat social del moment i sobretot establir un salt qualitatiu en tot el que fa referència a la política exterior i de seguretat. De fet, els desastres de la guerra de Bòsnia i la incapacitat per actuar junts dels estats europeus, va propiciar i accelerar aquest impuls que ja s'intuïa com a necessari.

En el marc internacional destaca la presidència de Clinton i la voluntat de col·laborar més amb els estats europeus.

En aquells moments, a més, ja s'estava veient que la Xina i també l'Índia, estaven presentant candidatura a ser, en un futur no massa llunyà, dos actors importants i influents en el concert mundial.

En el marc europeu, la intervenció militar de l'OTAN a Bòsnia va posar de manifest un desequilibri des de la perspectiva del risc, associat al fet que les forces europees actuaven sobre el terreny, mentre que les forces americanes ho feien des de l'aire, amb menor risc.

I és en aquest context que es reconeix la possibilitat que es produïssin, a Europa, crisis en les quals els Estats Units no volguessin intervenir, l'Administració Clinton va donar la idea de crear una espècie de pilar europeu en el sí de l'OTAN, o, dit d'una altra manera, una *identitat europea de seguretat i defensa*.

De fet, el Consell de l'OTAN de gener de 1994 ja havia confirmat la importància de definir una identitat europea específica en matèria de seguretat i defensa que va començar a concretar-se a Berlín, en ocasió del Consell de l'OTAN de juny de 1996, quan els ministres d'afers exteriors accepten crear una *Identitat Europea de Seguretat i Defensa* (IESD) en el sí de l'OTAN.

En aquest escenari, els Caps d'Estat i de Govern mouen els mecanismes necessaris per adaptar la legalitat de la UE a la realitat i el 1997 se signa el Tractat d'Amsterdam¹¹¹ que va entrar en vigor l'1 de maig de 1999, dos anys més tard.

¹¹¹ En el *Boletín Oficial del Estado* de 7 de maig de 1999, es publica l'entrada en vigor del Tractat d'Amsterdam

A partir del Tractat d'Amsterdam, s'observen una sèrie de canvis significatius en la mateixa redacció i sentit del text, fet que contribueix a aportar una major concreció quant als procediments d'actuació i els mitjans a utilitzar. El Tractat sintetitza, d'una forma molt més clara, tots els instruments de què disposen les institucions per aplicar la PESC d'una manera més efectiva.

El Consell Europeu s'institucionalitza com l'organisme encarregat de crear i analitzar unes orientacions generals que seran la base de totes les altres actuacions posteriors que es duran a terme. Els principis i les orientacions generals són instruments genèrics que s'adopten en el sí dels Consells Europeus per part dels caps d'estat i de govern de tots els estats membres.

Per altra banda, les *estratègies comunes* són l'instrument més novedós del Tractat d'Amsterdam ¹¹² per assolir una PESC eficaç i visible en l'escena internacional. El Consell Europeu determinarà les estratègies comunes que la Unió haurà d'aplicar en aquells àmbits en els quals els estats membres tinguin importants interessos en comú. En la formulació de les estratègies comunes, s'hauran d'especificar els objectius a dur a terme i la durada prevista, com també els mitjans i els recursos que hauran de proporcionar la Unió i els estats membres.

El darrer instrument, sovint massa abstracte, queda expressat a l'article 16 del Tractat de la Unió Europea (TUE) i implica la cooperació sistemàtica entre els estats membres.

Si bé la cooperació entre els estats membres no té caràcter vinculant (al contrari, podríem dir que és més aviat de caràcter declaratiu), el Tractat recull la cooperació com una clàusula de salvaguarda o de tancament, que se situaria per sobre dels altres mitjans. En aquest sentit, es declara que els estats membres s'hauran d'assistir i cooperar mútuament en totes les actuacions que la UE dugui a terme per facilitar una acció exterior més activa, coherent i coordinada.

Una de les manifestacions més importants d'aquesta cooperació seria l'obligació, per part de les representacions diplomàtiques i consulars dels estats membres i de les delegacions de la Comissió a l'estranger, de

¹¹² Per a més informació sobre l'aportació del Tractat d'Amsterdam referent a la política de defensa, consultar: Schmalz, U. *The Amsterdam Provisions on External Coherence: Bridging the Union's Foreign Policy Dualism?*, European Foreign Affairs Review, vol. 3, n. 3, (1998)

cooperar i treballar mútuament en les diferents tasques de les organitzacions internacionals, en els debats de les conferències internacionals i altres fòrums d'importància, per tal de garantir la bona aplicació dels actes sorgits del Consell i la coherència de l'acció externa de la Unió. En aquest punt, es contemplen aspectes com l'intercanvi d'informació, el suport mutu, la participació conjunta a les conferències internacionals i la valoració final conjunta després de cadascuna d'elles.

Aquest tipus de cooperació és de gran importància per als “*països petits*” de la Unió, que molt sovint no aconsegueixen representació en determinades conferències internacionals o bé no disposen d'ambaixades a tot arreu. En aquests casos haurien de ser els “*països més grans*” de la Unió qui els representessin o els oferissin la protecció diplomàtica o consular necessària.

Cal també esmentar la possibilitat, introduïda per primera vegada amb el Tractat d'Amsterdam, d'adoptar acords internacionals entre el Consell i altres estats o organitzacions internacionals, en assumptes relatius a la PESC.

El Consell podrà autoritzar la Presidència, mitjançant una decisió unànime, perquè iniciï les negociacions per a la realització i la signatura d'un acord internacional.

De fet, això no significa en cap cas un traspàs de competències dels estats membres a la UE ni tampoc l'existència d'una personalitat jurídica concreta per als assumptes de la PESC. Tot el contrari, ens trobem simplement davant una forma de representació dels estats membres per part de la Presidència, emmarcada en el caràcter intergovernamental que encara predomina en la majoria d'actuacions de la PESC.

A més, l'acord internacional en qüestió no serà vinculant per a aquell estat membre que declari, en el Consell, que ha de respectar les disposicions del seu ordenament constitucional (procediment *opting-out*),¹¹³ la qual cosa

¹¹³ El concepte de *opting out* correspon a una exempció concedida a un país que no desitja sumar-se als altres estats membres en un àmbit particular de la cooperació comunitària, amb la finalitat d'impedir un bloqueig general. D'aquesta forma, el Regne Unit no ha volgut participar en la tercera fase de la Unió Econòmica i Monetària (UEM), i s'han concedit clàusules similars a Dinamarca sobre la UEM, la defensa i la ciutadania europea. De la mateixa manera, l'espai Schengen es va adoptar només parcialment, ja que Irlanda, el Regne Unit i Dinamarca poden optar per participar o no, en cada cas, en totes o en part de les mesures previstes (http://europa.eu/scadplus/glossary/opting_out_es.htm)

posa de manifest, una vegada més, el caràcter intergovernamental de la PESC.

A més, crea el càrrec d'Alt Representant per la PESC, responsabilitat que exercirà el Secretari General del Consell. S'encarrega d'assistir al Consell en qüestions pròpies de l'àmbit de la PESC i contribueix a la formulació, preparació i posada en pràctica de les decisions. Millora la visibilitat de la PESC i en garanteix la seva coherència.

A més, també contribueix, juntament amb el ministre d'afers exteriors de l'estat que ostenta la presidència del Consell de la UE i el comissari de les relacions exteriors, a les activitats de la Troica comunitària.¹¹⁴

La introducció d'aquesta nova figura ha comportat una reorganització de les tasques del Consell, en el marc de la qual la gestió administrativa de la Secretaria General s'ha encomanat al Secretari General Adjunt. No obstant, això no impedeix al Consell, nomenar, cada vegada que ho consideri necessari, un representant especial a qui conferir un mandat relatiu a qüestions polítiques específiques, com ja ha passat en diverses ocasions. Per exemple, s'han nomenat representants especials en el marc del procés de pau a l'Orient Mig (el ministre d'Afers Exteriors del govern espanyol, Miguel Angel Moratinos en va ser representant especial), a la regió dels Grans Llacs africans i per a ocupar les funcions previstes en el Pacte d'Estabilitat a Europa sudoriental.

De totes maneres, la coherència de la PESC depèn de la reacció dels estats membres davant els aconteixements internacionals. L'anàlisi col·lectiva dels desafiaments en l'àmbit internacional així com les seves conseqüències i l'intercanvi d'informació, haurien de contribuir a augmentar l'eficàcia i reduir la dispersió de la reacció de la Unió.

Amb aquesta finalitat s'ha creat la *unitat de planificació i alerta ràpida*, adscrita a la Secretaria General del Consell i sota la responsabilitat de l'Alt Representant de la PESC. Aquesta unitat, que representa la gran

¹¹⁴ La Troica representa a la Unió Europea en les relacions exteriors corresponents a la Política Exterior i de Seguretat Comuna (PESC). Des del Tractat d'Amsterdam, la Troica reuneix a les següents personalitats: el ministre d'afers exteriors de l'estat membre que ocupi la Presidència del Consell de la Unió Europea; el Secretari General/Alt Representant de la Política Exterior i de Seguretat Comuna; el comissari europeu encarregat de les relacions exteriors i de la política de veïnatge. Així mateix, la Presidència pot comptar amb l'assistència, si s'escau, de l'estat membre que vagi a ocupar la següent Presidència (article 18 del Tractat de la Unió Europea) (http://europa.eu/scadplus/glossary/troika_es.htm)

novetat del Tractat d'Amsterdam, té com a objectiu permetre als estats membres actuar conjuntament en el pla logístic i, així, desenvolupar un paper més destacat en l'escena internacional. La componen vint especialistes procedents de la Secretaria General del Consell, dels estats membres, de la Comissió i de la UEO. Les seves funcions principals són:

- Observar i analitzar l'evolució de la situació en àmbits relatius a la PESC
- Avaluar els interessos de la Unió en quant a la PESC
- Determinar els fets, les crisis polítiques potencials o les situacions que poguessin tenir repercussions importants sobre la PESC
- Elaborar opcions relatives a la política que el Consell ha d'adoptar

La col·laboració entre els estats dona els seus fruits. Així, el setembre de 1998, Alemanya, França, Itàlia i el Regne Unit signen un tractat que institueix l'Organisme Conjunt de Cooperació en Matèria d'Armament (OCCAR), ¹¹⁵ amb la finalitat de millorar la gestió dels projectes d'armaments comuns.

Més endavant, el desembre de l'any 1998, es produïa a Saint Maló (Bretanya francesa) una reunió bilateral franco-britànica, que va donar un impuls important a la Identitat Europea de Seguretat i Defensa (IESD), a l'hora d'apostar per una capacitat autònoma d'acció.

De Saint Maló en surt reforçada la idea d'avançar cap a una defensa i seguretat comunes i facilita els acords que es prendran a Colònia i Hèlsinki, al juny i desembre de 1999, respectivament.

Es tracta d'apostar per una capacitat autònoma d'acció, amb el suport de forces militars creïbles, que disposin dels mitjans precisos, preparats per

¹¹⁵ L'Organització Conjunta de Cooperació en Matèria d'Armament (OCCAR) és un organisme intergovernamental, però no pertany a tot Europa sinó únicament als sis països que ho financen i actua únicament com oficina per a adquisicions encarregada de dirigir els programes que se li encomanen.

(http://www.nato.int/docu/review/2005/issue1/spanish/interview_b.html)

a ser utilitzats a fi de donar resposta a les crisis internacionals. De fet, a Saint Maló, amb la presència del Regne Unit, s'inicia un desbloqueig en matèria de la seguretat i defensa europea que dóna els seus primers fruits a partir de l'adopció d'uns acords de més envergadura en els Consells Europeus de Colònia i Hèlsinki, abans esmentats.

A partir de Saint Maló, tots els estats membres de la UE veuen bé avançar cap a la definició d'una defensa comuna, més enllà dels conceptes de política exterior i de seguretat. De fet, s'obren les portes a una veritable Política Exterior Comuna de Seguretat i Defensa (PECSO), que anirà complementant a la sobtadament envellida PESC de Maastrich i Amsterdam.

Tots aquests acords representen voluntats compartides d'avançar cap a quotes de defensa europea autònoma, però la realitat ens mostra que els estats segueixen apostant per la seva pròpia defensa i, en molts casos, en la seva participació a l'OTAN.

3.- La realitat actual de la Política Europea de Seguretat i Defensa en el context mundial

3.1.- L'impuls en la seguretat i defensa europees. La Política Europea de Seguretat i Defensa

La realitat mundial s'ha anat globalitzant fins el punt de que els estats que en una altra època eren autèntiques potències, França, Alemanya o el Regne Unit, avui en dia no poden ser referència mundial si no aprofiten les seves sinèrgies dintre de la Unió Europea, amb la finalitat de poder competir, incidir i influir en les altres àrees de poder, com són els Estats Units, la URSS, el Japó, la Xina i l'Índia.

L'escenari europeu, encara sota els efectes de la guerra de Bòsnia i del conflicte de Kosova i la situació mundial, ja feia preveure la bona intenció i voluntat política dels estats per donar un pas endavant en la política exterior i de defensa de la UE. De fet, la manera millor de demostrar-ho era concretant aquest sentiment amb un seguit d'accions específiques.

Així, amb la Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD), creada a l'any 1999, en els Consells Europeus de Colònia i Hèlsinki, s'obra un nou escenari de funcionament pel que fa als àmbits de la política exterior, de defensa i de seguretat de la UE.

El desenvolupament progressiu de la PESD, implica necessàriament disposar de recursos militars adequats a les necessitats actuals i previsions futures i també d'organismes que s'adaptin a aquest nou escenari.

En el Consell Europeu celebrat a Hèlsinki, els dies 10 i 11 de desembre de 1999, ¹¹⁶ es va demanar als estats membres que uníssin esforços per tal de complir un objectiu general, el *Headline Goal* ¹¹⁷ amb la

¹¹⁶ Conclusions de la Presidència del Consell Europeu de Hèlsinki, del 10 i l'11 de desembre de 1999. (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms>)

¹¹⁷ Patronat Català Pro Europa, *Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD): Gestió militar de crisi: Compliment de l'objectiu general: "Headline Goal"*, (<http://www.infoeuropa.org/base-coneixement>)

finalitat de desenvolupar una capacitat militar europea, a partir dels recursos de cada estat, que fos capaç de mobilitzar, abans del 2003, en un termini de seixanta dies i durant un mínim d'un any, forces militars de fins a 60.000 persones capaces d'exercir tots els tipus de *missions Petersberg*.

Les principals característiques d'aquesta força de reacció ràpida europea han de ser:

- la capacitat de desplegament immediat
- la sostenibilitat
- la interoperativitat
- la flexibilitat
- la mobilitat
- la capacitat de supervivència

De fet, a Hèlsinki, es va tractar un tema de capital importància per a la UE, reflectit en els acords adoptats en matèria de Política Europea Comuna de Seguretat i Defensa. En definitiva, es va dipositar a les mans de Javier Solana, la difícil tasca d'avançar en la representació exterior de la UE, i, també, i molt important, en aspectes de defensa i seguretat. Val a dir, en aquest sentit, que la creació d'una força d'intervenció militar, en principi, no s'ha de tractar com un embrió d'un futur exèrcit europeu, tot i que pot ser una bona pauta d'inici per avançar en la defensa europea.

Pel que fa a la capacitat estratègica, es varen definir tres àmbits per als quals caldria adoptar compromisos col·lectius per tal de desenvolupar projectes europeus conjunts:

- Comandament
- Control
- Comunicacions, transport estratègic i intel·ligència

Algunes de les propostes fetes pel Consell en relació amb els futurs compromisos col·lectius preveuen:

- 1) desenvolupar i coordinar mitjans militars de supervisió i alerta ràpida
- 2) obrir les casernes a oficials d'altres estats membres
- 3) reforçar les capacitats de reacció ràpida de les forces multinacionals europees existents
- 4) crear un comandament europeu de transport aeri
- 5) augmentar el nombre de tropes que poden ser desplegades amb rapidesa
- 6) augmentar la capacitat estratègica de transport i evacuació marítima de tropes

Pel que fa a la revisió de les capacitats militars, estava previst un mecanisme d'avaluació que assegurés el seguiment, el compliment i la revisió del compromís assolit. Els principals objectius d'aquest mecanisme són els següents:

- 1) permetre el control i informar sobre l'evolució de les operacions en termes quantitius i qualitius
- 2) revisar i actualitzar els objectius per tal de poder complir davant les circumstàncies canviants en el marc de qualsevol *missió Petersberg*
- 3) evitar tota duplicitat entre els objectius acordats en el marc de l'OTAN i els de la UE
- 4) la modificació, si cal, de les capacitats nacionals per poder fer front a noves crisis

En el mateix Consell es varen especificar els organismes que serien necessaris per garantir el control polític i la direcció estratègica de les *missions Petersberg*.¹¹⁸ Es decideix que els ministres de defensa participaran en la Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD), de manera que quan el Consell d'Assumptes Generals tracti qüestions

¹¹⁸ Ortega, M. *Mas allá de Petersberg*, pl. 79, a Gnesotto, N., (dir.), *Política de Seguridad y Defensa de la Unión Europea* (1999-2004), Institute for Studies of Security (ISS) de la UE, París (2005)

relacionades amb la PESCD, els ministres de defensa participaran, si s'escau, per a oferir assessorament en qüestions de defensa.

Dintre del Consell s'han creat els següents òrgans polítics i militars permanents:

a) - Un Comitè Polític i de Seguretat ¹¹⁹ (CPS o COPS) permanent, a Brussel·les, integrat per representants estatals amb categoria d'ambaixadors o alts funcionaris. El CPS s'ocupa de tots els aspectes de la PESC inclosa la PECSD, d'acord amb el Tractat de la UE i sense perjudici de les competències comunitàries. Quan calgui executar una operació militar de gestió de crisi, el CPS exerceix, sota l'autoritat del Consell, el control polític i la direcció estratègica de l'operació. Amb aquesta finalitat, s'adoptaran procediments apropiats per a permetre l'adopció de decisions eficaces i ràpides. El CPS dóna directrius al Comitè Militar.

b) - El Comitè Militar (CM) esta integrat pels Caps de l'Estat Major de la Defensa, representats pels seus delegats militars. El CM es reuneix amb els Caps d'Estat Major quan sigui necessari. Aquest Comitè assessora en temes militars i farà recomanacions al CPS, i proporciona orientació militar a l'Estat Major. El president del CM assisteix a les sessions del Consell quan s'hagin de prendre decisions relacionades amb la defensa.

c) - L'Estat Major (EM), dintre de l'estructura del Consell, aporta els coneixements tècnics militars i dóna suport a la PECSD, inclosa la direcció de les operacions militars de gestió de crisis dirigides per la UE. L'Estat Major s'ocupa de l'avaluació de la situació i la planificació estratègica de les *missions Petersberg*, inclosa la determinació de les forces de cada estat i multinacionals europees.

Aquests tres òrgans es coordinen amb els organismes, previstos pel Tractat d'Amsterdam, per al reforçament de la PESC, com són el Consell, el Comitè de Representants Permanents (Coreper) ¹²⁰ i la troica comunitària.

¹¹⁹ El 22 de gener de 2001, el Consell crea el Comitè Polític i de Seguretat. És l'estructura permanent sobre política exterior i de seguretat comuna contemplada en l'article 25 del Tractat de la Unió Europea. El CPS, el formen membres dels ministeris d'afers exteriors dels estats membres

¹²⁰ El Comitè de Representants Permanents o Coreper (article 207 del Tractat Constitutiu de la Comunitat Europea) s'encarrega de preparar els treballs del Consell de la Unió Europea. Està constituït pels ambaixadors (representants permanents) dels estats membres davant la Unió Europea, i ho presideix l'estat membre que exerceix la presidència del Consell de la Unió Europea. Si el Consell preveu l'existència d'un comitè especial -com en el cas de la PESC amb el Comitè Polític i de Seguretat (CPS)- aquest

Pel que fa a la decisió de portar a terme una operació de gestió de crisis, sigui de tipus militar o civil, se realitza a partir d'una *acció comuna* acordada en el Consell d'Afers Exteriors.

La Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD), ¹²¹ ha experimentat una evolució considerable des de 1999. En el seu vessant operatiu, destaquen tres components:

- gestió de crisis civils
- gestió de crisis militars
- prevenció de conflictes

El juny de 1999, el Consell Europeu celebrat a Colònia va inscriure la gestió de les crisis en el nucli del procés de potenciació de la PESC i dos anys més tard, a la cimera de Goteborg, ¹²² es va donar prioritat a la prevenció de conflictes. Així, des de 1999, pràcticament tots els Consells Europeus han procurat de desenvolupar els instruments de que disposa la Unió per impulsar intervencions autònomes en el marc de la PESD, que forma part integrant de la PESC. De fet, en aquells moments, l'objectiu era que la PESD fos operativa a partir de 2003 i donar així a la UE una posició única en el món, mitjançant la potent gamma d'instruments econòmics, diplomàtics, militars, de policia, etc.

L'èxit de la gestió de les crisis, que s'efectuarà de conformitat amb la Carta de les Nacions Unides, ¹²³ depèn de la col·laboració amb l'OTAN,

funciona respectant les prerrogatives del Coreper
(http://europa.eu/scadplus/glossary/coreper_es.htm)

¹²¹ Per a una acurada anàlisi de l'evolució de la PESD, veure: Gnesotto, N., (dir.), *Política de Seguridad y Defensa de la Unión Europea (1999-2004)*, Institute for Studies of Security (ISS) de la UE, París (2005)

¹²² *Conclusions de la Presidència del Consell Europeu de Goteborg (15 i 16 de juny de 2001)* (<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms>)

¹²³ La Carta de les Nacions Unides és la constitució de l'Organització de les Nacions Unides. Va ser signada a San Francisco el 26 de juny de 1945 després de ser ratificada pels cinc membres permanents del Consell de Seguretat; la República de Xina, França, la Unió Soviètica, el Regne Unit i els Estats Units i una gran quantitat d'altres signataris.

perquè la UE haurà d'utilitzar els mitjans d'aquesta Organització, per a les capacitats militars i planificació operativa.

La prevenció de conflictes, representa el seu desenvolupament natural, si tenim en compte el sofriment humà i els enormes costos que generen els conflictes violents. De fet, la Comissió hi té un paper rellevant en la millora de la coherència i l'eficàcia de totes les accions de la Unió, encaminada al foment de la pau i l'estabilitat. Es varen dissenyar quatre objectius:

- coordinar i utilitzar més sistemàticament els instruments de la Comunitat
- definir les causes del conflicte i contribuir a resoldre-les
- millorar la capacitat d'intervenció en les primeres fases dels conflictes
- fomentar la cooperació internacional en la matèria

Com a Carta és un tractat constituent i tots els signataris estan subjectes als seus articles. A més, exposa explícitament que la Carta mana sobre tots els altres tractats

3.2.- Vinculació de l'exèrcit amb les altres forces de seguretat

En un món cada vegada més interdependent, els diferents àmbits de la seguretat estan cada vegada més relacionats, de manera que la separació entre les diferents forces de seguretat i els exèrcits, que abans era ben clara, avui en dia, sovint no es percep. Així, és molt important disposar d'una coordinació efectiva i cohesionada de totes les forces, que permetin en el futur una eficient relació amb tots els elements de seguretat i defensa de la Unió.

Actualment hi ha la sensació d'entendre que els exèrcits són en general cossos ociosos, ja que en bona part del seu temps, no hi ha necessitat de que desenvolupin la seva funció de defensa. En canvi la policia és activa, actua, té feina pràcticament sempre. Seria interessant trobar un punt d'equilibri entre aquestes dues línies de seguretat d'un estat i en definitiva, en un futur, de la Unió Europea.

Ja entrant en fets concrets, val a dir que en el Consell Europeu de Santa Maria de Feira (Portugal, juny de 2000),¹²⁴ els dirigents europeus van decidir posar en funcionament uns comitès específics UE/OTAN:¹²⁵

- Sobre la seguretat i els objectius de les capacitats
- Les modalitats d'utilització dels mitjans de l'OTAN
- Els mecanismes de consulta permanents

A més, en aquest mateix Consell Europeu, es varen identificar diverses àrees d'actuació a l'entorn del mecanisme de gestió civil de crisis:

D'una banda es va acordar la creació d'una força de policia europea. Es van definir els trets característics que hauria de tenir una força policíaca europea capaç de gestionar de forma competent crisis de tipus civil. Per això, els estats membres es van comprometre a millorar les competències de

¹²⁴ Conclusions de la Presidència del Consell Europeu de 19/20 de juny de 2000, celebrat a Santa Maria de Feira (Portugal)
(<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms>)

¹²⁵ Per ampliar informació sobre la cooperació UE-OTAN, consultar: Bailes, A. K. *The Institutional Reform of ESDP and Post-Prague NATO*, *The International Spectator*, vol. XXXVIII, n. 3, pl. 31-46 (2003)

les seves forces de policia desplegable en missions internacionals i a subministrar, per a l'any 2003, fins a 5.000 agents de policia, 1.400 dels quals haurien de ser desplegats en un termini de trenta dies.

Aquesta voluntat va ser confirmada el 19 de novembre de 2001, en la Conferència de Capacitats Civils celebrada a Brussel·les. En aquest cas es tractà de posar d'acord els diferents tipus de policia de cada estat membre perquè actuïn de forma coordinada en missions de reforçament de l'estat de dret i de protecció dels drets humans.

A més, s'ha establert un mètode de quatre fases per garantir el desplegament i el manteniment d'aquests agents de policia:

- reparació d'escenaris i missions possibles que se'n derivarien
- definició de les capacitats de policia que es necessitarien per complir aquestes missions
- demanda de contribucions als estats membres i identificació de les capacitats que aquests ofereixen
- establiment de mesures per garantir el manteniment de les forces policiaques sobre el terreny

Per tal d'identificar les capacitats que es necessiten per al reforçament i la substitució de les forces de policia locals, la UE s'ha basat en l'experiència a Guatemala, Croàcia, Albània, Mostar, El Salvador, Bòsnia i Hercegovina, Timor Oriental i Kosova.

Els estats membres i la UE poden dur a terme el paper de catalitzador en la millora de les operacions internacionals de policia, incloent-hi les que tenen lloc en el marc de les Nacions Unides o l'OSCE i evitar, d'aquesta manera, tota duplicitat innecessària. Aquesta tasca implica la necessitat de:

- 1) fer una definició més detallada de quines són les categories més adequades d'agents de policia per dur a terme les diferents tasques de gestió de crisis civils
- 2) desenvolupar un concepte general de policia operativa per tal de coordinar la interacció entre forces militars i forces civils quan aquestes hagin estat desplegades simultàniament i, sobretot, en situacions posteriors a un conflicte

3) clarificar el marc legislatiu en què operen les missions de policia internacionals

4) definir mandats internacionals clars per a les missions de policia

El desenvolupament d'un concepte europeu de policia facilitaria l'elaboració de línies directrius i referències de la UE en matèria de policia internacional, incloses les normes d'intervenció, i contribuiria a definir millor les categories de policia i experts en les bases de dades dels estats membres i de la UE.

Es va acordar també reforçar l'estat de dret. La intensificació del treball policíac ha d'anar acompanyada necessàriament d'actuacions en altres àrees que garanteixin un resultat positiu de l'actuació policíaca. L'àrea més específicament afectada és l'assistència al restabliment del sistema judicial i penitenciari. Així, finalment, es va proposar:

1) l'establiment de mecanismes estatals per part dels estats membres per a la selecció de jutges, fiscals, experts en matèria penitenciària i altres categories pertinents dins el sistema judicial amb una formació idònia per poder-los desplegar en missions de restabliment de pau.

2) la creació o la renovació d'infraestructures de tribunals i presons locals.

També es va proposar als estats membres que estudiessin la millora de la selecció, la formació i el desplegament d'experts en administració civil per a tasques de restabliment de sistemes administratius que ja no funcionin i per a la formació de funcionaris de l'administració civil en les societats en transició.

Per últim, els estats membres han considerat necessari l'establiment d'un mecanisme de protecció civil per a situacions de crisi i de desastres naturals. Tot i que ja existeixen mecanismes de coordinació en l'àmbit de la protecció civil, sobre la base de l'experiència adquirida, es considera imprescindible una millora de les actuacions amb recursos comunitaris o dels estats membres.

La Secretaria del Consell ha creat un mecanisme de coordinació plenament interactiu amb els serveis de la Comissió i s'ha establert una base de dades sobre capacitats de policia civil a fi de conservar i compartir la informació, proposar iniciatives de capacitats i facilitar la definició d'objectius concrets per a la resposta col·lectiva no militar dels estats.

Més endavant, durant una reunió informal de ministres de defensa de la UE, celebrada a Roma els dies 3 i 4 d'octubre de 2004, la ministre de defensa de França va proposar als seus homòlegs dels quatre estats de la UE que comptaven amb forces policials de caràcter militar (Itàlia, Països Baixos, Portugal i Espanya) la creació d'una força que es coneixeria com Força de Gendarmeria Europea (FGE). Des de que es va presentar la proposta francesa ¹²⁶ estava molt clar que Espanya, amb la Guàrdia Civil, hi participaria, ja que, si funciona, seria un element essencial per a la gestió de crisis en el àmbit europeu. Dir també que aquesta iniciativa queda perfectament emmarcada en el camp de la Política Europea de Seguretat i Defensa.

¹²⁶ Esquivel Lalinde, E. *La nueva fuerza de gendarmería europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (13/04/2005)

3.3.- El Tractat de Niça

El Consell Europeu reunit a Niça durant els dies 7 a 10 de desembre de 2000, a la vista dels treballs previs sobre l'actuació en les *missions Petersberg*, va considerar imprescindible dur a terme una definició precisa de les tasques i les competències d'aquest instrument de gestió de crisi civil, de manera que fos capaç de dur a terme tots els tipus de *missions Petersberg* (missions humanitàries i de rescat, missions de manteniment de la pau, missions de gestió de crisis i missions de restabliment de pau) i garantis la complementarietat entre els aspectes militars i civils de la gestió de crisis.

L'actuació de la Unió Europea ha de complementar les accions de prevenció de conflictes i gestió de crisis que estan portant a terme les principals organitzacions internacionals, especialment l'ONU, el Consell d'Europa i l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE).¹²⁷

Pel que fa a la PESC, el Tractat de Niça¹²⁸ introdueix modificacions en els següents àmbits:

- La cooperació reforçada, que serà possible per a l'aplicació d'una acció o d'una disposició comuna. Si cap estat membre s'hi oposa o demana una decisió unànime al Consell Europeu (el fre d'emergència), la cooperació reforçada es decideix en el Consell, per majoria qualificada, amb el suport, com a mínim, de vuit estats membres
- El Consell Europeu autoritza al Comitè Polític i de Seguretat a prendre les decisions convenients per exercir el control polític i la direcció estratègica d'una operació de gestió de crisis, el que li permet un paper encara més rellevant a la PESC

¹²⁷ L'Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa (OSCE) és una organització internacional de seguretat que reuneix a tots els països europeus, així com als Estats Units i Canadà i antigues Repúbliques soviètiques d'Àsia Central. Actualment en formen part 56 estats

¹²⁸ Esteve, F. *De la Declaración de Niza al Tratado constitucional: principales novedades en materia de acción exterior*, pl. 50-59, a Esteve, F., Pi, M. (eds.), *La proyección exterior de la Unión Europea en el Tratado Constitucional. ¿mejora o maquillaje?*, CIDOB, Barcelona (2006)

3.4.- Les dificultats de consens entre els estats de la UE

Les conseqüències de la guerra de l'antiga Iugoslàvia seguien fent mal en els diferents àmbits de decisió de la UE. En aquest escenari i més endavant, s'ha sentit masses vegades que els caps d'estat i de govern, estan més pel que poden treure de la Unió, que no pas per les polítiques de veritable llançament de la UE. En concret, que s'ho miren en clau estatal.

S'observa, també, a uns estats més decidits a participar juntament amb els EUA i l'OTAN, com el Regne Unit i algun estat de l'antiga Europa de l'est i, per contra, hi ha altres estats amb posicions més europeistes, com França, Alemanya i d'altres.

Una mostra d'aquestes disfuncions es va fer palesa el 29 d'abril de 2003, en una cimera dels mandatariis de França, Alemanya, Bèlgica i Luxemburg,¹²⁹ amb la finalitat d'impulsar una defensa comuna pròpia i autònoma. Tant les hores prèvies a la trobada com els resultats varen aixecar molta polseguera, pel fet que tres dels estats assistents a la cimera, França, Alemanya i Bèlgica, varen ser els que s'oposaren amb més força i vehemència a la intervenció armada a l'Iraq.

El que varen proposar aquests estats era desenvolupar una força d'acció ràpida que podés contribuir també a la força de l'OTAN, creant un nucli al voltant de la brigada francoalemanya. Es volia crear un comandament europeu per a transports estratègics, abans de juny de 2004, amb possibilitat d'ampliar-ho en el futur a mar i terra; un equip comú de protecció contra atacs químics, biològics i nuclears, i un equip mixt, civil i militar, capaç de proporcionar ajut d'emergència en 24 hores. Es crearien també centres europeus d'entrenament de personal militar i un centre de planificació i direcció d'operacions independent de l'OTAN, i s'establiria un quarter general mòbil multinacional per a operacions conjuntes, a partir dels que ja existeixen.

Aquest és un impuls important al qual, tal com manifesten els quatre estats participants, s'hi podran afegir els altres estats de la UE que així ho vulguin, tal com es va fer amb la política monetària i l'euro. Tot i així, sense el beneplàcit del Regne Unit, avui dia l'exèrcit més potent de la UE, és difícil avançar, de manera que s'entreveu que el camí que han obert els quatre estats no serà fàcil. Es coneix la resposta oficial, tant dels EUA com del Regne Unit, contraris amb diferents matisos a aquesta iniciativa.

¹²⁹ Yárnoz, C. *L'eix francoalemany dona suport a una eurozona de defensa sense comptar amb Londres*, El País, (29/04/2003)

En realitat, el que es dedueix de la cimera dels quatre estats és la voluntat de reforçar militarment la UE, amb l'objectiu de ser autònoms i actuar sense dependències de ningú en els conflictes internacionals.

Aquest missatge, tant proper a la ciutadania europea, i no tant a alguns governs com el britànic, és del tot incompreensible per l'Administració Bush, que han optat clarament per una línia d'actuació de defensa dels seus interessos en cada moment, sense tenir en compte l'opinió dels altres estats ni, com ja s'ha pogut comprovar, la correlació de forces del Consell de Seguretat de l'ONU. S'enfronten, doncs, dues posicions clarament distants però que, per altra banda, estan obligades a entendre's.

Per una part, el multilateralisme defensat per la vella Europa, seguint la terminologia de l'ex-secretari de defensa dels EUA, i per l'altra, l'unilateralista imposat pel govern dels EUA. En aquest escenari, convindria que la Unió Europea desenvolupi una capacitat de seguretat i en defensa que li permeti ser un actor important en el món.¹³⁰

Un altre moment de desavinences, entre els estats europeus, es va produir en la reunió de mandatariis europeus, celebrada a Gant, el 19 d'octubre de 2001, quan es constata que la Unió Europea encara no té una veu única i que els estats grans hi pesen molt. Així, abans de la reunió dels mandatariis europeus, en varen fer una de prèvia els representants de França, Alemanya i el Regne Unit, la qual va generar malestar a la Comissió i al Parlament europeus i també en el sí d'algunes delegacions estatals. Al darrera de la reunió estava com s'havia de tractar el suport als EUA després de l'atemptat de l'onze de setembre.

Finalment, els Quinze varen consensuar un document que legitimava les accions militars dels EUA, amb la puntualització que s'ha de procurar evitar de causar danys col·laterals i fer víctimes civils, però no es va arribar al consens de legitimar la caiguda del règim talibà i es va concretar que la UE volia per a l'Afganistan un govern estable, legítim i representatiu amb ple suport i control de l'ONU. Les diferències entre els estats europeus es començaven a intuir, fins que varen ser evidents i alhora lamentables, pel fet de no anar junts, en el moment de la guerra d'Iraq.

¹³⁰ Per a ampliar informació, consultar: Barbé, E. *La seguridad en la Nueva Europa*, Libros de la Catarata, Madrid (1995)

3.5.- El finançament de la Política Exterior i de Seguretat Comuna i de la Política Europea de Seguretat i Defensa

Dintre del pressupost de la Unió Europea,¹³¹ el sistema de finançament de la PESC queda regulat de manera genèrica a l'article 28 del Tractat de la Unió Europea i també en els "Acords interinstitucionals entre el Parlament, el Consell i la Comissió sobre les disposicions per al finançament de la PESC", que s'afegiren al propi Tractat i perpetuen la diferència ja existent entre despeses administratives i despeses operatives.¹³²

Tant el Tractat de Maastricht com el d'Amsterdam disposen que totes les despeses administratives resultants de l'actuació dels organismes que depenen del Consell, recauran sobre el pressupost comunitari. Tot i això, cap dels dos tractats defineix el concepte de despeses administratives sinó que cal anar a una definició negativa, en el sentit que són aquelles despeses que no es consideren operatives. Així, són despeses administratives aquelles que es limiten als aspectes d'organització tècnica, logística i de personal i despeses operatives són les que afecten a decisions d'execució i accions concretes del Consell per a les quals és necessari un finançament urgent.

A partir del Tractat d'Amsterdam, les despeses operatives van automàticament a càrrec del pressupost de la UE, llevat que el Consell, per unanimitat, decideixi el contrari. En queden excloses, les despeses ocasionades per operacions amb repercussions militars o de defensa.

Amb tot, ambdós aspectes són difícils de distingir, ja que en general una acció operativa de gestió de crisi no només inclou un aspecte civil, sinó també un aspecte militar, de manera que la cobertura dels costos esdevé incerta. En el Consell es tracta d'acordar una definició de les operacions PESC acceptable per a tots els estats membres.

A més, pel que fa a les despeses pròpiament de la PESC, són d'aplicació els *acords interinstitucionals* entre el Parlament, el Consell i la Comissió, amb motiu de la conclusió del Tractat d'Amsterdam, on s'exposen més clarament els mètodes per determinar la naturalesa de les despeses, el seu repartiment i les condicions a seguir. En general, les anomenades *despeses PESC* són aquelles que no es desprenen necessàriament del text del Tractat, de tal manera que, per a la seva

¹³¹ Per a més informació, consultar: (http://ec.europa.eu/budget/index_fr.htm)

¹³² Patronat Català Pro Europa, *Finançament de la PESC*, (<http://www.infoeuropa.org/base-coneixement>)

execució, es requereix l'acord mutu entre el Parlament, el Consell i la Comissió.

La Presidència del Consell informa regularment el Parlament sobre l'evolució i la correcta implementació de les operacions en el marc de la PESC i li comunica, en cada cas concret, el volum de les despeses, especialment pel que fa a la durada total de les operacions, el personal i la infraestructura utilitzada. Al mateix temps, la Comissió informa trimestralment sobre l'evolució, la planificació i la previsió financera de les operacions que s'estan duent a terme per al que resta de l'any pressupostari.

La suma total de les despeses operatives s'inclou en el capítol anomenat PESC del pressupost comunitari, de tal manera que aquesta suma cobreixi la necessitat de finançament prevista i, a més, un marge proporcional per a les anomenades accions imprevistes per al futur.

Pel que fa a les operacions amb clara repercussió i conseqüències militars o de defensa (s'inclouen les actuals operacions PESD), l'article 28.3 del Tractat de la Unió Europea (TUE) especifica que aquest tipus d'operacions queden excloses del pressupost comunitari i, per tant, les despeses que se'n desprenguin han de quedar cobertes pels pressupostos dels estats membres, sempre en proporció al PIB de cada país, llevat que el Consell, per unanimitat, estableixi un mètode diferent,¹³³ com, per exemple, el grau de participació que suporta cada estat.

Des del març de 2004 existeix un mecanisme de finançament de les despeses comunes de les missions, que s'anomena *Athena*,¹³⁴ que estableix l'aprovació dels pressupostos de finançament de les despeses comunes de les operacions, per unanimitat, sota l'autoritat d'un Comitè Especial format per un representant de cada estat membre participant en la missió i un comptable.

El funcionament d'*Athena* parteix del comandant de cada operació que, d'entrada transmet a l'Administrador les seves propostes referents a les despeses comunes de l'operació. L'Administrador presenta al Comitè Especial els projectes de pressupostos anuals, per a l'aprovació.

¹³³ Lefebvre, M. (coord.), *Quel budget européen à l'horizon 2013?*, Cardot., P., *Vers un budget européen dédié à la sécurité et à la défense*, Centre des Etudes Européennes de Strasbourg (CEES), Paris (2004)

¹³⁴ Barbé, E. i Sabiote, A. *Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa*, Observatori de Política Exterior Europea, Dossier Especial n. 4, planes 11 i 12, Bellaterra, Barcelona (maig 2006)

En aquest cas, el Tractat d'Amsterdam no introdueix cap novetat, sinó que simplement manté el principi ja existent de finançament de les actuacions amb repercussions militars per part dels estats membres.

L'única novetat recau en el fet que aquells estats que hagin fet ús de l'abstenció constructiva no estaran obligats a contribuir al finançament d'aquestes operacions.

La Comissió Europea ha publicat una comunicació que reconeix l'absència de coordinació entre els instruments i la falta de flexibilitat dels procediments en l'àmbit de la gestió de les crisis civils, és a dir, la policia, l'estat de dret, la protecció civil i l'administració civil. Així doncs, és necessari millorar l'eficàcia i la celeritat del procediment que regeix la gestió de les crisis civils i la prevenció dels conflictes. Entre les dues opcions proposades, hi ha la d'un fons *ad hoc* i la que preveu una major flexibilitat.¹³⁵

La Comissió s'ha pronunciat a favor d'aquesta última, ja que el fons *ad hoc* planteja dificultats pel que fa a la responsabilitat, el control i la coherència. El Tribunal de Comptes, que comparteix aquesta opinió, estima que la solució més pràctica és un procediment ràpid de presa de decisions combinat amb procediments d'aplicació simplificats, i subratlla que els instruments comunitaris i els instruments de la PESC són complementaris.

L'opció proposada per la Comissió garanteix el nivell màxim de transparència i responsabilitat política en el marc d'un acord interinstitucional.

En realitat, però, el que està en el debat de la gestió pressupostària europea, és valorar la possibilitat de que la inversió que fan els estats membres en defensa, passi a ser una despesa comunitària. Aquesta possibilitat, probablement, donaria peu a que la ciutadania veiés a la defensa europea com una opció més lògica i realista.

Així, tot i aquesta posició favorable de la ciutadania, tal com queda palesa en el punt 1 de la Hipòtesi d'aquesta Tesi, s'haurà d'explicar molt be un increment de pressupost en defensa (per fer la pau, per imposar la solució negociada de conflictes, per ajudar a tercers estats.....), perquè tingui el beneplàcit dels ciutadans.

¹³⁵ Per a més informació sobre finançament de les operacions de la UE, consultar: Missiroli, A. *Euros for ESDP: financing EU operations*, Occasional Papers n. 45, Institute for Security Studies, Paris (06/2003)

Una possibilitat que facilitaria també l'eficàcia operativa, seria que aquest increment de pressupost s'assignés dintre del pressupost comunitari. De ben segur que així, s'entendria millor una aposta per una defensa europea.

3.6.- L'Estratègia de Seguretat Nacional dels EUA del 2002

Tot i que aquesta Tesi és sobre la defensa europea, algunes decisions que es prenen en els EUA, tenen significativa incidència a l'àmbit europeu, com és el cas de l'Estratègia de Seguretat Nacional dels EUA del 2002.

Així, el 17 de setembre de 2002, els EUA publiquen una nova Estratègia Nacional de Seguretat ¹³⁶ basada en l'unilateralisme i en els atacs preventius. Aquesta estratègia encamina els EUA a envair Iraq i dificulta les relacions amb alguns estats aliats tradicionals, com és el cas de França o Alemanya i, de retruc, afecta profundament a la solidesa de les relacions internes entre els estats de la Unió Europea i que té, per això, conseqüències en les decisions futures que afecten a la construcció política de la UE i, per extensió, a la política europea i de seguretat i defensa.

De fet, en el marc previ al conflicte d'Iraq, els estats europeus anaven prenent posicions a favor o en contra de la intervenció dels EUA. Així, el 30 de gener de 2003 es publica la carta dels vuit ¹³⁷ per un front únic entre els EUA i la Unió Europea. Aquesta carta va ser un cop important a la línia de flotació de la Unió Europea, ja que va partir la posició dels estats, uns a favor i altres en contra, respecte a la intervenció dels EUA a Iraq i, naturalment, va posar en serioses dificultats el consens dintre de la Unió i el seu propi funcionament general.

Com a resposta a la carta a favor, el 10 de febrer es produeix la declaració comuna de Rússia, França i Alemanya sobre Iraq, posicionant-se en contra de la intervenció i menys si no està avalada pel Consell de Seguretat de les Nacions Unides.

¹³⁶ Per a ampliar informació sobre l'Estratègia Nacional de Seguretat dels EUA de 2002, consultar:
(http://usinfo.state.gov/esp/Archive_Index/Estrategia_de_Seguridad_Nacional_de_Estados_Unidos.html)

¹³⁷ Borrell, J. *De la carta de los ocho a la carta de los seis*, article a la revista El Siglo (23/02/2004). (<http://www.elsiglodeuropa.es/siglo/historico/Borrell2004>)

3.7.- L'Estratègia Europea de Seguretat

A Tsesalònica, el 19 de juny de 2003, Javier Solana presenta una versió preliminar de l'Estratègia Europea de Seguretat.¹³⁸ A més, el Consell Europeu adopta una *'Declaració sobre la no proliferació d'armes de destrucció massiva'*. En un altre punt, atorguen a la presidència italiana el rol de definir els plans per la creació d'una Agència Europea d'Armament.

El 13 de desembre de 2003, Javier Solana exposa a Brussel·les la versió final de l'Estratègia Europea de Seguretat,¹³⁹ a partir del document *'Una Europa segura dins un món millor'*, en el que es fa una crida a la multilateralitat i, en especial, al paper que l'ONU ha de tenir per a mantenir la pau i la seguretat internacionals.

Tal com es recull en el document de Solana, cap de les amenaces actuals és merament militar, ni s'hi pot fer front únicament amb mitjans militars, sinó que requereix una combinació d'instruments de caràcter polític, econòmic, civil i també militar.¹⁴⁰

En aquest escenari, Solana destaca la necessitat d'incrementar i maximitzar els recursos defensius, proposant la creació, en aquell moment de 2004, d'una Agència Europea de Defensa (actualment ja en funcionament), que serveixi per evitar duplicitats entre els estats membres i treballar de forma coordinada per a la recerca i el desenvolupament de capacitats militars.

¹³⁸ Per a una informació més detallada de l'abast de l'Estratègia Europea de Seguretat, consultar el punt 1.2.3.8., d'aquesta Tesi, planes 51-52

¹³⁹ Solana, J. *Una Europa segura en un mundo mejor*, Estrategia Europea de Seguridad, Bruselas (13/12/2003)

¹⁴⁰ De Dalmau, C. i Miralles, D. *L'acció exterior de la Unió Europea. Divisió insuperable?*, Revista Àmbits, editada pel Col·legi de Politòlegs de Catalunya, Barcelona (30/01/2004)

3.8.- La coordinació de les capacitats operatives dels estats membres de la UE. L'Agència Europea de Defensa

Des del moment en que es crea la Política Europea de Seguretat i Defensa, el 1999, s'han anat produint fets concrets que han anat configurant els avenços en la defensa europea i, en particular, en coordinar les capacitats operatives dels estats membres.

Així, a la reunió informal dels ministres de defensa celebrada al Château d'Ecouen, el 22 de setembre de 2000, es va presentar una proposta detallada de catàleg de forces,¹⁴¹ un document que recollia, sobre la base de quatre escenaris hipotètics de *missions Petersberg*, com són: evacuació, ajut humanitari, separació de parts bel·ligerants i prevenció de conflictes, quines serien les forces terrestres, aèries i marines necessàries per poder-hi fer front.

El 20 de novembre de 2000 es va celebrar a Brussel·les la primera Conferència de Compromís de Capacitats,¹⁴² en la qual els estats membres van presentar els recursos nacionals inicials a què es podien comprometre.

Durant la segona conferència de capacitats militars, celebrada a Brussel·les el 19 de novembre de 2001, es va adoptar un pla d'acció per a la millora de les capacitats militars amb l'objectiu de detectar els principals dèficits de la Unió per al desenvolupament d'aquesta força europea, millorar-ne l'eficàcia i l'eficiència dels esforços estatals en matèria de desenvolupament de capacitats militars europees i intensificar la cooperació a escala bilateral o multinacional. Aquest pla d'acció va ser aprovat formalment al Consell Europeu de Laeken, a on la Unió va ser formalment declarada operativa.

També es va convidar els membres europeus de l'OTAN que no pertanyen a la UE i els estats que en aquell moment eren candidats a l'adhesió a contribuir a l'elaboració del catàleg de forces.

¹⁴¹ Las estructuras y capacidades militares de la Unión Europea, (22/03/2004) (<http://ue.eu.int/pesc/military>)

¹⁴² Per a més informació, consultar: Solana, J., *Desafiament de la defensa europea*, “Equilibrar el pes polític de la Unió Europea a la seva influència econòmica és una resposta pragmàtica i articulada a l'evolució del sistema internacional. S'equivoquen els qui veuen en aquest esforç un intent d'entorpir les relacions transatlàntiques” (http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/solana/)

El 17 de novembre de 2003 s'arriba a un acord sobre una Agència Europea d'Armament. El Consell d'Afers Generals i Relacions Exteriors (CAGRE) accepta els principis pel seu desenvolupament.

El 17 de maig de 2004, dintre de la reunió del Consell d'Afers Generals i Relacions Exteriors (CAGRE), s'aprova el *Headline Goal 2010*, fixant els principals paràmetres de les capacitats militars de la Unió fins el 2010. Els objectius, d'ordre qualitatiu, posen l'accent a la rapidesa de la presa de decisió, de la planificació i sobre la interoperativitat i el manteniment en la durada de les forces d'alt nivell de preparació.

En aquest escenari, l'Agència Europea de Defensa (AED) haurà de contribuir a identificar els objectius de capacitats militars dels estats membres i avaluar el respecte dels compromisos de capacitats pactats entre els estats. A més, haurà de fomentar l'harmonització de les necessitats operatives i l'adopció de mètodes d'adquisició eficaços i compatibles, proposar projectes multilaterals per a donar compliment als objectius de capacitats militars i coordinar els programes executats pels estats membres de forma individual i col·lectiva.¹⁴³

L'Agència Europea de Defensa,¹⁴⁴ a més de prendre el compromís de millorar progressivament les capacitats militars dels estats membres, també obre el camí al desenvolupament de la Base Tecnològica i Industrial de la Defensa Europea (BTID) amb la finalitat d'harmonitzar els estàndards tècnics dels vint-i-set estats de la UE, coordinar i planificar activitats d'investigació tecnològica conjuntes i millorar l'eficàcia de la despesa militar.¹⁴⁵

¹⁴³ Miralles, D. *La PESD i la PESD en la Constitución europea: principales novedades*, Observatori de Política Exterior Europea (IUEE), Working Paper n. 62, Barcelona (desembre 2004)

¹⁴⁴ L'Agència Europea de Defensa ha començat a informar de les seves activitats per mitjà del *EDA Bulletin*. Especialment interessant als efectes d'aquest apartat, és el número especial de Febrer de 2007, dedicat a *European Defence Technological and Industrial Base Conference*

¹⁴⁵ Per a més informació sobre la Agència Europea de Defensa, consulteu: Solana, J. *Conference on the European Defence Technological and industrial base*, Brussel·les (1/02/2007)

3.9.- La cooperació UE-ONU

S'ha d'entendre que el principal actor garant de la pau i seguretat internacionals és Nacions Unides, de manera que qualsevol organització que realitzi activitats similars, hauria de fer-ho d'acord amb l'ONU.

De fet, pel que fa a la UE ja va tenir un primer contacte amb accions de l'ONU, sobre el terreny, a l'antiga Iugoslàvia, abans d'establir acords a nivell institucional. Aquests es varen iniciar el 2001 i es varen concretar en els següents àmbits:¹⁴⁶

- Previsió de conflictes
- Aspectes civils i militars de la gestió de crisis
- Problemes regionals concrets

I també es varen establir diferents modalitats de cooperació entre ambdues organitzacions, com són:

- Les reunions ministerials de la UE
- Reunions i contactes del Secretari General del Consell i Alt Representant de la Política Exterior de la UE i també el Comissari de Relacions Exteriors de la UE, amb el Vicesecretari i Secretari General de les Nacions Unides
- Reunions dels Comitès Polític i de Seguretat, amb el Vicesecretari General de la ONU
- Contacte de la Secretaria del Consell i dels Serveis de la Comissió, amb la Secretaria de les Nacions Unides

En aquesta línia de col·laboració, el 24 de setembre de 2003, l'ONU i la UE varen publicar una declaració conjunta sobre la cooperació d'ambdues organitzacions en l'àmbit de la gestió de crisis. S'estableix crear un mecanisme consultiu que haurà de coordinar i compatibilitzar les àrees de planificació, formació, comunicació i establir bones pràctiques de funcionament.

Sobre el terreny, però, aquestes bones voluntats no s'han vist sempre correspostes, degut en part a la reticència de l'ONU al desenvolupament de

¹⁴⁶ Barbé, E. y Sabiote, A. *Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa*, Observatori de Política Exterior Europea, Dossier Especial n. 4, planes 45-53, Bellaterra, Barcelona (maig 2006)

la PESD i també al poc entusiasme de la UE de participar en accions de l'ONU, degut a que ja en realitza de pròpies.

Pel que fa a les operacions amb mandat de Nacions Unides de caràcter militar, s'estableixen tres models de participació per par de la UE, com són:

- Model de *subcontracta*, en el que el Consell de Seguretat de l'ONU delega l'execució de l'operació a la UE, com és el cas de l'operació Artemis, a la República Democràtica del Congo
- Model de *subcontracta compartida*, en el que el Consell de Seguretat adopta una resolució i delega la seva execució a diferents organitzacions regionals, entre les que hi ha la UE
- Model de *participació*, que comporta la implicació directa de la UE en una operació creada i dirigida per l'ONU

3.10.- La cooperació UE-OTAN

Malgrat la realitat de que, ni tots els membres de la UE ho són de l'OTAN i viceversa, referent a la cooperació de les operacions en que hi intervingui la Unió Europea i l'OTAN, la UE haurà de garantir el diàleg, les consultes i la cooperació necessaris amb tots els estats candidats i els estats europeus de l'OTAN no membres de la UE que expressin la seva voluntat de participar en una operació militar dirigida per la UE. A l'informe de la Presidència presentat al Consell Europeu de Niça, de desembre de 2000, s'especifica com es duran a terme els procediments de consulta entre la UE i aquests estats tercers.

En cas de crisi, en el moment de decidir sobre l'opció militar, els membres europeus de l'OTAN no membres de la UE, hi podran participar si així ho desitgen, en cas que l'operació impliqui fer ús de les capacitats de l'OTAN.¹⁴⁷ Si la UE no fa ús de les capacitats de l'OTAN, aquests països, seran convidats a participar, prèvia decisió del Consell. Igualment, el Consell podrà invitar els estats candidats a participar en les operacions, una vegada s'hagi pres la decisió d'iniciar-les.

En cas que la UE decideixi operar autònomament, el control polític i la direcció estratègia de l'operació seran responsabilitat del Consell. Per a la direcció militar, s'establiran les funcions del Comitè Militar i del comandant de l'operació. En cas de recórrer a les capacitats militars de l'OTAN, l'operació serà dirigida per l'Aliança i es procedirà segons l'ordenament d'aquest organisme.

Tots els estats que hagin confirmat la seva participació en una operació dirigida per la UE i despleguin forces militars importants tindran els mateixos drets i obligacions en la direcció diària de l'operació que els estats membres de la UE que hi participen.

En cas d'una operació dirigida per la UE, es crearà un comitè específic de participants per a la direcció diària de l'operació. Tots els estats membres de la UE podran assistir a les reunions del comitè, però únicament els estats que hi participin estaran involucrats en la gestió diària de l'operació. Així mateix, la decisió de posar fi a una operació serà adoptada pel Consell, prèvia consulta entre els estats participants en el marc del

¹⁴⁷ Per a més informació sobre la relació i la cooperació UE-OTAN, consultar: De Wijk, R. *The reform of ESDP and EU-NATO Cooperation*, The International Spectator, vol. XXXIX, n. 1, 2004, pp. 71-82

comitè establert per l'ocasió. El Consell formalitzarà les disposicions necessàries i examinarà les opcions existents per aquest fi.

Després de superar les reticències de Turquia i també dels EUA, finalment el 16 de desembre de 2002, es produeix la declaració comuna OTAN-UE sobre la PESD, anomenada *Berlín Plus*,¹⁴⁸ concretada el març de 2003, que dóna accés a la UE als mitjans de l'OTAN per a la gestió de crisis. Europa per la seva part accepta integrar al màxim els països no europeus de l'OTAN en el sí de la PESD. Més endavant, el 23 d'abril de 2005, en l'escenari del cinquantè aniversari de l'OTAN, els caps d'estat adopten un nou concepte estratègic i una iniciativa per promoure les capacitats militars, amb la finalitat de sostenir les missions de la UE sobre la base de l'acord *Berlín Plus*. La Unió i l'OTAN van signar un acord d'associació estratègica en matèria de gestió de crisi. Amb aquest acord, la Unió disposa d'un accés, amb efectes immediats, als mitjans de logística i de planificació de l'Aliança Atlàntica, incloent els relatius a la intel·ligència. Es consolida el principi de forces '*separables però no separades*'.

Sobre el terreny, la primera missió militar de la UEO, amb col·laboració amb l'OTAN, va ser la vigilància en el mar Adriàtic. Posteriorment hi va haver cooperació en l'operació de l'aplicació de l'embargament en el Danubi, donant suport a l'administració de la ciutat de Mostar.

Pel que fa a les relacions UE-OTAN sobre el terreny, que són les operacions PESD, han variat entre la cooperació i el conflicte, com l'operació Concòrdia i l'EUFOR-Althea, respectivament. Altres operacions han sigut el suport a la Unió Africana a Darfur o bé, ja sota el marc de l'acord Berlín Plus, l'operació ARYM a Macedònia. La segona operació va ser EUFOR-Althea i la tercera és l'exercici Atlantia (CME/CMX 03).

¹⁴⁸ Acord *Berlín Plus*: l'article 17.1 del TUE estableix que la definició progressiva d'una política de defensa comuna de la UE "no afectarà al caràcter específic de la política de seguretat i defensa de determinats estats membres, respectarà les obligacions derivades del Tractat de l'Atlàntic Nord per a determinats estats membres que consideren que la seva defensa comuna es realitza dintre de l'OTAN i serà compatible amb la PESD establerta en aquest marc". En aquesta línia, des del Consell Europeu de Colònia (juny 1999) es reconeix que la resposta de la UE a crisis internacionals es farà "sense perjudici de l'actuació de l'OTAN", i a Niça (desembre 2000), es van aprovar els dispositius permanents de consulta i cooperació UE-OTAN. Aquests dispositius es van completar al març de 2003 amb els acords *Berlín Plus* que permeten l'accés de la UE a mitjans i capacitats de l'OTAN per a l'acompliment de les seves operacions de gestió de crisi. (<http://www.es-ue.org/>)

3.11.- Les operacions de la Unió Europea a l'exterior

Les operacions de gestió de crisis de la UE en el marc de la PESD, adopten dos grups: missions militars i civils, tot i que hi ha missions que agrupen ambdues possibilitats.

Pel que fa a les operacions de caràcter militar, després de la negativa experiència de les crisis de Bòsnia i de Kosovo, han generat dificultats de consens entre els estats membres.

Actualment, la UE pot adoptar tres formes a l'hora de realitzar una operació militar de crisis:¹⁴⁹

- Com part d'una operació de l'OTAN
- Sota l'acord *Berlín Plus*
- Com a operació autònoma

Fins a dia d'avui, la UE ha participat en les següents missions militars:

- Missió Artemis a la República Democràtica del Congo
- Missió Concòrdia a Macedònia
- Missió Althea a Bòsnia
- Missió Eufor a la República Democràtica del Congo

I una missió civil-militar, com és la Missió de Suport a AMIS II de la Unió Africana a Darfur (Sudan)

Pel que fa a les operacions civils, la UE compta amb una important experiència en el camp de la gestió civil de crisis. Entre les realitzades, hi ha:

- Missió de Policia a Bòsnia (EUPM)
- Missió Eujust Lex a Iraq
- Missió de Policia Pròxima a Macedònia
- Missió d'Observació a Aceh (Indonèsia)
- Missió Eujust Themis a Geòrgia
- Missió Eupol Copps en els territoris palestins

¹⁴⁹ Barbé, E. y Sabiote, A. Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa, Observatori de Política Exterior Europea, Dossier Especial n. 4, planes 15-44, Bellaterra, Barcelona (maig 2006)

- Missió Eupol Kinshasa a la República Democràtica del Congo
- Missió Eu Bam Rafah en els territoris palestins
- Missió Eusec a la República Democràtica del Congo
- Missió Eupat a Macedònia

Per altra part, val a dir que el Consell de la Unió Europea ha començat a publicar el *ESDP Newsletter*, en el que dona a conèixer les operacions que està portant a terme la Unió Europea, en el marc de la Política Europea de Seguretat i de Defensa.

4.- El Tractat constitucional: els problemes per a la seva acceptació i les opcions de futur

4.1.- La fórmula de la Convenció per a preparar el futur polític d'Europa

El tema cabdal que el Consell Europeu, celebrat a la localitat belga de Laeken el 14 i 15 de desembre de 2001,¹⁵⁰ tenia sobre la taula era el redactat final de la Declaració de Laeken sobre el futur de la Unió Europea, preparada en esborrany per la presidència belga i que en aquesta cimera s'havia de concretar i consensuar. El primer punt de la Declaració, titulat *Europa en una cruïlla*, clarificava que estevem al començament d'una nova etapa que ha de donar resposta al repte de l'ampliació de la Unió a 27 estats membres, al repte democràtic d'apropar les institucions al ciutadà i al nou paper de la Unió Europea en un entorn mundialitzat.

Es volia arribar a un millor repartiment i definició de les competències entre la pròpia Unió, els estats i les regions (la inclusió de les regions va ser motiu de llargs i conflictius debats, fins que finalment Bèlgica, Alemanya i Àustria varen aconseguir incloure-les, vencent les resistències dels estats contraris). També es volia aconseguir simplificar els Tractats de la Unió arribant, si s'escau, a una Constitució europea, que actualment està fortament qüestionada, i aconseguir més democràcia, transparència i eficiència en totes les institucions de la Unió.

En aquest escenari, es varen plantejar les següents preguntes: com es pot forjar l'autoritat i l'eficàcia de la Comissió Europea?; com ha de ser elegit el president de la Comissió: pel Consell Europeu, pel Parlament o per elecció directa dels ciutadans?; s'han de reformar les funcions del Parlament Europeu?; s'han de modificar les circumscripcions electorals en les eleccions europees?; amb la finalitat d'una major transparència, s'han de fer públiques les sessions del Consell?; quina funció han de tenir els parlaments dels estats membres?; com millorar l'eficàcia de la presa de decisions?; i, finalment, com garantir l'equilibri i el control mutu entre les institucions?

¹⁵⁰ Conclusions de la Presidència del Consell Europeu, celebrat a Laeken, el 14 i 15 de desembre de 2001. (<http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms>)

Els treballs es varen iniciar l'1 de març de 2002 i varen durar un any. Després, el document final va servir de punt de partida per a la Conferència Intergovernamental que es va celebrar el 2004 i en la que es va concretar i decidir la nova estructura política de la Unió Europea.

Ja entrant de ple en el marc de debat de la Convenció europea, cal considerar les posicions de partida dels grans grups polítics europeus. Així, l'escenari previ a la Convenció Europea ens portava a una situació en la que els partits polítics i també la societat civil perfilaven el seu model per a la nova estructura política d'Europa. Està previst que s'acordi el nou model de funcionament de la Unió Europea. La importància de l'escenari que es va configurant (cinc-cents cinquanta milions d'habitants, vint-i-set estats, tres-centes regions, pressupostos, política exterior, exèrcit, fons de cohesió, fons estructurals, etc.) obliga els partits polítics i també la societat civil a mostrar les seves preferències respecte al model que volen per a l'Europa del futur, i és en aquest entorn on surten, com és natural, sensibles diferències en les propostes. Si atenem als dos grans blocs polítics europeus, el Partit Socialista Europeu (PSE) i el Partit Popular Europeu (PPE), veiem que han confeccionat unes propostes que, tot i no ser encara definitives, sí que ja comencen a perfilar la seva idea per a l'Europa de la post-ampliació.

Així, el PSE proposava, a grans trets, una Constitució per a Europa que inclogui la Carta dels Drets Fonamentals ¹⁵¹ de la UE i basada en una federació d'estats que garantirà la participació de les regions en àmbits de decisió de la Unió. Més poder per al Parlament Europeu, que nomenaria el president de la Comissió i una Europa més social.

Si ens atenem a la primera proposta del PPE, les diferències no són gaire significatives en el marc polític respecte a les del PSE, però les accions i

¹⁵¹ Arran del 50 aniversari de la *Declaració Universal dels Drets Humans*, al desembre de 1998, el Consell Europeu de Colònia del 3 i 4 de juny de 1999 va decidir iniciar la redacció d'una Carta de Drets Fonamentals per a reunir els drets fonamentals en vigor a la Unió en un únic text i donar-los major rellevància. La Carta dels Drets Fonamentals de la UE va ser proclamada solemnement pel Consell Europeu de Niça, el 7 de desembre de 2000. Està basada en els Tractats comunitaris, els convenis internacionals, inclosos el Conveni Europeu de Drets Humans de 1950 i la Carta Social Europea de 1989, les tradicions constitucionals comunes dels estats membres i en les declaracions del Parlament Europeu. La redacció del projecte de carta es va encomanar a un fòrum especial, una Convenció, composta per 62 membres, (formada per representants de les institucions europees i dels governs dels estats membres). La Carta defineix, en els seus 54 articles agrupats en set capítols, els drets fonamentals com la dignitat, llibertat, igualtat, solidaritat, ciutadania i justícia (http://europa.eu/scadplus/glossary/charter_fundamental_rights_es.htm)

pressions varen orientar la proposta definitiva cap a línies substancialment diferents i de clara posició estatalista.

Referent a la defensa europea, que és el que ens interessa en aquest treball, seguidament es detallen una sèrie de reflexions que es varen fer, en el marc de la Convenció europea respecte la Política de Seguretat i Defensa, a la Constitució europea:¹⁵²

- Necessitat o no d'incloure en el Tractat una clàusula de defensa col·lectiva amb la possibilitat de que alguns estats puguin no adquirir el compromís
- Quins serien els mecanismes adequats per a garantir el respecte per part dels estats membres que tinguessin la voluntat i els mitjans per fer-ho
- Com garantir que les decisions es puguin prendre amb rapidesa i eficàcia durant l'execució d'una operació en el marc de la PESC
- Com garantir que els elements militars i civils amb els que compte la Unió Europea es coordinin adequadament i es planifiquin de forma coordinada
- La possibilitat d'incloure en el tractat formes de cooperació en matèria d'armament i la creació d'una agència d'armament

Després de les reflexions es varen anar concretant aspectes basats en el consens, com no podia ser d'una altra manera. Aquests acords són el següents:

- Introduir en el Tractat una menció sobre '*la solidaritat i la seguretat comuna*' per fer front a tots els riscos (terrorisme.....)
- Aconseguir més flexibilitat operativa pel que s'estableix el sistema de '*cooperacions reforçades*'
- Millorar les capacitats militars

¹⁵² Sorroza Blanco, A. *La política de seguridad y defensa en la futura Constitución europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (24/06/2003)

- Desenvolupar una política europea d'armament, amb la creació d'una Agència Europea d'Armament

Finalment el grup de treball de la Convenció va recollir substancialment els elements centrals de la proposta franco-alemanya que es basa en quatre grans qüestions:

1.- Gestió de crisis

Ampliació de les *missions Petersberg*

Modalitat per a garantir la coherència i l'eficàcia en l'aplicació de les operacions de gestió de crisis

Facilitar la flexibilitat en la decisió i en l'acció

2.- Respondre a l'amenaça terrorista amb més solidaritat

Inclusió d'una clàusula de solidaritat

Possibilitat d'incloure una clàusula de defensa col·lectiva

Cooperació més estreta en matèria de defensa

3.- Millorar les capacitats i l'armament

Crear una Agència Europea d'Armament i d'investigació estratègica

Possibilitat d'adquirir compromisos més intensos

4.- Reforçar el marc institucional

Mantenir les estructures institucionals existents

Crear en el Consell una personalitat política que coordini els esforços en l'àmbit de la defensa

Control parlamentari

Pel que fa a l'escenari polític que s'anava configurant en el sí de la Convenció, val a dir que es varen produir tres grups: d'una part la posició franco-alemanya, per altra els estats no alineats o neutrals que no volien una política de defensa europea que els exclogués i per altra part el Regne Unit, que volia evitar per tots els mitjans la creació en el sí de la Unió d'una estructura competitiva amb l'OTAN.¹⁵³

Aquesta situació va afavorir la idea d'ampliar els mecanismes de les *cooperacions reforçades*, amb les quals un grup de membres, si així ho decideixen, puguin avançar més que la resta d'estats.

Així, tenint el compte els diferents punts de vista, es plantejen els següents objectius¹⁵⁴ per a una política de defensa europea:

- Crear acords entre els diferents estats en matèria d'organització o de provisió d'armaments i equips
- Examinar periòdicament les capacitats de les forces armades dels estats membres i la seva adequació als objectius comuns
- Potenciar una política comuna d'Investigació i Desenvolupament
- Preparar esforços pressupostaris coordinats i establir les bases d'un pressupost de defensa europeu.
- Possibilitar la necessària elaboració de la doctrina militar pròpia per planejar les *missions Petersberg*
- Establir mecanismes de supervisió de l'actuació militar en qualsevol tipus de tasca

En definitiva, és important incrementar progressivament el nivell de comunitarització de la PESD, i és convenient fer-ho en dues direccions, amb la participació de la Comissió Europea i també del Parlament Europeu.

¹⁵³ Sorroza Blanco, A. *De la Convención a la Constitución: La seguridad y la defensa en la UE*, Real Instituto Elcano, Madrid (12/07/2004)

¹⁵⁴ Serra, N. *El progreso de la política de defensa europea*, Política Exterior, CIDOB, Barcelona (2001)

4.2.- Situació i consideracions de la PESD prèvies al Tractat constitucional

En certs moments han sigut més els efectes i pressions externes els que han impulsat a la PESD, que no pas els propis tractats, però és evident que la consolidació dels avenços que s'han anat produint, són efectius si finalment queden reflectits clarament en un Tractat.¹⁵⁵ De fet, alguns d'aquests avenços es recullen en disposicions disperses en textos de naturalesa eminentment política.

Ja entrant de ple en els debats que es varen produir en el sí de la Convenció europea,¹⁵⁶ cal exposar el fet de que la PESD permeti el desenvolupament d'una capacitat de la Unió Europea de decidir i actuar autònomament en els camps de la seguretat i de la defensa, amb una ampla gamma de mitjans i òrgans polítics i militars i per mantenir la pau. És evident que seria convenient que aquestes consideracions s'incloguin en un Tractat. Així, el debat previ a la Constitució europea, ens porta a considerar i aprofundir en qüestions com les que s'anomenen a continuació:

- a) Actualització de les *missions Petersberg* i operativitat per a totes elles
- b) Reforçament de la figura del Representant Exterior per a la PESC. Fusió de l'Alt Representant de la PESC amb el Comissari de Relacions Exteriors de la UE
- c) Adequació institucional i flexibilitat en el procés decisor
- d) Ampliació de la PESD a tasques diferents de les *missions Petersberg*
- e) Inclusió de la clàusula de solidaritat
- f) Organisme europeu d'armament i d'investigacions estratègiques
- g) El problema del control parlamentari de la PESD

¹⁵⁵ Fernández Sola, N. *La política europea de seguridad y defensa en el debate sobre el futuro de la UE*, B.E.U.R., Madrid (2003)

¹⁵⁶ *Projecte del Tractat per el que es constitueix una Constitució per a Europa*, (18/07/2003) (<http://european-convention.eu.int>)

h) El concepte estratègic de la UE, si ho comparem amb el conjunt de les decisions adoptades

Dir també que l'interès dels estats membres va anar augmentant progressivament.¹⁵⁷ Al mateix temps cal considerar que l'opinió pública també va anar prenent partit a favor, tal com es desprenia de les darreres enquestes, respecte de la Política Europea de Seguretat i Defensa.

I és en aquest escenari que els responsables polítics europeus, prenen consciència de la realitat i impulsen que en el nou Tractat que es debatia, hi hagi passos endavant pel que fa a la política exterior i de defensa.

¹⁵⁷ Mestres, L. *La PESC en el Debate sobre el futuro de Europa*, Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE), Barcelona (2002)

4.3.- La política exterior i de defensa de la Unió segons el Tractat constitucional

El mes de juny de 2004, s'aprova el Tractat que es coneix com Constitució europea, en el Consell Europeu de Tsalònica. Posteriorment, el 29 d'octubre se signa, per part de caps d'estat i de govern, a l'acte solemne a Roma.

Pel que fa a l'interès de la Tesi, el Tractat constitucional aporta algunes consideracions interessants relacionades amb la defensa. Així, conté que totes les disposicions relatives a l'acció exterior de la Unió han estat reagrupades dins d'un únic capítol de la Constitució, mentre que als tractats anteriors figuraven en llocs diferents. La lectura del text resulta més fàcil; ha guanyat, doncs, en eficàcia. Aquest reagrupament també permet una acció més coherent de la Unió respecte dels tercers països, ja que totes les accions, siguin de tipus econòmic, humanitari o polític, tenen objectius comuns.

En matèria de política exterior,¹⁵⁸ el Consell de Ministres continuarà decidint per unanimitat en la majoria dels casos. En aquesta qüestió, la Constitució no ha marcat l'avenç que alguns esperaven. En una Unió de 25 o 30 estats, la unanimitat, és a dir, el dret de vet de cada estat membre, no facilitarà la presa de decisions.

La innovació més interessant consisteix en la creació de la funció de ministre d'Afers Exteriors. El ministre serà vicepresident de la Comissió Europea, però treballarà estretament amb els estats membres pel que fa a les qüestions de política exterior. La introducció d'aquesta nova funció hauria de permetre augmentar la confiança recíproca i el reflex europeu dels Estats membres. Aquesta persona estarà al capdavant d'un servei europeu per a l'acció exterior, és a dir, un servei diplomàtic que estarà format per funcionaris del Consell de Ministres, de la Comissió Europea i dels serveis diplomàtics dels estats i comptarà amb delegacions a pràcticament tots els països del món.

El ministre d'Afers Exteriors¹⁵⁹ actuarà de manera que la Unió sigui més eficaç i tingui més veu arreu del món. Per exemple, podrà parlar en nom de la Unió al Consell de Ministres de Seguretat de les Nacions Unides.

¹⁵⁸ Borrell, J. *Europa: esperar i actuar*, El Periódico, (13/06/2006)

¹⁵⁹ Esteve, F., Pi, M. (eds.) *La proyección exterior de la Unión Europea en el Tratado Constitucional. ¿mejora o maquillaje?*, CIDOB, Barcelona (2006)

La política de defensa de la Unió es construeix a poc a poc, dins del respecte de les diferents cultures i compromisos polítics dels estats membres, de manera que no es tracta de posar fi a la neutralitat de determinats estats membres, ni de fer la competència a l'OTAN.

Es crea una Agència de l'Armament perquè els diners dels contribuents s'emprin millor, evitant, per exemple, les duplicitats en els programes militars dels diferents estats membres.

En adherir-se a la Unió, els estats membres han acceptat de ser solidaris els uns amb els altres. Aquesta solidaritat no és només econòmica: en cas d'atac terrorista o de catàstrofe natural, la Constitució preveu, a partir d'ara, una intervenció de la Unió. A més, en cas que un estat membre pateixi una agressió armada en el seu territori, li deuen ajuda i assistència. La Constitució permet també als estats membres que tinguin la capacitat militar necessària i que hagin signat compromisos més vinculants, que estableixin entre ells una cooperació estructurada permanent dins la Unió.

En matèria de comerç exterior, la Comissió és la que negocia amb els tercers països per al conjunt de la Unió, en particular amb l'Organització Mundial del Comerç, per defensar els interessos europeus en matèria de comerç de béns i de serveis, de propietat intel·lectual i d'inversions. En aquest àmbit, la Constitució augmenta la funció del Parlament Europeu, que se situa pràcticament al mateix nivell que el Consell de Ministres, quan, fins ara, el Tractat no li atorgava cap funció, ni de control, ni de decisió. Les regles de decisió del Consell de Ministres també són més clares, ja que permeten a la Unió que continuï sent un actor inevitable en la regulació de l'economia mundial.

El principal objectiu de la política de desenvolupament de la Unió és l'eradicació de la pobresa. La Unió i els seus estats membres representen més del 50% de l'ajuda pública mundial. Tenen un gran interès a coordinar eficaçment les seves accions per assolir amb èxit aquest objectiu.

La Constitució preveu de manera precisa quan la Unió pot negociar acords internacionals, i indica clarament el procediment a seguir: la Comissió negocia, i el Consell de Ministres i el Parlament Europeu decideixen conjuntament si accepten el resultat.

Pel que fa a les cooperacions reforçades,¹⁶⁰ el debat en el sí dels mandataris europeus va ser dur, sobre tot per les posicions diferents, fins i tot contraposades, en el marc de la defensa i seguretat europees, d'una banda el Regne Unit fent costat a una Unió Europea més connectada amb

¹⁶⁰ Yáñez, C. *Las cooperaciones reforzadas. Europa a la carta*, El País, (17/02/2005)

l'OTAN i els EUA i, per una altra, França i Alemanya que aposten per una UE més autònoma, sense trencar amb el vincle atlàntic.

El Regne Unit és el país menys europeista i ara compta amb nous aliats entre els dotze estats que acaben d'arribar a la Unió, gelosos de perdre una sobirania que han estrenat fa pocs anys. Per a no anar al ritme del més lent, França i Alemanya aposten per l'Europa a diferents velocitats, per l'Europa a la carta.

D'altra part, l'actual Tractat ja permet la creació d'avantguardes o nuclis durs de països (cooperacions reforçades), per a anar més lluny que els altres en les polítiques que pactin, menys en exteriors i defensa, però les condicions són tan rígides que mai s'ha utilitzat aquest mecanisme. Iniciatives similars com l'espai Schengen per a la desaparició de fronteres (ni el Regne Unit ni Irlanda hi participen) o la zona euro (tampoc està el Regne Unit ni Suècia ni Dinamarca), s'han fet al marge dels Tractats.

Finalment, les traves per a crear cooperacions reforçades, per a aquesta Europa a diverses velocitats, han estat ara rebaixades. L'article 44 de la Part I del Tractat constitucional assenyala que, com "últim recurs" en casos de desacord, podran crear-se avantguardes per a "impulsar els objectius de la Unió, protegir els seus interessos i reforçar el seu procés d'integració". Haurien d'aliar-se almenys un terç dels països de la UE, l'opció quedarà oberta a tots els que desitgin sumar-se i haurà d'autoritzar-la el Consell de Ministres de la Unió. Només en els terrenys més sensibles com la política exterior, aquesta autorització haurà de decidir-se per unanimitat, és a dir, amb dret a vet.

El govern espanyol ha mostrat la seva predisposició a sumar-se a aquest tipus d'avantguardes. D'altra banda, la declaració nombre 30 de la Constitució diu textualment: "Si transcorregut un termini de dos anys des de la signatura del Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, les quatre cinquenes parts dels estats membres ho han ratificat i un o diversos estats membres han trobat dificultats per a procedir a aquesta ratificació, el Consell Europeu examinarà la qüestió".

Pel que fa a l'estructura d'una política de seguretat i defensa per a la UE, val a dir que fins avui no hi ha disseny¹⁶¹ de potència militarista: les missions exteriors previstes són les denominades *missions Petersberg*, d'interpretació i manteniment de la pau. En cap article es postula augmentar la despesa militar. En canvi, si que es comprometen a

¹⁶¹ Vidal Folch, X. *Contra la paràlisi de Europa*, El País (15/02/2005)

millorar progressivament les seves capacitats militars (I-41 de la Constitució), entre altres coses per mitjà de l'Agència Europea de Defensa que permetrà evitar duplicitats entre els vint-i-set exèrcits i dedicarà recursos a cobrir carències greus, com la de radars, la de transports militars tant terrestre com aeri, etc.

S'estava formant una opinió favorable a la integració política i a tot el que aportava el nou Tractat. De fet, tot anava segons el programa previst, quan va aparèixer una important senyal d'alarma, en el moment en que França i també els Països Baixos deien No al Tractat constitucional. Es va entrar en una severa crisi en el sí de la UE, que encara es fa sentir avui en dia.

De fet, però, diferents estats de la UE, han aprovat el Tractat, via parlamentària o via referèndum, fins arribar al punt actual en el que ja hi ha més de la meitat d'estats, que representen més de la meitat de la població europea, que han aprovat el Tractat constitucional, però la realitat en el sí de la UE és que el revés francès i holandès és prou important com per plantejar-se una aturada en el camí i una reflexió profunda, que és d'esperar, amb l'impuls de la Presidència alemanya (gener-juny 2007) i la futura Presidència francesa de 2009, es trobi la fòrmula de consens que permeti un Tractat que, si no és igual que el Tractat constitucional qüestionat, tingui almenys els trets fonamentals, si més no pel que fa a les relacions exteriors i de seguretat i defensa. (Veure darrer paràgraf de la plana 137)

4.4.- L'Agència Europea de Defensa i la realitat de la indústria militar

S'entén per complex industrial militar,¹⁶² tot l'entramat empresarial que de manera directa o indirecta està relacionat amb la construcció, administració i comercialització del material militar.

En el cas de la Unió Europea, aquest entramat industrial està molt dispers, tant des del punt de vista de desconexió entre els estats membres com, dintre dels mateixos estats a on hi ha poc lligam entre la indústria militar pròpiament dita i la indústria d'altres sectors.

Aquests dos motius provoquen que no s'aprofitin els recursos esmerçats, de manera que hi ha poca eficiència, per la pèrdua evident d'economies d'escala.

El qüestionat Tractat constitucional preveu la possibilitat de la creació d'una Agència Europea de Defensa, que té quatre objectius principals:¹⁶³

- Determinar les capacitats militars adequades a la nova situació. Els tancs no són tant eficients davant les noves amenaces, capacitat per desplaçar amb rapidesa un contingent de militars, etc.
- Coordinar les compres de material logístic i militar, amb la finalitat d'optimitzar la inversió
- Crear i desenvolupar elements d'investigació i desenvolupament tecnològic europeu
- Coordinar i ajuntar, produint economies d'escala, la indústria militar associada

L'objectiu principal d'aquesta Agència és precisament evitar la ineficiència que hi ha actualment a la UE pel que fa a la indústria militar.

¹⁶² Per ampliar informació sobre el complex industrial militar, consultar: Slijper, F., *The Emerging EU Military-Industrial Complex: Arms Industry Lobbying in Brussels*, TNI Briefing Series 1, (May 2005) (http://www.tni-archives.org/detail_page.phtml)

¹⁶³ Solana, J., *Conferència sobre la Unió Europea*, a IESE, Barcelona (14/02/2005)

En aquest sentit, l'Agència Europea de Defensa (AED) ha creat un butlletí electrònic per a facilitar la informació que han de tenir els submissióaris que volen obtenir contractes de subministrament per una sèrie d'agències relacionades amb la seguretat, com *l'European Agency for the Management of operational Cooperation at the External Borders (FRNTEXT)*, *L'European Aviation Safety Agency (EASA)*, *l'European Maritime Safety Agency (EMSA)* i *l'European Union Satellite Centre (EUSC)*.

No serà fàcil canviar les dinàmiques de cada estat en aquest tema, ja que es tracta d'un sector que està subjecte a normes internes i també és molt sensible a la reacció de la ciutadania.

Pel que fa als EUA ens trobem amb un complex industrial militar molt més cohesionat que el de la UE. De fet, els EUA són un sol estat amb normes generals pel que fa a la indústria militar i, a més, amb forta implicació d'aquesta indústria en el sector civil.

Sempre que intentem analitzar la política actual d'Estats Units hem de tenir com referent de partida els atemptats de l'11 de setembre. En aquell moment, quan va jurar combatre el terrorisme «*Farem el que faci falta, farem el que costi ... per a guanyar la primera guerra del segle XXI*», el president Bush sabia que el canvi de règim a Afganistan i a continuació a l'Iraq, figuraven sobre la taula d'operacions del Pentàgon. I sabia que el pressupost militar dels EUA, que ja era l'equivalent de la suma dels pressupostos dels quinze següents països en la classificació de despesa de defensa, creixeria significativament i amb això la producció i l'exportació d'armament.

L'atac a les Torres Bessones va marcar un abans i un després. Qui no estaven amb els EUA, estaven en contra. La primera potència del món es protegiria, primer a si mateixa, i després als seus països aliats, rearmant-los segons els casos i la seva ingent indústria militar aixafaria, si s'escau, als seus enemics.

Davant aquesta crua realitat convé recordar les paraules de comiat del President Eisenhower quan en 1961 va passar el testimoni al jove John F. Kennedy. Eisenhower, general vencedor de la Segona Guerra Mundial, va posar en voga el terme *complex militar-industrial* que descriu la col·laboració entre els militars i els fabricants d'armament per a incrementar la despesa de defensa. El vell general va advertir sobre els riscos d'aquest complex: '*Mai hauríem de permetre que el pes d'aquesta combinació posi en perill les nostres llibertats o els nostres processos democràtics*'. Aquesta

reflexió convè tenir-la present, davant la proliferació armamentística, amb la finalitat de construir un món més estable.

De fet, la investigació que es fa en el camp militar s'aplica amb assiduïtat en altres sectors relacionats amb la societat civil. Un exemple clar és el sistema de comunicació i localització GPS, que té els seus orígens en la indústria militar i s'utilitza en tots els racons de la societat.

Paradoxalment, la UE s'està plantejant desenvolupar el sistema de comunicacions Galileu, que seria una rèplica actualitzada del GPS, però la inversió es fa des de la indústria civil.

Aquestes diferències de funcionament provoquen que l'aprofitament que es fa de la indústria militar als EUA, sigui molt superior del que es fa a la UE. I si a tot això hi sumem que, en valors absoluts, la inversió en defensa també és més gran en els EUA, entendrem que la distància de capacitat militar entre la UE i els EUA es vagi eixamplant a favor dels americans.

4.5.- Les opcions de futur. El Consell Europeu de 21 i 22 de juny del 2007

El Tractat constitucional dóna un impuls important a la política exterior i també a la de seguretat i defensa, altra cosa és la voluntat dels mandataris europeus d'interpretar, en clau europea o en clau estatal, el Tractat, ara per ara aturat, o el que el substitueixi. Si ho fan amb la visió d'avançar cap a una Europa de la defensa, hi ha mecanismes suficients perquè la voluntat europeista es converteixi en fets concrets visibles i eficaços en la línia de que la UE sigui un actor important en el món, per sobre dels estats membres que la componen. Tot sovint són més importants les voluntats que les normes.

Perquè passi això, els elements establerts en el Tractat constitucional, com són el Ministre d'Assumptes Exteriors de la UE, l'Agència Europea de Defensa o les Cooperacions Reforçades, hauran de funcionar amb tota la seva eficàcia, desenvolupant, cadascú en el seu àmbit, tots els elements al seu favor. Si no és així, la UE, pel que fa a relacions exteriors, seguretat i defensa, anirà fent però no donarà un impuls important, no farà un salt qualitatiu.

De fet, la Unió Europea actualment ja és vista més com una potència diplomàtica que militar. Naturalment no és res dolent que el món vegi a la UE com un actor important i influent des del punt de vista diplomàtic, el que passa és que, desgraciadament, en el món que vivim sinó es té força és difícil influir, ni que sigui per imposar la pau.

El Tractat permet avançar en defensa i seguretat, però s'ha de tenir clar que també imposa que els valors que s'han de defensar amb la força que es tingui, coincideixen amb els que ja varen posar sobre la taula els pares fundadors i els que s'han anat configurant com a guia de la Unió Europea, que no són altres que l'objectiu de la pau, de desarmament, la justícia, la voluntat de solució pacífica de conflictes i el del multilateralisme que pren plena vigència en els dies que vivim.

La Unió Europea ha de superar el fet de que dóna salts qualitatius, quan hi ha alguna situació conflictiva que ho provoca. La construcció de la Unió Europea s'ha anat fent a cop de voluntats i de consens, així no és d'estranyar que cada signatura d'un Tractat important ve precedida per alguna crisi també important.

Així, acabada la primera guerra del Golf, se signa el Tractat de la Unió Europea (1992), més conegut com Tractat de Maastricht.

En l'escenari de la guerra dels Balcans, se signa el Tractat d'Amsterdam (1997).

I, en ple conflicte d'Iraq, se consensua el Tractat pel que s'institueix una Constitució per Europa (2004).

Seria important que la UE tingués la capacitat i voluntat ¹⁶⁴ d'avançar sense haver d'estar sota la pressió de fets concrets, cosa que demostra que la voluntat política encara es veu més en clau estatal que europea.

També s'haurà de fer un esforç, des dels mandataris de cada estat membre, en el sentit d'apropar posicions i superar diferències a vegades enquistades. Un exemple seria la posició que el Regne Unit té respecte a una política de seguretat i defensa propera a l'OTAN i als EUA, per contra, la posició de França i Alemanya que estan per un política de seguretat i defensa més autònoma.

La consciència ciutadana també és un factor que juga en aquest escenari. Caldrà molta comunicació i explicació del que es fa, amb la finalitat de que la ciutadania entengui i accepti les tendències que es prenguin respecte la defensa europea. ¹⁶⁵

Com a nota positiva per encarar el futur, cal destacar que el Consell Europeu de 21 i 22 de juny del 2007 ¹⁶⁶ va acabar amb un acord sobre el nou Tractat. Un acord laboriós, que manté l'essencial del contingut de la Constitució europea. En definitiva, és un acord que permet sortir de la incertesa en que estava la UE els dos darrers anys. Esperem que, finalment, el 2009, i després de les necessàries aprovacions del Tractat a tots els estats de la Unió, es disposi d'un bon Tractat que faciliti fer més eficaç la Unió Europea en general i permeti avançar en l'Europa de la defensa.

¹⁶⁴ Boniface, P. *¿Defensa europea?*, La Vanguardia (25/05/2006)

¹⁶⁵ Ortega, M. *Escenarios para Europa*, El País (28/04/2007)

¹⁶⁶ Veure conclusions del Consell Europeu de 21 i 22 de juny del 2007
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/es/ec/94934.pdf

PART III

LES CAPACITATS MILITARS DELS ESTATS: LES FORCES ARMADES I ELS SERVEIS D'INTEL·LIGÈNCIA

5.- La capacitat militar com a component de la defensa europea

Durant molts anys les capacitats militars dels diferents estats eren concebudes com a capacitats defensives i d'atac, però sempre pensant amb un enemic concret, generalment un altre estat. En el cas de l'OTAN, hi havia certa especialització en funció de la força del Pacte de Varsòvia,¹⁶⁷ amb la finalitat de contrarestar qualsevol intent d'invasió cap a l'Europa occidental. Naturalment, els exèrcits s'han anat adaptant a les realitats tècniques i polítiques de cada moment, però els objectius no variaven massa.¹⁶⁸

Avui en dia, les forces armades dels diferents estats s'han trobat en que els enemics tradicionals, generalment altres estats, han canviat cap a grups insurgents armats formats d'identitats amorfes i imprecises i d'amenaques asimètriques.¹⁶⁹

El resultat és que aquestes forces armades tenen que tornar a pensar seriosament en les seves estratègies i objectius. Els tancs ja no són tant útils contra organitzacions terroristes, forces insurgents o guerrillers, si ho comparem amb forces d'operacions especials amb dotació d'armes lleugeres, amb gran mobilitat i amb capacitat per desplaçar-se amb rapidesa per diferents escenaris. Altrament, durant la Guerra Freda, els tancs dels dos bans eren nombrosos, degut a les possibles necessitats d'invasió, en cas de conflicte. Això era així, perquè els objectius eren clars i concrets i quan aquests objectius es dilueixen i no es tracta d'un estat o un territori, els tancs ja no són aquella arma tan efectiva. De fet, però, el disseny dels moderns carros de combat ha canviat i s'estan adaptant a aquests nous escenaris, no

¹⁶⁷ Tractat d'amistat, cooperació i assistència mútua. Va ser establert el 14 de maig de 1955 en rèplica al rearmament alemany i a la integració de la RFA a l'OTAN. A imitació de l'Aliança Atlàntica, va reunir sota el comandament militar soviètic a totes les forces armades dels països de les *democràcies populars*, amb l'excepció d'Iugoslàvia (Albània, Bulgària, Txecoslovàquia, Alemanya Oriental, Hongria, Polònia i Romania)

¹⁶⁸ Withington, T. *El imperio de los ejércitos*. La Vanguardia Dossier, Barcelona (gener 2005)

¹⁶⁹ Per a més informació sobre la transformació de la guerra, consultar: Van Creveld, M. *The transformation of war, the most radical reinterpretation of armed conflict since Clausewitz*, The free presse, New York (1991)

de grans batalles terrestres, sinó d'operacions llampec de suport a la infanteria.

Tot això ha fet que les previsions de les capacitats militars ¹⁷⁰ en el futur hagin de fer esforços per adaptar-se a aquesta nova realitat. Una adaptació, per cert, gens fàcil degut tant a la inèrcia històrica com als mecanismes de producció que hi ha ja establerts. Cal doncs una reestructuració estratègica que vagi adaptant la producció armamentística cap a les noves realitats de seguretat i confrontació, que a Europa s'orienta a la baixa per la influència de la desaparició de la Guerra Freda i pels acords del Tractat sobre les Armes Convencionals (CFE), ¹⁷¹ que, signat per trenta estats, estableix una dotació d'armament convencional determinat per cada estat.

De fet, la qüestió de les capacitats militars ha sigut objecte de diferents anàlisis efectuades per experts i també per organismes, institucions i centres especialitzats, que han permès conèixer la realitat de les forces armades dels diferents estats i la seva capacitat d'atac i defensiva. ¹⁷²

En aquesta mateixa orientació de canvi operatiu, també s'ha de dotar d'un impuls important als serveis d'intel·ligència i informació, ja que en l'actual situació dels conflictes, entre els que hi ha el terrorisme global, poden ser molt efectius, segons els casos, fins i tot més que algunes armes convencionals. De fet, però, els serveis d'intel·ligència sempre han existit i s'han anat adaptant a les noves necessitats dels conflictes. El que passa és que l'adaptació que han de fer és substancial, ja que, bàsicament amb la forma de funcionar del terrorisme internacional i de les guerres modernes, els objectius sovint no són clars, quan no invisibles, de manera que es requereixen uns serveis d'intel·ligència adequats per ser efectius en aquest nou escenari.

En les planes següents es detallen les capacitats militars de les organitzacions internacionals i dels estats, amb més importància i incidència del planeta, així com una anàlisi dels serveis d'intel·ligència a l'àmbit europeu.

¹⁷⁰ Per a disposar de més informació sobre capacitats militars, consultar: De Rituerto, R. *Europa renuncia a la victoria*, Reportaje: El futuro de la UE, El País, (16/10/2006)

¹⁷¹ Treaty on Convencional Armed Forces in Europe (CFE): va ser signat el 19 de novembre de 1990 i va entrar en vigor el 9 de novembre de 1992

¹⁷² Una anàlisi de les capacitats militars europees es troba a: Garcia, C., *Las capacidades europeas: la cruda realidad de los números*, Real Instituto Elcano, Madrid (2003)

Pel que fa a les dades que figuren en els quadres i gràfics que es detallen en els següents punts d'aquesta Tesi, s'ha seguit la metodologia que s'exposa a continuació:

- S'han consultat diferents exemplars del *Military Balance* que elabora *The International Institute for Strategic Studies (IISS)* de Londres.
- S'ha analitzat amb rigor el detall del tipus d'armament que té cada estat estudiat, i s'han fet les agrupacions necessàries, amb la finalitat de poder presentar la totalitat del diferents tipus d'armament, amb pocs grups, entenibles i comparables entre els estats.
- Les dificultats han sorgit, en primer lloc, per fer les agrupacions dels tipus d'armament i, en segon, per fer-les comparables entre els diferents estats, donat els diversos tipus d'armament, abast de les armes i distribució dels exèrcits de terra, mar i aire.
- Un cop fets aquests grups, s'ha estat en condicions de fer una anàlisi de les capacitats militars de cada estat i la comparació entre els mateixos.

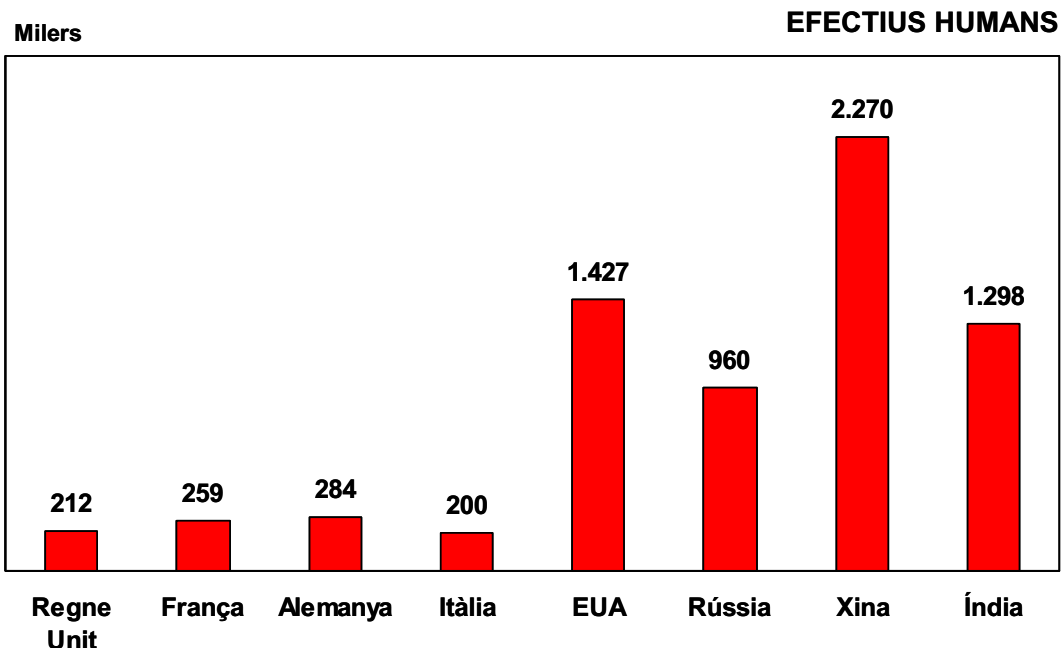
5.1.- Les forces armades de les principals potències militars i la comparació amb els estats de la UE

A partir de les capacitats militars dels estats importants de la UE i del món, obtindrem unes dades que són essencials per avaluar els objectius de la Tesi. Així, en aquest punt es procedeix a la comparació de les capacitats militars, per tipus d'armament, entre els estats europeus més importants, amb els dels EUA, Rússia, la Xina i l'Índia.

Pel que fa als efectius humans que tenen aquests exèrcits, veiem que la Xina és, amb 2,27 milions, el més nombrós, seguit dels EUA amb 1,42 milions, l'Índia amb 1,29 milions i Rússia amb prop d'un milió. Per contra, veiem que els estats importants de la UE estan per sota dels 300.000 soldats, xifra molt inferior a la dels altres exèrcits analitzats.

És evident que els conceptes d'efectius humans i de defensa han variat molt. En altres èpoques tots els estats tenien servei militar obligatori, fet que generava una dotació més gran d'efectius humans. La guerra i la seguretat moderna, exigeixen, però, un nombre elevat d'efectius amb una alta tecnificació respecte a equipament militar i capacitació del personal.¹⁷³

Gràfic 5.1.1

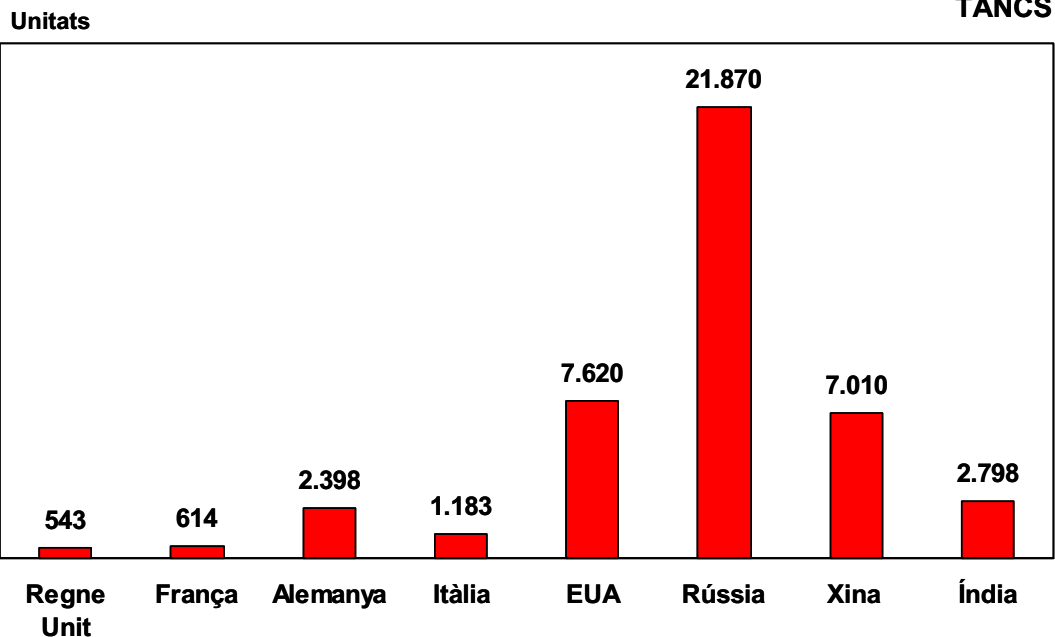

Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

¹⁷³ Ajangiz, R. *Servicio militar obligatorio en el siglo XXI*, Centro de Investigaciones Sociológicas, Madrid (2003)

Pel que fa als tancs, és Rússia, amb 21.870, l'estat que en té més, molt per sobre dels 7.720 dels EUA o del 7.010 de la Xina. La resta d'estats estan per sota dels 3.000, tal com es detalla en el gràfic següent.

Gràfic 5.1.2

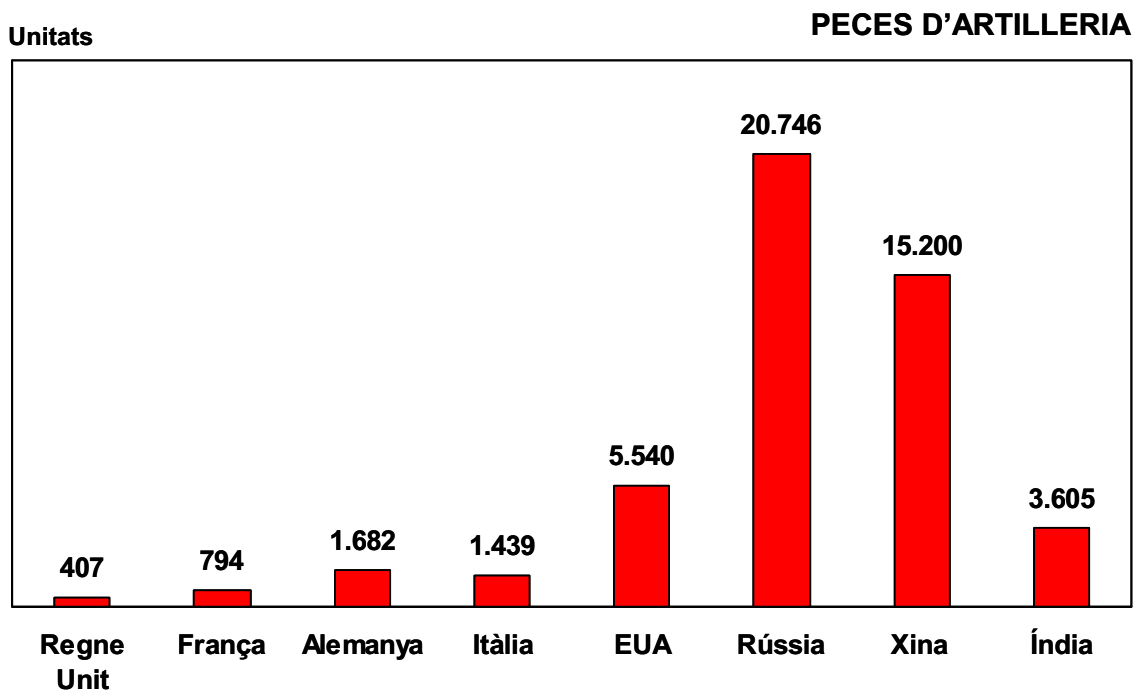
Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

Referent a les peces d'artilleria,¹⁷⁴ torna a ser Rússia l'estat amb més dotació, 20.746.¹⁷⁵ El segueix la Xina amb 15.200 i els EUA, ja a distància, amb 5.540. Els estats europeus, com en quasi totes les diferents opcions d'armament, presenten les xifres més baixes.

¹⁷⁴ El nombre de peces d'artilleria conté totes les modalitats, tots els tipus i rangs de calibre

¹⁷⁵ S'ha de tenir en compte que el nombre significatiu de tancs i peces d'artilleria de Rússia, obeeix a les dotacions, en molts casos actualment obsoletes, provinents de l'arsenal de l'antiga URSS

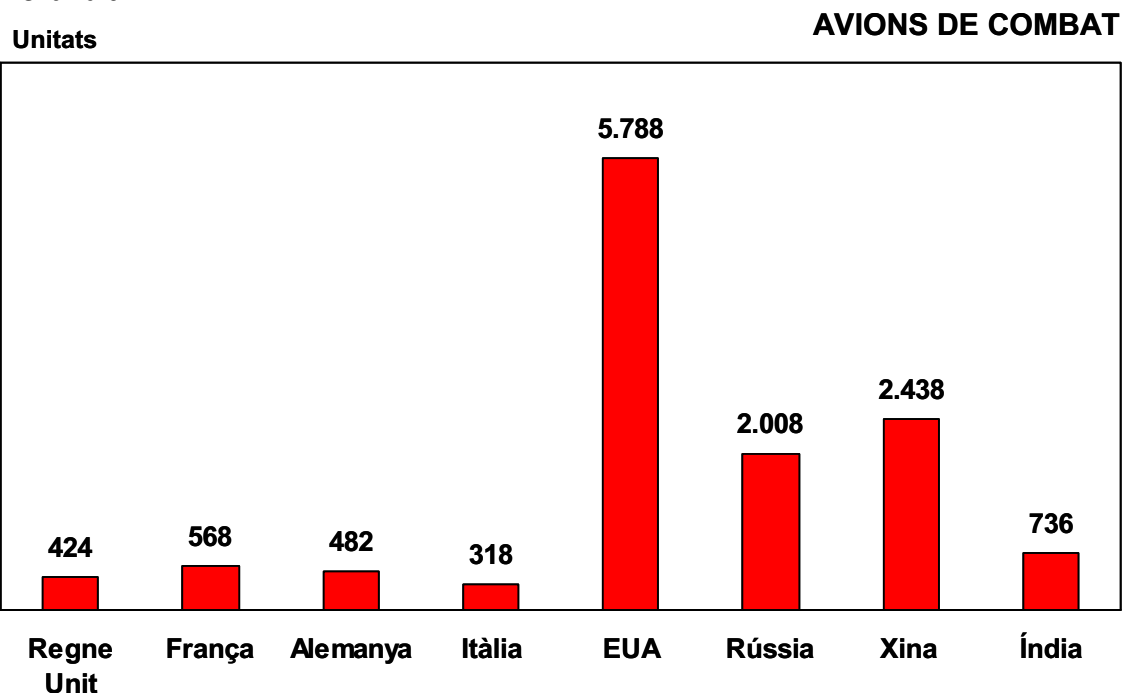
Gràfic 5.1.3

Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

Pel que fa als avions de combat, els EUA, amb 5.788, estan molt per sobre dels altres estats, dels quals, cap supera els 2.500. Aquest és un avantatge molt important pel que fa a la capacitat militar, ja que serveix per proporcionar la superioritat aèria. Al sumar tots els tipus d'avions de combat, té de positiu la possibilitat de poder fer comparacions, però hem de tenir en compte que hi ha diferència d'efectivitat entres els diversos tipus d'avions, com és el cas dels eficients caces, de manera que, amb això també es demostra, encara més, la superioritat dels EUA. A continuació, es detallen les dotacions de cada estat analitzat.

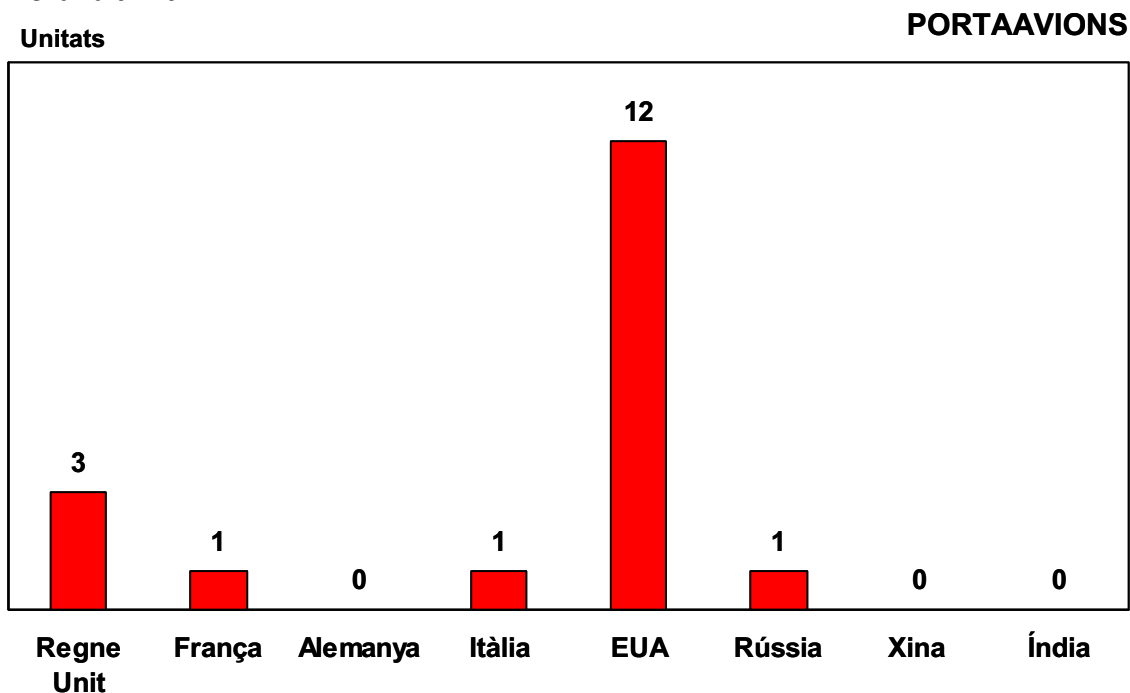
Gràfic 5.1.4

Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

I el mateix es pot dir de la dotació de portaavions, ja que els EUA en tenen 12, molt potents i el Regne Unit, 3.

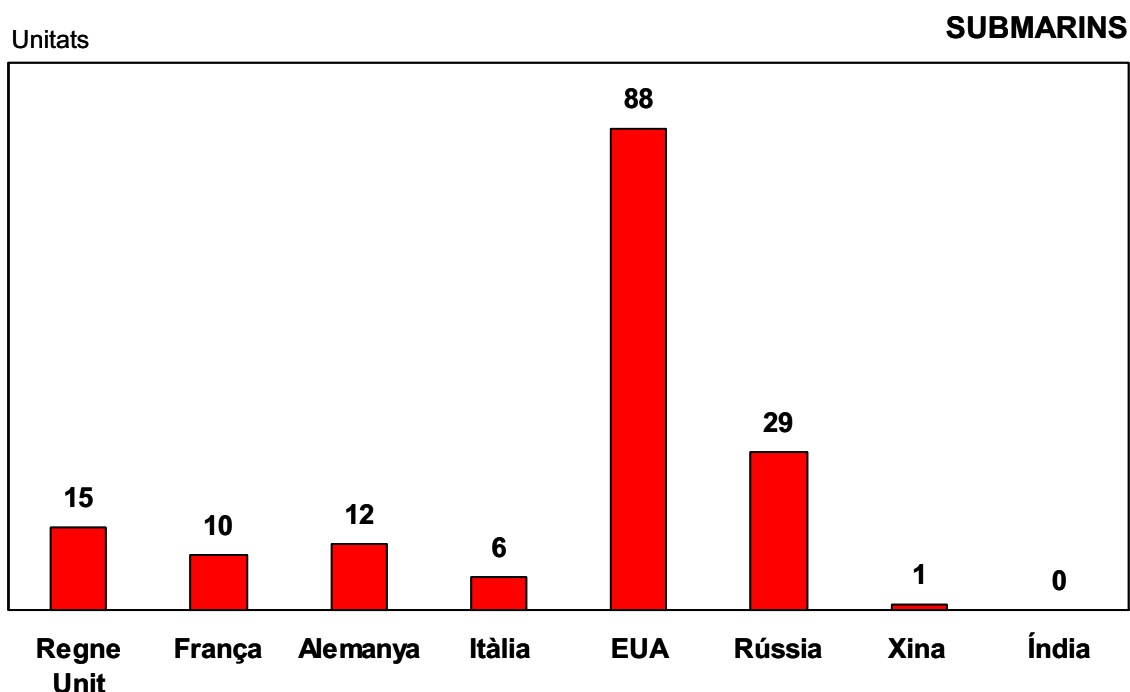
Gràfic 5.1.5

Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

En quant als submarins nuclears (inclouen els SSBN i els SSN), arma de gran importància, els EUA, amb 88 unitats, superen en 3 vegades a Rússia que en té 29 i està molt per sobre dels altres estats, ja que cap supera les 15 unitats i, a més, la dotació d'Alemanya i Itàlia és de submarins convencionals, no nuclears.

Gràfic 5.1.6

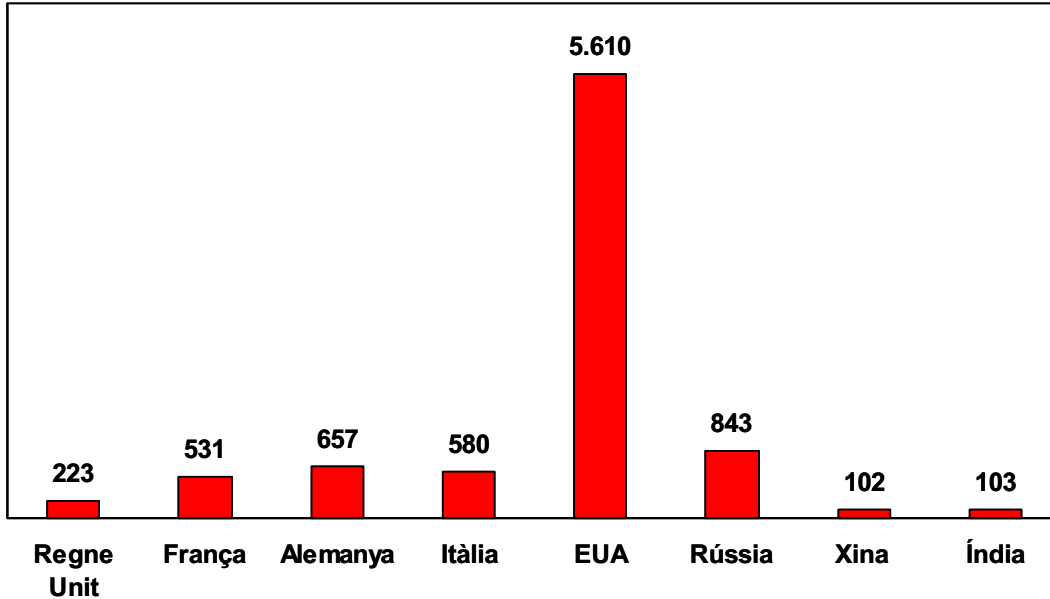
Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

I pel que fa a helicòpters, la superioritat dels EUA, amb 5.610, està molt per sobre dels altres estats, cap dels quals supera les 1.000 unitats.

Gràfic 5.1.7

Unitats

HELICÒPTERS

Font: Military balance (2003 i 2004) i elaboració pròpia

De fet, de la comparació dels exèrcits més potents del planeta, es pot concloure que, d'entre tots els estats analitzats, els EUA tenen una capacitat militar molt superior als altres. I a més, aquesta superioritat es confirma en armament, avui per avui, molt efectiu, com són els helicòpters, avions o portaavions. El cas concret dels portaavions nord-americans, val a dir que són autèntiques bases militars, amb tripulació, caces, helicòpters, avions de reconeixement, míssils, quiròfans, amb sofisticada capacitat logística i amb una força destructiva cadascun d'ells, equivalents sovint a la capacitat de l'enemic al qual s'enfronten.

5.1.1.- Les complexes relacions entre la UE i l'OTAN

A més de l'anàlisi de les capacitats dels estats importants del planeta, és essencial avaluar les possibilitats que ofereixen organitzacions supra-estats, com són, d'una part, la UE, amb una defensa comuna en estat embrionari i l'OTAN, que és una realitat contrastada.

Com és sabut, l'abril de 1949 dotze països que havien lluitat en la II Guerra Mundial, i que en aquell moment sentien l'amenaça soviètica, van formar una aliança militar defensiva, l'Organització del Tractat de l'Atlàntic Nord (OTAN). A part de països europeus, els membres van comptar amb la participació de Canadà i Estats Units. El 1952 Turquia i Grècia es van unir a l'aliança i el 1955, Alemanya Occidental. Més endavant, l'any 1982, Espanya també va entrar a formar part del grup. Recentment, tres països sorgits de l'antic bloc de l'Europa de l'est, Polònia, la República Txeca i Hongria i, posteriorment, Bulgària, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Letònia, Lituània i Romania, també han entrat a formar part de l'OTAN, de manera que en total compta amb vint-i-sis membres.

En aquest escenari, ens trobem que no tots els estats membres de la UE pertanyen a l'OTAN i, per l'altre costat, a l'OTAN hi ha estats que no formen part de la UE, tal com es detalla en el quadre següent:

Quadre 5.1.1.

Relació d'estats membres de la UE i de l'OTAN

Estat	UNIÓ EUROPEA	OTAN
Alemanya	SI	SI
Bèlgica	SI	SI
Grècia	SI	SI
França	SI	SI
Espanya	SI	SI
Irlanda	SI	NO
Itàlia	SI	SI
Luxemburg	SI	SI
Països Baixos	SI	SI
Àustria	SI	NO
Portugal	SI	SI
Finlàndia	SI	NO
Dinamarca	SI	SI
Suècia	SI	NO

Regne Unit	SI	SI
Xipre	SI	NO
República Txeca	SI	SI
Estònia	SI	SI
Hongria	SI	SI
Letònia	SI	SI
Lituània	SI	SI
Malta	SI	NO
Polònia	SI	SI
Eslovàquia	SI	SI
Eslovènia	SI	SI
Romania	SI	SI
Bulgària	SI	SI
Canadà	NO	SI
Noruega	NO	SI
Estats Units	NO	SI
Islàndia	NO	SI
Turquia	NO	SI

Així, dels vint-i-set estats de la UE i dels vint-i-sis de l'OTAN, vint-i-un formen part de les dues organitzacions, fet que, naturalment, ha de conduir a que la col·laboració entre la UE i l'OTAN, sigui molt alta.

Durant el període de la Guerra Freda no hi havia dubtes sobre l'enemic, contra el qual l'OTAN enfocava els seus esforços, que no era altre que la URSS i el bloc de l'Europa de l'est, i per això disposava de moltes armes i cada exèrcit estava especialitzat, amb la finalitat de compensar la suposada superioritat dels tancs soviètics.

Amb la caiguda del comunisme va començar un període de reflexió sobre el futur paper de l'Aliança en l'escenari actual. Encara que algun desacord entre l'OTAN i Rússia, a la recent Cimera de Riga, ha causat tensions, s'ha de tenir present que les relacions amb Rússia han millorat en els últims anys fins el punt que al maig de 1997 es va signar un acord, entre l'OTAN i Rússia, en el qual es va declarar que els dos bans no es consideraven adversaris i es comprometien a fomentar la cooperació entre si.

El nou paper per a l'OTAN passa de ser una aliança defensiva a anar adquirint la capacitat de prendre la iniciativa militar en àrees alienes al territori dels seus membres, com demostra el cas de Iugoslàvia. Aquest canvi no ha estat fàcil i encara no està ben definit com acabarà. La reacció

negativa de Rússia a la intervenció de l'OTAN, a Sèrbia i a Bòsnia, demostra que aquesta expansió en la funció de l'Aliança, té alguns problemes o almenys inconvenients.

L'altre canvi principal que l'OTAN ¹⁷⁶ ha sofert, és l'admissió de països d'Europa Central, pel que també ha rebut les seves crítiques. Alguns ho consideren com una agressió enfront de Rússia, mentre uns altres temen que l'augment en el nombre de membres i l'admissió d'estats amb un nivell econòmic més baix, afebleixi la força militar de l'Aliança.

Una altra qüestió que s'ha afrontat és la de la participació d'Estats Units a l'organització. El propi Congrés nord-americà i diversos analistes, afirmen que sense el perill soviètic no fa falta la presència de forces nord-americanes a Europa. No obstant això, tot i que Europa té una entitat militar, la Unió Europea Occidental (UEO), en la pràctica no té una estructura militar precisa, només subsanada amb les *missions Petersberg* i té manca de mitjans efectius. ¹⁷⁷ Els intents europeus per resoldre la crisi en els Balcans sense l'ajuda d'Estats Units van fracassar i sense la seva presència, la capacitat militar de l'OTAN quedaria reduïda greument.

Tampoc els governs europeus estan disposats a augmentar les seves despeses militars per a compensar una absència per part d'Estats Units. En un món que està en procés de transició després del final de la Guerra Freda, l'OTAN pot jugar un paper de gran importància per a mantenir l'estabilitat i promoure la seguretat dels seus estats membres.

La història recent ens confirma que els EUA sempre són qui han de fer l'impuls definitiu en els conflictes, com en els casos de Bòsnia, Kosova o Macedònia, motivat per la poca capacitat militar de la UE en general i dels estats europeus en particular, especialment pel que fa a capacitat de projecció, que podria quedar arreglada, almenys en part, si finalment tira

¹⁷⁶ Per a més informació sobre l'OTAN, consultar: Lellouche, P. *¿Hacia dónde se dirige la OTAN?*, Revista de la OTAN (2006)
(<http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/spanish/contents.html>)

¹⁷⁷ Per a més informació referent a les capacitats militars europees, consultar: Boyer, I. i Schmitt, B. *Es posible y conveniente que Europa recorte diferencias en lo relativo a las capacidades?* Revista de la OTAN, (2002)
(http://nids.hq.nato.int/docu/review/2002/issue3/spanish/debate_pr.html)

endavant el transbordador aeri A-400M. Això comporta que l'OTAN tingui una dependència molt significativa dels Estats Units.¹⁷⁸

De fet, els EUA assumeixen que sempre han de suportar la major part de la càrrega. El problema és que la diferència de potencial militar entre els EUA i alguns països, com França i el Regne Unit, amb la resta, s'està ampliant. Com a mostra, dir que els Estats Units van gastar de l'ordre dels 413.000 milions d'euros en inversió en defensa, a l'any 2003, mentre els estats de la UE sumaven 139.000 milions d'euros. Estats Units pot desplegar fins al 70% de les seves forces de terra i la majoria dels aliats no arriben al 5%. Si observem les mateixes dades per l'any 2006, la situació és similar, d'una banda els EUA han gastat en defensa de l'orde de 428.240 milions d'euros, mentre que els estats de la UE agregats, han gastat 152.070 milions d'euros, que representen pràcticament tres vegades menys. La realitat es prou significativa com per analitzar-ne les conseqüències.

Aquest descens en la despesa militar a Europa ve motivada, entre altres coses, per que els estats europeus no perceben que Europa pugui ser escenari de guerra, com ho va ser en altres èpoques i també per la sensació de ser consumidors de seguretat proporcionada per altres, com els EUA o la mateixa OTAN. De fet, però, Europa haurà de revisar aquesta situació si vol ser un actor influent en el concert mundial.

Segons l'OTAN, cada país hauria de gastar el 2% del seu PIB en defensa. Els Estats Units arriben cap al 4%, però la majoria, especialment els estats europeus, gasten molt per sota del 2%. La realitat és que bona part dels estats volen que l'OTAN i la presència militar d'Estats Units continuïn a Europa. I la majoria dels països saben que no tenen els diners necessaris, ni la voluntat política, per a obtenir per si mateixos, el que ara cobreix l'OTAN.

El funcionament orgànic de l'OTAN es basa en l'autoritat del Consell de l'Atlàntic Nord que està sota el control dels polítics dels estats membres. El Comitè Militar és la més alta autoritat militar de l'OTAN i està compost pels caps d'Estat Major de tots els aliats.

Des d'òrgans de direcció de l'OTAN, es considera que el creixement de les operacions de l'Aliança aixeca interrogants sobre les forces i capacitats necessàries per a realitzar accions concretes. Avui per avui,

¹⁷⁸ Per a més informació sobre defensa europea i el paper de l'OTAN, consultar: Charlemagne, *Defensive measures, Should the European Union have a defence budget?*, The Economist (25/02/2006)

l'OTAN necessita forces modernes, fàcilment desplegable, sostenibles i capaces de portar a terme tota la seva gamma de missions, incloent operacions d'alta intensitat a gran distància de les seves bases.

Alguns estats han assumit el concepte del canvi i han implementat les adaptacions necessàries en les seves estructures militars per a garantir que poden contribuir amb unitats modernes, desplegable i sostenibles. A uns altres els queda encara molt camí que recórrer per a arribar a ser competitiu i a poder aportar valor afegit a l'OTAN.

De fet, l'Aliança està estudiant la idea d'establir objectius,¹⁷⁹ assumits políticament, pel que fa a la facilitat d'ús i al rendiment. Per exemple, aquests objectius podrien especificar que els països acorden desplegar i sostenir un determinat percentatge de les seves estructures en operacions de l'Aliança. Els membres de l'OTAN també estan analitzant el concepte d'objectius de reinversió, com compromisos específics d'eliminar elements militars no desplegable per a alliberar els recursos necessaris i crear nous equipaments o potenciar els ja existents.

¹⁷⁹ Veure l'entrevista a Scheffer, J de H., Secretari General de l'OTAN, publicada a El País, (24/11/2006)

5.1.2.- Capacitats militars de la UE

A hores d'ara cada estat membre de la Unió Europea té el seu propi exèrcit i la seva pròpia capacitat militar. En la mesura que avança el desenvolupament de la política exterior de la Unió i concretament la política de seguretat i defensa, es van produint acords que impulsen processos de col·laboració en aquestes matèries. Concretament és a partir de 1999 quan es manifesten en accions concretes, treballades i orientades a actuar en conjunt.¹⁸⁰

En el Consell Europeu de Hèlsinki (desembre de 1999) es va establir l'acord *Hèlsinki Headline Goal 2003*, que buscava iniciar un procés de desenvolupament d'obtenció de capacitats militars per a limitar les greus carències dels països europeus en aquest camp. Es preveia la constitució d'una força d'entre 50.000 i 60.000 efectius, amb els corresponents suports logístics i de combat, així com aeris i navals, capaç de desplegar-se en qualsevol lloc del món, en seixanta dies, per actuar en l'àmbit de les *missions Petersberg*, durant un any. Espanya¹⁸¹ va adquirir el compromís des del començament de contribuir amb una aportació equivalent al 10% de l'objectiu total.

És en aquest escenari quan es redefineix l'objectiu de Hèlsinki¹⁸² per al 2010, amb la pretensió de que la UE disposi d'unes capacitats militars que permetin a una força multinacional moderna actuar conjuntament i establir una diferència tecnològica contra qualsevol adversari potencial.

Les línies que s'hauran de millorar són:

- Planejament estratègic i operacional
- Comandament, control i comunicacions, intel·ligència, vigilància, adquisició d'objectius i reconeixement¹⁸³
- Transport estratègic i reabastament en vol
- Sosteniment logístic

¹⁸⁰ Per a més informació sobre la PESD, veure capítol n. 3 d'aquesta Tesi, planes 95-121

¹⁸¹ Per a més informació, llegir: Mendez de Vigo, P. *Una política de defensa espanyola para Europa*. Real Instituto Elcano, Madrid (10/9/2004)

¹⁸² Arteaga, F., *La 'quadriennial defense review' de 2006 y los planteamientos de defensa occidentales*, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

¹⁸³ Correspon a l'actual C4ISR: Command, Control, Communications, Computers, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance

També s'han desenvolupat els grups de combat, per iniciativa franco-britànica. Es tracta de crear unitats multinacionals tàctiques de 1.500 efectius, amb els suports necessaris, per a poder intervenir en el menor temps possible i en qualsevol escenari, com a primera resposta europea a una petició de Nacions Unides, per afrontar una crisi.

Des d'un vessant més general val a dir que, tant les institucions comunitàries com els governants dels estats membres, són conscients que cal especialitzar i compartir recursos, amb la finalitat de ser més eficients.

Així caldrà aprofitar les economies d'escala pel que fa a la indústria de defensa o militar de tots els estats membres, tant en aspectes de producció com de compartir recursos.

L'especialització no és aliena a les forces armades dels estats europeus. És important, amb l'objectiu de ser més eficients, treballar en la línia de l'especialització i de compartir esforços i recursos.

El Tractat constitucional, actualment qüestionat, preveu avançar amb rigorositat, si hi ha voluntat política dels estats membres, cap a quotes de col·laboració en política exterior, de seguretat i de defensa. El dilema surt quan es planteja l'encaix de la PESC i la PESD amb l'OTAN. Ha de ser l'OTAN l'única organització de seguretat d'Europa o ha de tenir la UE la seva pròpia?. Aquestes dues possibilitats naturalment tenen adeptes i detractors.¹⁸⁴

Així, Regne Unit, Països Baixos i els estats provinents de l'Est voldrien una OTAN forta com ara i una PESD que li donés suport. En canvi França, Alemanya, Bèlgica, Espanya i altres, estan més per desenvolupar una política de seguretat i defensa pròpies i col·laborar amb l'OTAN, des de una posició més de força.

Però la realitat és la que és i una cosa és el debat i l'altra són els efectius militars que disposa la UE¹⁸⁵ o, millor dit, els estats membres, per desenvolupar tasques de defensa. A part de la voluntat política, la manca d'estandardització de material militar, és una de les dificultats operatives més grans a l'hora de plantejar una unió militar.

¹⁸⁴ Per ampliar la informació, consultar: Grant, C., *La brecha transatlántica: Cómo reunir las dos partes*, Director del Centro para la Reforma Europea, Londres (2003)

¹⁸⁵ Bajona, D. *La perspectiva en defensa europea: una primera crítica, constructiva*, Centre Estudis Estratègics Catalunya, Barcelona (17/10/2006), <http://www.ceec-cat.org>

Una altra limitació és el coll d'ampolla del transport aeri. No es disposa de suficients avions de transport estratègic capaços de portar soldats i armes fins a zones llunyanes i aïllades.¹⁸⁶ S'espera que l'aeronau de transport militar Airbus A-400M faci aquesta funció, però no estarà en funcionament fins 2009.

5.1.2.1.- Actuacions militars de la Unió Europea, com a tal

Els esforços de la UE en els darrers deu anys per a desenvolupar una força militar adequada al seu pes diplomàtic, es varen fer tangibles en el moment que els set mil soldats de pau, a Bòsnia i Hercegovina, es varen canviar l'uniforme de l'OTAN pels colors blau i daurat de la UE.

Aquesta operació militar és considerada com una prova important de les capacitats militars dels estats membres de la UE, així com de la seva capacitat d'acció conjunta, en el sentit de l'objectiu de desenvolupar la seva pròpia força militar independent de l'OTAN.

A la missió a Bòsnia li varen succeir dues operacions de manteniment de pau similars: una a Macedònia amb mil soldats i l'altra a la República Democràtica del Congo, amb més de mil cinc-cents.

Per altra part, els euro-cossos de la UE, integrats per tropes d'Alemanya, França, Espanya, Bèlgica i Luxemburg, varen substituir a les forces de Canadà en el paper de principal contingent de la Força Internacional d'Assistència a la Seguretat (ISAF)¹⁸⁷ a l'Afganistan, encapçalada per l'OTAN.

¹⁸⁶ Withington, T. *El imperio de los ejércitos*. La Vanguardia Dossier, Barcelona (gener 2005)

¹⁸⁷ A l'Afganistan coexisteixen dues operacions: la *Força Internacional d'Assistència per a la Seguretat a Afganistan (ISAF)*, operació de Nacions Unides liderada per l'OTAN, i l'operació *Llibertat Duradora*, liderada per Estats Units en coalició amb altres països. Espanya ha participat des del seu començament en ambdues operacions fins al 2 de juliol de 2004, data en la qual va finalitzar la participació a *Llibertat Duradera*. La presència de ISAF a Afganistan està amparada per diverses Resolucions del Consell de Seguretat de les Nacions Unides, sent l'última la 1.707, de 12 de setembre de 2006, en la qual es prorroga la missió fins al 13 d'octubre de 2007. A ISAF hi participen actualment més de 30.000 efectius de 37 països (26 de l'OTAN). Espanya té autoritzat el desplegament de fins a 690 efectius, comptant actualment amb uns 640 a la zona, per això l'estat és el 9è contribuent per nombre d'efectius. (<http://www.mde.es/contenido.jsp>)

La UE, a més, treballa per a crear tretze grups operacionals, cadascú amb 1.500 efectius, que podran desplegar-se ràpidament per fer front a les crisis mundials, abans de l'any 2007.

A més, la UE va anunciar la creació el 2005 d'una força policial, amb seu a Itàlia, a la que s'hi uniran 900 policies procedents de França, Itàlia, Espanya, Portugal i Països Baixos, i serà finançada pels estats contribuents.

Aquesta és la situació en general a la UE,¹⁸⁸ però el Tractat constitucional, en cas d'arribar a bon port o be, si s'escau, el Tractat que el substitueixi, dona peu a unes possibilitats considerables d'avançar en la defensa europea. Així, estableix canvis i millores en els següents punts:

- Creació d'un Ministre d'Afers Estrangers
- Creació de una Agència Europea d'Armament
- Desenvolupament de cooperacions reforçades

Aquestes importants novetats, detallades en el capítol 4 d'aquesta Tesi, poden aportar, si hi ha voluntat política, un salt qualitatiu significatiu cap a una Europa de la defensa.

S'ha de destacar també que, des de ja fa algun any, el pressupost militar, en la majoria d'estats europeus, ha anat a la baixa progressivament, fins situar la mitjana comunitària, molt per sota del que tenen els estats influents del planeta. Això, naturalment, comporta una disminució també progressiva de competitivitat en aquesta matèria i una manca de capacitat per influir en el món o de poder actuar com a força dissuasòria en els conflictes.

Així, a la Unió Europea li convé un nivell d'integració i creixement en defensa,¹⁸⁹ però no seria convenient que aquest impuls en material militar, tingués entre els seus objectius el de competir amb els EUA.

¹⁸⁸ Alliot-Marie, M., *Les forces armées européennes ont une mission globale de paix*, Le Figaro, Paris (14/06/2006)

¹⁸⁹ Fiches techniques: Parlement Européen. *L'industrie de défense* (www.europarl.europa.eu/facts)

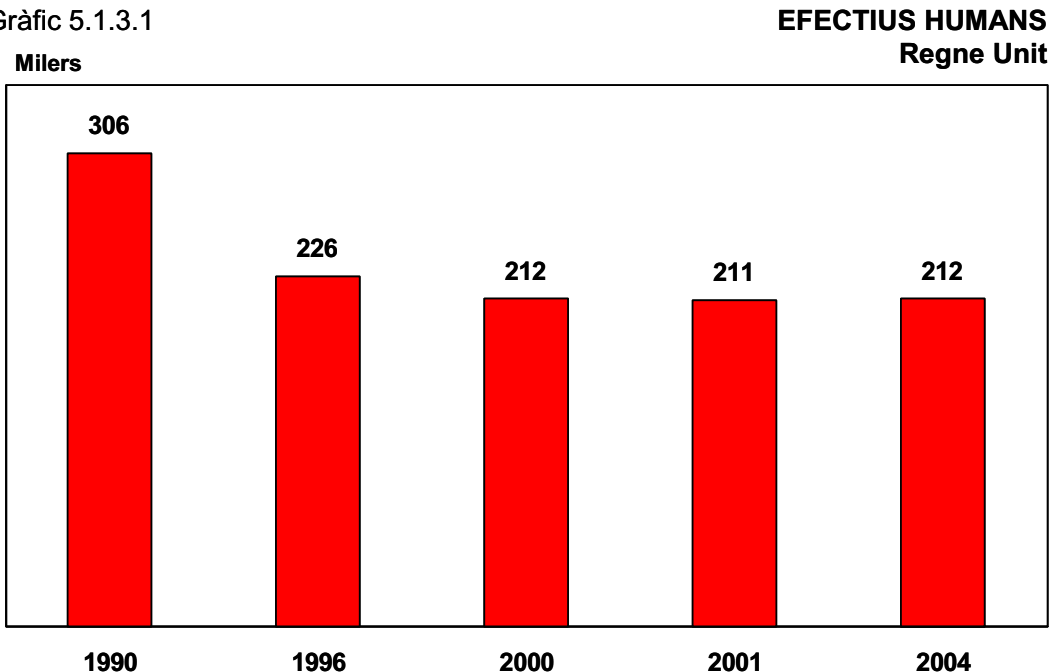
5.1.3.- Les forces armades del Regne Unit

El Regne Unit és, juntament amb França, Alemanya i Itàlia, un dels estats amb més capacitat militar de la UE, sinó el que més. De fet, durant els tres darrers segles ha estat present en els esdeveniments significatius del planeta. Va ser en el segle XIX quan va desenvolupar amb més intensitat la seva influència econòmica, política i militar. Ja llavors tenia una capacitat militar de primer ordre que li permetia poder controlar tots els territoris que dominava.

Avui en dia, segueix tenint un exèrcit important,¹⁹⁰ amb capacitat nuclear i convencional i amb uns efectius humans professionals i d'elevada eficiència. Amb la finalitat de fer-nos una idea dinàmica de l'evolució de la capacitat militar dels darrers anys i també tenir una referència real del que disposa actualment, seguidament es detallen, en els quadres adjunts, el nombre d'efectius humans i de diferents tipus d'armament.¹⁹¹

Així, pel que fa als efectius humans, observem un significatiu descens des de 1990, quan l'exèrcit britànic el formaven 306.000 soldats, fins a 2004, amb 212.000, tal com es desprèn tot seguit.

Gràfic 5.1.3.1

Font: Military balance i elaboració pròpia

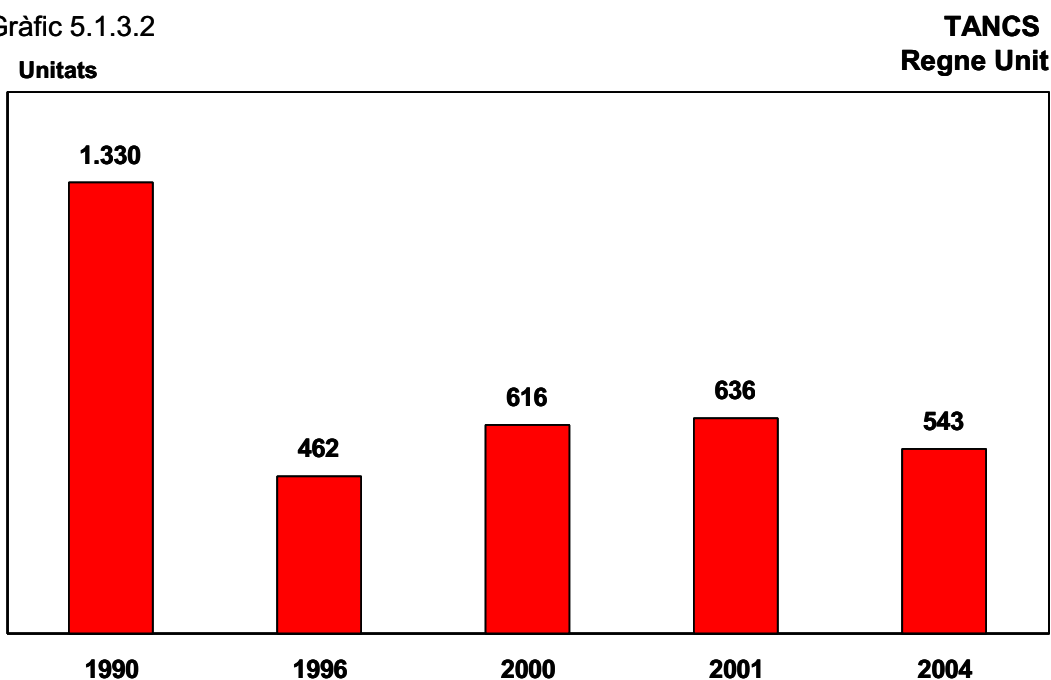
¹⁹⁰ Per a més informació, consultar: Garden, T. *Restauración de las relaciones*, Revista de la OTAN (2003) (<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/spanish/art1.html>)

¹⁹¹ S'observa un decrement d'efectius humans i de capacitats militars, motivat, en part, per la desaparició de la Guerra Freda i també per la signatura del Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), que estableix un acord a la baixa de les armes

Pel que fa als tancs, també s'observa un descens significatiu, que va des de 1.330 el 1990, a 543 el 2004 (gràfic n. 5.1.3.2). De fet, aquest descens no es massa important des del punt de vista estratègic, ja que cada vegada té menys importància el tanc tradicional, degut a la nova situació bèl·lica, basada, no tant en la invasió i control de territoris, sinó en accions contra grups que requereixen més flexibilitat operativa i millor adaptació al medi.

Així, després de la decisió controvertida del govern britànic, d'intervenir activament a la guerra d'Iraq, segur que el seu arsenal de tancs, en principi, podien pensar que seria molt útil, però amb l'allargament de la guerra i els escenaris que es van configurant a Iraq, més propers a conflictes de guerrilles o dintre de ciutats, l'efectivitat dels tancs queda qüestionada, en favor dels helicòpters, més àgils i més difícils d'abatre.

Gràfic 5.1.3.2

Font: Military balance i elaboració pròpia

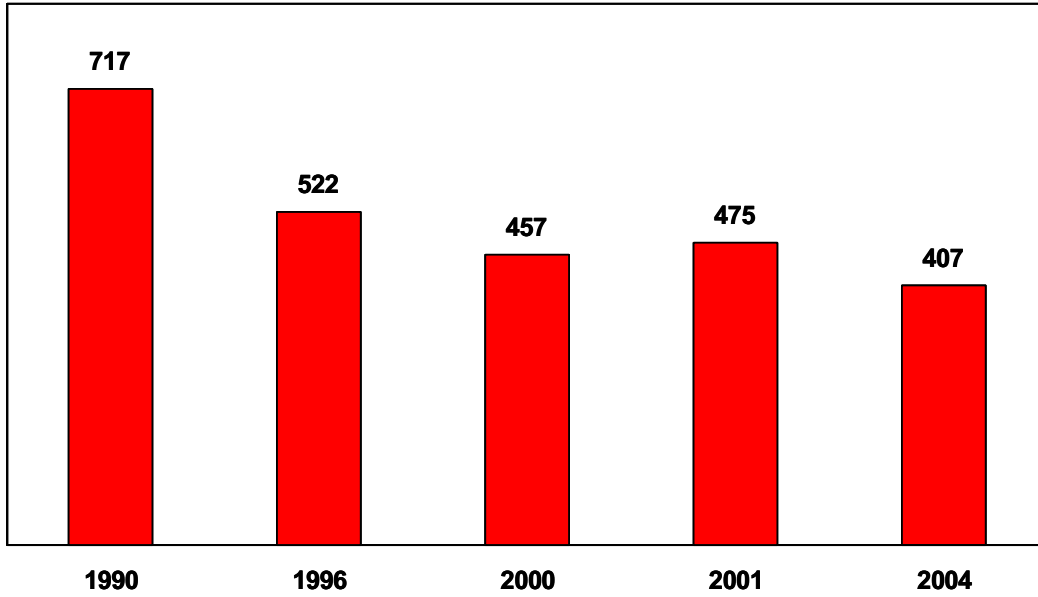
Pel que fa a les peces d'artilleria, també se segueix una tendència a la baixa, que va des de 717 el 1990 fins 407 el 2004, tal com es reflexa en el gràfic que s'exposa a continuació.

Gràfic 5.1.3.3

Unitats

PECES D'ARTILLERIA

Regne Unit

Font: Military balance i elaboració pròpia

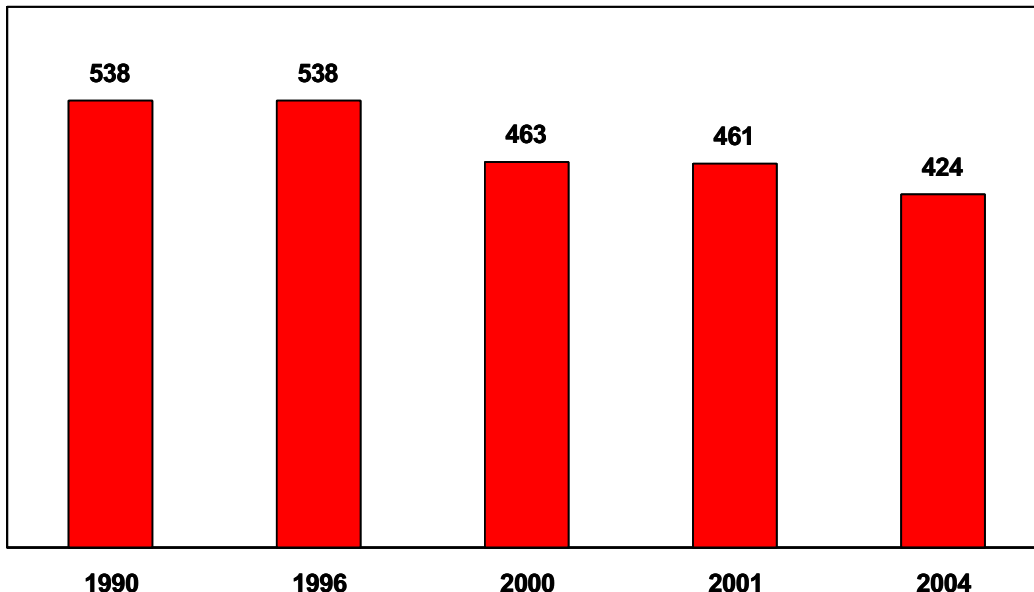
La mateixa tònica de descens, encara que amb menys intensitat, es produeix pel que fa als avions de combat, tot i que aquesta eina és de gran valor avui en dia, ja que permet atacar amb moltes possibilitats d'eficàcia i de pocs costos col·laterals. Es passa de 538 el 1990 a 424 el 2004, tal com ens confirma el gràfic a la plana següent.

Gràfic 5.1.3.4

AVIONS DE COMBAT

Unitats

Regne Unit

Font: Military balance i elaboració pròpia

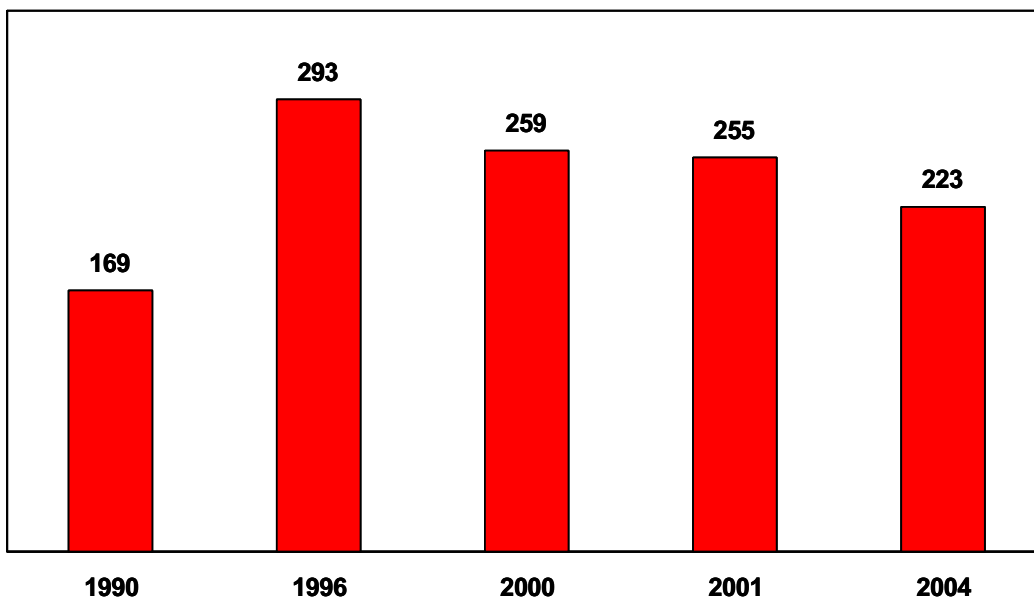
Els helicòpters també són una eina apreciada avui en dia, per la seva utilitat en conflictes no convencionals. L'exèrcit del Regne Unit ha mantingut una dotació significativa des de 1990, amb 169 unitats, fins el 2004, que en disposaven de 223. Veiem, doncs, que en aquest cas, s'han incrementat les dotacions, si es compte des de 1990, però s'observa un descens des de l'any 1996, en que la dotació d'helicòpters era de 293.

Gràfic 5.1.3.5

HELICÒPTERS

Unitats

Regne Unit

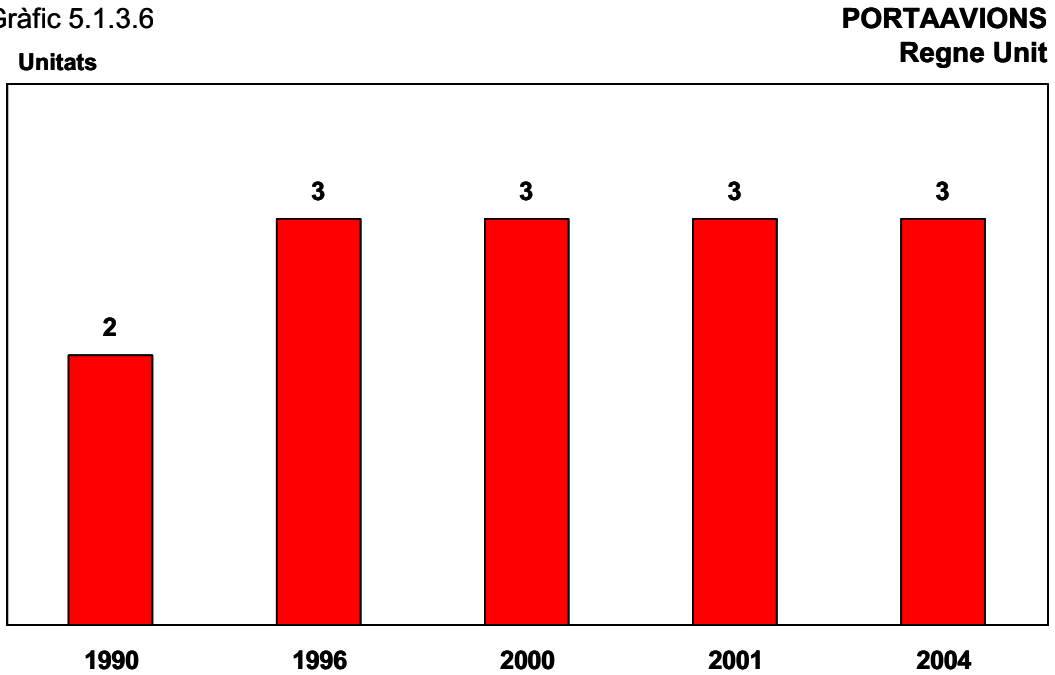

Font: Military balance i elaboració pròpia

Referent a la dotació de portaavions, des de l'any 1996, l'exèrcit britànic en té una dotació de tres, tal com s'observa seguidament.

Val a dir que els portaavions britànics tenen una capacitat i eficàcia inferiors als dotze dels EUA o a l'únic francès, ja que són portaaeronaus de desplegament vertical, amb helicòpters o *harriers*.

Gràfic 5.1.3.6

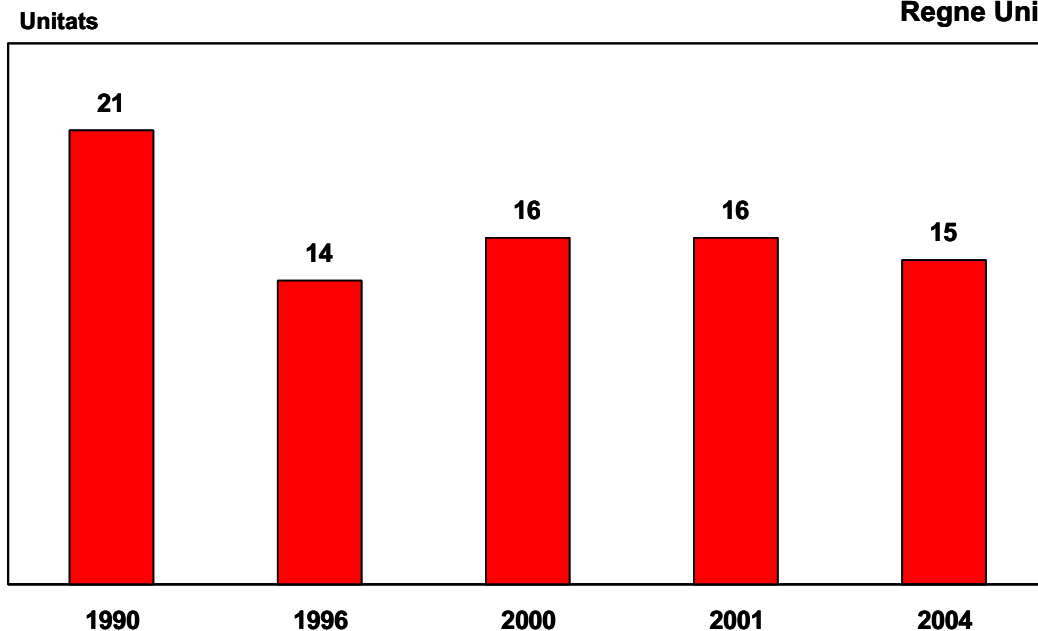

Font: Military balance i elaboració pròpia

Les dotacions de submarins nuclears s'han mantingut estables des de 1996, moment que n'hi havia 14, fins el 2004, que es disposava de 15.

Gràfic 5.1.3.7

SUBMARINS NUCLEARS
Regne Unit

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa a la capacitat nuclear del Regne Unit, val a dir que disposa de 185 caps nuclears desplegats i que la primera prova nuclear es remunta a 1954.

En el mes de març de 2007, el Parlament ha aprovat, amb forta abstenció (409 vots a favor i 163 en contra, 90 d'aquests del mateix partit laborista), mantenir la capacitat de dissuasió nuclear, renovant el Míssil Trident II D5, operatiu en els submarins nuclears. El nou míssil té una autonomia de 7.400 Km., una velocitat de 6.100 m/s. i un poder destructiu equivalent a 8 vegades la bomba d'Hiroshima.¹⁹²

En total, representarà una disminució dels caps nuclears, que se situaran en 160, però amb més capacitat que els anteriors.

¹⁹² Més informació a: Ramos, R. *Arsenal nuclear britànic*, La Vanguardia (15/03/2007)

5.1.4.- Les forces armades de França

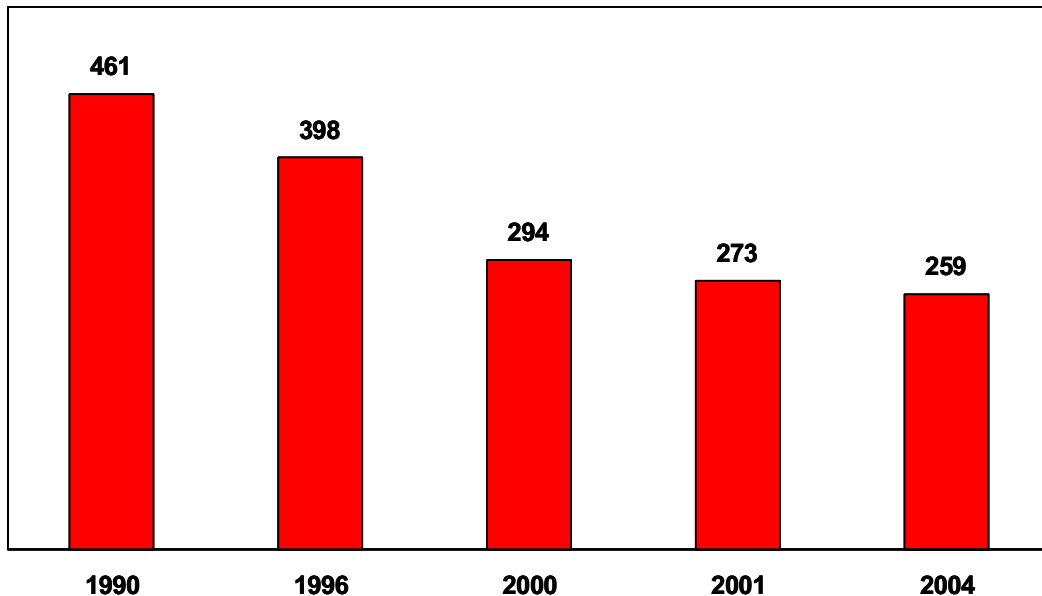
França segueix la línia marcada per tots els estats de la UE pel que fa a la reducció de la capacitat militar, tant des del punt de vista d'efectius com de capacitat operativa convencional. Així, si ens fixem en la dotació de soldats, l'exèrcit francès ha passat dels 461.000 que tenia el 1990 als 259.000 de 2004, tal com es reflexa a continuació.

Gràfic 5.1.4.1

Milers

EFFECTIUS HUMANS

França

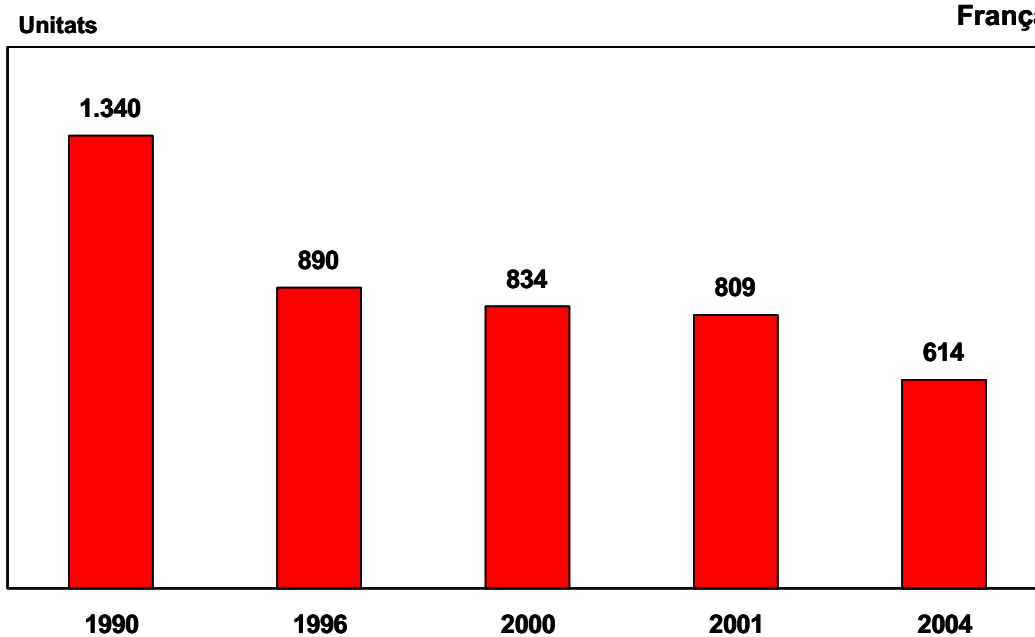

Font: Military balance i elaboració pròpia

Referent al nombre de tancs, el descens d'unitats és també evident, tal com es manifesta en el gràfic 5.1.4.2. Observem que es passa dels 1.340 tancs el 1990 als 614 el 2004, una reducció de més de la meitat. Aquesta reducció es deu, entre altres motius, al descens de la percepció, després de la caiguda del mur de Berlín, de possibles conflictes que es puguin produir i que aquests se situïn en territori europeu i, també, com a conseqüència de l'aplicació del Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), que estableix una reducció de les capacitats militars dels estats.

Gràfic 5.1.4.2

TANCS
França

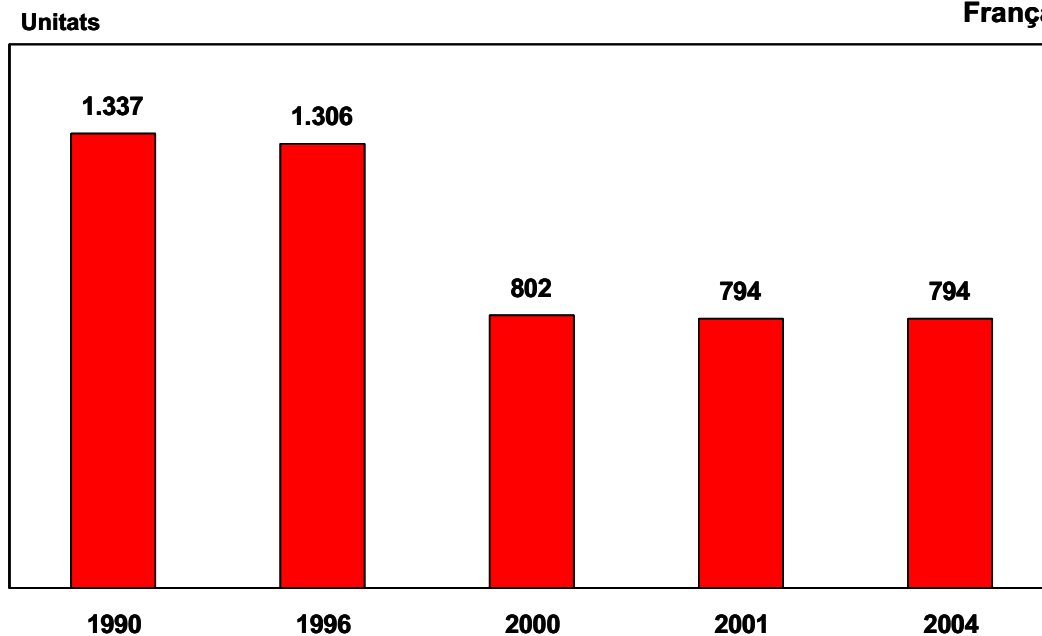

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa a les peces d'artilleria, el descens és també considerable, donat que es passa de 1.337 peces el 1990, a 794 el 2004. Un descens també de prop de la meitat, tal com s'exposa tot seguit.

Gràfic 5.1.4.3

PECES D'ARTILLERIA
França

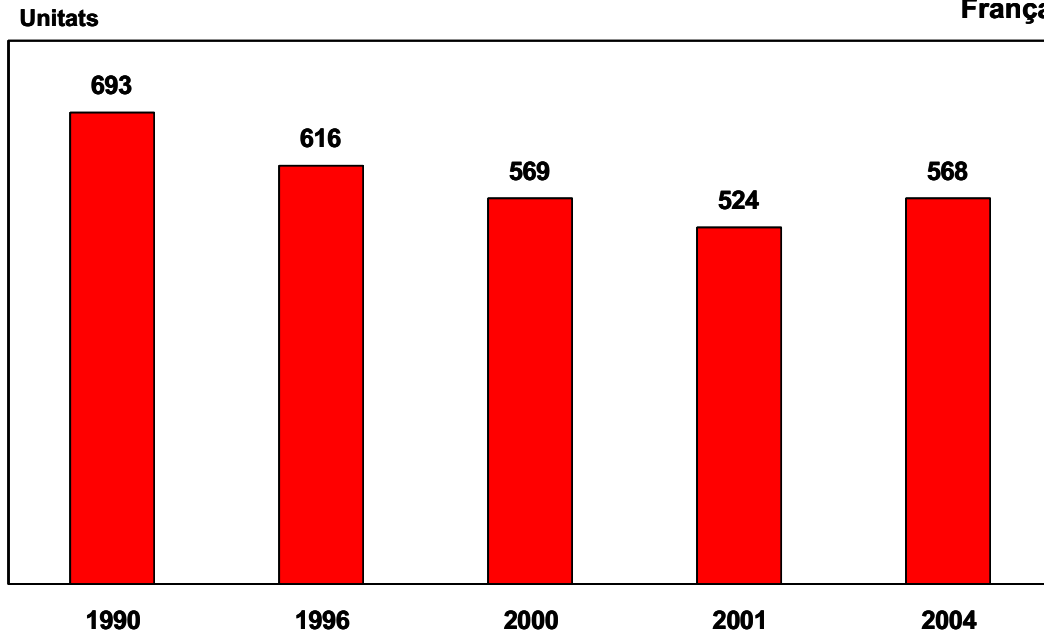

Font: Military balance i elaboració pròpia

Per contra, pel que fa als avions de combat, una peça important i eficaç en els temps actuals, el descens d'unitats és només de prop de 150, ja que el 1990 es comptava amb 693 unitats i en el 2004 la dotació és de 568.

Gràfic 5.1.4.4

**AVIONS DE COMBAT
França**

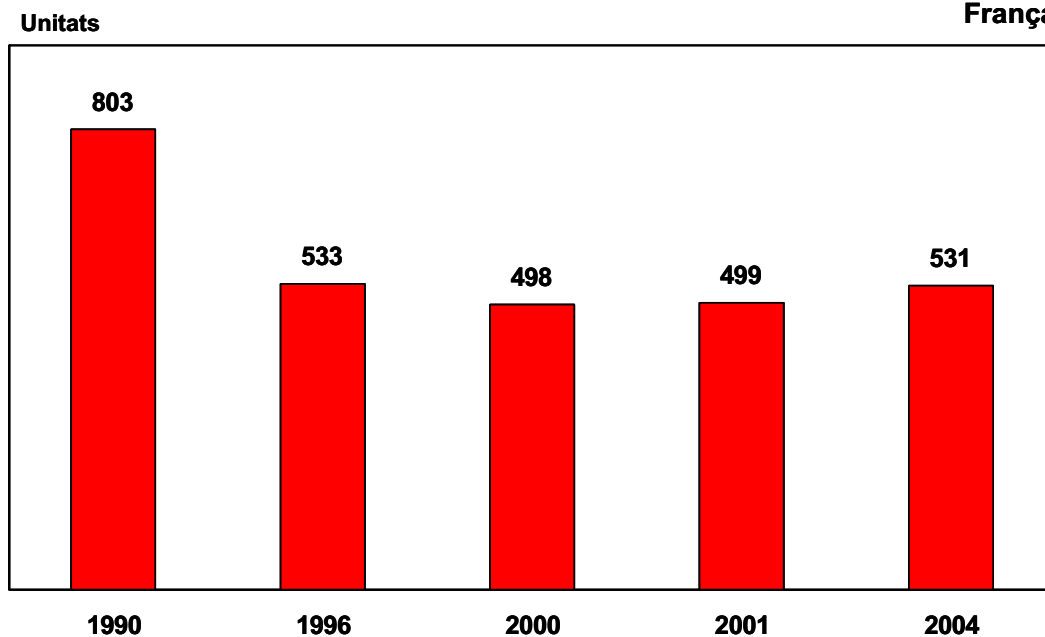

Font: Military balance i elaboració pròpia

La dotació d'helicòpters, 531 unitats, és similar a la d'avions de combat, tot i que el descens és més significatiu, ja que en el 1990, l'exèrcit francès comptava amb 803 unitats, tal com veiem en el gràfic 5.1.4.5. És evident que la dotació, tant d'avions com d'helicòpters, ha sofert una reducció mínima, motivada en part per la utilitat i eficàcia que tenen aquests dos tipus d'armament.

Gràfic 5.1.4.5

HELICÒPTERS
França

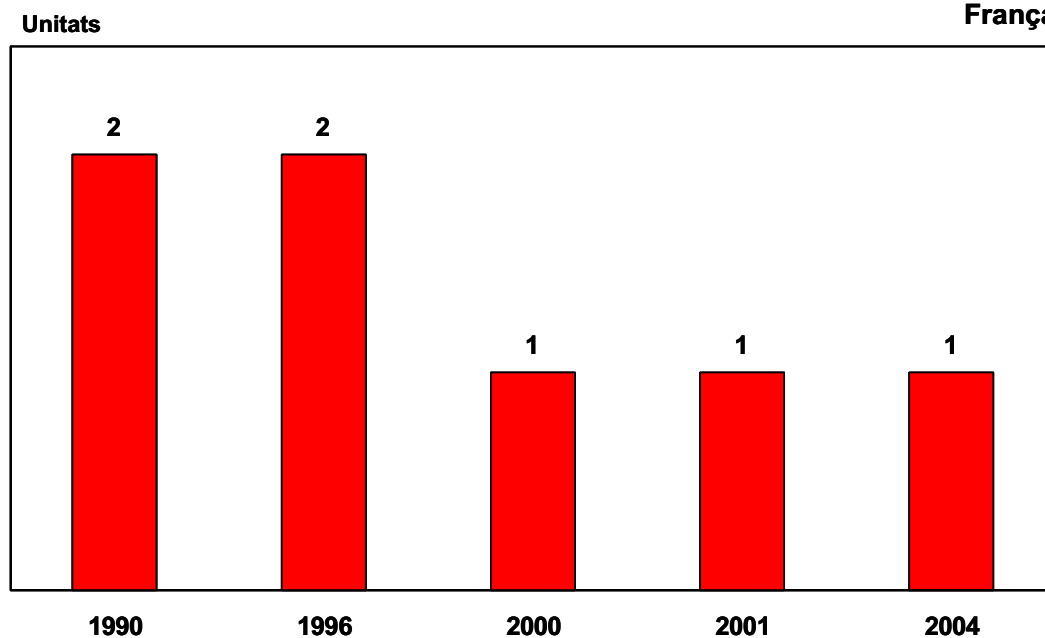

Font: Military balance i elaboració pròpia

La dotació de portaavions és molt baixa, donat que, actualment, França només en disposa d'una unitat, tot i que està molt ben equipat. (gràfic 5.1.4.6)

Gràfic 5.1.4.6

PORTAAVIONS
França

Font: Military balance i elaboració pròpia

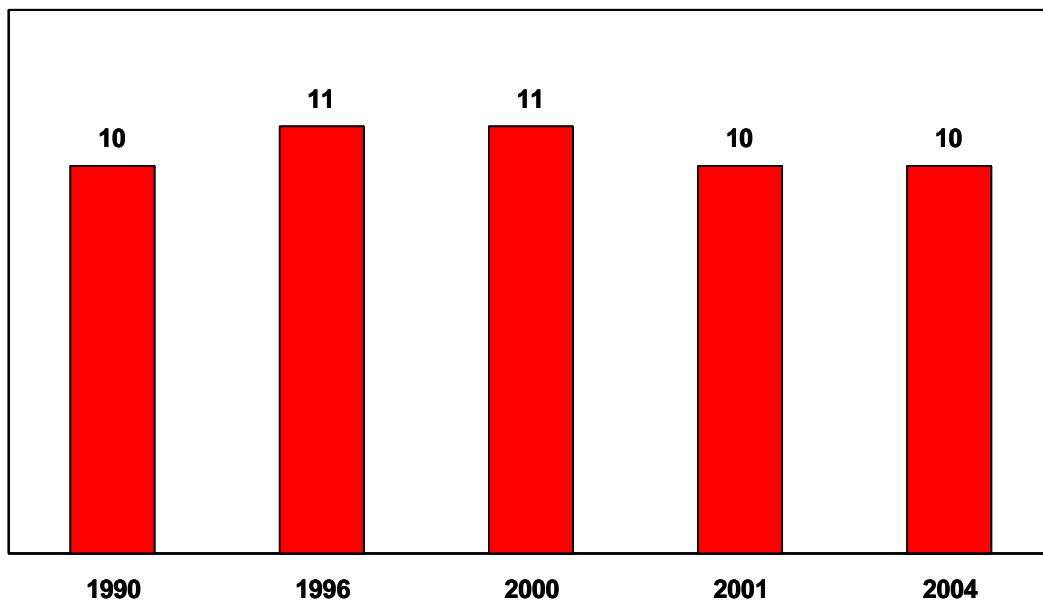
La dotació de submarins nuclears s'ha mantingut estable, situant-se actualment en 10 unitats, tal com es reflexa en el gràfic 5.1.4.7. Tot i així, cal dir que, davant de la tipologia de conflictes i guerres actuals, ha quedat mermada la seva eficàcia, però mantenen la capacitat de dissuasió, que és molt important. A més, tenen un interès per consum intern i d'orgull nacional.

Gràfic 5.1.4.7

Unitats

SUBMARINS NUCLEARS

França

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa a la capacitat nuclear, a gener de 2006, l'exèrcit francès disposa de 348 caps desplegats. La primera prova amb armament nuclear, França la va fer l'any 1960.

5.1.5.- Les forces armades d'Alemanya

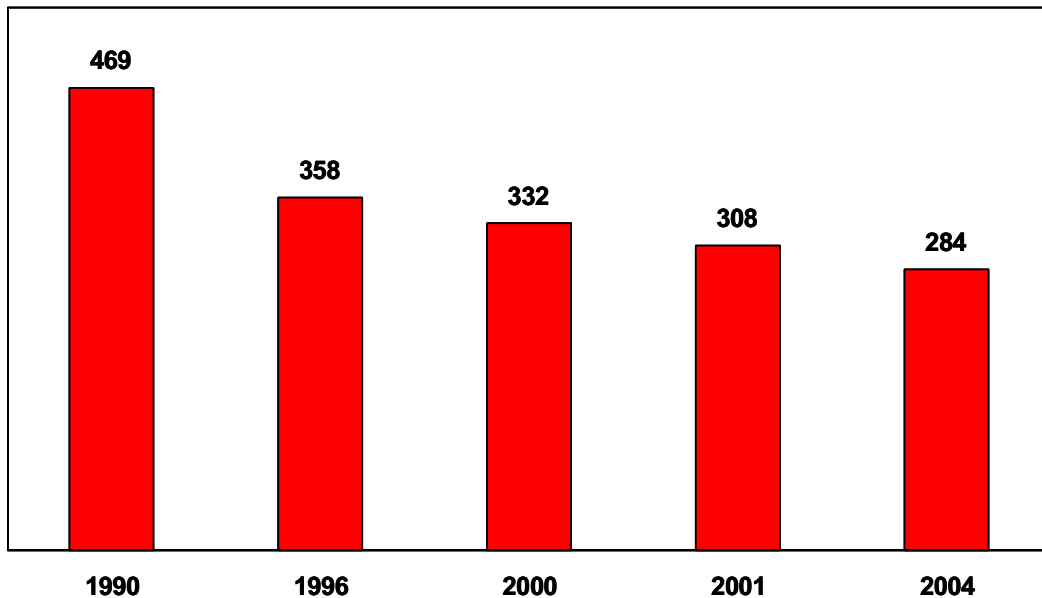
La capacitat econòmica d'Alemanya no es correspon amb la capacitat militar, donat que aquesta és inferior a la de França o la del Regne Unit. La cosa ve de lluny, de fet des de la fi de la II Guerra Mundial, amb una Alemanya en runes i vençuda i amb un sistema polític nou que li varen imposar els guanyadors de la guerra, que també varen limitar la seva capacitat militar.

Així, pel que fa a efectius humans, l'exèrcit alemany en disposa actualment de 284.000, tot i que en el 1990, la dotació era de 469.000, tal com es reflexa en el gràfic a continuació.

Gràfic 5.1.5.1

Milers

**EFFECTIUS HUMANS
Alemanya**

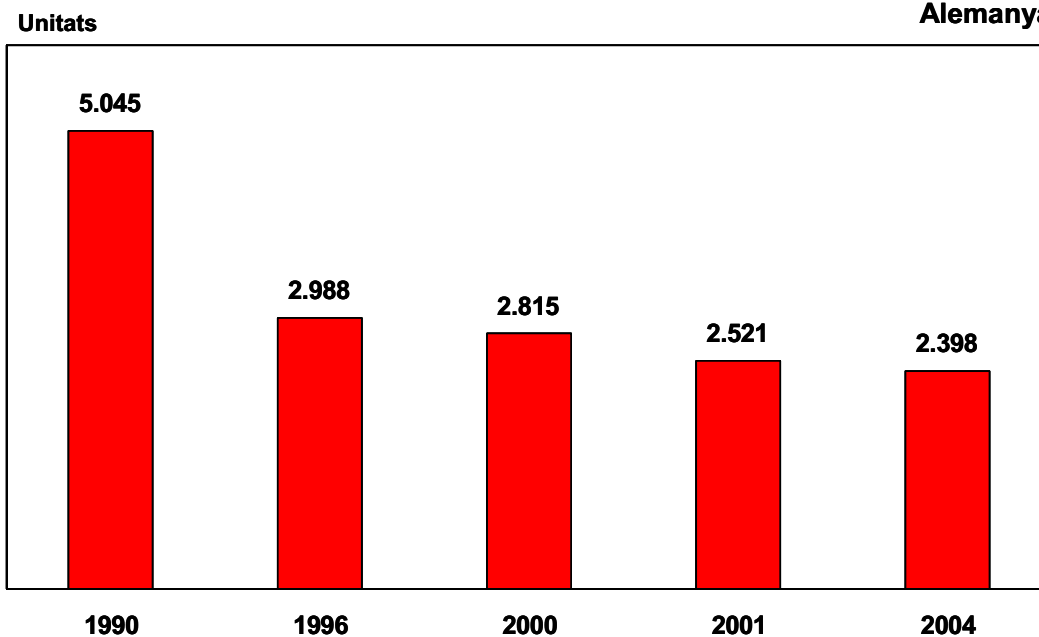

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa als tancs, es partia d'una dotació de 5.045 unitats el 1990, per situar-se a prop de 3.000, el 2004, produint-se una significativa disminució, exposada en el gràfic 5.1.5.2. Aquesta dotació de tancs, superior a qualsevol estat europeu, es deu a la seva proximitat amb la frontera de l'est i a la necessitat de fer front a una possible invasió durant el període de la Guerra Freda. La reducció paulatina de tancs ve motivada per la desaparició del conflicte i per l'aplicació del Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), que estableix una reducció de les capacitats militars dels estats.

Gràfic 5.1.5.2

**TANCS
Alemanya**

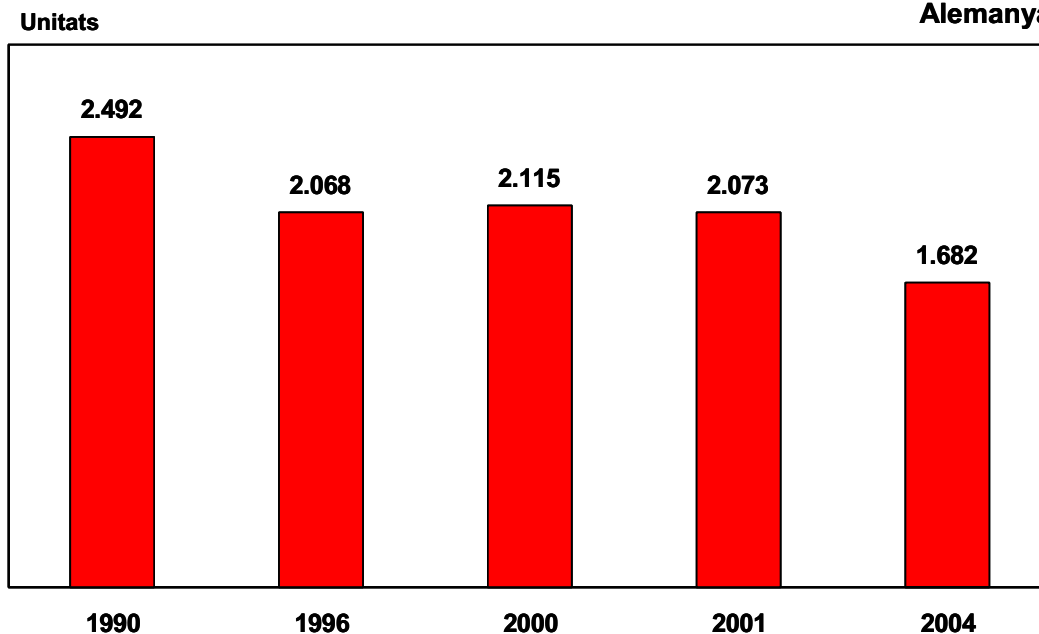

Font: Military balance i elaboració pròpia

Les peces d'artilleria també sofreixen una disminució substancial, motivada pels efectes exposats en el paràgraf anterior, situant-se en 1.682, el 2004.

Gràfic 5.1.5.3

**PECES D'ARTILLERIA
Alemanya**

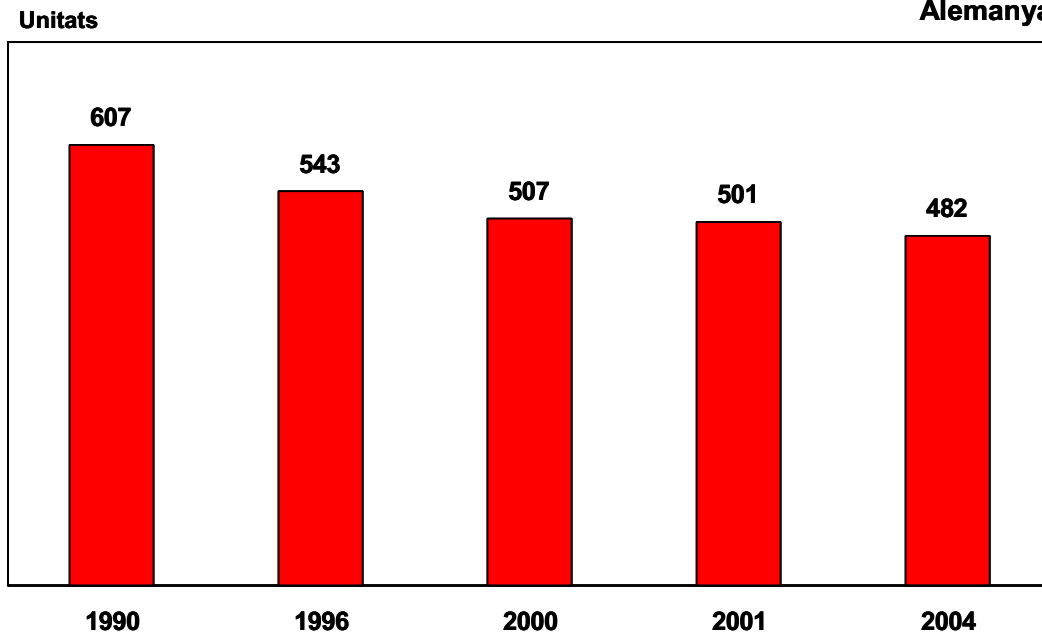

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa als avions de combat, s'ha passat de tenir-ne uns 600, el 1990, a prop de 500, el 2004.

Gràfic 5.1.5.4

**AVIONS DE COMBAT
Alemanya**

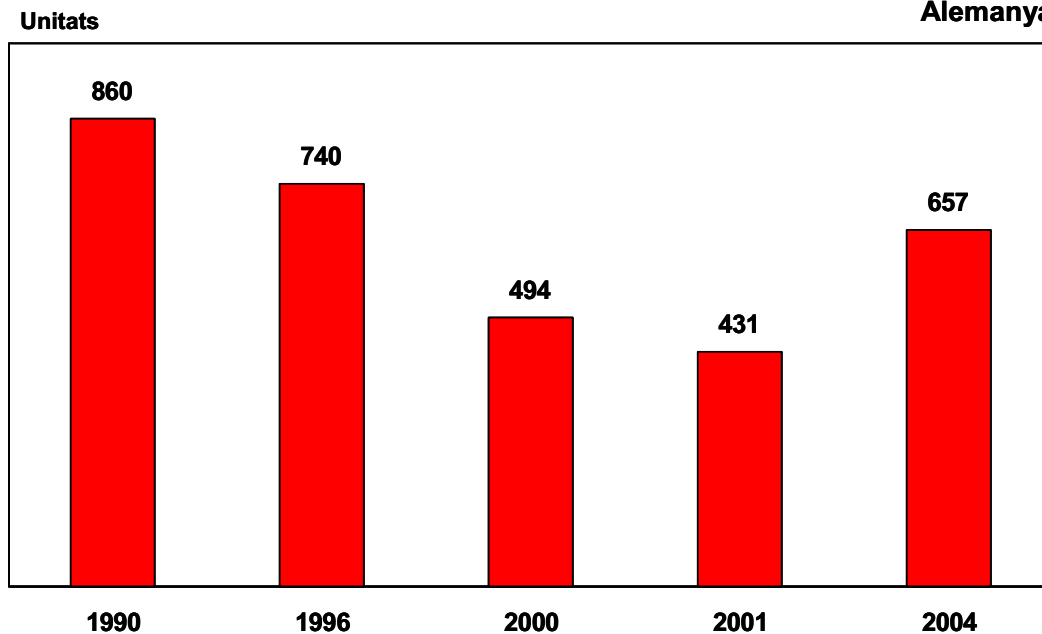

Font: Military balance i elaboració pròpia

La dotació d'helicòpters, amb 657, és sensiblement superior a la d'avions de combat, tot i haver tingut una certa disminució, des de 1990, quan es comptava amb 860 unitats. Destacar l'increment des de l'any 2001, amb 431 helicòpters, a 657, el 2004, fet que indica un fort increment i que dona la raó a l'efectivitat dels helicòpters en els conflictes moderns.

Gràfic 5.1.5.5

**HELICÒPTERS
Alemanya**

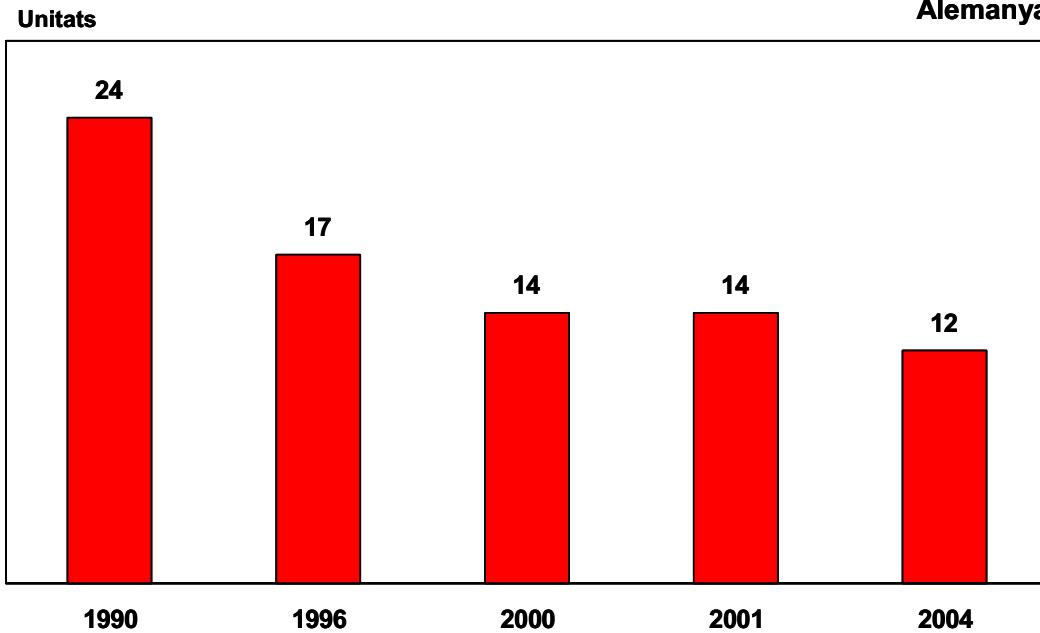

Font: Military balance i elaboració pròpia

Per contra, la dotació de submarins convencionals (no nuclears) és satisfactòria, tot i que ha disminuït des de 1990, moment en que l'exèrcit alemany en tenia 24, fins a l'actualitat, amb 12.

Gràfic 5.1.5.6

**SUBMARINS
Alemanya**

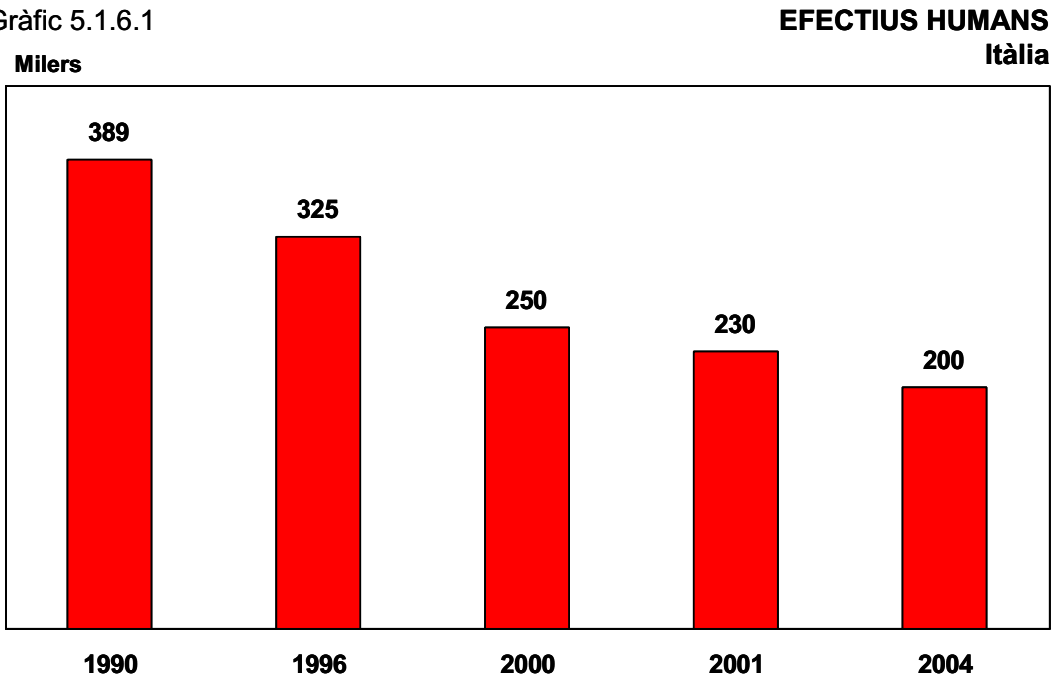

Font: Military balance i elaboració pròpia

5.1.6.- Les forces armades d'Itàlia

La tendència a la baixa de la capacitat militar dels estats europeus, segueix la mateixa línia en el cas d'Itàlia. Així, pel que fa al nombre d'efectius humans de l'exèrcit, s'ha passat de prop de 400.000 el 1990 a 200.000 el 2004.

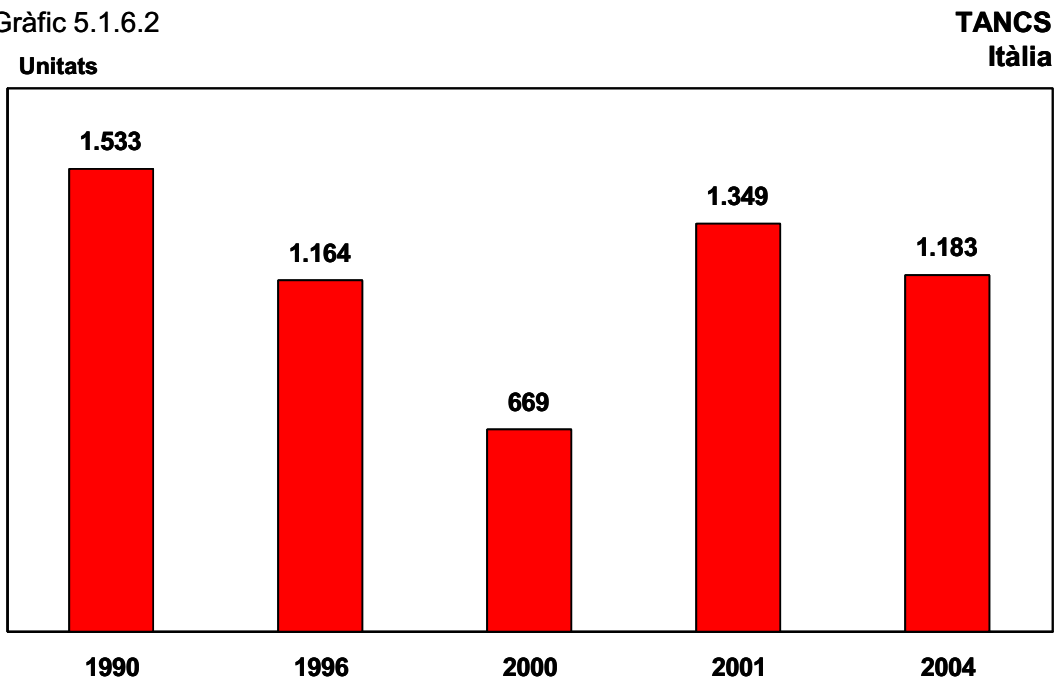
Gràfic 5.1.6.1

Font: Military balance i elaboració pròpia

La dotació de tancs mostra un descens, ja que passa de 1.533 unitats el 1990, a 669 el 2000, per tornar a augmentar, fins a 1.183 el 2004.

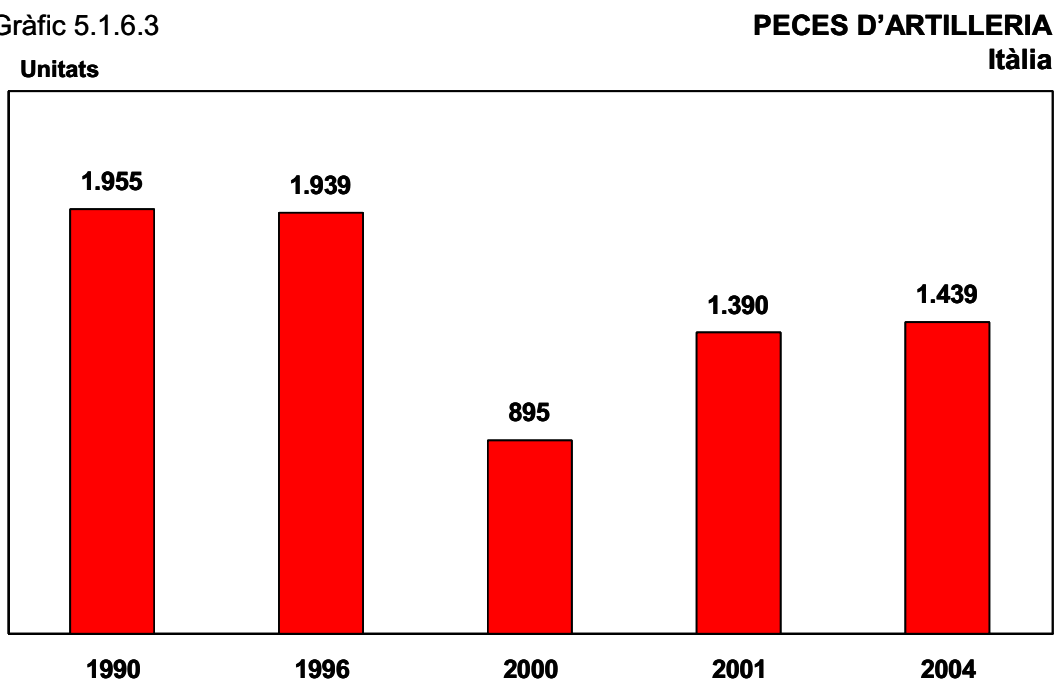
Gràfic 5.1.6.2

Font: Military balance i elaboració pròpia

Les peces d'artilleria, que inclouen tots els tipus i rang de calibres, se situen a prop de 1.500 unitats el 2004.

Gràfic 5.1.6.3

Font: Military balance i elaboració pròpia

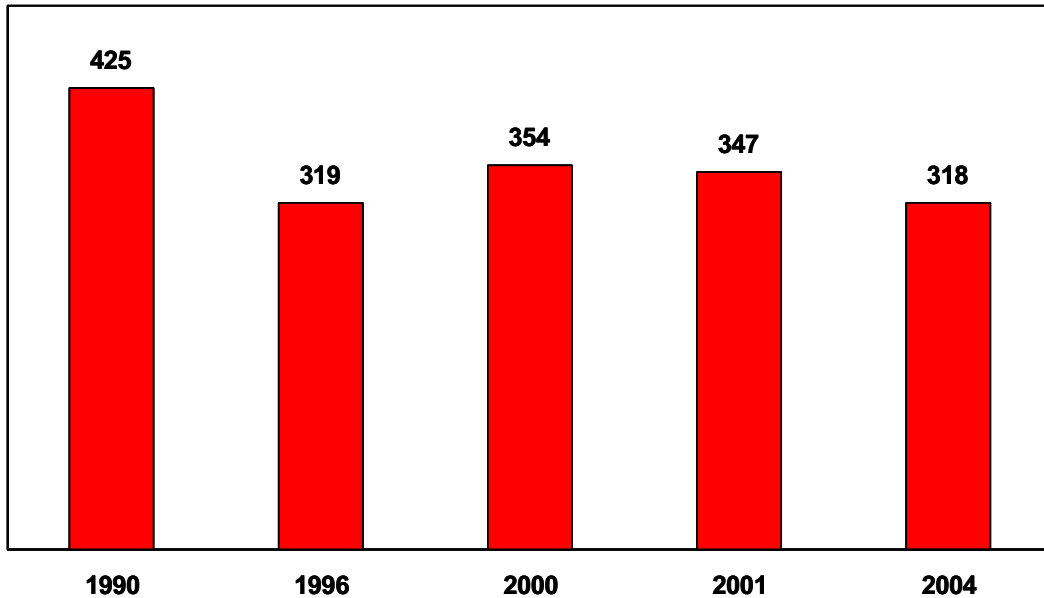
Els avions de combat, peça d'importància estratègica en els conflictes actuals, passa d'una dotació de 415, el 1990, a 318, el 2004, tal com s'informa seguidament.

Gràfic 5.1.6.4

AVIONS DE COMBAT

Unitats

Itàlia

Font: Military balance i elaboració pròpia

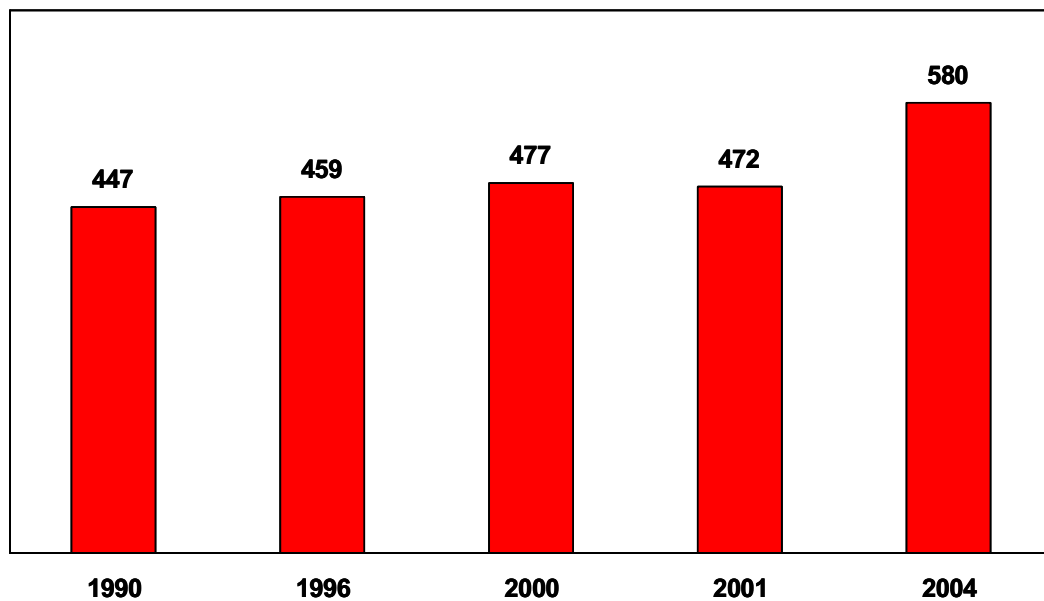
Pel que fa a les unitats d'helicòpters, augmenta considerablement des dels 447 de 1990, fins els 580 de 2004.

Gràfic 5.1.6.5

HELICÒPTERS

Unitats

Itàlia

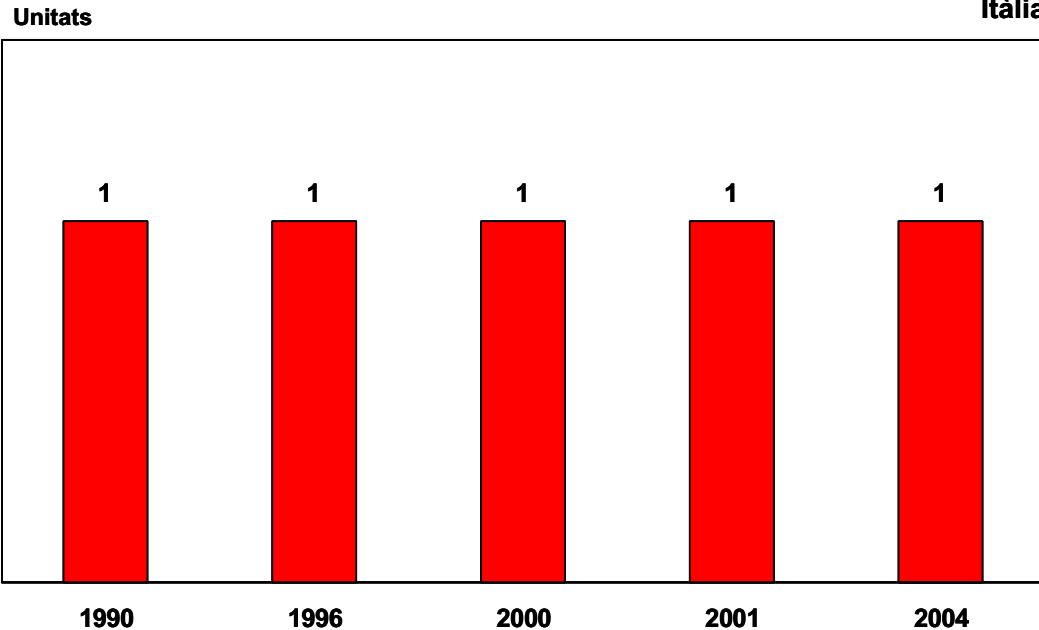

Font: Military balance i elaboració pròpia

Estable també és la dotació de portaavions, donat que l'exèrcit italià en disposa, ja des de fa temps, només d'una unitat, que, a més, és molt inferior al francès.

Gràfic 5.1.6.6

PORTAAVIONS

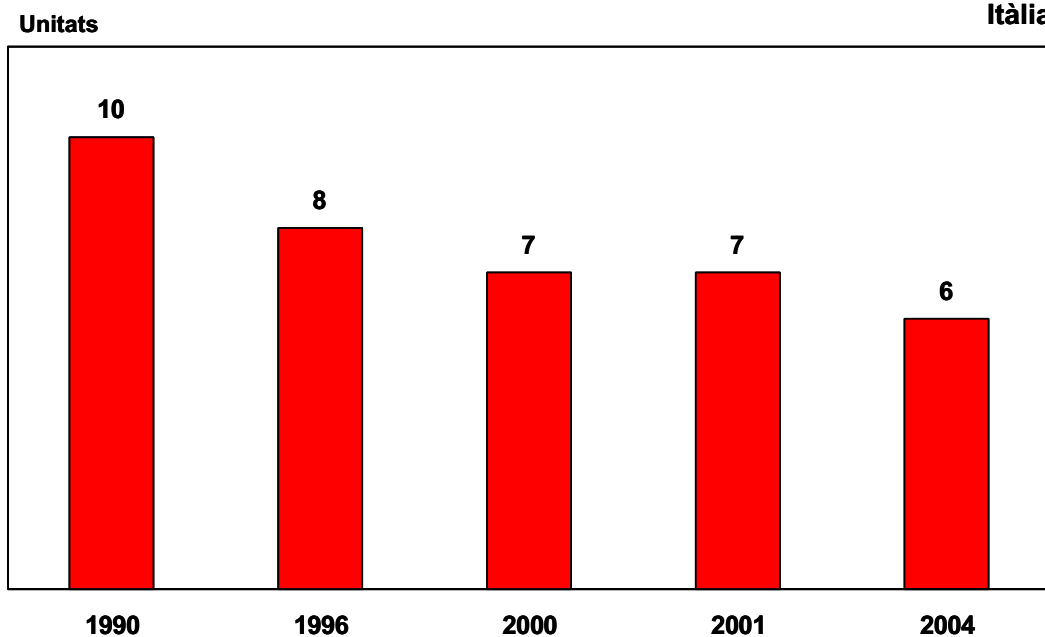

Font: Military balance i elaboració pròpia

I pel que fa als submarins convencionals (no nuclears), s'ha experimentat un descens en la dotació, que va dels 10 de 1990, als 6 de 2004.

Gràfic 5.1.6.7

SUBMARINS

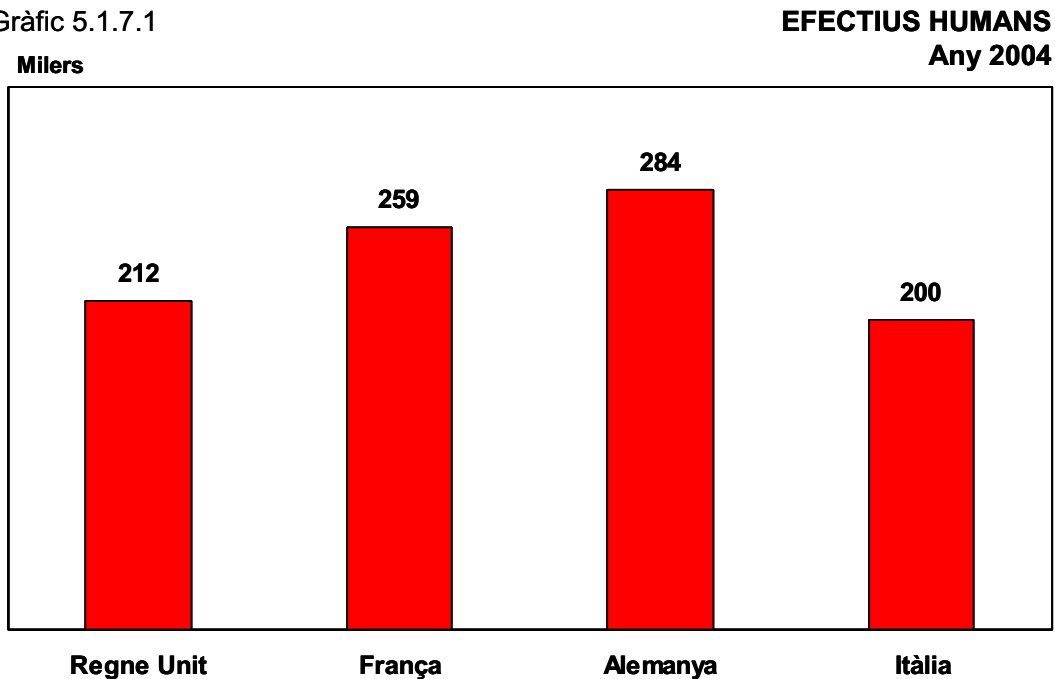
Font: Military balance i elaboració pròpia

5.1.7.- Comparació entre les forces armades dels quatre estats més importants de la UE

Partint de la base d'algunes dades que ja s'han exposat, a nivell de cada estat, en aquest punt s'analitza la comparació entre la capacitat de les forces armades convencionals dels quatre estats més importants de la UE.¹⁹³

Hem vist en els capítols anteriors que, tant el Regne Unit com França, Alemanya i Itàlia, han reduït en els darrers anys la seva dotació en pràcticament tots els àmbits de la defensa. Així, pel que fa als efectius humans, la dotació situada a 2004, informa que és Alemanya, amb 284.000, qui té l'exèrcit amb més soldats, tal com es reflexa seguidament. La reducció d'efectius, entre d'altres motius, es deu a l'eliminació del servei militar obligatori i a la progressiva professionalització dels exèrcits.

Gràfic 5.1.7.1

Font: Military balance i elaboració pròpia

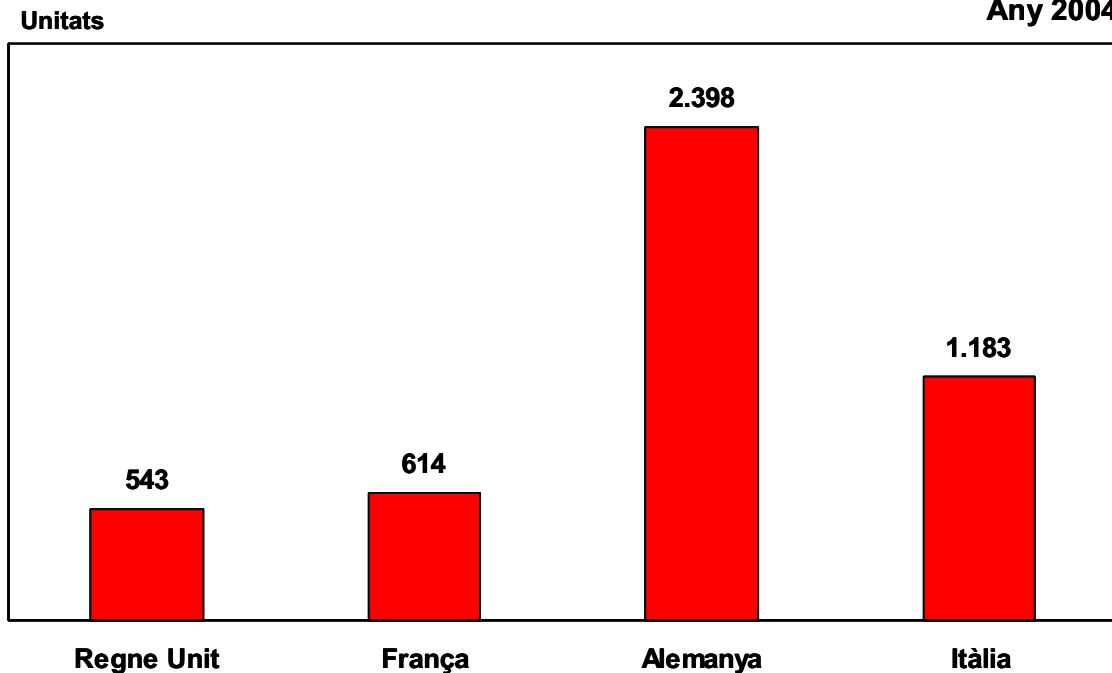
Pel que fa als tancs, també és Alemanya l'estat amb més dotació, amb 2.398 unitats, molt per sobre d'Itàlia, amb 1.823 i de França i Regne Unit, amb 543 i 614, respectivament. El fet de la dotació, encara molt significativa i per sobre dels altres estats europeus importants, de tancs, per part d'Alemanya, es deu a la dotació que tenien durant la Guerra Freda, amb la finalitat de fer front a una possible invasió de les forces del Pacte de Varsòvia, tot i que amb la finalització del conflicte i amb l'aplicació del

¹⁹³ Per ampliar la informació sobre la capacitat militar dels estats de la UE, consultar: De Neve, A. et Mathieu, R. *Les armées d'Europe face aux défis capacitaires et technologiques*, Ed. Bruylant, collection Axes n. 28, Brussel·les (2005)

Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), es van reduint els efectius, des de 1990.

Gràfic 5.1.7.2

TANCS
Any 2004

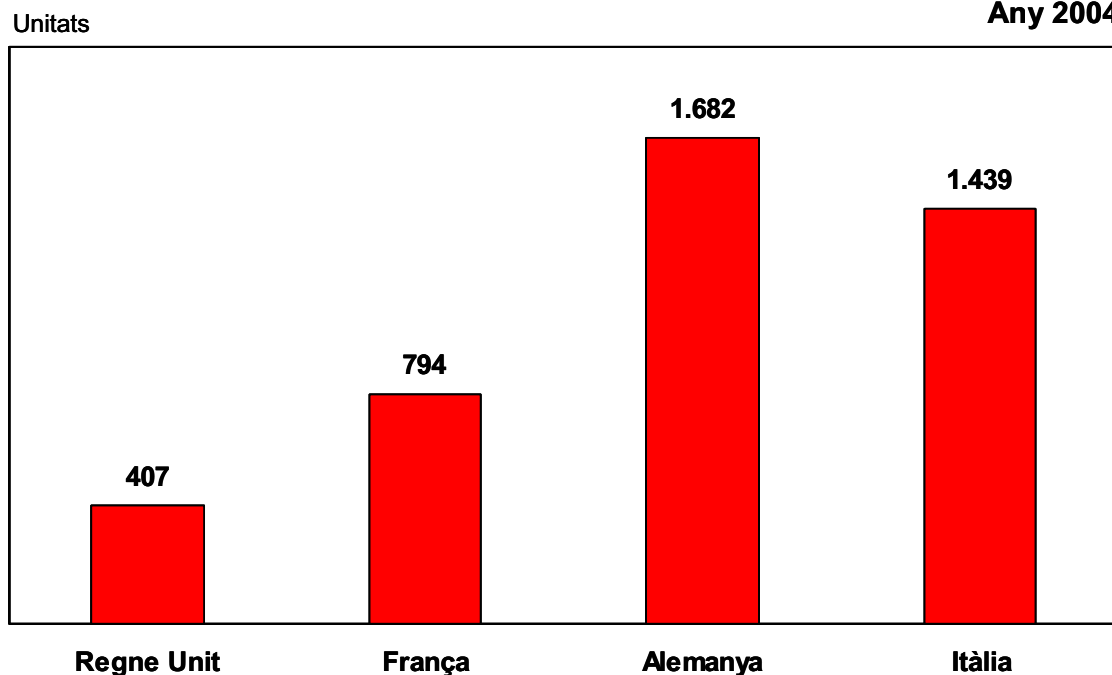

Font: Military balance i elaboració pròpia

Referent a les peces d'artilleria, Alemanya amb 1.682, també es capdavantera, respecte els altres tres estats. El motiu d'aquesta dotació sensiblement superior a la resta d'estats analitzats, té la mateixa explicació que la del punt anterior, centrada en la necessitat, ara ja superada, de fer front a una possible invasió des de l'Europa de l'est, durant la Guerra Freda.

Gràfic 5.1.7.3

PECES D'ARTILLERIA
Any 2004

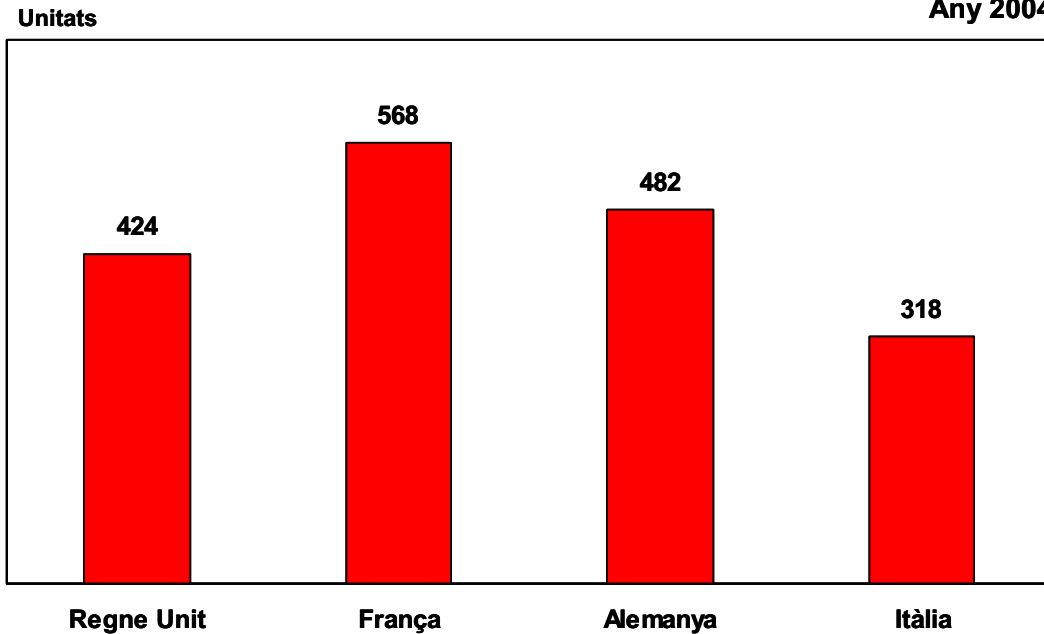

Font: Military balance i elaboració pròpia

En canvi, quant a avions de combat, és França amb 568, l'estat amb més dotació.

Gràfic 5.1.7.4

AVIONS DE COMBAT
Any 2004

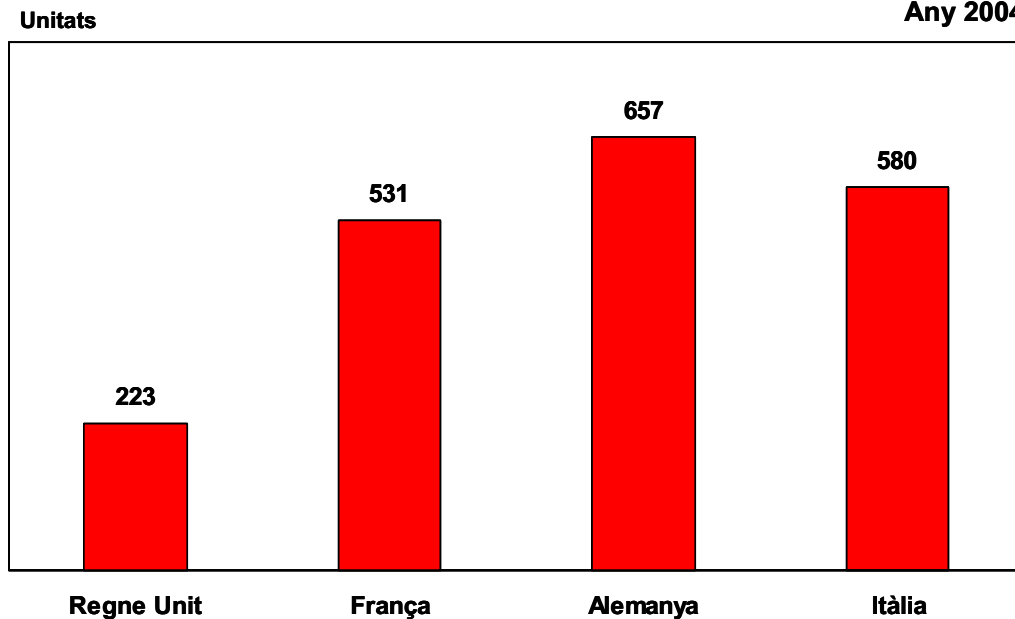

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa a helicòpters, torna ser Alemanya, l'estat amb més dotació

Gràfic 5.1.7.5

HELICÒPTERS
Any 2004

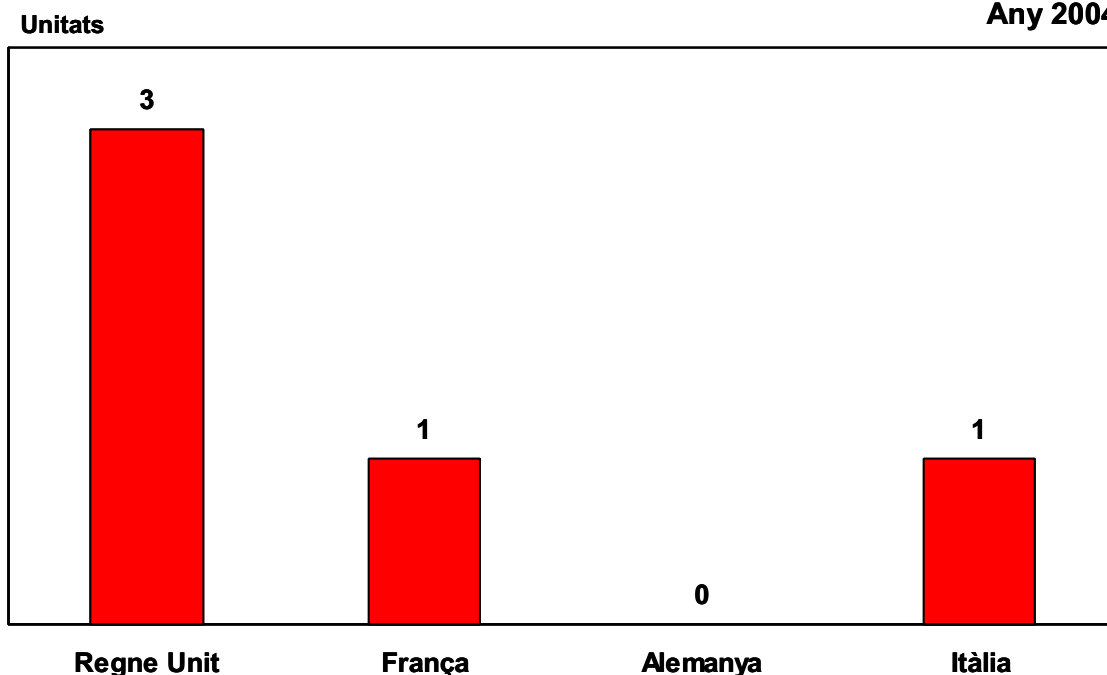

Font: Military balance i elaboració pròpia

Pel que fa als portaavions, és el Regne Unit, amb 3 unitats, l'estat més dotat, tot i que no són del nivell del francès, ni dels EUA, que en té dotze.

Gràfic 5.1.7.6

PORTAAVIONS
Any 2004

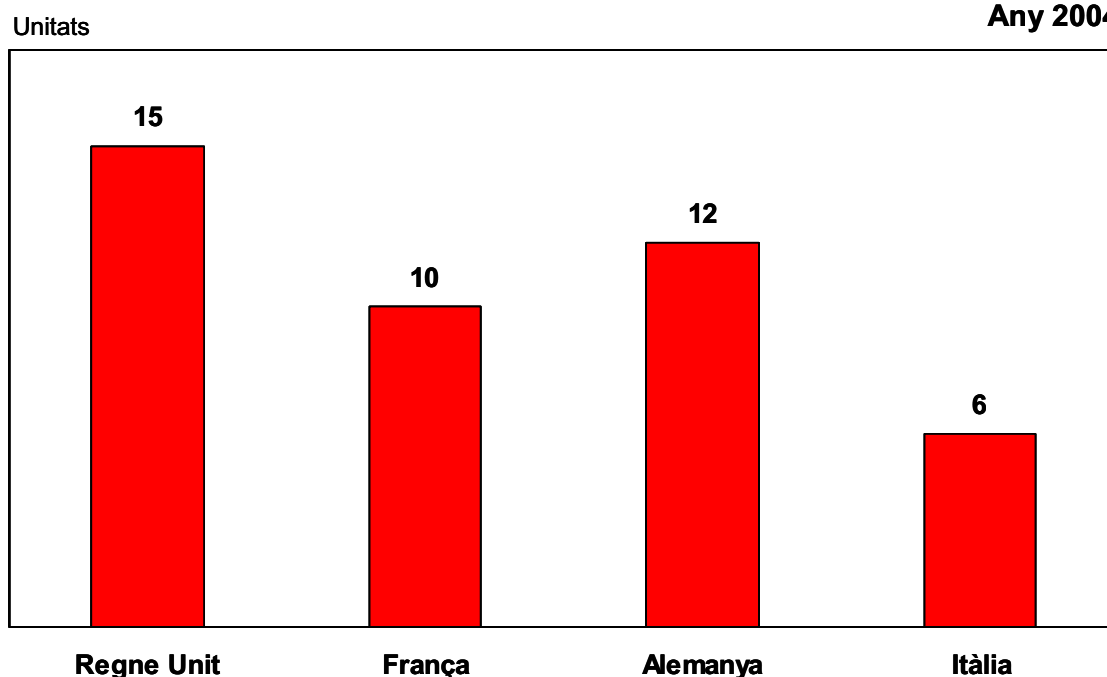

Font: Military balance i elaboració pròpia

I referent a submarins, exposar que el Regne Unit i França disposen de submarins nuclears i, en canvi, la dotació d'Alemanya i Itàlia és de submarins convencionals, no nuclears. Naturalment, la capacitat i eficàcia és superior, en general, pel que fa als submarins nuclears.

Gràfic 5.1.7.7

SUBMARINS
Any 2004

Font: Military balance i elaboració pròpia

5.1.8.- Les forces armades d'Espanya

Actualment, Espanya està considerada com una potència mitjana en l'escenari de la Unió Europea, pel que fa a la capacitat militar de les seves forces armades, per sota dels quatre estats importants de la UE, França, Alemanya, Regne Unit i Itàlia.

De fet, tal com també ho han fet els altres estats de la UE, s'ha vist amb la necessitat de reduir la dotació d'efectius humans, en part per l'eliminació del servei militar obligatori i també la d'armament, per motius d'obsoletisme dels aparells, de reducció de pressupost militar i també per l'entorn favorable d'un període llarg de pau.

Tot i així, recentment, la indústria de defensa espanyola ha viscut una dècada de fort creixement com a conseqüència, en part, de la seva participació en grans programes d'adquisició de plataformes militars i la participació en projectes europeus.¹⁹⁴

Tot i això, es necessària una adaptació del sector industrial de l'armament, a un mercat europeu de la defensa que serà cada vegada més integrat, així com a les noves demandes estratègiques i tecnològiques de les forces armades. Aquesta previsible reforma implicarà la definició d'una estratègia de participació de la indústria espanyola en el procés de consolidació europea i també una revisió de l'actual política d'adquisicions del Ministeri de Defensa, així com un canvi de mentalitat i estructura del sector.

Les exportacions suposen més de la tercera part de la facturació, de manera que representen 1.300 milions d'euros anuals, tot i ser present una certa desacceleració en els darrers anys. I, pel que fa a l'ocupació també ha crescut, passant dels 11.000 llocs de treball a més de 17.000.

Pel que fa a sectors, val a dir que l'aeroespacial és el que ha avançat més cap a una plena consolidació a escala europea.

En aquest escenari, caldria definir el paper que vol jugar Espanya en el procés de consolidació del sector a escala europea que sembla inevitable a mig i llarg termini. En aquest sentit, de l'experiència de la integració de

¹⁹⁴ Cosidó, I., *La industria de defensa española ante la consolidación del sector en Europa*. Real Instituto Elcano, Madrid (6/04/2005)

l'empresa CASA en el gran consorci EADS,¹⁹⁵ s'hauria de valorar els aspectes positius.

5.1.8.1.- La directiva de defensa nacional

El desembre de 2004 es va adoptar la nova Directiva de Defensa Nacional. Les reflexions i anàlisis a l'entorn de la directiva coincideixen, en gran part, amb l'opinió oficial de que es necessària per a revisar les bases de la defensa i seguretat espanyola,¹⁹⁶ però es discrepa, en el sentit de si la Directiva és suficient per fer-ho i és capaç d'obrir un nou cicle.¹⁹⁷

La Directiva delimita uns escenaris i directrius que, amb el compromís del govern i amb el desenvolupament adequat i la col·laboració de tots els sectors, podria fer front a molts dels reptes militars i de seguretat i defensa, amb garanties d'èxit. Però, s'ha de tenir en compte, segons afirmen alguns analistes, que el disseny és massa continuista com per aspirar a un salt qualitatiu en el sector.

La Directiva també defineix quina ha de ser l'actuació de les forces armades espanyoles, pel que fa a la projecció exterior, exposant que s'emmarcarà dintre d'un multilateralisme eficaç, que requereix el compliment de dues condicions: en primer lloc que hi hagi una decisió de Nacions Unides o d'alguna altra organització internacional de la que Espanya en formi part i, en segon lloc, que s'acordi la participació a través del Parlament.

¹⁹⁵ EADS (European Aeronautic Defence and Space Company) és una corporació industrial a nivell europeu dintre del segment de negoci de l'aviació i l'espai. Es va formar el 10 de juliol de 2000 unificant les companyies: Aérospatiale-Matra de França, Dornier GmbH i Daimler Chrysler Aerospace AG (DASA) d'Alemanya i Construcciones Aeronáuticas SA (CASA) d'Espanya

¹⁹⁶ Caño, A. *El nuevo poder militar, La reforma de las Fuerzas Armadas*, El País, (29/05/2006)

¹⁹⁷ Arteaga, F. *La Directiva de Defensa Nacional*. Real Instituto Elcano, Madrid (21/02/2005)

5.1.8.2.- Les forces armades espanyoles i la seva projecció exterior

A més de la funció tradicional de les forces armades, des de fa uns anys participen en operacions a l'exterior. De fet, en els darrers quinze anys, les forces armades espanyoles, han col·laborat en quaranta vuit operacions diferents amb més de 67.000 militars, el que suposa una ampla experiència, coneixements i adaptacions que l'organització militar ha hagut de fer per a complir en cada una de les missions.

La modernització en general de les forces armades i l'adaptació a la projecció exterior, requereixen una sèrie de millores i exigències que es concreten en els següents punts:¹⁹⁸

- La primera conseqüència ha sigut la professionalització i la reducció dels efectius militars
- La segona, la reforma de les estructures de comandament i control de les operacions, que ha passat a ser conjunta
- La tercera és que les forces armades han realitzat un gran esforç d'adaptació en el camp de les capacitats logístiques operatives

Des de l'òptica exclusivament militar, aquesta transformació, ha suposat:

- Canvis de doctrines i procediments d'actuació
- Potenciació de certes capacitats, com en el camp del comandament i control, sosteniment i logística, intel·ligència, capacitat de projecció i desplegament
- Adopció de procediments normalitzats
- Creació d'estructures modulars que faciliten la interoperativitat
- Millorar l'ensinistrament de les unitats
- Posada a disposició de nous mitjans que augmentin les capacitats militars i el grau de disponibilitat de les unitats

De fet, en general les forces armades espanyoles estan al nivell que es requereix per poder servir com un dels elements fonamentals de l'acció exterior i són una eina per mostrar el compromís de l'estat amb la comunitat internacional, la seguretat en el món i la solidaritat amb la resta de pobles.

¹⁹⁸ Cuenca S. *Las fuerzas armadas, elemento relevante de la acción exterior del estado. Misiones internacionales*, (pág.53-82), a Panorama Estratégico 2005/2006, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

5.1.8.3.- La dotació de les forces armades espanyoles

Segons les dades que ofereix el *Military Balance*, les forces armades de l'exèrcit espanyol, a l'any 2004, tenen els següents efectius:

Quadre n. 5.1.8.3.- Dotació de les forces armades espanyoles

Efectius humans totals	141.250
Exèrcit de terra	
Tancs	585
Vehicles blindats	461
Peces d'artilleria	1.002
Canons autopropulsats	200
Canons convencionals	375
Morters	427
Míssils antitancs	632
Míssils antiaeris	45
Armada	
Portaaeronaus	1
Fragates, destructors lleugers...	16
Submarins convencionals	8
Patrulleres	8
Llanxes costeres	29
Dragamines	7
Transports	4
Exèrcit de l'aire	
Avions de combat	183
Avions de transport	22
Avions de vigilància i d'entrenament	294
Helicòpters	241

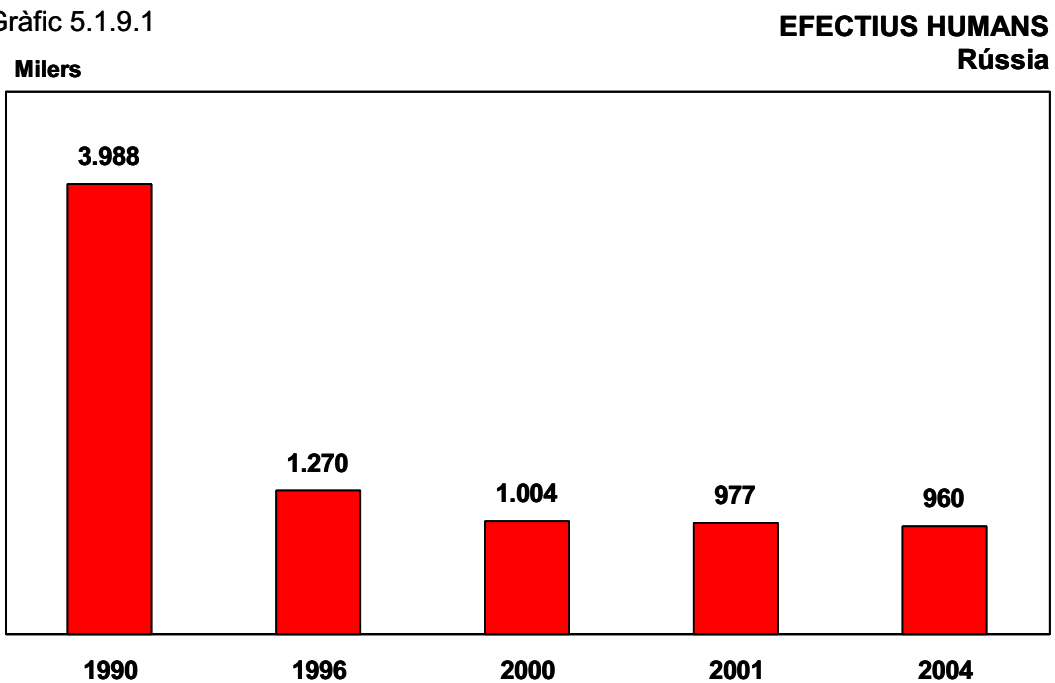
5.1.9.- Les forces armades de Rússia

Amb la desaparició del Pacte de Varsòvia i de la caiguda del mur de Berlín, es va desmoronar el sistema polític que s'havia fonamentat durant setanta anys en el comunisme i que havia arribat a ser una potència mundial, pel que fa a capacitat militar. La decadència i posterior desaparició del règim també s'ha fet notar a la capacitat militar, de manera que observarem una disminució d'efectius humans i també d'armament, ja sigui per obsolescència, que genera situacions complexes de manteniment, o per impossibilitat de crear-ne de nou.

Actualment, és Rússia qui administra la major part de l'arsenal armamentístic que va crear l'antiga Unió Soviètica. Tot i que una part ha anat a parar a les actuals repúbliques ex-soviètiques com Ucraïna o Bielorrússia, el cert és que la major part del que queda d'aquell poderós exèrcit, està en mans de Rússia i una altra part, molt significativa, ha quedat obsoleta amb el pas del temps.

Així, pel que fa als efectius humans, l'evolució a la baixa no ha deixat de parar, situant-se el 1990 a prop de 4 milions, per arribar a menys d'un milió, concretament 960.000, el 2004, tal com es detalla seguidament.

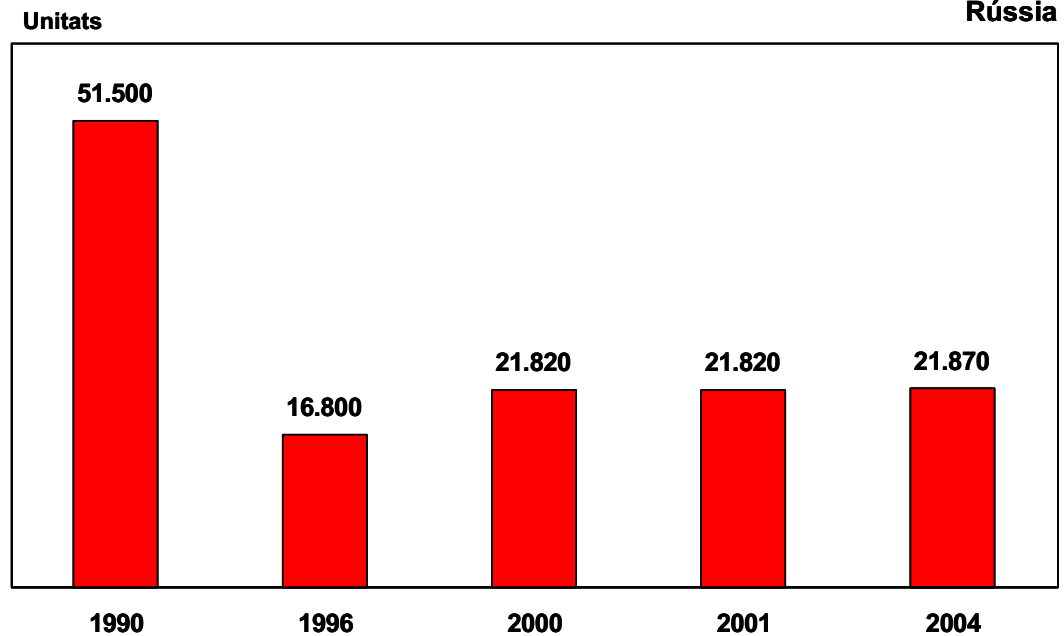
Gràfic 5.1.9.1

Font: Military balance i elaboració pròpia

Aquesta evolució a la baixa es manifesta també en el material militar. Així, pel que fa als tancs, han passat de 51.500 en 1990 a 21.870 el 2004, produint-se un decrement de més de la meitat, tal com es manifesta tot seguit.

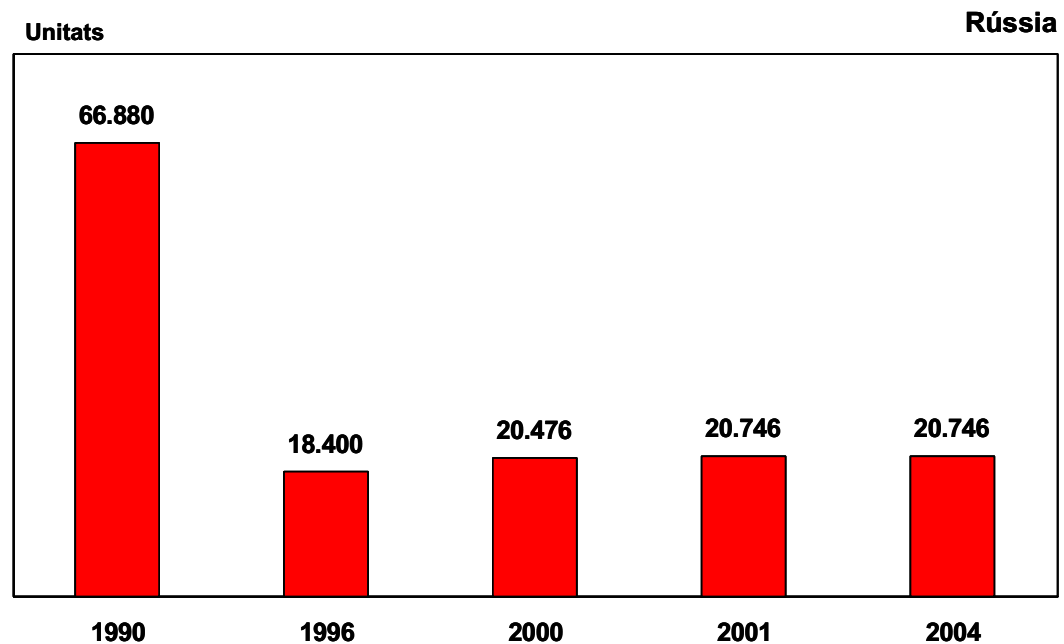
Gràfic 5.1.9.2

Font: Military balance i elaboració pròpia

I pel que fa a les peces d'artilleria, han passat de prop de 67.000, el 1990, a poc més de 20.000, el 2004.

Gràfic 5.1.9.3

Font: Military balance i elaboració pròpia

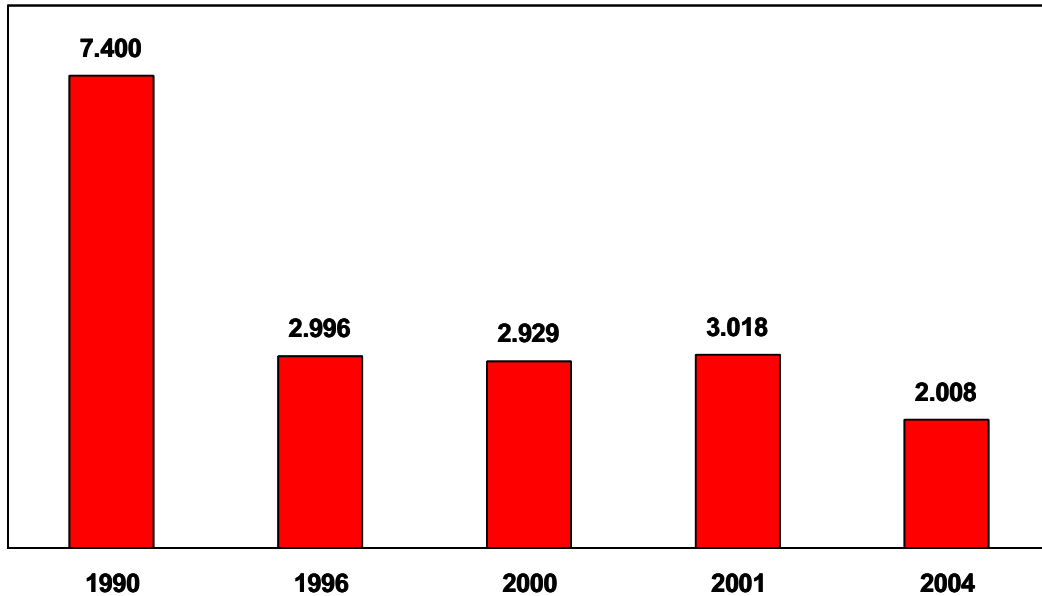
La baixada d'efectius en avions de combat també ha sigut molt significativa. De 7.400 el 1990 a 2.008 el 2004, tal com s'exposa a continuació.

Gràfic 5.1.9.4

AVIONS DE COMBAT

Unitats

Rússia

Font: Military balance i elaboració pròpia

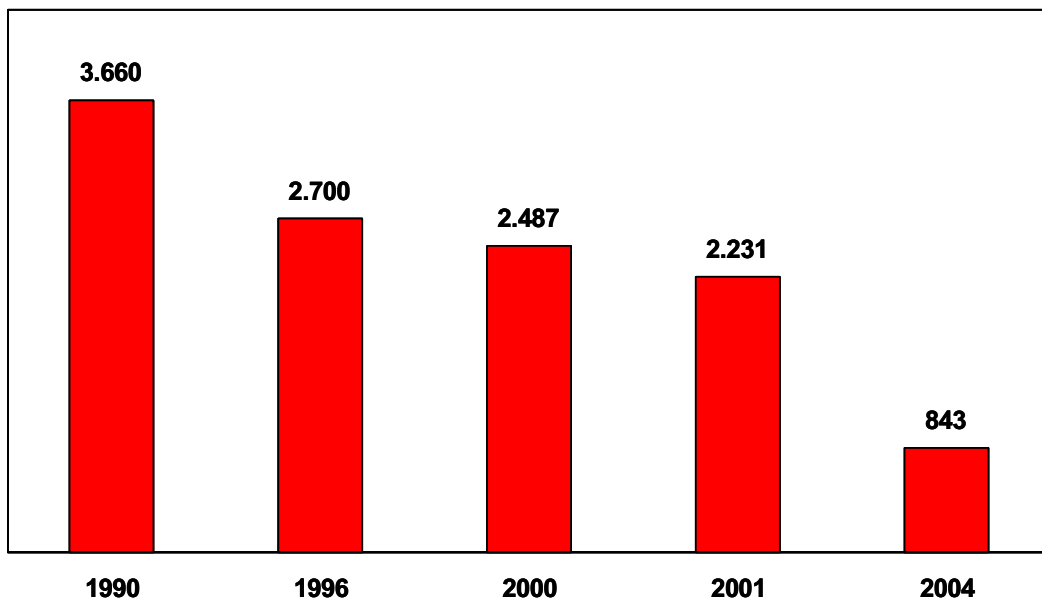
I la mateixa tendència baixista es manifesta amb els helicòpters, que passen de 3.660 el 1990 a 843 el 2004.

Gràfic 5.1.9.5

HELICÒPTERS

Unitats

Rússia

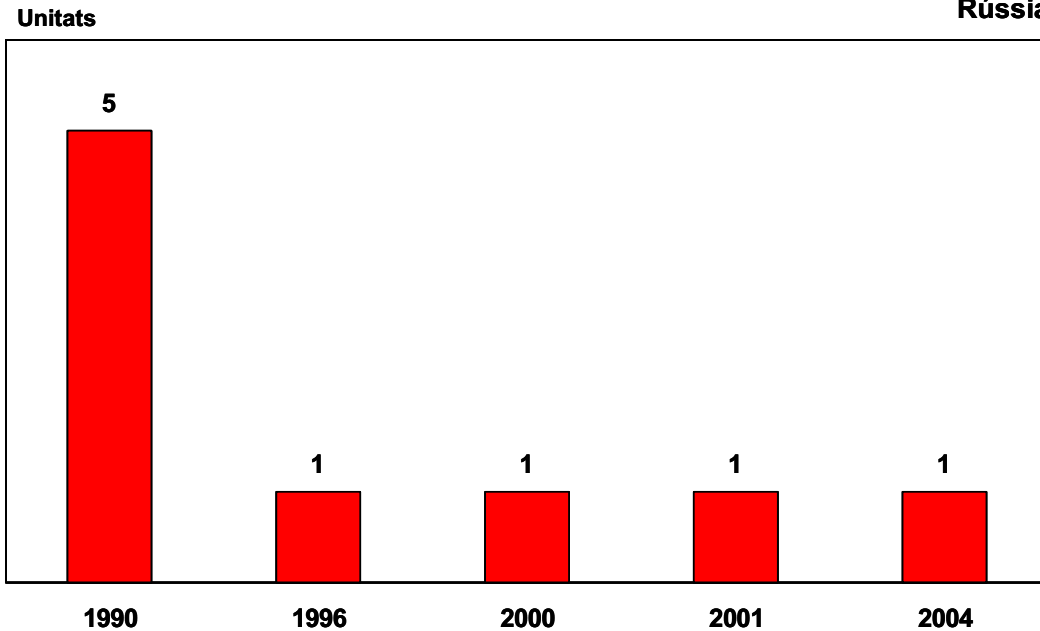

Font: Military balance i elaboració pròpia

El descens en portaavions és molt substancial, ja que el 1990 hi havia una dotació de cinc i catorze anys després només es compta amb una unitat. (gràfic 5.1.9.6)

Gràfic 5.1.9.6

PORTAAVIONS
Rússia

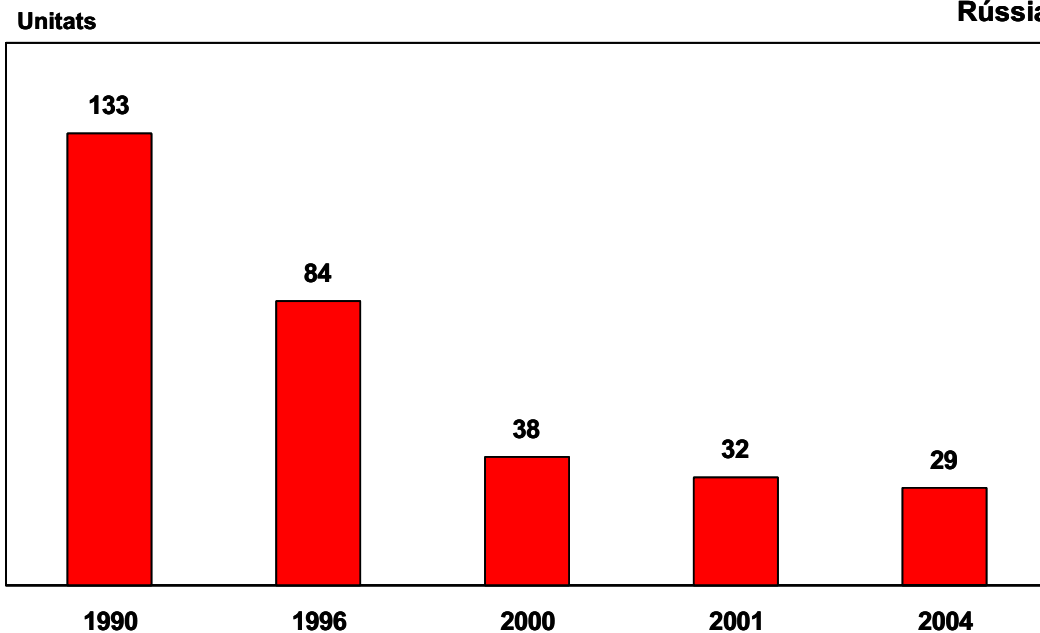

Font: Military balance i elaboració pròpia

I pel que fa a submarins nuclears, els descens és espectacular, passant de 133 unitats el 1990 a 29 el 2004 (gràfic 5.1.9.7). De fet, aquesta baixada amaga que molts dels aparells ja no eren operatius.

Gràfic 5.1.9.7

SUBMARINS
Rússia

Font: Military balance i elaboració pròpia

És evident que, en els darrers anys, Rússia ha perdut capacitat militar, igual que els altres estats europeus analitzats, pels efectes del final de la Guerra Freda i de l'aplicació del Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE). La pèrdua de capacitat militar russa posa de relleu les dificultats per poder adaptar-se a la nova situació política interna i de relacions internacionals i també aconseguir una dotació coherent amb la seva dimensió i força com a país.

Per altra banda, Rússia busca el seu paper com a potència i utilitza, amb finalitat geoestratègica, el seu poder com a subministrador d'energia.

Recentment, s'ha oposat amb contundència a la proposta dels EUA d'instal·lar un escut antimíssils a Polònia i a la República Txeca.¹⁹⁹

Pel que fa a la capacitat nuclear, Rússia disposa, a gener de 2006, de 5.682 caps nuclears i és un estat de llarga trajectòria en l'experiència nuclear, ja que va fer la primera prova l'any 1949.

A l'entorn de l'arsenal nuclear situat en diferents tipus d'armament, com submarins, que van quedant obsolets, es crea una situació complexa de manteniment o desmantellament, que cal solucionar amb accions que garantitzin la seguretat de que el tractament utilitzat és el correcte i que eviti fugues radioactives, com el que es va produir, posem per cas, a la central de Txernobil.

¹⁹⁹ De Rituerto, R. *Rusia rechaza de plano que EE.UU. instale su escudo antimisiles en el Este de Europa*. El País, Brussel·les (23/01/07)

5.1.10.- Les forces armades dels Estats Units

Els Estats Units són un estat jove, amb només dos cents anys d'història, durant el decurs dels quals ha assolit el lideratge mundial en pràcticament tots els camps. El camí fins a l'actualitat, no ha sigut fàcil.

Entre 1812 i 1814 va haver-hi una guerra entre Anglaterra i els EUA. Entre tant la societat americana anava prosperant i l'estat també. Hi hagué més conflictes armats, com el de Mèxic, el 1846, però el conflicte greu i traumàtic va ser la guerra civil que durà de 1861 a 1865.

A principis del segle XX, després de la guerra amb Espanya, els EUA comencen a ser un estat en expansió, amb l'annexió de Cuba, Puerto Rico, Filipines i Guan.

El 1917, després de la participació dels EUA a la I Guerra Mundial, el President Wilson proclamava que el món havia de convertir-se en un lloc segur per la democràcia i va proclamar els catorze punts.²⁰⁰ En aquest moment l'exèrcit d'Estats Units tenia una petita força de 200.000 soldats, de manera que molts homes varen ser reclutats per participar a la guerra.

En l'etapa d'entreguerres, els EUA ja són una potència mundial, que es consolida com a tal a l'acabament de la II Guerra Mundial.

Pel que fa a la capacitat militar, els EUA, en el període de la II Guerra Mundial fa una demostració de quantitat i qualitat d'armament convencional i dóna un salt qualitatiu determinant amb el llançament de les bombes atòmiques sobre Hiroshima i Nagasaki.

Després de la II Guerra Mundial, amb Europa devastada, els EUA i la URSS queden com a úniques potències militars, creant un món bipolar, centrat en l'equilibri de la força, que inicia una llarga etapa coneguda com Guerra Freda. Durant aquest període, s'entra en una carrera armamentista sense precedents, amb la creació de sofisticat armament convencional i també nuclear.²⁰¹

²⁰⁰ Veure plana 68 d'aquesta Tesi

²⁰¹ Per a més informació sobre les relacions internacionals, polítiques i militars dels EUA, consultar: Schurmann, F. *The Logic of World Power*, Pantheon Books, New York (1974)

En aquesta etapa, els EUA participen a la Guerra de Corea i més endavant a la del Vietnam, aquesta amb importants conseqüències polítiques i socials internes.²⁰²

Amb la caiguda del mur de Berlín, l'any 1989 i la fi del Pacte de Varsòvia, el panorama de la Guerra Freda queda superat i s'inicia, a Europa, una línia de desarmament progressiu, donat que l'enemic exterior ha deixat de ser present.

I, ja a la dècada dels noranta, es produeixen conflictes d'àmbit regional i religiós, que ens porten a una altra dimensió de la guerra, atès que l'enemic ja no és un estat concret sinó un element, sovint invisible, és el terrorisme internacional, que es fa veure amb totes les seves conseqüències amb els atemptats de l'11 de setembre de 2001.

Aquesta data canvia la història dels EUA i, d'alguna forma també la del món. Els EUA reaccionen amb una resposta bèl·lica a l'Afganistan i posteriorment, amb una guerra no aprovada per les Nacions Unides, a Iraq, a on avui encara segueixen els conflictes i no té caire de solucionar-se a mig termini.

En aquest escenari, els EUA encara s'han armat més i segueixen sent l'estat que destina més pressupost a defensa, prop d'un 4% del Producte Interior Brut, que ve a ser, a l'any 2006, 428.240 milions d'euros, més que els quinze estats següents, junts.²⁰³

Així, la realitat actual dels EUA, pel que fa a la seguretat i defensa, es centra en les relacions amb Europa i Rússia, la guerra al terrorisme internacional, les intervencions militars a Afganistan i a Iraq, la posició en el conflicte palestino-israelià, la proliferació nuclear de Corea del Nord i d'Iran, la postergació de les relacions amb Amèrica Llatina, la reforma de les Nacions Unides o la negativa a ratificar el Protocol de Kioto, entre d'altres.

I, des de la perspectiva política i militar, la posició dels EUA respecte d'Europa, segueix marcada per tres importants documents: d'una banda, l'Estratègia de Seguretat Nacional (2002) que estableix les línies mestres de la seguretat nord-americana, d'altra banda, la Declaració del Consell de

²⁰² Kennedy, J.F. *The Strategy of Peace*, Popular Library edition, New York (1960)

²⁰³ Military Balance, editat per International Institute for Strategic Studies, Londres (2006)

l'Atlàntic Nord, que defineix els objectius, estructura i mitjans de l'OTAN i, finalment, la Declaració Transatlàntica de 1990, actualitzada el 1995, que defineix el marc de relacions entre els EUA i la Unió Europea.²⁰⁴

Pel que fa a la realitat actual, els EUA, segons l'informe anual del Departament de Defensa, disposen de més de 700 bases militars repartides en més de 130 països, per a vigilar l'estratègic arc definit, pels propis mandataris, com l'eix del mal. Aquestes bases a l'estranger són l'avantguarda de l'imperi, a on resideixen permanentment més de 250.000 membres de les forces armades, a més d'un nombre similar de familiars i funcionaris civils de tot tipus. A més, hi treballen també uns 45.000 contractats locals.

També volen disposar de tropes capaces de desplaçar-se amb rapidesa a zones indeterminades, així com disposar de més tropes en el seu territori, però amb capacitat de desplaçar-se a qualsevol lloc del planeta, en un termini màxim de deu dies. Un principi clau d'aquests plans serà operar més des de vaixells en el mar, que des d'instal·lacions terrestres.

Després de deixar la base d'Aràbia Saudí, les forces armades dels EUA tenen el quarter general d'Orient Mig, a Qatar. A Europa, els EUA estan considerant la possibilitat d'obrir bases americanes a Romania, Polònia i Bulgària i ja hi ha concreció d'instal·lar escuts antimíssils a Polònia i Txèquia, que han generat les protestes de Rússia. Aquesta situació va en detriment d'un concepte europeu de defensa comuna, ja que hi ha estats que no estan d'acord amb la política dels EUA.

A la zona d'Àfrica, les tropes dels EUA estan presents amb 1.200 efectius a Yibuti, per operacions antiterroristes conjuntament amb forces de estats africans. Tot i això, els EUA tenen desplaçats efectius a Iraq i Afganistan, amb un nombre de 120.000, actualment en procés d'ampliació, i quasi 18.000, respectivament.

D'acord amb les noves amenaces, les noves tecnologies es fan molt necessàries. Uns elements clau són els sistemes de comandament i control basats en la convergència de xarxes juntament amb l'armament que els EUA pretenen desenvolupar.

²⁰⁴ Calduch, R. *El marco general de las relaciones estratégicas entre Estados Unidos y Europa* (pág. 115-146), en *Panorama Estratégico 2005/2006*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

Els EUA són un monstre militar que en algunes ocasions pot arribar a ser difícil d'administrar, ja que amb la gran capacitat productiva d'armes i les pressions que existeixen en aquest escenari, pot complicar les decisions dels polítics fins al punt de condicionar algunes preses de posició.²⁰⁵

Dotació de les forces armades dels EUA

Els Estats Units tenen l'exèrcit més poderós del món, sense que cap altre estat se li acosti. De fet, la despesa militar dels EUA és similar a la suma dels quinze estats que el segueixen en inversió militar i, pel 2007, aquesta diferència encara serà més gran.

Seguidament es concreten les xifres que defineixen l'exèrcit dels EUA, segons el Military Balance de 2004:

Efectius humans	1.427.000
Tancs	7.620
Avions de combat	5.788
Peces d'artilleria	5.540
Helicòpters	5.610
Llança míssils	10.313
Submarins nuclears	88
Portaavions	12

Pel que fa a la capacitat nuclear, els EUA compten amb 5.521 caps nuclears i varen fer la primera prova el 1945.²⁰⁶

²⁰⁵ Veure el comentari que fa el general Eisenhower sobre el complex industrial-militar dels EUA. Plana 134 d'aquesta Tesi

²⁰⁶ SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) Yearbook, *Armaments, disarmament and internacional security*, Fundació per la Pau, Barcelona (2006), pl. 19

5.1.11.- Les forces armades de la Xina

La Xina està realitzant un espectacular creixement en el pla econòmic i comercial. Paral·lelament també està adaptant a la realitat actual el seu nombrós exèrcit de dos milions i mig d'efectius.²⁰⁷

En el pla militar, els darrers anys han fet una carrera accelerada cap a aconseguir un exèrcit modern i amb capacitat defensiva i d'atac.

Pel que fa a la política de defensa de Xina, comentar l'elaboració d'un llibre blanc sobre defensa, publicat a finals de desembre de 2004. Aquesta aposta no suposa grans novetats, tant pel que diu l'informe com pel que no diu. En el document destaca la determinació de frenar qualsevol pensament d'independència per part de Taiwan, la creixent despesa militar, la reducció d'efectius en l'exèrcit, la modernització accelerada de les forces armades i la realització d'exercicis militars conjunts amb altres països, entre d'altres temes.

Així, aquest nou llibre blanc confirma aspectes ja coneguts, com que la despesa militar està prenent un volum significatiu, duplicant el seu creixement al del PIB i, al menys, una tercera part es dedica a desenvolupament i a l'adquisició d'armament.²⁰⁸

La Xina busca afegir potència a les seves capacitats navals i planteja construir un portaavions capaç de contribuir a la defensa de la flota i als desembarcaments amfibis.

S'ha llançat a la compra de matèria militar amb l'objectiu d'armar, d'una manera moderna, el seu exèrcit. Tot i que té un increment important cada any, es creu que encara està lluny d'ésser una potència militar de primer ordre i més tenint en compte el potencial dels EUA.

El Ministeri de Defensa Xinès té en marxa un ambiciós procés de modernització, que, segons els experts, convertirà el país en la primera potència militar d'Àsia abans de 2020. El pla preveia reduir en 200.000 persones els seus efectius, per a deixar-los en 2,3 milions, a la fi de 2005.

²⁰⁷ Per a més informació sobre Xina, consultar: Tamames, R., *El siglo de China*, Planeta, Barcelona (2006)

²⁰⁸ Bustelo, P., *La Política de Defensa China: los planteamientos del nuevo 'libro blanco'*. Real Instituto Elcano, Madrid (7/02/2005)

Pequín va incrementar el pressupost militar un 11,6% en 2004, un 9,6% en 2003 i un 17,6% en 2002.

Pel que fa a l'any 2005 ²⁰⁹ hi ha hagut un increment del 12,6% del pressupost militar, mentre es prepara per a aprovar una llei antiseccionista, destinada, segons Taiwan, a legitimar l'ús de la força en cas que l'illa declari la independència. L'increment previst pel 2007 és del 17%, fet que corrobora l'aposta xinesa per situar-se com una potència també militar. ²¹⁰

Tot i que 500 míssils apunten a Taiwan i el desplegament creix al ritme de 75 míssils per any, l'objectiu de l'increment en despesa militar, segons els mandataris xinesos, no és Taiwan, tot i que consideren l'illa part irrenunciable del seu territori, sinó que va encaminat a modernitzar l'equipament de l'Exèrcit Popular d'Alliberament (EPL), incrementar l'operativitat de les tropes i millorar la paga i els beneficis socials dels soldats.

Segons els analistes, la xifra real de la despesa militar és entre dues i quatre vegades l'anunciada, ja que aquesta no inclou, entre altres coses, la compra de nou armament, la investigació i el desenvolupament d'armes ni tampoc inclou la formació.

Dintre dels objectius actuals de la seguretat de Xina, val a dir que la República Popular compta amb l'horitzó estratègic més distès de la seva història, tant en el flanc septentrional i occidental com amb l'Índia. Hi ha un nivell de confiança regional cap a la Xina sense precedents. ²¹¹

Pel que fa a l'arsenal armamentístic, la Xina, segons dades del Military Balance de 2003, ²¹² disposa de les següents dotacions:

²⁰⁹ *La montée en puissance militaire de la Chine inquiète l'Amérique*, Le Monde, Paris (2006)

²¹⁰ Reinoso, J, *China aumenta el gasto militar más del 17% para seguir los pasos de India y Japón*, El País, Pekin (5/03/2007)

²¹¹ Soto, A., *La modernización militar de China y el eventual fin del embargo de la UE a la venta de armas*. Real Instituto Elcano, Madrid (11/11/2004)

²¹² *China and the Asian*. Military Balance (6/09/2003), pl. 35

Míssils balístics d'abast intercontinental (ICBM)	20
Míssils balístics d'abast entremig (SRBN)	150
Tancs	7.010
Canons autopropulsats	1.200
Míssils senzills antitanques teledirigits	6.500
Avions de combat	1.966
Avions d'atac Fighter	948
Avions de la marina	472
Submarí nuclear amb míssil balístic (SSBN)	1
Submarins nuclears (SSN)	5

Pel que fa a la capacitat nuclear, la Xina disposa d'aproximadament 130 caps nuclears i va fer la primera prova nuclear l'any 1964.²¹³

Amb tot l'exposat, val a dir que l'increment percentual de la despesa en defensa és, en el cas de la Xina, del 15% anual, de manera que en pocs anys se situarà com un dels exèrcits més potents del planeta.²¹⁴

De moment, però és un exèrcit amb capacitat efectiva dintre del continent asiàtic, però no per prendre accions lluny del seu àmbit d'influència geogràfica. Tot i així, en el conflicte amb Taiwan ben present, seria arriscat per la Xina atacar aquesta illa, ja que no té capacitat per invadir-la, però si per bloquejar o destruir, però amb això no aconseguiria els seus objectius, que són dominar l'illa i fer-la tornar sota el control de Pekin.

²¹³ SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) Yearbook, *Armaments, disarmament and international security*, pl. 19, Fundació per la Pau, Barcelona (2006)

²¹⁴ Per a més informació de com evoluciona la inversió en defensa de la Xina, consultar: Hu, T. *China marches forward*, Revista Jane's Defence Weekly (19/04/2007) (http://www.janes.com/defence/news/jdw/jdw070419_1_n.shtml)

5.1.12.- Les forces armades de l'Índia

L'Índia segueix les passes de la Xina en el camí de convertir-se en un estat influent en el món, tant des del punt de vista econòmic, com d'influència política i també militar.

Les forces armades de l'Índia han tingut, en els darrers anys, un increment substancial, tant pel que fa a l'armament convencional com a la consolidació de la capacitat nuclear.

L'Índia ha provat recentment els seus míssils balístics Agni I que tenen un recorregut de 700 kms i estan preparant provar l'Agni III, que podrà arribar fins a 3.000 kms.

Han provat també els míssils de curt abast Prithvi I i II i tenen plans per a desenvolupar amb ajuda russa els Brahmos, que són míssils supersònics de creuer llançats des del mar.

A més, l'Índia segueix reforçant les seves ambicions marítimes. Ha comprat el portaavions rus Almirall Gorshkov i també 25 avions de guerra i helicòpters. També treballen per disposar de submarins capaços de llançar armes nuclears.

Seguidament es detalla el més destacat de l'arsenal militar que disposa l'Índia, a 2004, segons informació del Military Balance:

Tancs	2.798
Canons autopropulsats	30
Míssils senzills antitancs teledirigits	6.501
Avions de combat	1.967
Avions d'atac Fighter	949
Avions de la marina	473
Caps nuclears	40

5.1.13.- Les forces armades del Japó

El Japó té una política exterior cada vegada més oberta, tot i que la Constitució prohibeix les operacions militars a l'exterior i ha reforçat les seves forces d'autodefensa amb l'adquisició d'helicòpters i tancs.

La força d'autodefensa marítima vol disposar de nous destructors i vaixells de transport. Paral·lelament les forces japoneses en conjunt cerquen tenir sistemes electrònics similars als que tenen els EUA.

Actualment és el Parlament de l'estat qui exerceix el control i qui sanciona les lleis específiques i aprova el seu pressupost anual de defensa. Per altra banda, per a prendre decisions que afecten la defensa o seguretat, és el Consell de Seguretat del Japó, qui té competències.

En aquest context, la política de defensa nipona està determinada per les *Bases de la Política de Defensa del Japó*, adoptada al maig de 1957 i que consisteix en:

- 1) incrementar la cooperació internacional a través dels esforços diplomàtics, tendents a assolir la pau mundial
- 2) contribuir al manteniment d'un estil de vida pacífic i segur
- 3) desenvolupar i mantenir un mínim essencial de capacitat defensiva efectiva, indispensable per a la seva autodefensa
- 4) usar l'acord de seguretat nordamericà-japonès com base per a l'establiment d'una situació d'equilibri que preservi la pau i seguretat de la regió

Al Japó li està prohibit disposar de sistemes d'armes i bombarders estratègics de llarg abast o qualsevol altre que representi una capacitat ofensiva per als altres estats. En aquest sentit, Japó ha assumit tres principis que regeixen la política nipona en aquesta temàtica: no posseir armes nuclears, no produir-les i no permetre l'entrada d'aquestes al país.

Per tot això, i tenint en compte aquestes limitacions, sabem que Japó no és una potència militar. La participació internacional de Japó, s'enquadra en que la societat moderna desitja la pau i que per això els governs dels diferents països estan treballant per a fer-la possible.

Les operacions de les Nacions Unides per al manteniment de la pau, destinades a la prevenció de conflictes i a l'assistència per a l'establiment de règims democràtics, requereixen de personal capacitat i experimentat tals

com observadors per al cessament del foc. Les Nacions Unides han sol·licitat l'esforç del Japó, que ha aportat el personal de les Forces d'Autodefensa, que és el que està capacitat per a complir amb aquestes missions. En aquest sentit s'inscriu la participació de dos grups japonesos a Cambotja. Un de 600 persones, és un batalló d'enginyers especialitzats en construccions, com ponts i vies de comunicació, i un altre, de 8 observadors, per a fiscalitzar el cessament de foc.

Pel que fa a la seguretat energètica del Japó, l'Orient Mitjà és extremadament important. El 20% de les importacions nipones són energètiques, per aquest motiu l'estabilitat en aquesta àrea és essencial per a la vida del país.

En aquest escenari global, les Forces d'Autodefensa del Japó estan vivint un gran procés de canvi per a adequar-se a la nova realitat nipona i mundial. L'estabilitat de la regió de l'Àsia-Pacífic és vital per a la indústria i la competitivitat internacional del Japó.

La dotació de les forces armades, segons informació del Military Balance de 2004, és la següent:

Tancs	1.040
Canons autopropulsats	280
Míssils senzills antitancs teledirigits	674
Morters	1.220
Avions de combat	280
Avions d'atac Fighter	180
Avions de la marina	472

5.1.14.- Les forces armades d'altres estats asiàtics

Pel que fa a la regió de l'Àsia-Pacífic, els canvis recents en l'escenari internacional han contribuït a rebaixar tensions. Prova d'això són els progressos en les converses de pau a Cambotja i el restabliment de relacions diplomàtiques entre la República Popular Xinesa i la de Corea. Tot i això, a la regió conviuen diferents concepcions sobre els interessos dels estats i la seguretat, però també qüestions pendents de resolució com el desarmament de la península de Corea. Per aquest motiu els països de la regió, actualment, estan dedicats a perfeccionar les seves capacitats de defensa.

Analistes en seguretat internacional del Japó coincideixen a assenyalar que amb el col·lapse de l'ex-Unió Soviètica, el període de la Guerra Freda va quedar superat, i per tant, les probabilitats d'un enfrontament bèl·lic global o mundial, han disminuït. Tot i això, a partir d'aquesta nova situació internacional, han sorgit uns quants conflictes religiosos, ètnics i territorials que, encoratjats per les escasses probabilitats d'un conflicte generalitzat, es multipliquen amb gran rapidesa. D'altra banda, la proliferació de sistemes d'armes nuclears i missilístiques en diferents països, actuen com potenciadores de conflictes bèl·lics de baixa intensitat o perifèrics, amb més incidència i importància.

Un ràpid repàs del balanç estratègic-tàctic de la regió, ens mostra que els principals actors presents a la zona, són la República Popular de Xina, Corea del Nord i del Sud, el Japó, Taiwan, les Filipines i els Estats Units.

Pel que fa a l'equilibri de forces a la regió asiàtica, els Estats Units tenen destacada la 7ª flota, amb 60 naus de superfície i 140 aeronaus, estacionades a Japó, una divisió de 230.000 homes i 20 aeronaus i a Corea del Sud una altra divisió de 30.000 soldats i 90 aeronaus.

Mentre que Xina disposa de 120 divisions amb un total de 2,3 milions de soldats, Japó en posseeix 13 amb 151.000 soldats i Corea del Nord 25 amb 930.000 homes. De manera anàloga, les 460 aeronaus nipones es contraposen a les 6.140 de Xina i 620 de Corea del Nord. Referent a les forces navals, Xina compta amb una flota que desplaça 980 mil tones, contra les 319 mil del Japó.

La pau i l'estabilitat a la regió de l'Àsia-Pacífic tenen un efecte directe en l'estabilitat pel Japó mateix. En vista d'aquesta posició dual, com una nació del Pacífic Asiàtic i una democràcia industrial, el Japó busca contribuir a una política exterior activa en matèria de pau i estabilitat.

Pel que fa a la dotació de les forces armades, seguidament es detalla l'armament de que disposen els estats analitzats:

Les forces armades de Corea del Nord

La dotació d'armament militar convencional de la que disposa Corea del Nord, a 2004, segons informació del Military Balance, és la següent:

efectius humans	1.082.000
tancs	3.500
peces d'artilleria	7.900
avions de combat	621
llançadores de míssils	340
destructor llança míssils	3

A més, Corea del Nord disposa d'un significatiu desplegament de caps nuclears,²¹⁵ amb míssils, com el sistema Taepo-dong 2, que pot tenir un abast de 6.000 kms, tot i que aquesta informació no consta facilitada pel propi estat.

Les forces armades de Corea del Sud

Les forces armades de Corea del Sud, són les següents, pel 2004, segons el Military Balance:

²¹⁵ Poch, R. *Pyongyang se lanza al desafío balístico*, La Vanguardia, (06/07/2006)

efectius humans	686.000
tancs	2.390
peces d'artilleria	4.589
avions de combat	538
Helicòpters	88
llança míssils	1.090
avions de combat de la marina	16

Les forces armades de Taiwan

Segons informació del Military Balance de 2004, la dotació armamentística de Taiwan, és la següent:

efectius humans	370.000
tancs	926
peces d'artilleria	1.515
avions de combat	479
helicòpters	43
llança míssils	241
destructors llança míssils	32
avions de combat de la marina	32

Les forces armades de Pakistan

L'armament de que disposa Pakistan, segons el Military Balance de 2004, és el següent:

efectius humans	620.000
tancs	2.357
peces d'artilleria	1.707
avions de combat	366
helicòpters	27
llança míssils	1.430
destructors llança míssils	8
avions de combat de la marina	6

A més, Pakistan és una potència nuclear. Disposa de 60 caps nuclears desplegats i va fer la primera prova l'any 1998.

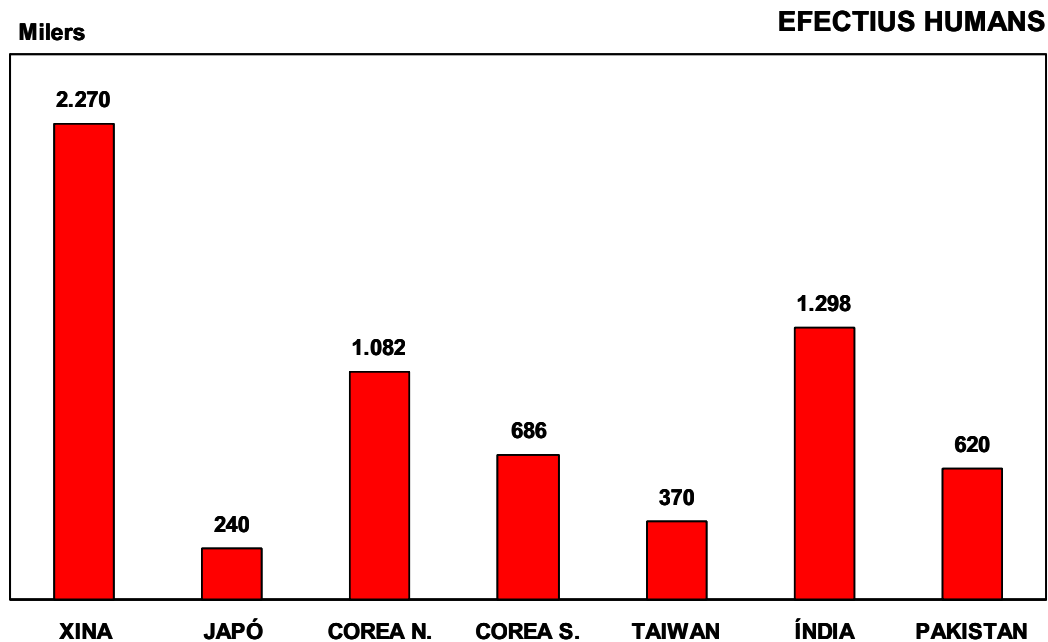
5.1.15.- Comparació de les forces armades entre els estats asiàtics

Àsia esdevé en els darrers anys com una zona de forta projecció i creixement, tant pel que fa a l'economia com també a la influència política i per extensió a les capacitats militars dels estats. És evident que, almenys dos estats com són la Xina i l'Índia, ja són un referent a tenir en compte en la geopolítica del present i del futur. Naturalment, sense desmerèixer altres estats com el Japó, Pakistan, Corea del Nord o Corea del Sud.

Per analitzar i visualitzar la comparació de les capacitats militars dels estats més significatius del continent asiàtic, s'ha procedit a comparar diferents tipus de material militar, amb la finalitat de treure'n conclusions.

Així, pel que fa als efectius humans, s'observa en el gràfic n. 5.1.15.1, que la Xina, amb 2.270.000 soldats, és de llarg l'exèrcit més nombrós. Només l'Índia amb prop de 1.300.000 i Corea del Nord amb un de 1.082.000 soldats, són els dos estats que, tot i que lluny de les xifres xineses, destaquen per sobre dels altres.

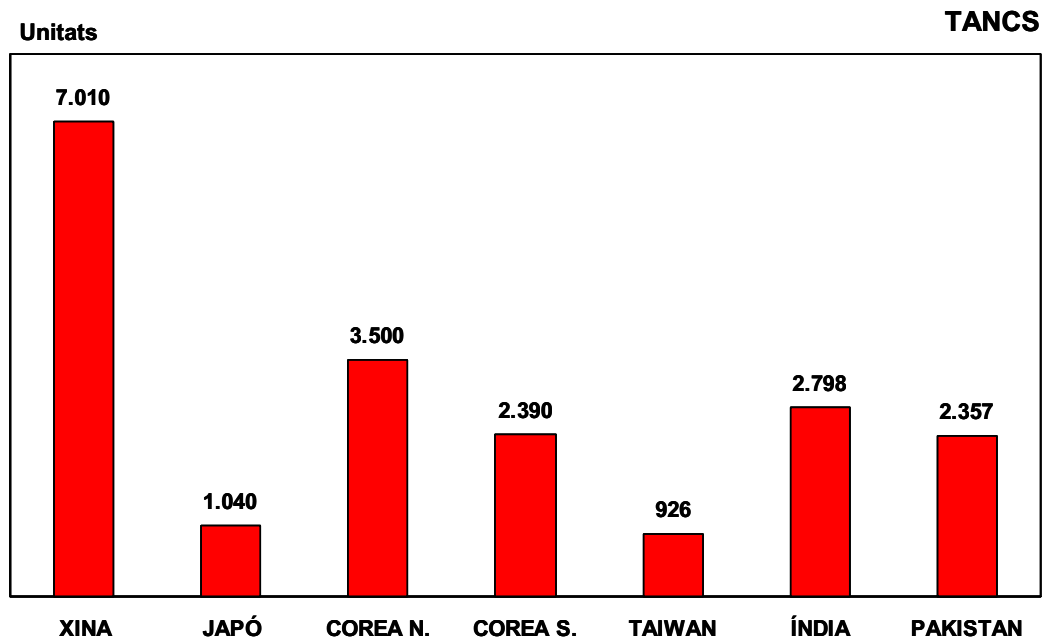
Gràfic 5.1.15.1

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

Pel que fa al nombre de tancs, també la Xina amb 7.010 i Corea del Nord amb 3.500, són els estats amb més dotació.

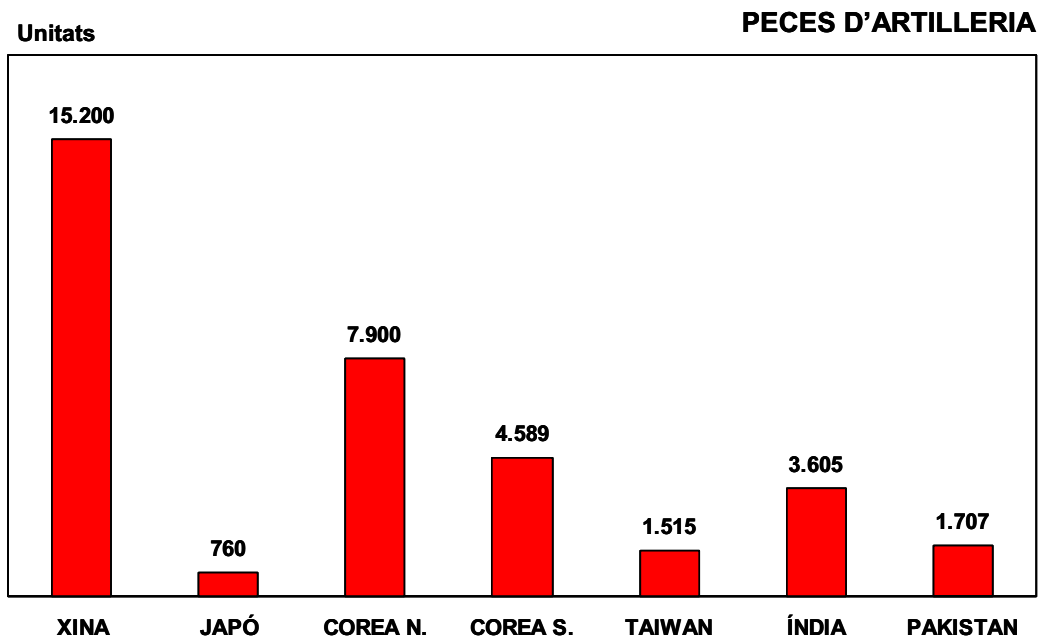
Gràfic 5.1.15.2

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

I referent a les peces d'artilleria, observem que, una altra vegada, la Xina en té prop de 15.000, pràcticament el doble de Corea del Nord i els altres estats estan pel davall.

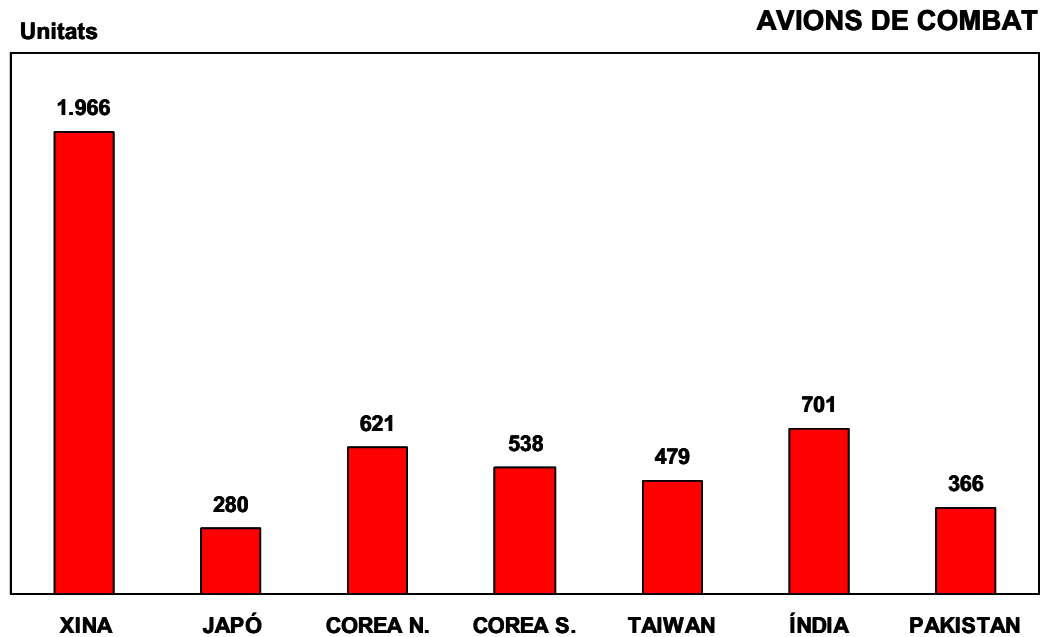
Gràfic 5.1.15.3

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

Pel que fa als avions de combat, torna a ser la Xina, que amb prop de 2.000, supera en tres vegades a l'Índia, que en té 701 i a Corea del Nord, que disposa de 621.

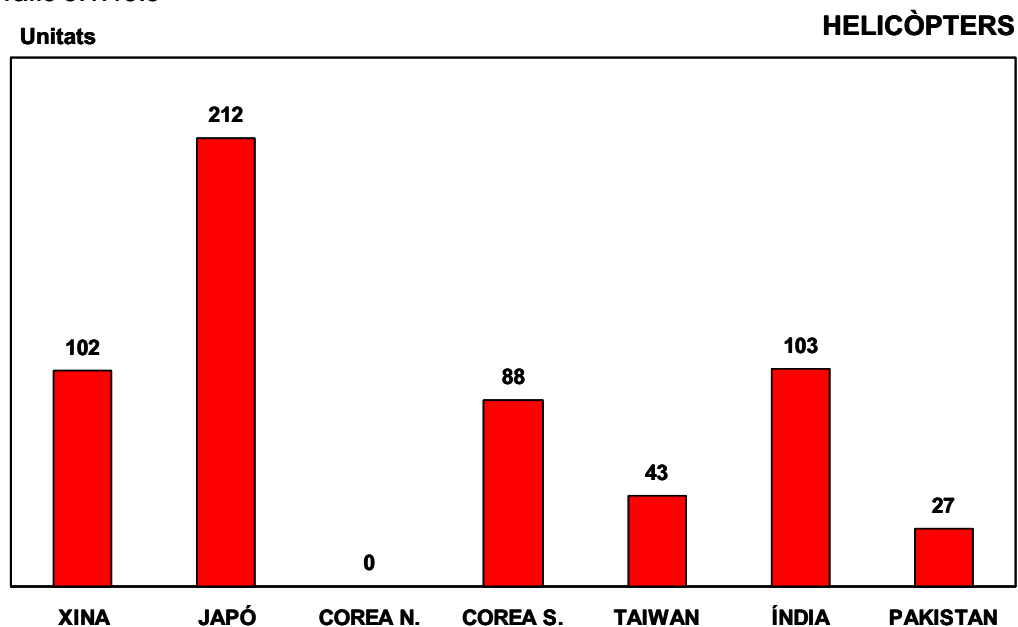
Gràfic 5.1.15.4

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

La dotació d'helicòpters és força reduïda i com a fet diferencial, dir que la Xina no ocupa el primer lloc, que correspon al Japó amb 212 unitats.

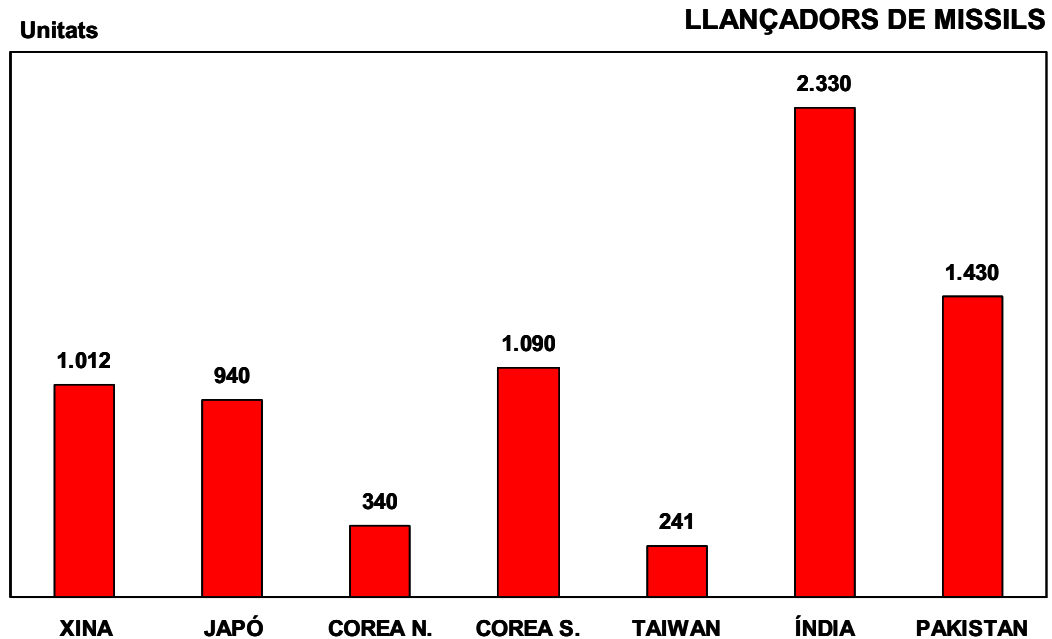
Gràfic 5.1.15.5

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

En el cas dels llançadors de míssils, observem que la Xina amb prop de 1.000 unitats, és el quart estat amb més dotació, per sota de l'Índia que en té 2.330. Pakistan amb 1.430 i Corea del Sud amb 1.090.

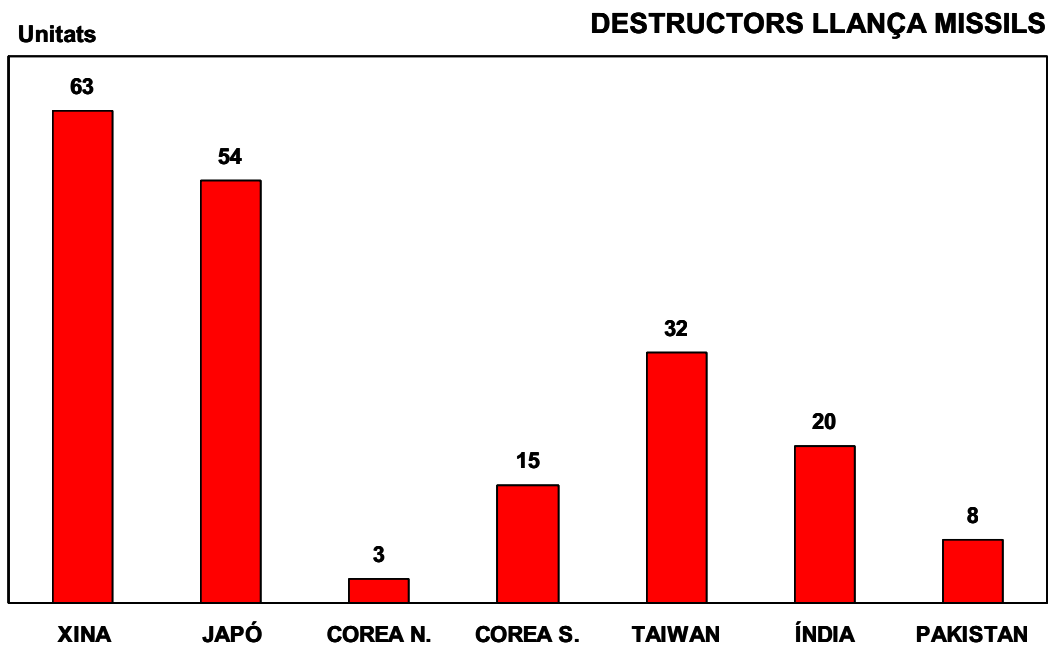
Gràfic 5.1.15.6

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

I pel que fa als destructors llança míssils, la Xina torna a ser l'estat amb més dotació, amb 63 unitats, seguida a prop pel Japó amb 54.

Gràfic 5.1.15.7

Font: Military balance (2003) i elaboració pròpia

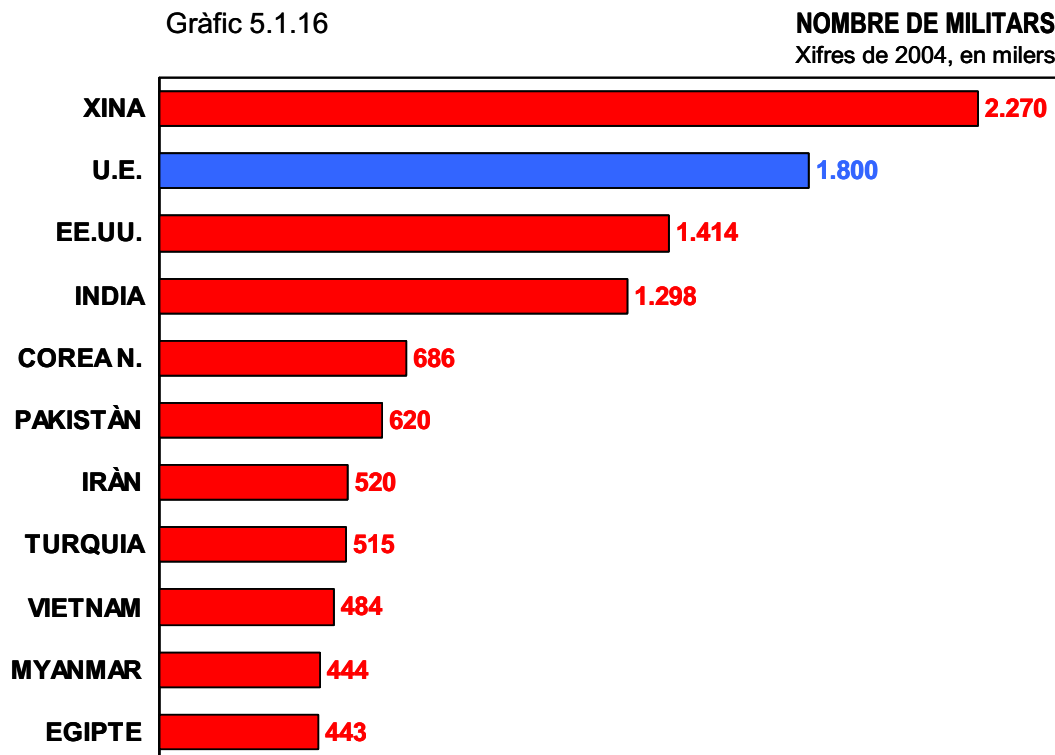
5.1.16.- Efectius humans dels exèrcits

El nombre d'efectius, soldats i comandaments, del que disposa un exèrcit és un element que ens indica diferents informacions. D'una banda ens pot situar sobre el grau de desenvolupament militar que es disposa, en el sentit de que els exèrcits nombrosos, vitals en altres èpoques, actualment poden ser molt poc eficients, si no disposen d'armament modern capaç d'actuar amb eficàcia i informació.

En el gràfic n. 5.1.16, es mostren els efectius militars dels exèrcits per ordre de major a menor. Veiem que la Xina és qui té més efectius, seguida de la suma dels soldats dels estats de la UE agregats.

En aquest punt, val a dir que, si la UE vol ser un actor important en el món i camina a la llarga cap un exèrcit únic, haurà de reduir el nombre d'efectius en benefici de l'eficàcia, aplicant economies d'escala que ajudin a treballar amb més eficiència. L'eliminació en alguns estats del servei militar obligatori, facilita el camí cap a la professionalització i a la reducció del nombre d'efectius dels exèrcits.

El cas de Turquia, amb la possible entrada a la UE, també haurà de tenir-se en compte ja que aportaria més de mig milió de militars, que representa un 30% dels efectius dels estats membres de la UE, agregats.

Font: Military Balance (2004) i elaboració pròpia

5.1.17.- Una nova dimensió de l'estratègia de les armes. Les capacitats nuclears

Les capacitats militars hauran de modernitzar-se i orientar la seva eficàcia cap al nou perill mundial, com és l'enemic, moltes vegades, invisible, que anomenen terrorisme internacional.

Les armes tradicionals (tancs, canons,...) que servien per a la guerra convencional no són útils contra el terrorisme i es creu que poden arribar a mans d'activistes de grups violents, armes de destrucció massiva o nuclears.²¹⁶

Pel que fa a l'arsenal nuclear, l'exsecretari general de l'ONU, Kófi Annan, ha reconegut de forma contundent que el Tractat de No Proliferació Nuclear (TNP),²¹⁷ formulat l'any 1970, "*és antiquat i no està preparat per afrontar les noves amenaces que permet la tecnologia i, per tant, necessita actualitzar-se*". El fet és que el Tractat no ha seguit el pas dels avenços tecnològics i la globalització, i els esdeveniments dels últims anys ens han portat a una situació de gran tensió.

El TNP²¹⁸ s'enfronta a una nova era en què països com Corea del Nord i l'Iran parlen obertament dels seus programes nuclears i en què els grups terroristes busquen fabricar armes de destrucció massiva. L'anterior responsable de l'ONU va declarar que la comunitat internacional ha d'actuar per enfortir el TNP abans que "*el forat entre les promeses i les accions esdevingui insalvable*".

La revisió té com a objectiu restablir la confiança en un mecanisme que té 37 anys d'existència i que va patir un fort revés el desembre del 2002, quan Corea del Nord va fer fora del país els inspectors de l'Agència

²¹⁶ Salazar, G. de, *El nuevo desafío: la proliferación nuclear en el umbral del siglo XXI*, CIDOB, Barcelona (2004), pl. 50

²¹⁷ Roberts, J. *Iranian Gas & Iranian Nuclear Issues*, Seminari de Seguretat i Defensa en el Mediterrani. CIDOB, Barcelona (2006)

²¹⁸ El Tractat de No Proliferació Nuclear (TNP) és un tractat internacional que té com a objectiu evitar la proliferació de les armes nuclears i la tecnologia armamentista, fomentar la cooperació en l'ús pacífic de l'energia nuclear i promoure d'aconseguir el desarmament nuclear, així com el desarmament general.

Per a més informació sobre el Tractat (TNP), es pot consultar la web de la ONU: (<http://www.un.org/spanish/Depts/dda/treatyindex.html>)

Internacional de l'Energia Atòmica (AIEA). El país es va retirar del grup del Tractat un mes després.

Malgrat que Annan va reconèixer una important pèrdua de confiança en el Tractat, el president de la conferència convocada per revisar-lo, l'ambaixador brasiler a l'ONU, Sergio Queiroz, va declarar que *"el TNP és un instrument molt important que ha de continuar complint tots els seus objectius i propòsits"*. En aquest sentit, Annan es va posar com a objectiu *"aconseguir un món amb menys amenaces nuclears i finalment un món lliure d'armes nuclears"*.²¹⁹

Un dels punts més conflictius que van tractar els membres del TNP en la sessió d'obertura va ser el cas de l'Iran, que ha amenaçat de reprendre (en realitat, ja ho està fent) el programa d'enriquiment d'urani si no progressen les negociacions de cooperació amb la Unió Europea.

Iran ho justifica en base al seu dret a dotar-se d'un programa nuclear que segons Teheran, i a diferència del que pensen els Estats Units, només tindria finalitats civils i pacífiques.

El secretari general de l'ONU també va tenir paraules d'avertiment per als grans estats que continuen tenint programes d'armes nuclears²²⁰ i els va animar a fer un pas endavant cap al desarmament. *"Un pas important seria que els rivals de la Guerra Freda, EUA i Rússia, arribessin a un compromís irreversible de retallar el seu arsenal perquè els caps nuclears siguin centenars i no milers"*, va declarar Annan.²²¹

²¹⁹ Gorbachev, M. *Renewing Our Commitment to Non-Proliferation*, The Wall Street Journal Europe, (31/02/2007)

²²⁰ Fojón, J.E. *Vigencia y limitaciones de la guerra de cuarta generación*, Real Instituto Elcano, nº 23, Madrid (2006)

²²¹ Kissinger, E., Nunn, S., Perry, W. et Schultz, J. *Guérir de la folie nucléaire*, Le Monde (24/01/2007)

Les capacitats nuclears

Seguidament es detallen les capacitats nuclears dels estats que en tenen:²²²

Quadre 5.1.17.- Capacitats nuclears, per estat

estat	caps desplegats	any 1er assaig
EUA	5.521	1945
Rússia	5.682	1949
Regne Unit	185	1952
França	348	1960
Xina	130	1964
Índia	50	1974
Paquistan	60	1998
Israel	100 / 200	

Així, el total de caps desplegats, aproximadament, és de 12.100

Comentar, però, que només vuit estats tenen més de 27.000 caps nuclears, entre les reserves dels caps nuclears inactius i emmagatzemats.

Pel que fa a Corea del Nord, segons l'Institut SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute), no es disposa d'informació pública que permeti corroborar que hagi desenvolupat armes nuclears, tot i que diferents fonts i accions concretes, afirmen categòricament que en tenen.

²²² Per a més informació sobre armament nuclear, es pot consultar: SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) Yearbook, *Armaments, disarmament and international security*, Fundació per la Pau, Barcelona (2006), pl. 18 a 20

5.2.- Els serveis d'intel·ligència com a part integrant de les capacitats militars

Fins aquí s'han analitzat les capacitats de les forces armades, en general, i els tipus d'armament, en particular, dels estats més importants del planeta, però la realitat de la seguretat i de la defensa és molt més ampla.

Així, cada vegada són més, i més diferents, les amenaces a les que ha de fer front un estat o una societat. Ja a l'Estratègia Europea de Seguretat, presentada per Javier Solana (2003),²²³ es fa referència al terrorisme internacional, als estats fracassats o a les armes de destrucció massiva, entre d'altres amenaces. I també ho fa l'Informe de Kófi Annan sobre la seguretat en el món (2004).²²⁴

Davant aquesta realitat, els exèrcits tradicionals es troben mancats d'agilitat, eficàcia i informació, per fer-hi front.

Així, en aquest escenari, pren una importància de primer ordre la intel·ligència que, tot i que sempre ha estat al servei dels exèrcits i dels cossos de seguretat dels governs, actualment, amb les noves amenaces, s'ha de potenciar i adaptar a les noves circumstàncies.

Seguidament es detallen els serveis d'intel·ligència dels estats més importants de la Unió Europea, des del punt de vista de la defensa i també una reflexió de com s'haurien d'organitzar els serveis d'intel·ligència de la Unió Europea, a mida que aquesta vagi consolidant capacitat política.

²²³ Solana, J. *Estratègia Europea de Seguretat*, Brussel·les (12/2003)

²²⁴ Annan, K. *A more secure world: our shared responsibility*, United Nations, New York (2004)

5.2.1.- Serveis d'Intel·ligència del Regne Unit

Els serveis d'intel·ligència del Regne Unit ²²⁵ gestionen la seva activitat a través de dos grans blocs, d'una part els Comitès Centrals, que coordinen, supervisen i decideixen políticament les accions d'intel·ligència i, d'altra part, les Agències d'Operacions que estan subordinades als Comitès i s'articulen en funció de la matèria a tractar. A més, s'hi ha d'afegir la intel·ligència militar i policial.

Entre els Comitès de coordinació, destaquen:

Comitè Permanent de Subsecretaris per a Serveis d'Intel·ligència (*Permanent Under Secretaries Committee on Intelligence Services - PSIS*)

És el màxim òrgan d'organització de la intel·ligència. La seva funció consisteix en elaborar informes pel Primer Ministre i supervisa el pressupost dels diferents serveis.

Comitè d'Intel·ligència (*Joint Intelligence Committee - JIC*)

Té les següents funcions:

- Dirigir i controlar l'activitat de la intel·ligència britànica per assegurar la seva eficiència i adaptació a les circumstàncies canviants
- Sotmetre a aprovació dels ministres l'avaluació de les necessitats i prioritats per a l'elaboració d'intel·ligència i d'altres tasques
- Coordinar els plans interdepartamentals de les activitats d'intel·ligència
- Seguir i advertir de les amenaces exteriors respecte dels interessos britànics
- Avaluar les situacions d'interès per a l'estat britànic

²²⁵ Per a més informació sobre els serveis d'intel·ligència del Regne Unit, consultar el web: *Inteligencia, espionaje y servicios secretos* (<http://www.intelpage.info/index.htm>)

Organització d'Intel·ligència Conjunta (*Joint Intelligence Organisation* - JIO): Actua com a òrgan d'intercanvi d'informació.

Les **Agències d'Intel·ligència** depenen d'aquests Comitès i s'articulen en funció de les matèries a desenvolupar.

Servei Secret (*Security Service* (SS) - M15)

El MI5 és responsable de la intel·ligència interior i de la seguretat nacional. Actua amb la vista posada a Irlanda del Nord, amb el suport dels departaments d'assumptes legals, administració i logística. Està distribuït en cinc departaments:

- Direcció i coordinació de la intel·ligència a Irlanda del Nord
- Recol·lecció d'intel·ligència i producció d'informació
- Contraespionatge, crim organitzat, protecció i seguretat
- Terrorisme relacionat amb Irlanda del Nord
- Terrorisme Internacional

El MI5 compta amb prop de 1.900 persones per desenvolupar la seva tasca.

Servei Secret d'Intel·ligència (*Secret Intelligence Service* (SIS) - MI6)²²⁶

Està format per més de 2.300 persones i el seu pressupost supera els 150 milions de lliures. Es divideix en 5 Directoris:

- Administració: gestió administrativa i financera, recursos humans i selecció i formació del personal
- Planificació i Anàlisi: recull els requeriments dels ministeris de defensa i afers exteriors i processa i analitza la informació obtinguda per a generar intel·ligència

²²⁶ Per a més informació sobre la situació del servei M16, consultar El País, *Se buscan mujeres espía: El MI6 quiere reclutar nuevos agentes entre la población femenina británica*, (15/05/07)

- Àrees Regionals: són els diferents cossos d'intel·ligència per zones geogràfiques o regions
- Contra-intel·ligència Exterior i Seguretat: contraespionatge i seguretat a l'exterior
- Reconeixements Especials: és la unitat d'operacions

A més, existeix un grup de relacions exteriors encarregat de mantenir l'enllaç especialment amb els serveis d'Estats Units, Canadà, Austràlia i Nova Zelanda.

Per altra part, a l'entorn del Ministeri de Defensa, hi ha el **Servei d'Intel·ligència de la Defensa** (*Defence Intelligence Service - DIS*)²²⁷

És el principal subministrador d'intel·ligència estratègica al govern. Estudia i analitza les operacions realitzades per l'OTAN i la UEO, referent a estudis d'armament i capacitat d'altres països i les zones en les quals el Regne Unit té influència. Està format per més de 4.600 militars i 700 civils, que coordinen a les tres agències d'intel·ligència de la Defensa:

- Centre d'Intel·ligència i Seguretat de la Defensa
- Agència de Geografia i Imatges d'Intel·ligència de la Defensa
- Agència de Vigilància Militar de la Defensa

Pel que fa a la intel·ligència policial, en el Regne Unit les competències policials estan separades de les d'intel·ligència. Així, les tasques policials (*law enforcement*), s'assignen als diversos cossos i forces de seguretat i les tasques d'intel·ligència policial s'assignen al Servei Nacional d'Intel·ligència Criminal, del que seguidament se'n detallen les característiques més rellevants.

²²⁷ Per ampliar la informació sobre els serveis d'intel·ligència del Regne Unit, es pot consultar: Aranda, E. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Servicios de Inteligencia: Un estudio comparado* (Pág. 92-102) en Cuadernos de Estrategia n. 127 (Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos), Madrid (2005)

Servei Nacional d'Intel·ligència Criminal (*National Criminal Intelligence Service - NCIS*)

Servei dedicat a la seguretat interior, compta amb les oficines d'enllaç amb la Interpol i l'Europol i disposa d'una divisió d'especialistes en intel·ligència que gestiona les bases de dades i proporciona informació a la resta d'àrees.

Per a desenvolupar la seva tasca, s'estructura en els següents grups:

- Equips antidroga
- Crim organitzat relacionat amb la immigració
- Delinqüència sexual
- Intel·ligència control holligans. Prohibicions d'accés a estadis
- Segrestos i extorsions
- Crims contra la naturalesa
- Delictes econòmics i financers

5.2.2.- Serveis d'Intel·ligència de França

França disposa de diversos serveis que es detallen a continuació.

Secretaria General de la Defensa Nacional (*Secretariat General de la Defense National - SGDN*) ²²⁸

És la institució dedicada a la coordinació interministerial en matèria de defensa i seguretat que desenvolupa, entre altres tasques, els serveis d'intel·ligència. Depèn directament del President de la República i del Primer Ministre.

S'organitza d'acord amb els següents departaments:

- Secretaria General de la Defensa
- Secretaria General Adjunta de la Defensa Nacional
- Consellers

I disposa dels següents òrgans:

- Direcció per a Assumptes Internacionals i Estratègics (AIS)
- Comitè Interministerial d'Informació (CIR)
- Direcció per a la Seguretat de l'Estat (PSE)
- Direcció de Tecnologies i Transmissions Sensibles (TTS)
- Direcció Central per la Seguretat i Sistemes d'Informació (DCSSI)
- Direcció d'Administració General

Seguidament es detallen els organismes que també participen en la gestió de la intel·ligència a França:

²²⁸ Per a més informació sobre els serveis d'intel·ligència de França, es pot consultar: Aranda, E. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Servicios de Inteligencia: Un estudio comparado* (Pág. 115-118), en Cuadernos de Estrategia n. 127, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

Direcció General de la Seguretat Exterior (*Direction Generale de la Sécurité Exterieur* - DGSE)

Està enquadrada dins del Ministeri de Defensa i s'estructura en:

- Direcció Estratègica
 - Direcció d'Intel·ligència
 - Divisió de Tecnologia
 - Divisió d'Operacions
- Disposa entre 2.500 i 3.000 persones.

Direcció d'Intel·ligència Militar (*Direction du Renseignement Militaire* - DRM)²²⁹

Ha anat cedint competències a favor d'altres agències, principalment la Direcció General de la Seguretat Exterior (DGSE). Se centra en les informacions militars.

Direcció per a la Protecció i la Seguretat de la Defensa (*Direction de la Protection et de la Sécurité de la Defense* - DPSD)

És responsable d'exercir el contraespionatge en matèria militar, així com de realitzar tasques de seguretat dins les forces armades. Compta amb més de 1.600 persones al seu servei.

Brigada d'Intel·ligència i Guerra Electrònica (*Brigade de Renseignement et de Guerre Electronique* - BRGE)

S'encarrega de la interceptació de senyals i de la guerra electrònica, monitoritza comunicacions a través d'una sèrie de sensors i radars i dóna suport a les forces armades en matèria de seguretat de les comunicacions i tecnologia militar.

²²⁹ Per ampliar informació respecte els serveis d'intel·ligència de França, es pot consultar: *Inteligencia, espionaje y servicios secretos* (<http://www.intelpage.info/index.htm>)

Servei Central de Seguretat dels Sistemes d'Informació (*Service Central de la Sécurité des Systèmes d'Informations - SCSSI*)

És l'encarregat de certificar i controlar la seguretat dels sistemes i tecnologies de la informació, a partir de procediments de criptografia.

Per altra part, a l'entorn del Ministeri de l'Interior, hi ha els següents organismes:

Direcció de la Vigilància del Territori (*Direction de la Surveillance du Territoire - DST*)

Dedicada principalment a funcions de contraintel·ligència i contraterrorisme. Es divideix en 5 subdireccions principals:

- Contraespionatge
- Seguretat i Protecció del Patrimoni
- Terrorisme
- Administració Tècnica
- Administració General

Disposa, a més, d'un departament de protecció i seguretat tecnològica, amb unitats a vint-i-dues regions, de set direccions regionals.

Direcció General d'Informació (*Renseignement General - RG*)

La direcció general d'informació és l'encarregada d'aportar al govern, la informació en matèria de seguretat interior. Controla els moviments que puguin afectar a la seguretat de l'estat i disposa de gairebé 4.000 oficials. S'estructura en:

- Subdirecció d'investigació: centralitza la informació per a prevenir i combatre el terrorisme i grups similars dintre del territori francès
- Subdirecció d'anàlisi: analitza la informació recollida, i també aspectes econòmics o de violència urbana

- Subdirecció d'accions violentes: destinada a la lluita contra grups extremistes o racistes, posseeix competència judicial en aquests àmbits
- Subdirecció de Recursos i mètodes: és l'encarregada de donar suport logístic, recursos humans, documentació, personal, entrenament, etc

Direcció Central de la Policia Judicial (*Direction Centrale de la Police Judiciaire* - DCPJ)

És l'equivalent a la policia judicial espanyola. S'estructura en:

- Subdirecció de policia tècnica i científica: policia científica, sistemes d'informació criminal, anàlisi, etc.
- Subdirecció de comerç criminal: contraban, tràfic d'armes, explosius, material nuclear, química.
- Subdirecció d'assumptes econòmics i financers: delinqüència econòmica i informàtica.
- Subdirecció d'enllaços externs: encarregada de mantenir les relacions amb Europol i Interpol.

5.2.3.- Serveis d'Intel·ligència d'Alemanya

L'ordenació territorial d'Alemanya en un estat federal fa més complexa l'organització dels serveis d'intel·ligència.

Dintre dels òrgans de coordinació, destaquen:

Encarregat dels Serveis d'Intel·ligència

Coordina l'activitat de l'Oficina Federal de Defensa de la Constitució (BfV), el Servei de Seguretat Militar (MAD) i el Servei Federal d'Intel·ligència (BND).²³⁰

Entre les atribucions de l'Encarregat dels Serveis d'Intel·ligència, destaquen:

- Presidir la Comissió de Secretaris d'Estat sobre serveis d'intel·ligència i seguretat
- Col·laborar en el tractament parlamentari dels assumptes pressupostaris dels tres serveis que coordinen
- Coordinar la preparació de les sessions de la Comissió Parlamentària de Control dels Serveis d'Intel·ligència

Comissió de Secretaris d'Estat per als serveis secrets i la seguretat

En formen part els secretaris d'estat dels ministeris de l'interior, defensa, justícia i assumptes exteriors.

Comissió permanent per a assumptes d'intel·ligència

Està formada per l'Encarregat dels Serveis d'Intel·ligència, els Directors del BND, el MAD i la BfV, el Portaveu del govern i els secretaris d'estat del ministeri d'exteriors.

²³⁰ Per ampliar informació sobre els serveis d'intel·ligència d'Alemanya, consultar: Aranda, E. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Servicios de Inteligencia: Un estudio comparado* (Pág. 103-114), en Cuadernos de Estrategia n. 127, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

Coordinació entre els serveis dels estats i la federació

L'existència d'aquesta pluralitat d'òrgans a nivell federal i dels lands, exigeix una col·laboració de mutu suport, que es tradueix en:

- Deure dels lands de transmetre a l'òrgan federal corresponent, la informació que s'hagi obtingut i que pot ser de rellevància
- Possibilitat de que l'òrgan federal emiteixi ordres d'obligat compliment als òrgans dels lands
- Els òrgans dels lands transmeten al BND i al MAD les dades que s'hagin obtingut i que poden ser d'interès

Òrgans d'intel·ligència de la federació

Oficina Federal per a la Defensa de la Constitució (Bundesamt für Verfassungsschutz - BfV)

Depèn del Ministeri de l'Interior i es dedica a lluitar contra grups extremistes i terroristes, contraespionatge i activitats des de l'exterior que puguin constituir una amenaça per a Alemanya. Té més de 2.000 efectius.

Oficina Federal Criminal (*Bundeskriminalmat* - BKA)

S'encarrega de fer funcions policials de caràcter federal. Les seves funcions principals són neutralitzar les accions delictives.

Servei de Seguretat Militar (*Militaerischer Abschirmdienst* - MAD)

És un servei d'intel·ligència militar, que té les següents funcions:

- Obtenir informació sobre accions contraries a la llibertat i la democràcia
- L'estabilitat i la seguretat de la federació o d'un Land

Servei Federal d'Intel·ligència

Depèn directament del Cancellier. Està dedicat a espionatge exterior narcotràfic, blanqueig de diners, crim organitzat, tràfic d'armes o de material nuclear. Disposa de més de 6.000 membres i està organitzat en diferents seccions:

- Secció 1 : Obtenció d'informació
- Secció 2 : Supervisió tècnica
- Secció 3 : Interpretació
- Secció 4 : Administració
- Secció 5 : Seguretat i defensa
- Secció 6 : Tasques centrals

Oficina Federal d'Intel·ligència de les Forces Armades (*Amt für Nachrichtenwesen der Bundeswehr - ANBW*)

S'encarrega de l'estudi de les capacitats i l'armament de les forces armades d'altres països.

Oficina Estatal per a la Protecció de la Constitució (*Landesamt für Verfassungsschutz - LfV*) ²³¹

Oficines situades i dependents de cada un dels estats, no estan subordinades al federal tot i que hi col·laboren. De fet, tenen funcions semblants.

Oficina Federal per a la Seguretat de les Tecnologies de la Informació (*Bundesamt für Sicherheit in der Informationstechnik - BSI*)

Té la missió de garantir i avaluar la seguretat en l'àmbit de les tecnologies de la informació.

²³¹ Per ampliar informació sobre els serveis d'intel·ligència d'Alemanya, consultar: *Inteligencia, espionaje y servicios secretos* (<http://www.intelpage.info/index.htm>)

5.2.4.- Serveis d'intel·ligència d'Itàlia ²³²

En la gestió de la intel·ligència a Itàlia hi participen els següents organismes:

Comitè Executiu per al Servei d'Informació i de Seguretat (*Comitato Esecutivo per i Servizi di Informazione e di Sicurezza - CESIS*)

Està format per els següents serveis:

- Secretari General
- Oficina Central per a la Seguretat (UCSI)
- Autoritat Nacional per a la Seguretat (ANS)

El sistema d'intel·ligència italià es completa amb el **Comitè Interministerial per a la Informació i la Seguretat** (*Comitato Interministeriale per la Informazioni e la Sicurezza -CIIS*), del que en formen part el President i els ministres d'interior, indústria, afers exteriors, finances, defensa, etc.. i el **Comitè Parlamentari de Control dels Serveis Secrets** (*Comitato Parlamentare di Controllo sui Servizi Segreti - COPACO*), que és la comissió parlamentària encarregada del control dels serveis secrets, formada per quatre diputats i quatre senadors.

En la lluita contra la màfia i dintre del Ministeri de l'Interior existeix el Comitè de Lluita contra el Crim Organitzat, en el qual hi són els directors del SISDE, el SISMI i el Director de la Lluita contra el Crim Organitzat (DIA).

Ministeri de l'Interior

Servei per a la Informació i la Seguretat Democràtica (*Servizio per le Informazioni e la Sicurezza Democratica - SISDE*)

²³² Per a més informació sobre els serveis d'intel·ligència d'Itàlia, consultar: *Inteligencia, espionaje y servicios secretos* (<http://www.intelpage.info/index.htm>)

El Servei per a la Informació i la Seguretat Democràtica és l'encarregat d'obtenir la intel·ligència necessària i exercir les funcions de seguretat. Amb la finalitat de defensar les institucions, la democràcia, i la constitució i, també, prevenir i neutralitzar qualsevol intent d'agressió o subversió contra l'estat. De tot, n'informa al ministre de l'interior.

Compta amb prop de 1.400 persones, i s'estructura en els següents departaments:

1. Lluita contra la Màfia
2. Antiterrorisme
3. Crim Organitzat i altres amenaces
4. Policia Nacional

Ministeri de Defensa

Servei per a la Informació i la Seguretat Militar (*Servizio per le Informazioni e la Sicurezza Militare - SISMI*)

El Servei d'Informació i Seguretat Militar és l'encarregat d'obtenir la intel·ligència necessària per a la defensa militar, la independència i la integritat de l'estat i també de prevenir qualsevol amenaça o agressió i exercir funcions de contraespionatge i finalment informar al Ministre de Defensa.

Està format per més de 2.300 persones, i es divideix en batallons:

- Batalló "R" Ricerca. (Investigació). És l'encarregat de la intel·ligència exterior
- Batalló "D" Difesa: Contraespionatge
- Batalló "I" Elaborazioni: Anàlisis
- Crim Organitzat i altres amenaces

5.2.5.- Serveis d'intel·ligència d'Espanya²³³

El *Centro Nacional de Inteligencia* (CNI) és el principal servei d'intel·ligència d'Espanya. Fins a 2002 era conegut com CESID (Centre Superior d'Informació de la Defensa). S'ocupa de les àrees d'intel·ligència exterior, de contraintel·ligència, d'economia i tecnologia, i de contraterrorisme. En el CNI s'integren dos organismes, el *Centro Criptológico Nacional* i l'*Oficina Nacional de Seguridad*.

Funcions del *Centro Nacional de Inteligencia*

Les seves funcions, que es troben regulades en l'article 4 de la llei 11/2002, són les següents:

- a. Obtenir, avaluar i interpretar informació i difondre la intel·ligència necessària per a protegir i promoure els interessos polítics, econòmics, industrials, comercials i estratègics d'Espanya, podent actuar dintre o fora del territori de l'estat.
- b. Prevenir, detectar i possibilitar la neutralització d'aquelles activitats de serveis estrangers, grups o persones que posin en risc, amenacin o atemptin contra l'ordenament constitucional, els drets i llibertats dels ciutadans espanyols, la sobirania, integritat i seguretat de l'estat, l'estabilitat de les seves institucions, els interessos econòmics nacionals i el benestar de la població.
- c. Promoure les relacions de cooperació i col·laboració amb serveis d'intel·ligència d'altres països o d'organismes internacionals, per al millor compliment dels seus objectius.
- d. Obtenir, avaluar i interpretar el tràfic de senyals de caràcter estratègic, per al compliment dels objectius d'intel·ligència assignats al CNI.
- e. Coordinar l'acció dels diferents organismes de l'Administració, garantir la seguretat de les tecnologies de la informació en aquest àmbit, informar sobre l'adquisició coordinada de material criptològic

²³³ Per a més informació sobre els serveis d'intel·ligència d'Espanya, consultar: *Inteligencia, espionaje y servicios secretos* (<http://www.intelpage.info/index.htm>)

i formar al personal, propi o d'altres serveis de l'Administració, especialista en aquest camp per a assegurar l'adequat compliment de les missions del Centre.

f. Vetllar pel compliment de la normativa relativa a la protecció de la informació classificada.

g. Garantir la seguretat i protecció de les seves pròpies instal·lacions, informació i mitjans materials i personals.

A més, també desenvolupa les següents tasques:

- Obtenir la informació necessària per a posteriorment analitzar-la i oferir-la a l'òrgan corresponent perquè aquest adopti les decisions oportunes.

- Avaluar i analitzar la informació obtinguda, transformant-la en intel·ligència i informació útil.

- Difondre la informació ja analitzada, al govern o a l'òrgan que correspongui, perquè adopti les decisions adequades.

- Tasques de Contraintel·ligència: Neutralitzar les accions dels serveis estrangers en el nostre territori, evitar que atemptin contra els nostres interessos o obtinguin informació i també es vigila la relació entre aquests serveis dintre del país.

- Protecció dels interessos polítics, econòmics, industrials, comercials i estratègics: Interessos industrials es refereixen a l'espionatge industrial i a la protecció de la tecnologia, especialment en l'àmbit militar; els interessos comercials són les concessions o posició d'empreses estatals en altres mercats i els polítics i estratègics són molt variats.

- Obtenir, avaluar i interpretar el tràfic de senyals de caràcter estratègic. Els països que tenen capacitat per a poder espionar les comunicacions, ho fan. El CESID va sortir a la llum pública precisament per un escàndol relacionat amb les escoltes telefòniques. La seva recent regulació garanteix i sotmet la interceptació de les comunicacions a autorització judicial. Espanya disposa d'un sistema d'intel·ligència de les comunicacions englobat sota la denominació de Programa Santiago.

- Elaboració i desenvolupament de la criptografia i seguretat de les Comunicacions. A través del Centro Criptológico Nacional (CCN), es desenvolupn polítiques de formació i informació sobre seguretat. El CCN desenvolupa també sistemes destinats a la protecció de les comunicacions i informació.
- Vetllar pel compliment de la normativa relativa a la protecció de la informació classificada. A través de l'Oficina Nacional de Seguretat (ONS), es gestiona la informació classificada, es concedeixen habilitacions per a l'accés a la mateixa i es vetlla per la deguda execució d'acords amb altres països en aquestes matèries, especialment referent a les informacions procedents de l'OTAN.

Lluita contra el terrorisme

Espanya ve patint des de fa molts anys el problema del terrorisme. La funció realitzada per les forces i cossos de seguretat de l'estat, el CNI, la col·laboració francesa i la cooperació internacional estan destinades a afeblir les estructures terroristes. Encara que quantitativament l'activitat d'aquestes organitzacions ha disminuït, qualitativament causen danys a la societat i a la política en general.

Estructura de la intel·ligència militar

El Centre d'Intel·ligència de les Forces Armades

El Centre d'Intel·ligència de les Forces Armades (CIFAS)²³⁴ és fruit de les recomanacions de la Comissió per a la Racionalització de la Intel·ligència en les Forces Armades (CORIFAS), creat per la directiva interna 20/2000, que estableix les fases per a la seva implantació. S'esmenta en la Revisió Estratègica de la Defensa de l'any 2000 i és un dels objectius de la recent Directiva de Defensa Nacional 1/2004, que estableix la unificació dels serveis d'intel·ligència militars en el Centre d'Intel·ligència de les Forces Armades, així com la coordinació de la seva actuació amb el Centre Nacional d'Intel·ligència.

²³⁴ Per a més informació sobre els serveis d'intel·ligència, consultar: Viñals, F. i Puente, M.L. *Análisis escritos y documentos en los servicios secretos*, Herder, Barcelona (2003)

El Reial decret 1551/2004, de 25 de juny, detalla que, dintre l'Estat Major de la Defensa s'enquadra el Centre d'Intel·ligència de les Forces Armades, òrgan responsable de facilitar la intel·ligència militar precisa per a alertar sobre situacions d'interès militar, amb risc potencial de crisi, procedents de l'exterior i prestar el suport necessari a les operacions.

L' Ordre Ministerial DEF/1076/2005, que ha reformat l'Estat Major de la Defensa, desenvolupa la nova estructura d'intel·ligència militar.

Direcció

El CIFAS està dirigit per un General i té dependència directa del Cap de l'Estat Major de la Defensa, el qual informa al Ministre de Defensa. Està integrat en la Comunitat d'Intel·ligència, i en una posició de certa subordinació al Centre Nacional d'Intel·ligència, ja que:

- El CIFAS té caràcter complementari del CNI en matèria d'Intel·ligència Militar.
- Rep directrius del CNI, en matèria de coordinació i cooperació.
- El CNI supervisa el Pla Conjunt d'Intel·ligència Militar.
- El CIFAS té una representació directa davant la Comissió Delegada del Govern per a Assumptes d'Intel·ligència, sent el Director del CNI qui informa sobre el CIFAS.

Forma part de la Comunitat d'Intel·ligència i, en matèria d'intel·ligència militar, té caràcter complementari del Centre Nacional d'Intel·ligència (CNI), que és qui supervisa el Pla Conjunt d'Intel·ligència Militar.

El Secretari d'Estat i director del CNI, com Autoritat Nacional d'Intel·ligència i Contraintel·ligència, informará de les activitats del CIFAS a la Comissió Delegada del Govern per a Assumptes d'Intel·ligència.

Funcions

- Facilitar la intel·ligència militar precisa per a alertar sobre situacions d'interès militar, amb risc potencial de crisi.
- Dirigir l'exploració dels sistemes conjunts i específics d'intel·ligència i guerra electrònica, excepte en matèria de telecomunicacions, ja que l'Ordre Ministerial DEF/1076/2005, li atribueix a la Prefectura de Sistemes: efectuar les activitats necessàries per a l'exploració i manteniment de la xarxa conjunta de telecomunicacions militars i el sosteniment dels sistemes d'informació, intel·ligència, guerra electrònica, gestió i tractament d'imatges, de caràcter conjunt.
- Proporcionar als caps d'Estat Major dels Exèrcits i l'Armada la intel·ligència necessària. Estem parlant d'intel·ligència estratègica i especialment operativa ja que la intel·ligència tàctica és funció de les seccions d'intel·ligència dels exèrcits.
- Relacionar-se i col·laborar amb organitzacions homòlogues (com el SIEDM portuguès, el SISMI italià, la DIA nord-americana, etc...) i organismes supranacionals (l'OTAN, la Unió Europea).

Organització

L'organització interna i les funcions específiques del CIFAS, es recullen en un annex a l'Ordre Ministerial DEF/1076/2005, classificat amb el caràcter de secret. A nivell de les Forces Armades, el CIFAS és l'únic òrgan en matèria d'informació i intel·ligència militar en els nivells estratègic i operacional, proporcionant aquesta intel·ligència tant a la Junta d'Estat Major de la Defensa (JEMAD) com als caps dels exèrcits per al desenvolupament de les activitats de preparació de la força i per al desenvolupament de les missions permanents en temps de pau, que tinguin assignades.

Els òrgans d'intel·ligència tàctica dels exèrcits i l'armada mantindran una dependència funcional amb el CIFAS, pel que fa a la direcció dels sistemes i programes d'intel·ligència militar i guerra electrònica.

El Centre d'Intel·ligència de les Forces Armades assumeix les funcions actuals d'intel·ligència dels Estats Majors dels Exèrcits i de l'Armada. És qui obté, elabora i proporciona la intel·ligència militar de

caràcter estratègic i operacional en pau, crisi o conflicte, principalment quan es refereix a alertar sobre situacions amb risc potencial de crisi, per al suport de la presa de decisions al ministre de defensa, als òrgans de planejament per al suport al procés que realitzen i a les organitzacions operatives per a donar suport a les operacions que porten a terme.

El CIFAS no substitueix als serveis d'intel·ligència dels tres estats majors, ja que és un organisme executiu sota el comandament del Cap de l'Estat Major de la Defensa. D'ell depen la gestió del sistema de satèl·lits espia Helios i del Programa Santiago de captació de senyals electrònics mitjançant sensors fixos i mòbils.

Centralitza la informació necessària per a les operacions militars, tant en conflictes com en missions de pau, pel que pretén obtenir informació de l'estranger per a poder alertar de potencials crisis que afectin a Espanya o requereixin una intervenció de les forces armades.

Mitjans i personal

El CIFAS disposa d'una seu pròpia i una plantilla de prop de 200 persones i actua sota el comandament d'un general.

La previsió és que pugui arribar a comptar amb un nucli d'uns 70 agents perfectament preparats per a cobrir les necessitats d'intel·ligència de les tropes espanyoles en les seves missions internacionals.

Formació

Les forces Armades imparteixen cursos d'intel·ligència amb els nivells detallats seguidament, a més d'idiomes (els últims d'àrab i rus), i altres especialitats: transmissions, comunicacions. A aquests cursos hi poden accedir també membres de la Guàrdia Civil. Són els següents:

- Curs Bàsic d'Intel·ligència
- Curs Avançat d'Intel·ligència
- Curs Superior d'Intel·ligència

Per altra banda, el Centre d'Estudis i Sistemes (CES), que depèn de l'Estat Major de l'exèrcit de terra, que forma a oficials i suboficials dels tres exèrcits i a personal estranger, ha realitzat més de 40 cursos, edita publicacions, col·labora amb altres centres d'ensenyament militar i participa en conferències.

Entre els cursos que s'imparteixen, destaquen:

Intel·ligència Tàctica i Seguretat
Seguretat per a Oficials Superiors
Meteorologia
Reconeixement i Identificació de Materials
Operacions Psicològiques
Intel·ligència Clàssica
Intel·ligència d'Imatges

5.2.6.- Serveis d'intel·ligència de la UE. Realitat i futur

En el marc de l'Europa de la defensa i concretament en el de la Política Europea de Seguretat i Defensa (PESD), els estats europeus han d'afrontar les noves amenaces amb instruments adequats.

Han de tenir present la realitat dels nous conflictes que, naturalment, també afecten a Europa, obligant a canviar alguns paràmetres tradicionals de la política de seguretat i de defensa que eren vàlids durant la Guerra Freda, però que, actualment, amb la desaparició de l'eix soviètic i amb l'entrada en escena del terrorisme internacional i altres formes de fer la guerra, requereixen un canvi substancial de les estratègies de seguretat.

Aquesta realitat ens aboca a que la concepció de seguretat i defensa a Europa, es materialitzi en tres dimensions.²³⁵ Per una banda, en la concepció de que els conflictes i amenaces actuals tenen naturalesa dual: són globals pel seu caràcter multidimensional, però també tenen naturalesa local, ja que tendeixen a situar-se en un àmbit geogràfic concret.

La segona dimensió se centra en la interdependència entre els estats, en el sentit de que cada vegada depenen més de l'estabilitat internacional. I la tercera dimensió està relacionada amb els desequilibris econòmics i socials, les crisi humanitàries, els desastres mediambientals, entre d'altres situacions conflictives.

Pel que fa a la Unió Europea i específicament a la Política Europea de Seguretat i Defensa, s'ha desenvolupat una certa cooperació en l'aspecte de la intel·ligència militar. El fet de que la Unió posi a la pràctica les *missions Petersberg*, fa necessari l'establiment de diverses estructures de suport en el camp de la intel·ligència, amb la finalitat de preparar amb eficàcia les operacions a realitzar.

En aquest sentit, cal destacar que la Divisió d'Intel·ligència juntament amb l'Estat Major de la Unió, constitueix el punt de trobada en la integració de la intel·ligència militar a nivell europeu. La tasca principal se centra en les capacitats militars i en conèixer les zones o regions a on hi ha esclatat algun conflicte o en les que són susceptibles de produir alguna crisi.

²³⁵ Pulido, J. – *El papel de la inteligencia ante los retos de la seguridad y la defensa internacional. El papel de la inteligencia en la PESD* (pl. 62-83), a Cuadernos de Estrategia n. 130, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

En concret, pel que fa als serveis d'intel·ligència de la Unió Europea, convé establir mecanismes de coordinació entre la PESD i els Assumptes de Justícia i d'Interior, ja que cada vegada es fa més evident, la interconnexió entre lo civil i lo militar, entre la seguretat i la defensa.

Tenir en compte que l'obstacle principal per proveir d'informació a la UE, no és tant en la manca de cooperació, sinó que ve determinada per la pròpia incapacitat d'obtenció d'intel·ligència de qualitat per part dels estats membres.

És evident que la nova configuració d'un món cada vegada més globalitzat, a on les relacions econòmiques i socials sobrepassen els àmbits d'influència i geogràfics dels estats, fa més necessària una cooperació efectiva en matèria d'intel·ligència, de manera que la confecció d'una intel·ligència europea, no és una anàlisi a considerar, sinó una necessitat real.

La Unió Europea necessita d'uns serveis d'intel·ligència que agrupin, amb eficàcia i eficiència, tota la informació que disposen els estats membres. El repte serà saber processar-la i treure'n la part essencial. Es tracta de desenvolupar una *comunitat d'intel·ligència*,²³⁶ que cada vegada es fa més necessària.

És important també, tal com ja existeix en els estats, que els futurs serveis d'intel·ligència europeus, tinguin els corresponents controls polítics, articulats a l'àmbit parlamentari, amb la institucionalització d'òrgans específics i legislació adequada.

Si partim de la base de que la intel·ligència es configura com a peça essencial pels estats, també hem de considerar que la Unió Europea, que és una integració d'estats, necessita disposar d'una intel·ligència adequada a la seva estructura supranacional.

Així es fa més necessari que mai, la col·laboració i cooperació entre els estats membres en matèria d'intel·ligència, amb la finalitat de dotar a la UE d'una estructura d'informació àgil que permeti ser eficient i que superi la complexitat que representa relacionar informacions, tant de persones com

²³⁶ Per a més informació, consultar: Aranda, E. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Servicios de Inteligencia: Un estudio comparado* (pl. 118-119), en Cuadernos de Estrategia n. 127, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

de tecnologia, que sorgeixen dels serveis d'intel·ligència dels diferents estats membres.

Si es disposés d'una intel·ligència europea única i els estats compartissin la informació avaluada de que disposen en els camps econòmic, tecnològic, industrial, policial i militar, s'hauria donat un pas molt important en el procés d'integració europeu. De fet, significaria que s'estan compartint secrets i intimitats, escenari gens fàcil ja que és informació confidencial, que de ben segur incrementaria el clima de confiança i, per tant, reforçaria la cohesió de la Unió Europea.²³⁷

La realitat ens demostra que no és fàcil compartir informació entre els estats. De fet, existeixen col·laboracions bilaterals i específiques, però la cosa es complica quan es tracta de fer una aposta de cooperació entre tots els estats membres.

Així, en un entorn d'organitzacions supranacionals, la interoperabilitat, entesa com a intercanvi real d'informació, es converteix en una acció imprescindible, amb la finalitat de que l'organització, en aquest cas la Unió Europea, pugui desenvolupar les seves tasques, relacionades amb la seguretat, amb eficàcia i eficiència.

Però, la realitat de la construcció europea ens ensenya que es va avançant en la integració a base de consens i acords entre els estats membres i que no sempre és fàcil, generant, a vegades, situacions de bloqueig o d'incertesa, combinats amb d'altres d'acords positius. Si aquest és el procediment habitual, naturalment, pel que fa a l'àmbit de l'intercanvi de la intel·ligència, que requereix un entorn de confiança, encara es fa més complex avançar sense esculls, de manera que no podem esperar grans decisions d'integració i hem de valorar positivament qualsevol pas que representi un avenç en la cooperació dels serveis d'intel·ligència entre els estats membres.

A la llarga, amb la idea de que la Unió Europea disposi d'uns serveis d'intel·ligència eficients,²³⁸ caldrà que aquests disposin de l'organització i

²³⁷ Per a més informació sobre Intel·ligència a escala europea, consultar: Lista, F. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Cooperación europea en materia de inteligencia* (Pl. 121-138), en Cuadernos de Estrategia n. 127, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

²³⁸ Per a més informació sobre la projecció exterior de la Unió Europea i dels serveis d'intel·ligència, consultar: Torreblanca, J, i Sorroza, A. *La Unión Europea en 2005: Crisis interna, déficit de proyección exterior*, en Panorama Estratégico 2005/2006, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

eines similars a les que tenen la majoria d'estats membres, que és el que es descriu seguidament:

- Directives clares
- Procediments i mètodes de treball, basats en l'estat de dret i els principis democràtics
- Organització dels serveis europeus d'intel·ligència, amb la creació d'una Agència Europea que coordini les activitats
- Recursos humans i mitjans tècnics adequats a l'organització que s'hagi creat ²³⁹

²³⁹ Per a més informació sobre l'adaptació dels serveis d'intel·ligència al terrorisme internacional, consultar: Díaz, A. *La adaptación de los servicios de inteligencia al terrorismo internacional*, ARI n. 52, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

5.3.- Conclusions relacionades amb les capacitats militars: forces armades i serveis d'intel·ligència

Relacionades amb les forces armades

- En general, en els estats europeus s'observa un descens, tant d'efectius humans com d'armament, motivat, en part, per l'acabament de la Guerra Freda i la fi del bloc de l'Europa de l'est, simbolitzat amb la caiguda del mur de Berlín l'any 1989 i controlat pel Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), que estableix un acord a la baixa de les armes. Aquest descens es nota especialment en la dotació de d'efectius humans, en part degut a la professionalització de les forces armades i també pel que fa als tancs, ja que els estats de l'Europa central, en tenien una dotació considerable amb l'objectiu de poder frenar qualsevol invasió dels exèrcits de l'antiga URSS.

Aquesta reducció de capacitat militar s'explica per:

Els estats europeus ja no se senten amenaçats per l'enemic de l'est.

A més, es compta amb el suport de l'OTAN, que fa les funcions de gendarme quan convé.

L'evolució de la societat europea, cada vegada més conscienciada en escenaris de pau, que condiciona als governants.

- L'estandardització de les armes que configuren la capacitat militar dels estats, és un tema molt important, ja que si es vol evolucionar cap a una defensa comuna, ens trobarem que els estàndards dels aparells de defensa de cada país europeu són diferents.
- Els estats de la UE haurien de modernitzar els seus exèrcits, facilitant la creació d'unitats lleugeres que vagin substituint els tancs.

- La capacitat de transport de material militar és un dels colls d'ampolla dels exèrcits dels estats de la UE, especialment per que fa a transport via marítima i aèria. Aquesta situació els hi resta molta operativitat i eficàcia.
- Convindria consensuar i coordinar l'elaboració dels mecanismes de transport, entre els exèrcits de la UE, amb la finalitat d'aprofitar economies d'escala, ja que una inversió d'aquesta naturalesa ja no està a l'abast d'un sol estat.
- Els EUA tenen una capacitat militar molt per sobre de qualsevol altre estat del planeta i tot apunta que seguirà sent el primer en molts anys.
- Els estats emergents com la Xina o l'Índia, creixen en capacitat militar i es postulen com a futures potències mundials, però de moment són només potències regionals.
- L'estat espanyol es consolida com a potència mitjana a la Unió Europea.
- Des del punt de vista polític, les forces armades són un element positiu per plasmar compromisos amb les organitzacions internacionals i representen la voluntat de contribuir a un món més estable.
- Des del punt de vista militar, aquest nou marc d'actuació ha suposat la millora de les capacitats, mitjans i procediments de les forces armades.
- Establir controls efectius sobre la dotació i moratòria de capacitat nuclear entre els estats que en disposen, orientant el seu arsenal a la baixa i evitar que els estats que hi volen accedir-hi, ho puguin fer-ho. El control s'ha d'establir a base d'introduir impediments legals i normatius en la transferència de materials, promovent acords multilaterals o be utilitzar tecnologies nuclears que no contribueixin a la proliferació.
- En general, es pot considerar que a principis del segle XXI, el concepte de negociació, moratòria o desarmament, no està en la ments dels governs, que segueixen apostant, amb l'objectiu de la seguretat, per disposar de capacitats militars suficients per poder influir. De fet, s'han destinat enormes recursos militars en nom de la defensa i la democràcia, que convindria reconduir cap a escenaris de negociació que ens condueixin a un món més estable.

Relacionades amb els serveis d'intel·ligència

- A començament del segle XXI i donat el concepte de seguretat avui existent com a conseqüència del terrorisme internacional, els serveis d'intel·ligència són elements centrals en la política de seguretat i defensa d'un estat.
- La seguretat no és un concepte unitari, sinó multidimensional. Cada vegada la seguretat interior d'un estat i la defensa, entesa com acció militar, estan més relacionades, de manera que els serveis d'intel·ligència s'han de tractar i organitzar d'una manera global, amb l'objectiu de ser eficients en tots els àmbits de la societat.
- S'observa que va prenent cos l'orientació cap als nous escenaris dels conflictes, com són el terrorisme internacional o els estats fracassats.
- Necessitat de configurar una comunitat d'intel·ligència d'àmbit europeu. Pel que fa a la Unió Europea, el desenvolupament d'una Unió amb capacitat política, ha d'anar acompanyada d'avenços en la integració dels serveis d'intel·ligència dels estats membres.
- També es fa necessari establir mecanismes de col·laboració, en l'àmbit de la intel·ligència, amb altres estats o organitzacions internacionals, que tinguin interessos comuns, com poden ser els EUA i l'OTAN. Es tracta d'establir el camí cap a una comunitat internacional d'intel·ligència, integrada pels estats que comparteixin els mateixos valors democràtics i respectuosos amb la Carta de les Nacions Unides i la Declaració Universal dels Drets Humans.

PART IV

INCIDÈNCIA DE LES VARIABLES ECONÒMIQUES I SOCIALS EN LA SEGURETAT I DEFENSA DE LA UNIÓ EUROPEA

6.- Anàlisi comparada de les variables econòmiques i socials i de la despesa en defensa, dels estats de la UE, dels EUA i d'altres potències mundials

Amb la finalitat d'avaluar la influència de l'economia i d'altres aspectes socials i polítics sobre la despesa militar dels estats, en les planes següents es procedeix a analitzar cada una de les variables econòmiques a nivell de cada estat i també de la Unió Europea en general, així com en relació amb altres estats importants del planeta, fent especial èmfasi en les xifres que presenten des de 1960, els EUA i la UE, pel que fa a la despesa en defensa.

Es mostren dos quadres amb les dades de les variables que s'han considerat rellevants en funció de la possible afectació a la despesa que els estats destinen a la defensa.

Seguidament es detalla la metodologia que s'ha emprat per a desenvolupar els capítols 6 i 7 d'aquesta Tesi, així com el procediment amb el que s'han obtingut les dades que han permès analitzar amb detall el contingut d'aquests capítols:

Per a la creació del quadre *6.1.1. – Comparació de la despesa militar entre la UE i els EUA*, s'ha treballat amb les següents dades:

- S'han obtingut les dades del Producte Interior Brut (PIB), des de l'any 1960 fins el 2006.²⁴⁰ Igualment, s'han obtingut els PIBs dels vint-i-set estats de la UE, des de 1960.
- S'han obtingut les dades de la despesa militar dels estats, tant dels EUA com de tots els estats membres de la UE, a partir del Military Balance, analitzant i agrupant les dades, des de 1960 fins a l'actualitat.²⁴¹
- En ambdós casos, dades del PIB i de la despesa militar, donat que en origen estaven en la moneda de l'estat corresponent (\$ pel els EUA i les monedes de cada estat, pel que fa als estats de la UE),

²⁴⁰ S'ha obtingut el PIB dels EUA i dels estats de la UE, facilitats pel Servei d'Estudis de La Caixa

²⁴¹ *The Military Balance*, editat per *The International Institute for Strategic Studies*, (London)

s'ha utilitzat el canvi ECU/EURO amb el \$ i amb les monedes respectives, convertint-ho tot a €. S'ha de tenir en compte que s'ha utilitzat el canvi corresponent a cada un dels anys, des de 1960, fet que ha generat una complexitat addicional en els càlculs, especialment pel que fa als estats de la UE. Hem considerat que aquesta metodologia aporta rigorositat en el càlcul i permet fer comparacions homogènies

- La diferència en el tipus de canvi €/\$, ha provocat algunes oscil·lacions en l'evolució de les variables dels EUA, donades les variacions substancials del tipus de canvi en algun any determinant, com és el cas de 1985 (1€ = 0,76\$), i l'any següent, el 1986 (1€ = 0,98\$).
- També s'ha de tenir en compte la petita incidència respecte als percentatges de la despesa militar, sobre l'economia, que ha suposat el canvi en el Sistema de Comptes dels estats, revisat per Nacions Unides el 1993. Es calcula que pot afectar a la Renda Nacional Bruta, entre un 5% i un 6%, depenent dels estats, fins a finals dels anys noranta.

Per a la creació del quadre 6.1.2. –*Altres variables quantitatives, per estats*, s'ha treballat amb les següents dades:

- Es detallen i s'analitza la seva influència sobre la despesa militar, de les variables econòmiques i socials com són l'atur, el deute públic, el dèficit públic, la inflació i la despesa social.²⁴²

Seguidament es detallen els dos quadres esmentats, en els que s'hi relacionen les dades comentades i que ens serveixen com a punt de partida per realitzar, en aquest mateix capítol i en el següent, l'anàlisi de la seva influència pel que fa a la despesa en defensa, de cada estat, i de la UE, en general.

²⁴² Les dades d'han obtingut a partir del *Military Balance*, editat per *The International Institute for Strategic Studies*, (London), del *Servei d'Estudis de la Caixa*, de l'*European Commission (European Economy – 2006)* i de la *Base de données des dépenses sociales*, editat per l'OCDE (2004)

Quadre 6.1.1

COMPARACIÓ DE LA DESPESA MILITAR ENTRE LA UNIÓ EUROPEA I ELS EUA

anys	ESTATS UNITS			UNIÓ EUROPEA		
	PIB (mil milions €)	desp militar (mil milions €)	%desp.mil/ PIB	PIB (mil milions €)	desp militar (mil milions €)	%desp.mil/ PIB
1960	489	56,72	11,60	308	19,44	6,31
1965	662	60,14	9,08	481	23,38	4,86
1970	1.003	76,33	7,61	751	25,25	3,36
1975	1.308	51,76	3,96	1.394	23,70	1,70
1980	1.987	103,58	5,21	2.482	90,72	3,66
1	2.779	153,05	5,51	2.735	113,04	4,13
2	3.293	202,46	6,15	2.985	132,61	4,44
3	3.937	245,04	6,22	3.187	146,12	4,58
4	4.941	305,30	6,18	3.458	164,74	4,76
5	5.481	347,24	6,34	3.712	134,37	3,62
6	4.494	288,64	6,42	3.933	136,47	3,47
7	4.068	250,11	6,15	4.145	143,00	3,45
8	4.277	244,99	5,73	4.509	147,44	3,27
9	4.933	276,92	5,61	4.925	156,12	3,17
1990	4.516	235,99	5,23	5.308	165,60	3,12
1	4.794	234,79	4,90	5.784	182,19	3,15
2	4.838	239,14	4,94	6.029	174,84	2,90
3	5.634	274,74	4,88	6.225	156,24	2,51
4	5.894	283,51	4,81	6.542	135,17	2,07
5	5.608	242,39	4,32	6.823	117,36	1,72
6	6.108	236,55	3,87	7.185	120,91	1,68
7	7.269	262,42	3,61	7.581	134,42	1,77
8	7.749	258,62	3,34	7.951	136,15	1,71
9	8.640	274,04	3,17	8.362	145,66	1,74
2000	10.564	327,93	3,10	8.941	169,57	1,90
1	11.211	341,72	3,05	9.284	175,43	1,89
2	11.020	363,29	3,30	9.616	168,04	1,75
3	9.660	413,60	4,28	9.733	138,95	1,43
4	9.364	374,05	3,99	10.450	154,02	1,47
5	9.957	385,50	3,87	10.847	157,74	1,45
6	10.087	428,24	4,24	11.384	152,07	1,33

Font: Military Balance (1960-2006)

Servei d'Estudis de La Caixa (sèries de diversos anys - 1960/2006)

Elaboració pròpia

Quadre 6.1.2

VARIABLES ECONÒMIQUES, PER ESTAT

Estat	P.I.B. 2006 (mil milions €)	% atur 2006	% deute públic 2006	% dèficit públic 2006	% inflació 2006	despesa social/PIB 2004	desp.militar 2006 - (mil milions €)	% desp.mil/PIB
Alemanya	2.308,0	7,8	67,8	-2,3	1,2	29,5	23,90	1,04
Bèlgica	313,0	8,4	89,4	-0,2	1,7	29,3	2,65	0,85
Grècia	194,0	8,6	104,8	-2,6	3,3	26,0	2,69	1,39
França	1.781,0	8,7	64,7	-2,7	1,9	31,2	32,90	1,85
Espanya	977,0	7,4	39,7	1,5	2,7	20,0	7,12	0,73
Irlanda	173,8	4,8	25,8	1,2	2,2	17,0	0,76	0,44
Itàlia	1.473,0	7,0	107,2	-4,7	1,9	26,1	12,10	0,82
Luxemburg	32,3	4,1	7,4	-1,5	1,8	22,6	0,21	0,65
Països Baixos	529,2	2,7	50,5	0,0	2,3	28,5	7,76	1,47
Àustria	256,5	5,1	62,1	-1,3	1,7	29,1	1,81	0,71
Portugal	152,5	7,7	67,4	-4,6	2,1	24,9	1,91	1,25
Finlàndia	167,4	7,3	38,3	2,9	1,6	26,2	2,25	1,34
Dinamarca	221,4	3,5	28,5	4,0	1,9	30,7	2,43	1,10
Suècia	304,3	7,1	46,7	2,8	1,8	32,9	3,97	1,30
Regne Unit	1.890,0	4,8	43,2	-2,9	2,0	26,3	38,32	2,03
Xipre	13,4	5,6	64,8	-1,9	2,4	17,8	0,21	1,57
Rep. Txeca	112,4	6,9	30,9	-3,5	2,9	19,6	1,79	1,59
Estònia	12,8	3,1	4,0	2,5	4,6	24,3	0,17	1,32
Hongria	88,3	7,7	67,6	-10,1	3,9	20,7	1,02	1,16
Letònia	15,5	7,0	11,1	-1,0	5,4	12,6	0,23	1,48
Lituània	23,3	5,2	18,9	-1,0	3,3	13,3	0,25	1,07
Malta	4,7	6,9	69,6	-2,9	2,4	18,8	0,04	0,85
Polònia	265,6	11,6	42,4	-2,2	2,8	20,0	4,29	1,62
Eslovàquia	43,6	12,9	34,5	-3,4	2,5	13,4	0,69	1,58
Eslovènia	29,4	6,0	28,4	-1,6	2,6	17,2	0,41	1,39
Romania	96,6	7,7	13,7	-1,4	4,6		1,63	1,69
Bulgària	24,2	7,0	25,8	3,3	3,8		0,53	2,19
Estats Units	10.087,7	4,6	60,9	-1,9	3,2	16,2	428,24	4,24
Rússia	746,7	7,0	30,0	7,7	9,7	10,2	18,09	2,42
Xina	2.046,8	9,8	11,5	-0,8	1,4		26,64	1,30
Japó	3336,6	4,1	176,2	-4,9	0,3	17,7	31,07	0,93
Índia	699,9	7,6	15,0	-4,0	6,2		17,94	2,56
Israel	107,1	8,3	53,5	-0,4	2,1	12,2	5,47	5,11

Font: Military Balance (2006)
 Servei d'Estudis de La Caixa (2006)
 European Commission - European Economy (2006)
 Base de données des dépenses sociales – OCDE (2004)
 Elaboració pròpia

6.1.- Pressupost en defensa

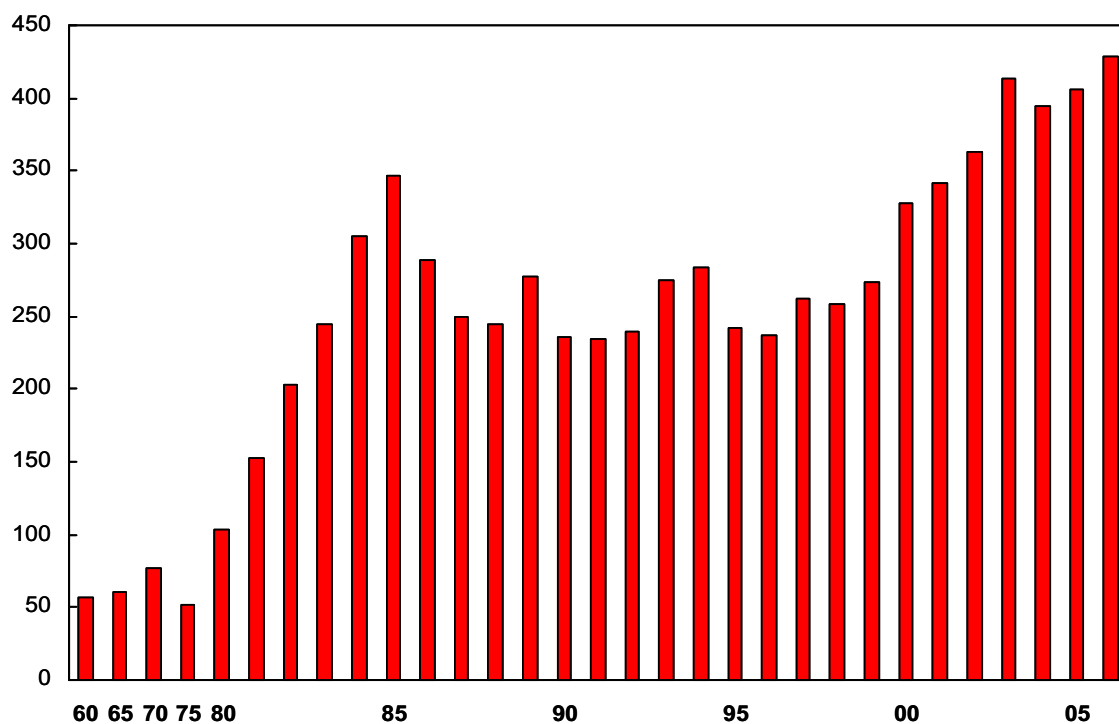
S'ha considerat important disposar de les dades anuals de la despesa militar dels estats de la Unió Europea i també dels EUA, des de 1960, amb la finalitat de poder comparar l'evolució del que s'ha dedicat a despesa militar, així com també l'evolució del percentatge de despesa militar respecte el Producte Interior Brut (PIB) de cada país.

Així, si observem la despesa militar dels EUA des de 1960 (veure dades del quadre n. 6.1.1 i del gràfic n. 6.1.1), veiem que té una evolució constant a l'alça, fins a situar-se a 428,24 milers de milions d'euros per l'any 2006.

Les dades analitzades representen una important inversió que mai ha estat per sota del 3% del Producte Interior Brut (PIB) i en valor absolut representa, en els darrers anys, una inversió molt més elevada que cap altre estat en el món. És més, en molts casos ha representat que EUA han invertit més en defensa que la suma de tots els quinze estats que el segueixen. De fet, aquestes importants inversions en defensa situen els EUA en el líder mundial en capacitat militar, molt pel damunt de qualsevol altre país.

Gràfic 6.1.1

DESPESA MILITAR DELS EUA
En milers de milions d'euros

Font: Military Balance i elaboració pròpia

Pel que fa a la Unió Europea, les dades que es presenten són les corresponents a la despesa en defensa de cada estat que avui forma part de la UE, agregades des de 1960.

Com es pot veure en el quadre n. 6.1.1. i en el gràfic n. 6.1.2, estem davant una situació d'inversió en capacitat militar lleugerament a l'alça, fins a la dècada de 1990/2000 a on s'observa una aturada en la inversió militar, més apreciable si observem el % respecte el PIB, que si ho mirem des de la inversió real.

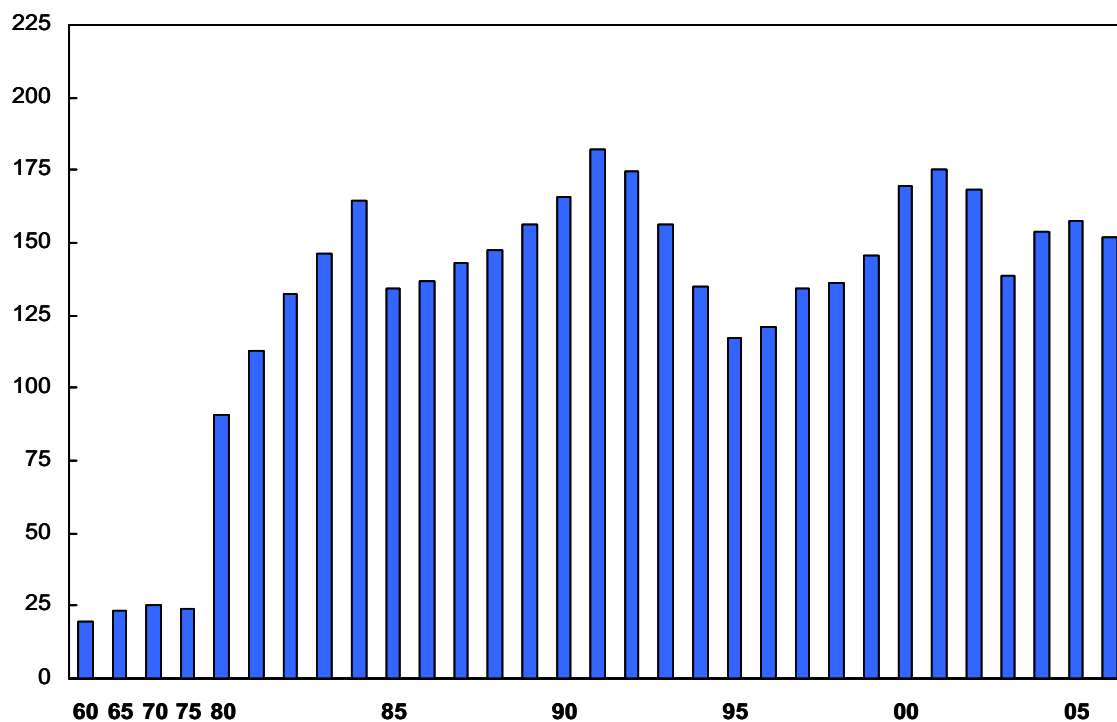
Dir també que aquest estancament en la inversió militar és molt més evident si ho comparem amb la dels EUA en la mateixa dècada i fins a l'actualitat.

La UE en general i els estat membres, cadascú en particular, hauran de reflexionar sobre aquestes dades i la seva incidència en la seva capacitat d'influència futura en el món.

Gràfic 6.1.2

DESPESA MILITAR DE LA UNIÓ EUROPEA

En milers de milions d'euros

Font: Military Balance i elaboració pròpia

De la comparació de la despesa militar des de 1960 fins a l'actualitat, entre els EUA i la UE, observem que en tots els anys ha sigut

substancialment superior la inversió en defensa dels EUA, que la agregada de tots els estats membres de la UE.²⁴³

Aquesta major inversió per part dels EUA es fa molt més evident en la dècada dels seixanta i setanta i també a l'actualitat.

En el primer cas, trobem l'explicació en la situació geoestratègica en que es trobava el món, amb dues superpotències, els EUA i la URSS, que es disputaven l'hegemonia militar amb fortes inversions, en el període de la Guerra Freda. Entretant els estats que avui formen part de la UE, en aquells anys s'anaven recuperant dels desastres de la II Guerra Mundial i, naturalment, la inversió en defensa i en capacitat militar era molt més limitada.

Pel que fa a l'actualitat, observem una aturada progressiva en la inversió militar dels estats de la UE, des de mitjans de la dècada dels noranta i, per contra, els EUA han seguit una inversió que, en valors absoluts, representa més del doble que la agregada de la UE i prop de tres vegades més si ens situem a l'any 2006.

Observar també que a partir dels atemptats de l'11 de setembre de 2001, els EUA prenen consciència dels fets i augmenten la inversió en defensa, mentre que els estats de la UE segueixen en la situació d'estancament.

Si analitzem el gràfic n. 6.1.3, referent a la comparació entre la despesa militar dels EUA i la UE, es ben visible que els EUA sempre han invertit més en defensa que els estats de la UE. Aquesta percepció torna a ser ben present en els darrers anys.²⁴⁴

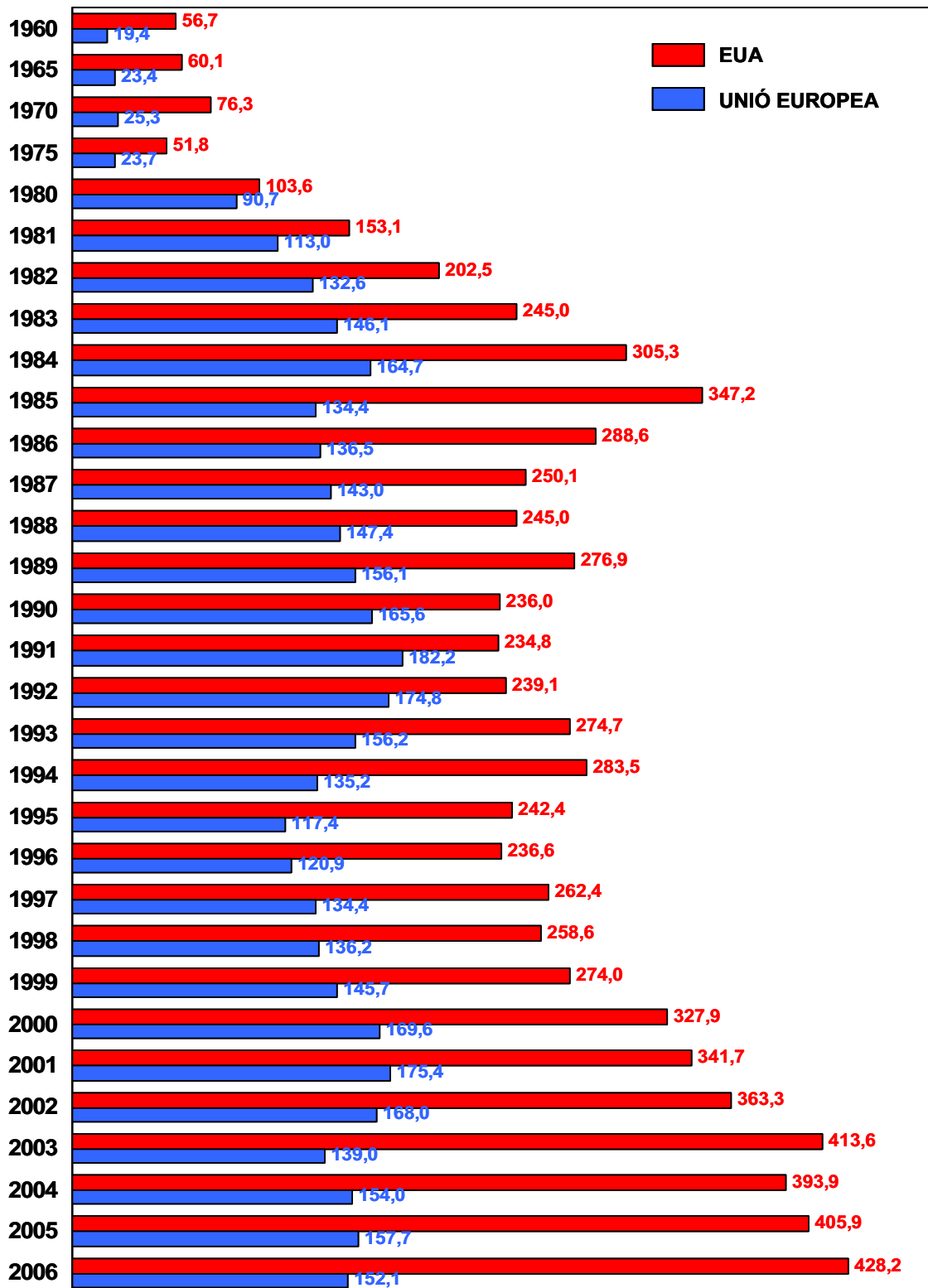
²⁴³ Per a més informació sobre les capacitats militars dels estats incorporats a la UE amb l'ampliació de maig de 2004, consultar: Kogan, E. *European Union (UE) enlargement and its consequences for Europe's defence industries and markets*, Bonn International Center for Conversion (BICC), Bonn (2005)

²⁴⁴ Per ampliar informació sobre la despesa en defensa de la UE i dels EUA, consultar: *European - United States, Defence Expenditure in 2005*, European Defence Agency (EDA), Brussel.les (2005)

Gràfic 6.1.3

DESPESA MILITAR DELS EUA. I LA U.E.

En milers de milions d'euros

Font: Military Balance i elaboració pròpia

Si es fa l'anàlisi per estats, observem, a partir del gràfic n. 6.1.4, que només tres estats, França, Alemanya i la Gran Bretanya, mostren unes xifres d'inversió que sobrepassen els vint mil milions d'euros, de manera que té una despesa militar molt per sota de la dels EUA.²⁴⁵

Itàlia o l'estat espanyol estan a un nivell més baix. Els estats nous a la UE, provinents de l'Europa de l'est, tenen una inversió en defensa molt limitada encara.

Cal considerar la línia ascendent, per sobre de qualsevol estat de la UE, de Xina i Índia. El Japó també té una inversió en defensa considerable, tot i que no pot tenir exèrcit ofensiu per imperatiu constitucional.

I pel que fa a Israel, si tenim en compte les seves reduïdes dimensions tant a nivell d'espai com de ciutadans, la inversió en defensa pren una dimensió molt important, motivat per la situació de conflicte permanent que viu l'Orient Mig.

Per altra banda, s'estima que la despesa militar mundial de l'any 2005 va assolir 1,11 bilions de \$, que correspon al 2,5 % del PIB mundial o a una mitjana de 173 \$ per càpita.²⁴⁶ Així, la despesa militar mundial de l'any 2005 suposa un increment del 3,4% des de 2004 i un 34% al llarg del decenni 1996-2005. Els EUA són els principals responsables d'aquest increment, amb un 80%. De fet, els EUA representen actualment el 48% del total mundial, seguits molt lluny pel Regne Unit, França, el Japó i la Xina, amb un 4-5% cadascun. Aquest increment recent, s'atribueix a les campanyes militars a l'Afganistan i l'Iraq i a la guerra contra el terrorisme internacional.

I pel que fa al 2006, segons el SIPRI, la despesa mundial va ser de 1,2 bilions de \$, amb un increment del 2,5% respecte al 2005 i un 37% en una dècada. Els EUA, amb 528.700 milions de \$, representen el 46% de la despesa militar mundial i amb el Regne Unit, França, Xina i Japó, arriben al 64%. La Xina, que el 2006 ja és el quart estat que més gasta, i l'Índia han mostrat un augment substancial de la despesa militar, per sobre del seu creixement econòmic.

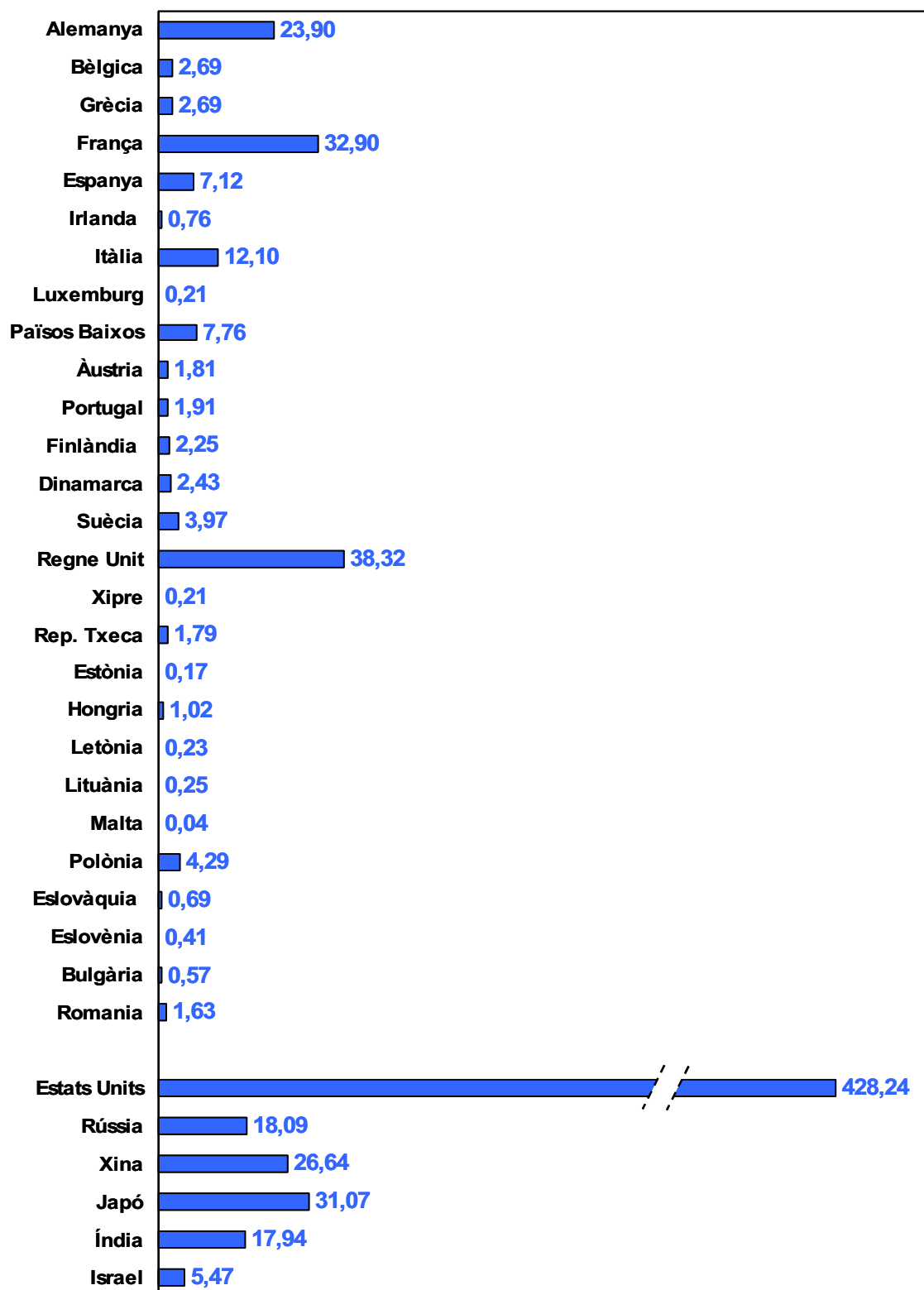
²⁴⁵ Per a més informació sobre despeses en defensa a la Unió Europea, consultar: *National Breakdowns of European Defence Expenditure*, European Defence Agency (EDA), Brussel·les (2005)

²⁴⁶ *SIPRI Year Book 2006, Armaments, disarmament and international security*, plana 11, Stockholm International Peace Institute, Fundació per la Pau, Barcelona (2007)

Gràfic 6.1.4

DESPESA MILITAR (2006)

En milers de milions d'euros

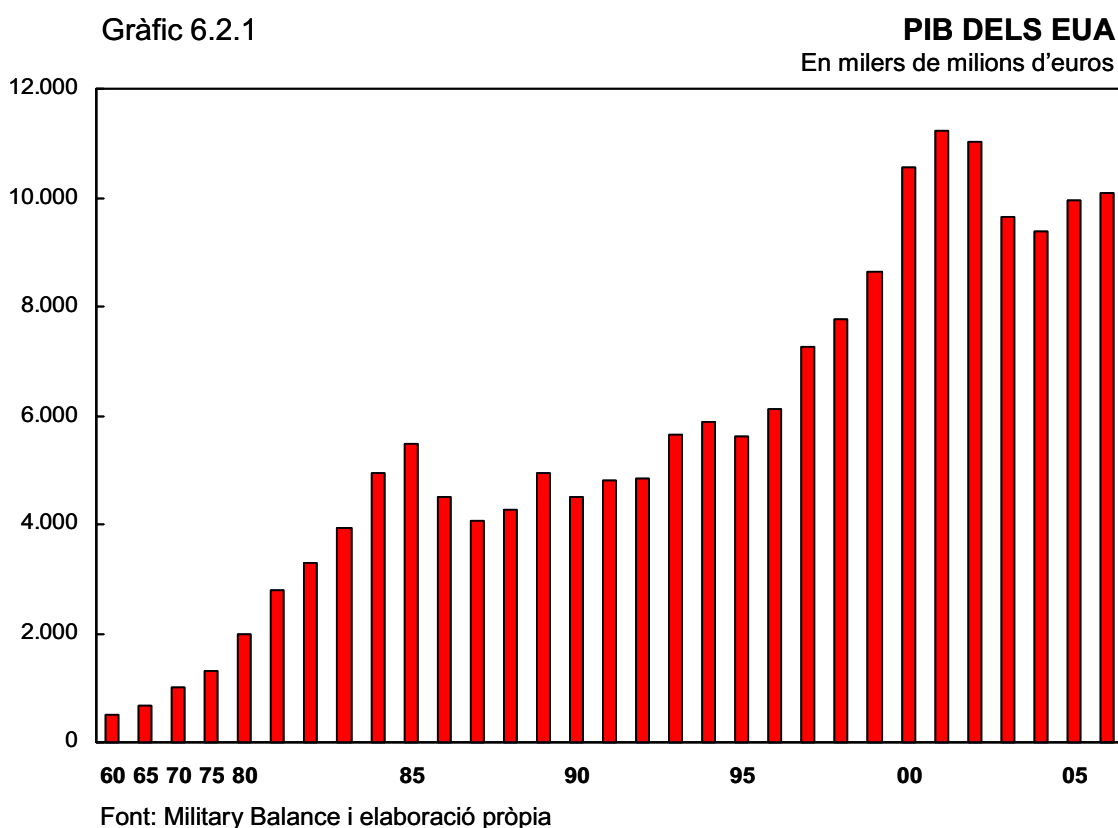
Font: Military Balance i elaboració pròpia

6.2.- Producte Interior Brut

Igualment que en la dada anterior, s'ha cercat la informació del Producte Interior Brut (PIB) dels estats de la Unió Europea i dels EUA, des de 1960, amb la finalitat d'observar-ne l'evolució i les similituds o diferències entre els PIBs dels EUA i els agregats dels estats de la UE.

Si observem l'evolució del PIB dels EUA (gràfic n. 6.2.1) des de 1960, hi veiem la línia ascendent i, del valor absolut, se'n deriva que representen una potència econòmica mundial.

Cal tenir en compte que alguna desviació que experimenta l'evolució del PIB dels EUA a través dels anys (veure any 1985) ve motivat pels canvis euro/dòlar, tal com està detallat en la metodologia exposada en les planes 225 i 226, d'aquesta Tesi. Si la gràfica s'hagués fet amb els valors originals en dòlars, les oscil·lacions haurien sigut menys significatives. La conversió a euros, però, ens permet poder fer comparacions més rigoroses i homogènies.

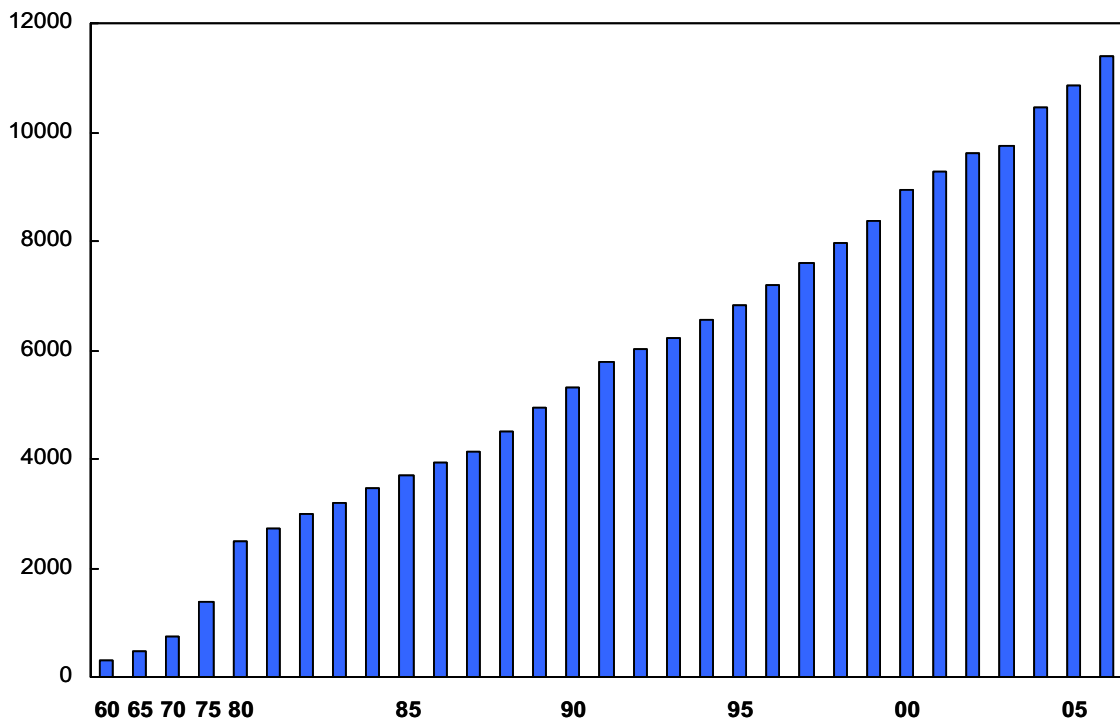
Pel que fa al Producte Interior brut (PIB) de la UE, des de 1960, s'han sumat les dades agregades de cada un dels estats que avui componen la Unió Europea. En la mateixa línia que els EUA, el PIB dels estats de la UE mostra una línia constant ascendent, fet que també demostra que la UE, en el seu conjunt, és una potència econòmica mundial (gràfic n. 6.2.2).

Però de les dades del punt anterior (despesa en defensa) es desprèn que la UE no és una potència militar i aquesta percepció li resta poder d'influència en el concert mundial.

Gràfic 6.2.2

PIB DE LA UNIÓ EUROPEA

En milers de milions d'euros

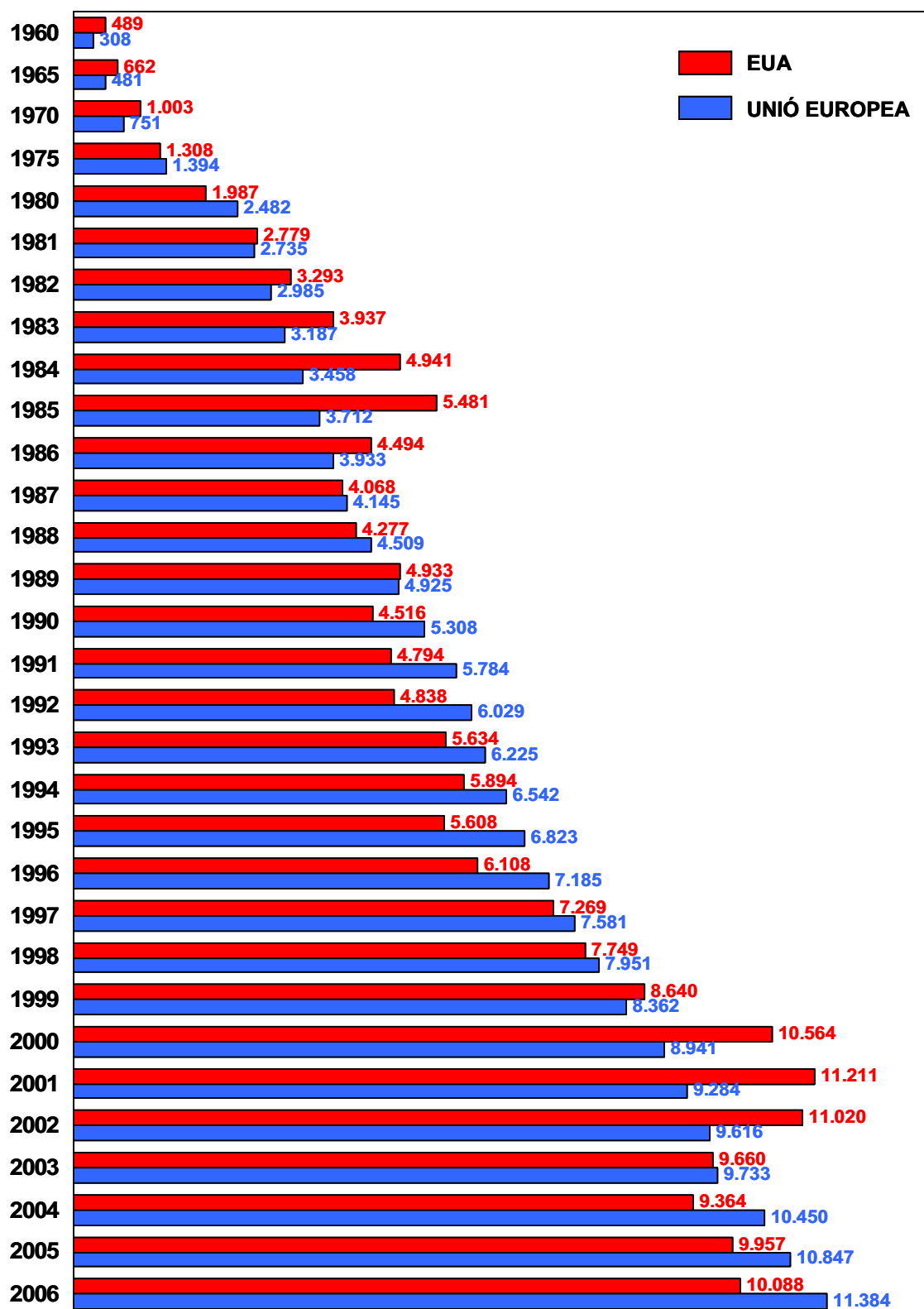
Font: Military Balance, Servei d'Estudis de "la Caixa" i elaboració pròpia

Si comparem anualment els PIBs dels EUA amb els agregats dels estats de la UE (gràfic n. 6.2.3) hi veiem una igualtat molt acusada, fins el punt de ser molt similars en els darrers anys. De fet, són els PIBs més importants de les àrees econòmiques del planeta, el que determina que són, tant la UE com els EUA, els actors econòmics més influents del món.

Gràfic 6.2.3

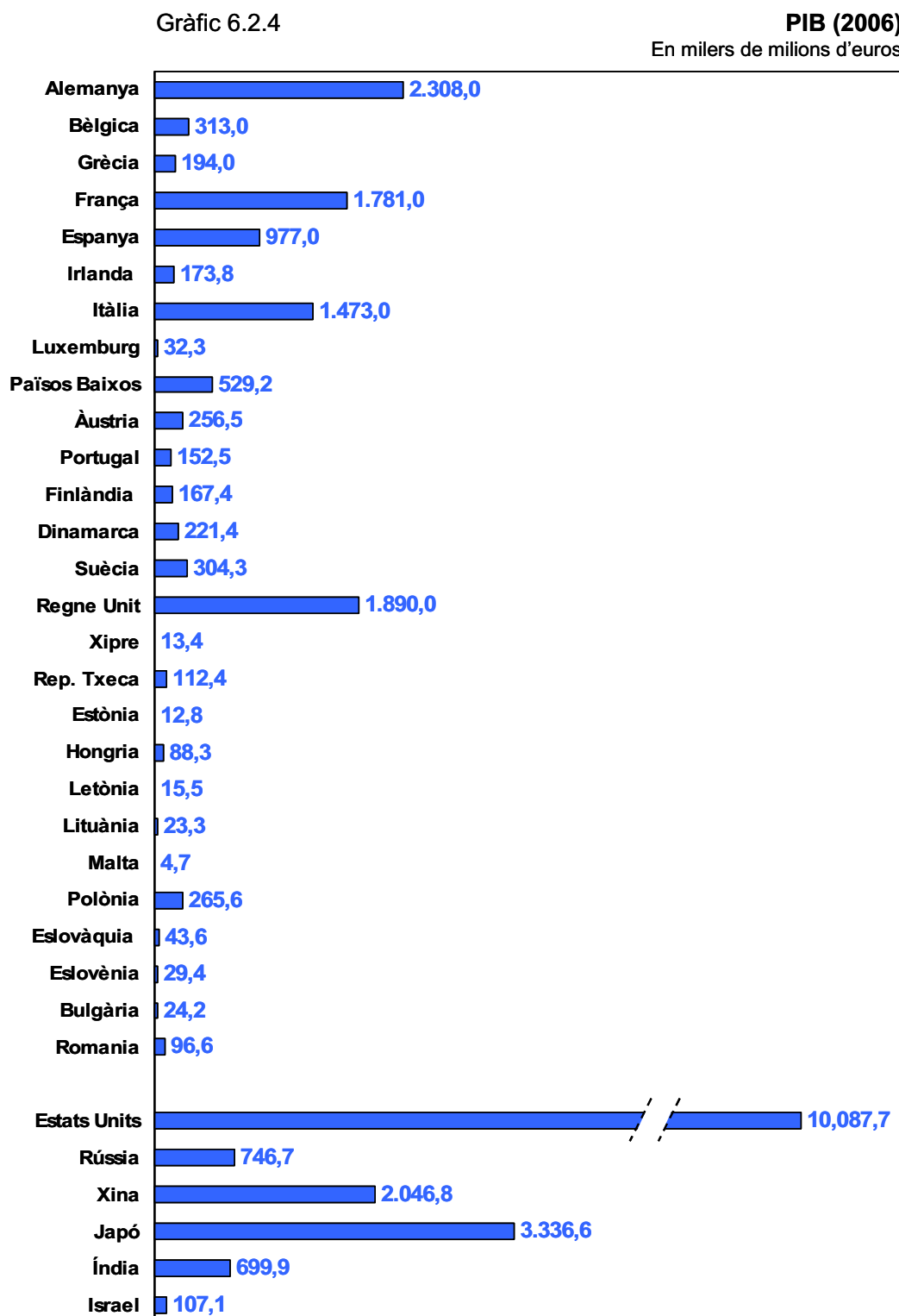
PIB DELS EUA I LA U.E.

En milers de milions d'euros

Font: Servei d'Estudis de "la Caixa" i elaboració pròpia

Si analitzem els PIBs dels estats de la Unió Europea en comparació amb els dels estats importants del món, observarem que només quatre estats, Alemanya, França, Itàlia i la Gran Bretanya, superen els 1,4 bilions d'euros. Ja a distància, amb prop d'un bilió d'euros, se situa Espanya. Els altres estats de la UE estan molt per sota. Els EUA tenen un PIB similar al total dels estats de la UE. El Japó està per sobre dels estats amb més PIB de la UE.

Font: Comissió Europea –Direcció General d’Afers Exteriors (2006) i elaboració pròpia

6.3.- Percentatge de despesa militar sobre el PIB

És una dada important sorgida de la proporció del Producte Interior Brut d'un estat, que es dedica a la despesa militar. Informa de la voluntat dels governs d'invertir en defensa. Naturalment aquest percentatge difereix substancialment d'un estat a un altre.

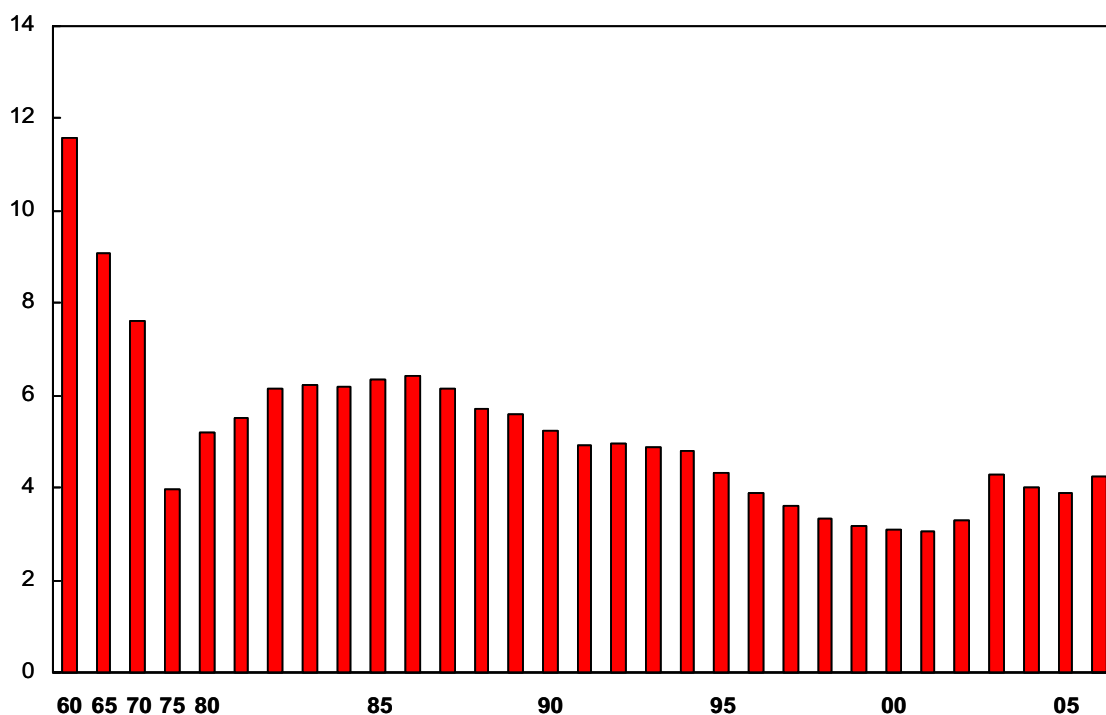
Seguidament analitzem (Gràfic n. 6.3.1) el % de despesa militar sobre el PIB que dediquen els EUA. Observem una important inversió en defensa en la dècada del seixanta, superiors al 10 % del PIB i també en la dels setanta, en la que el % d'inversió en capacitat militar se situava quasi a la desena. El motiu podria ser perfectament la situació de control que hi havia entre les dues potències del moment, els EUA i la URSS, que va motivar la situació coneguda com Guerra Freda i que va suposar una carrera armamentística sense precedents.

A partir dels anys vuitanta es redueix la inversió militar en quant a % del PIB, però sempre ha estat entre el 5 i el 6%, tot i que mirat en valor absolut, en inversió real, l'aposta dels EUA en defensa ha sigut de llarg la més important del món.

En els darrers anys s'havia estabilitzat el % d'inversió en defensa entre el 3 i el 4%, tot i que l'any 2003 supera ja el 4% i també l'any 2006, motivat bàsicament per la voluntat bel·licista creada pels fets de l'11 de setembre de 2001.

Gràfic 6.3.1

DESPEXA MILITAR S/ PIB DELS EUA
En %

Font: Military Balance, Servei d'Estudis de "la Caixa" i elaboració pròpia

L'evolució de la despesa militar respecte dels PIBs de tots els estats membres de la UE (gràfic n. 6.3.2) ens mostra una tendència a la baixa de la inversió, des dels valors del voltant del 6% de la dècada dels seixanta.

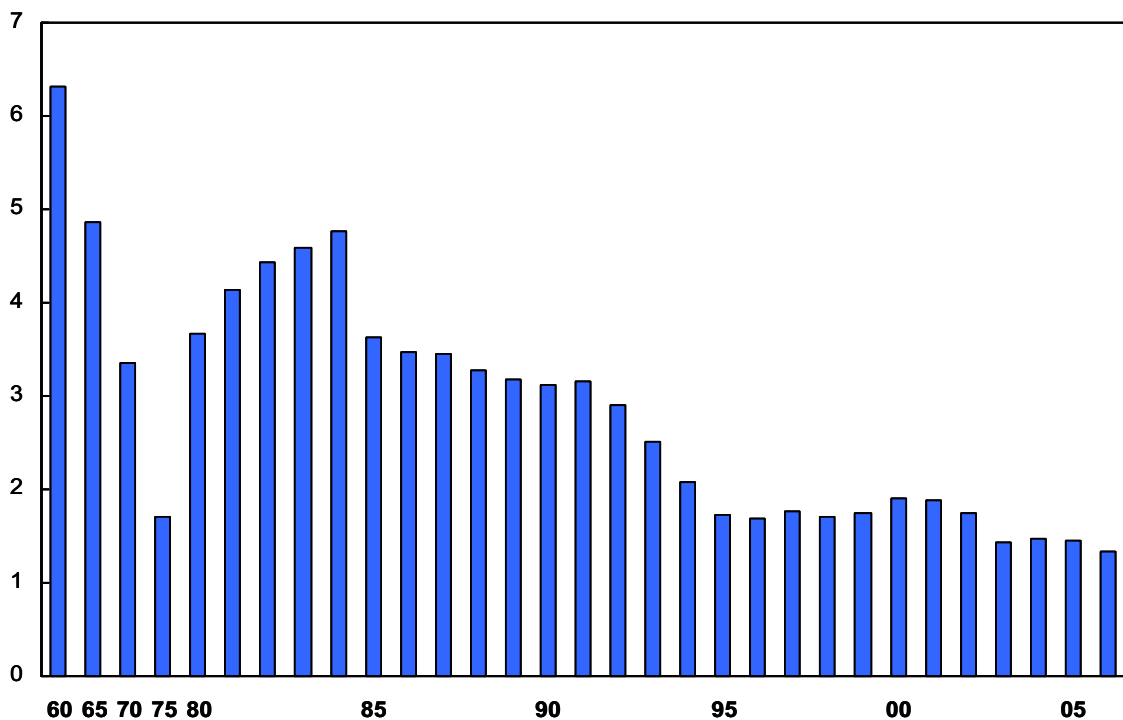
En els darrers anys, sigui per la situació interna dels estats, sigui per la poca voluntat política, sigui perquè hi ha la sensació d'estar protegits per l'OTAN i també per l'aplicació del Tractat CFE,²⁴⁷ el cert és que el % de despesa militar sobre el PIB, ha baixat substancialment en els estats membres de la UE, fins a situar-se per sota de l'1,5% en els darrers anys.

Si la UE vol ser un actor important i influent en el món, de ben segur que haurà de revisar aquesta política, ja que queda molt per sota de la inversió que fan els altres estats importants del planeta, o be apostar per la via de la negociació amb l'objectiu d'aconseguir reduir la inversió militar dels estats.

Gràfic 6.3.2

DESPESA MILITAR S/ PIB DE LA UNIÓ EUROPEA

En %

Font: Military Balance, Servei d'Estudis de "la Caixa" i elaboració pròpia

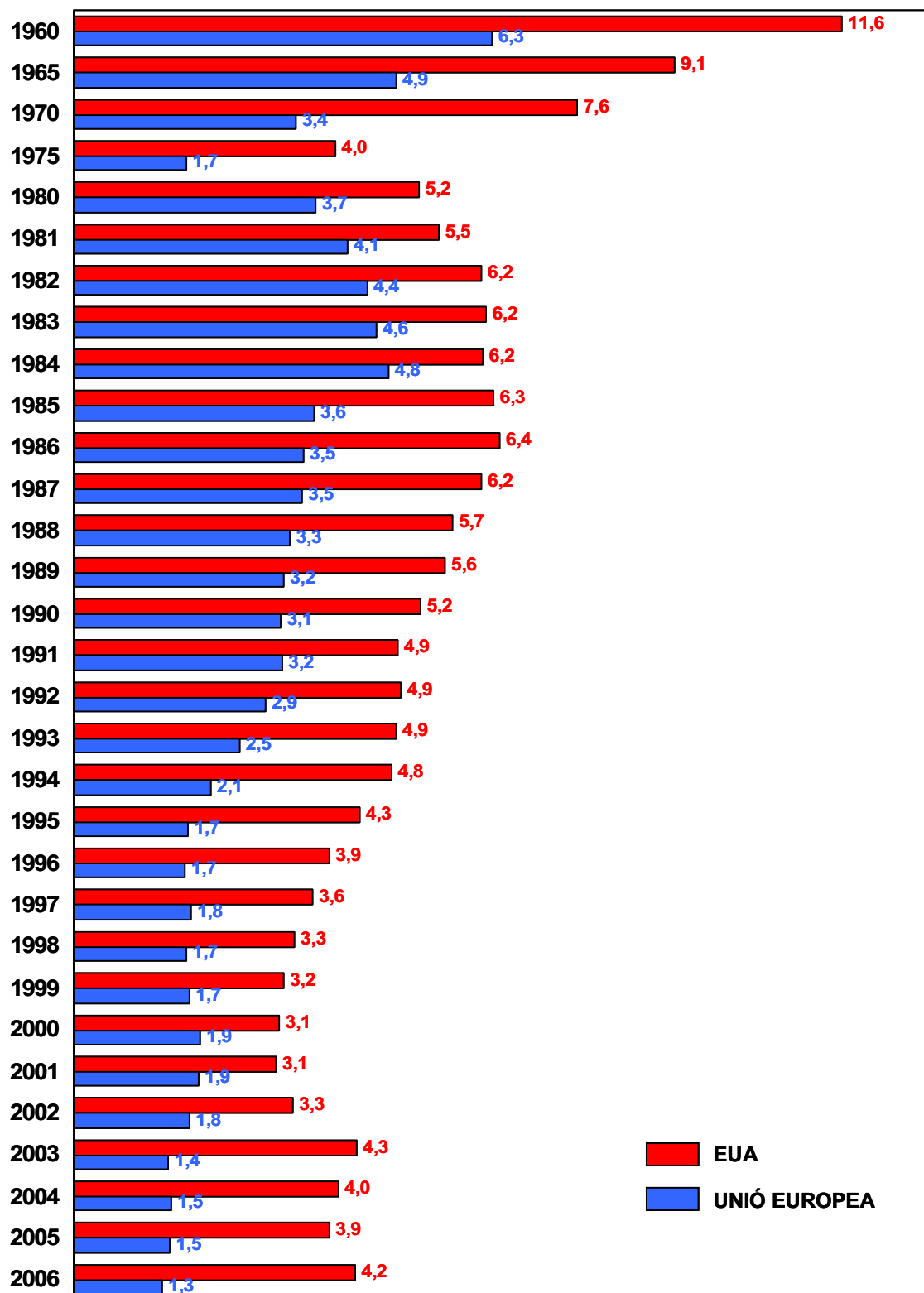
²⁴⁷ Treaty on conventional Armed Forces in Europe (CFE), signat el 19 de novembre de 1990 i que va entrar en vigor el 9 de novembre de 1992, estableix la disminució consensuada de l'arsenal militar dels estats, amb motiu de la fi de la Guerra Freda

Si comparem l'evolució del % de despesa militar sobre el PIB, entre els EUA i la suma dels estats de la UE, observarem que, des de 1960, els EUA gasten més en % sobre PIB, que la UE.

Gràfic 6.3.3

DESPESA MILITAR S/PIB DELS EUA I LA U.E.

En %

Font: Military Balance, Servei d'Estudis de "la Caixa" i elaboració pròpia

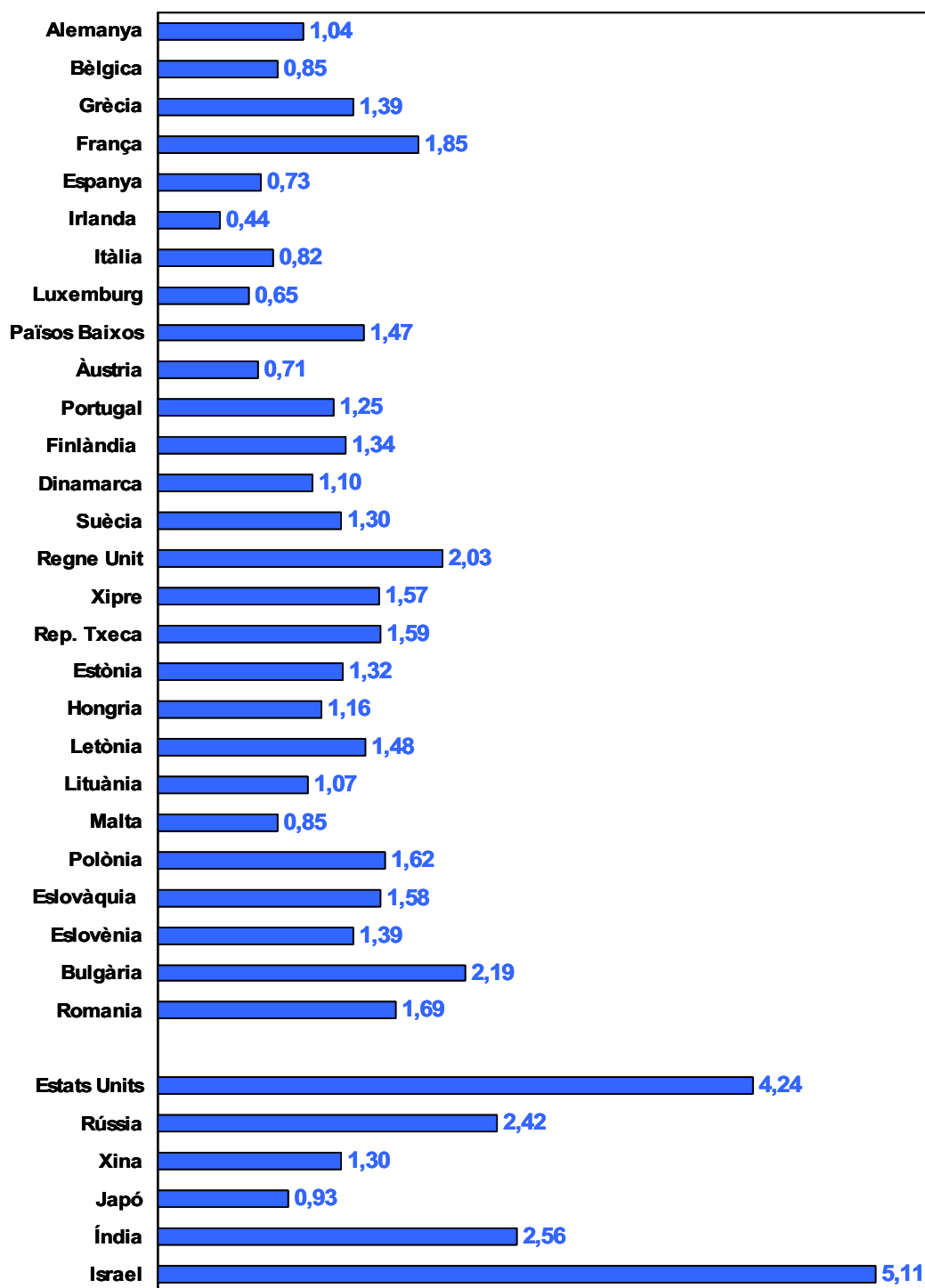
De la comparació del % de despesa militar sobre el PIB, de tots els estats de la UE, a nivell de cada estat (gràfic n. 6.3.4), i també el mateix percentatge dels estats importants del planeta, s'observa que, amb dades del 2006, només Gran Bretanya i Bulgària superen el 2%, mentre que dels estats importants només França, amb 1,85%, està proper al 2%. La resta està per sota i alguns d'ells fins i tot, per sota de la unitat.

Observant els EUA, veiem que estan al voltant del 4%, tres vegades més que els valors agregats de la UE.²⁴⁸

És evident que els estats de la UE marquen un procés descendent en quant a la capacitat militar respecte la dels estats grans del planeta, com són els EUA, la Xina, l'Índia o Rússia.

²⁴⁸ Per a més informació sobre despesa en defensa, consultar: *Nacional Breakdowns of European Defence Expenditure*, editat per l'Agència Europea de Defensa (EDA), Brussel·les (2005)

Gràfic 6.3.4

DESPESA MILITAR S/ PIB (2006)
En %

Font: Comissió Europea – Direcció General d’Afers Exteriors (2006) i elaboració pròpia

6.4.- Deute públic per estat

S'analitza si aquesta variable econòmica té alguna relació amb la despesa en defensa o amb la disposició de poder invertir en aspectes de seguretat i defensa.

Pel que fa a l'àmbit de la UE, el Pacte d'Estabilitat i Creixement estableix que els estats que superin el 60% del deute públic sobre el PIB, hauran de fer les reformes estructurals necessàries que els permetin mantenir-se per sota d'aquesta xifra.

Així, si observem l'escenari de desenvolupar polítiques de defensa, s'enten, des del punt de vista teòric, que els estats més endeutats tindran més dificultats per desviar pressupost cap a defensa, que els estats que presentin endeutaments inferiors.

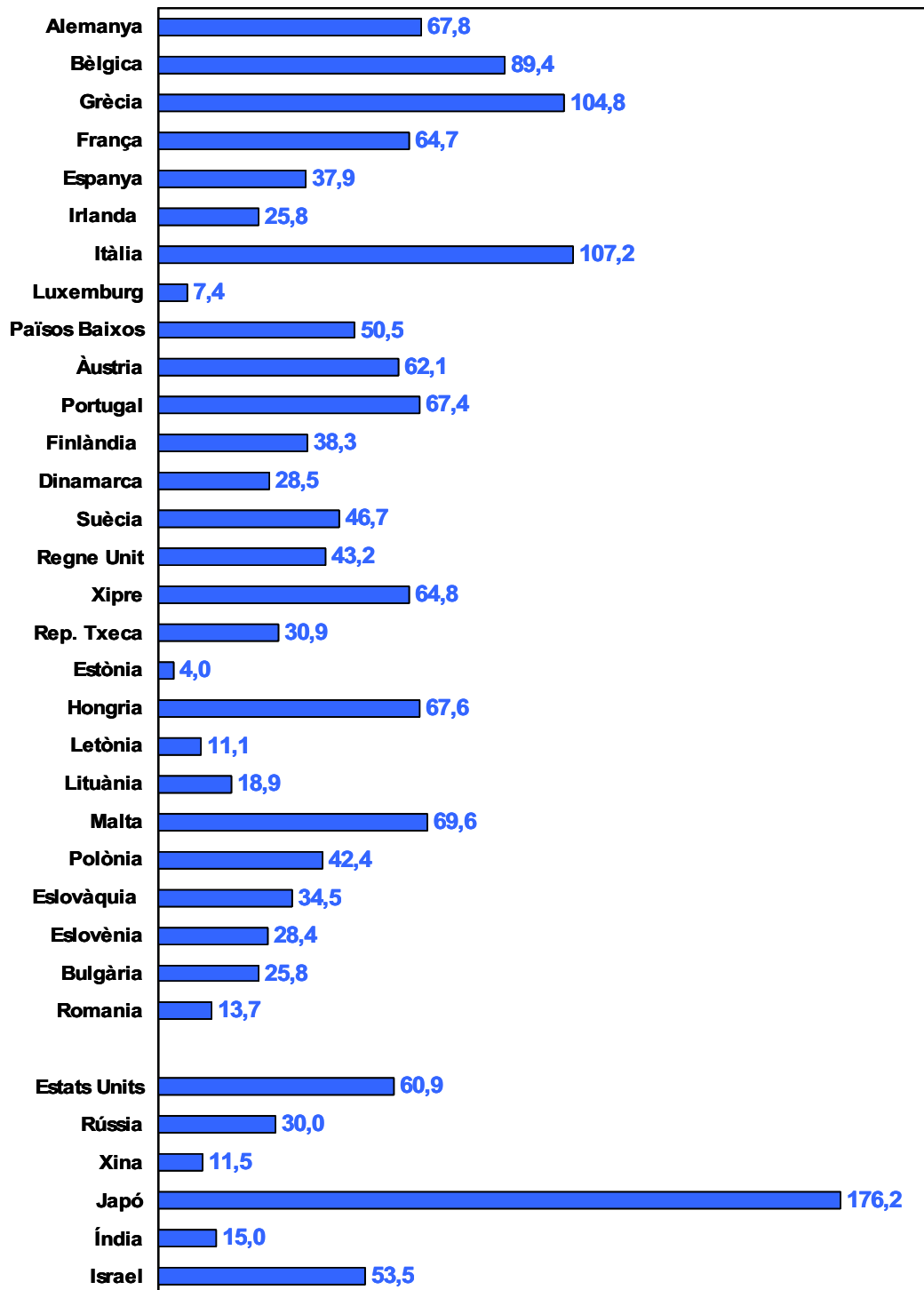
Seguint les dades exposades (gràfic n. 6.4.1), veiem que hi ha dos estats de la UE, Grècia i Itàlia, en els que el deute públic sobre el PIB sobrepassa el 100%, per tant es pot considerar que estan endeutats de manera excessiva. Set estats més tenen situat aquest percentatge entre el 60 i el 100%.

Més endavant, s'analitza la influència del deute públic en la inversió en defensa.

Gràfic 6.4.1

DEUTE PÚBLIC (2006)

En %

Font: Comissió Europea – Direcció General d'Afers Exteriors (2006) i elaboració pròpia

6.5.- Dèficit públic per estat

Seguint l'anàlisi exposada en el punt anterior sobre el deute públic, observem que el Pacte d'Estabilitat i Creixement estableix que els estats membres de la UE no han de superar el 3% de dèficit públic sobre el PIB. Així, de l'observació de les dades del gràfic n. 6.5.1, se'n deriva que, dels vint-i-set estats, cinc superen el 3%.

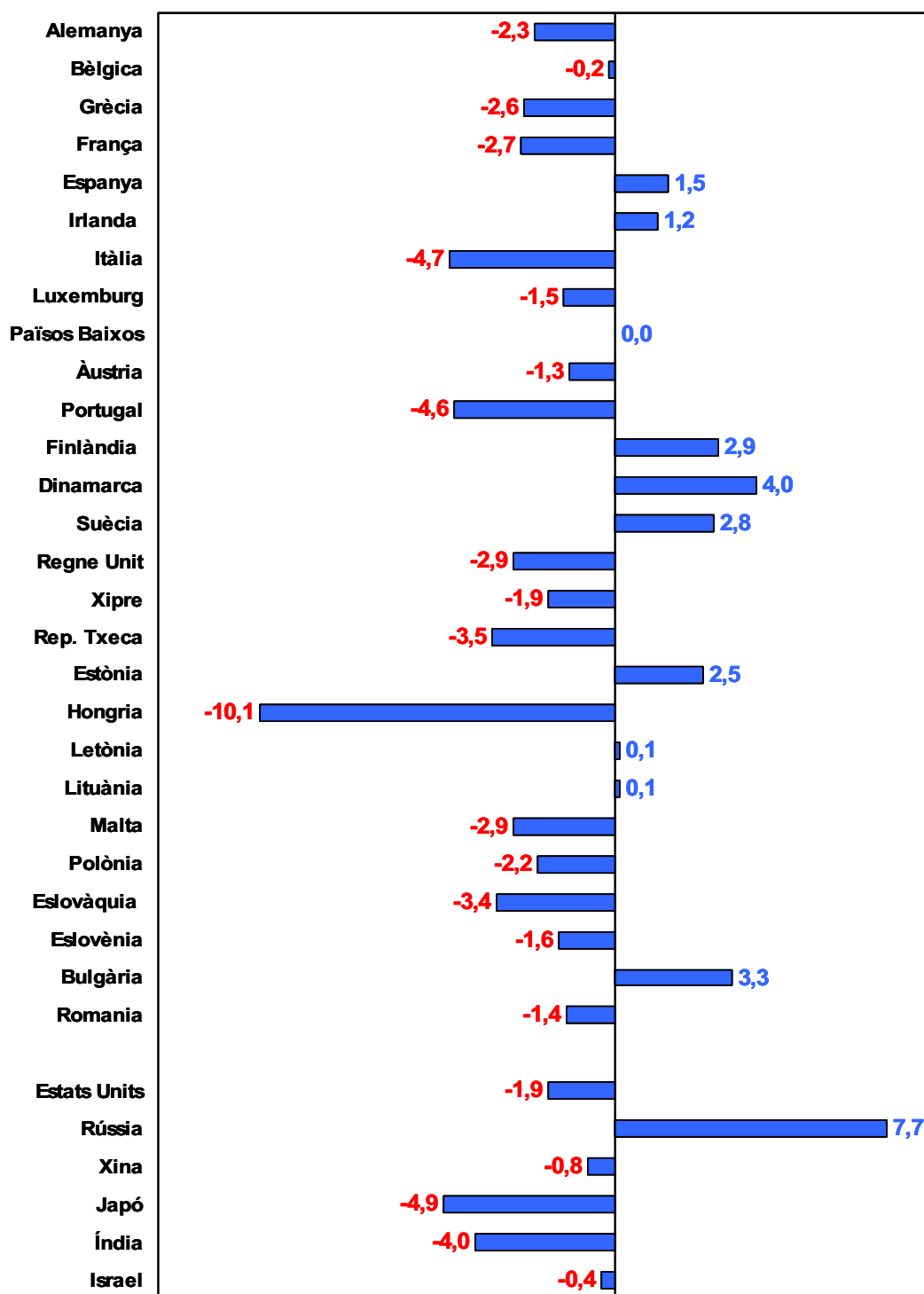
Pel que fa als altres estats analitzats, ens trobem que els EUA tenen un dèficit públic sobre el PIB de l'1,9% i el Japó del 4,9%.

Teòricament, els estats amb un dèficit públic més elevat, haurien de tenir més dificultats per invertir en defensa, que altres amb nivells de dèficit públic inferiors.

Gràfic 6.5.1

DÈFICIT PÚBLIC (2006)

En %

Font: Comissió Europea – Direcció General d’Afers Exteriors (2006) i elaboració pròpia

6.6.- Inflació per estat

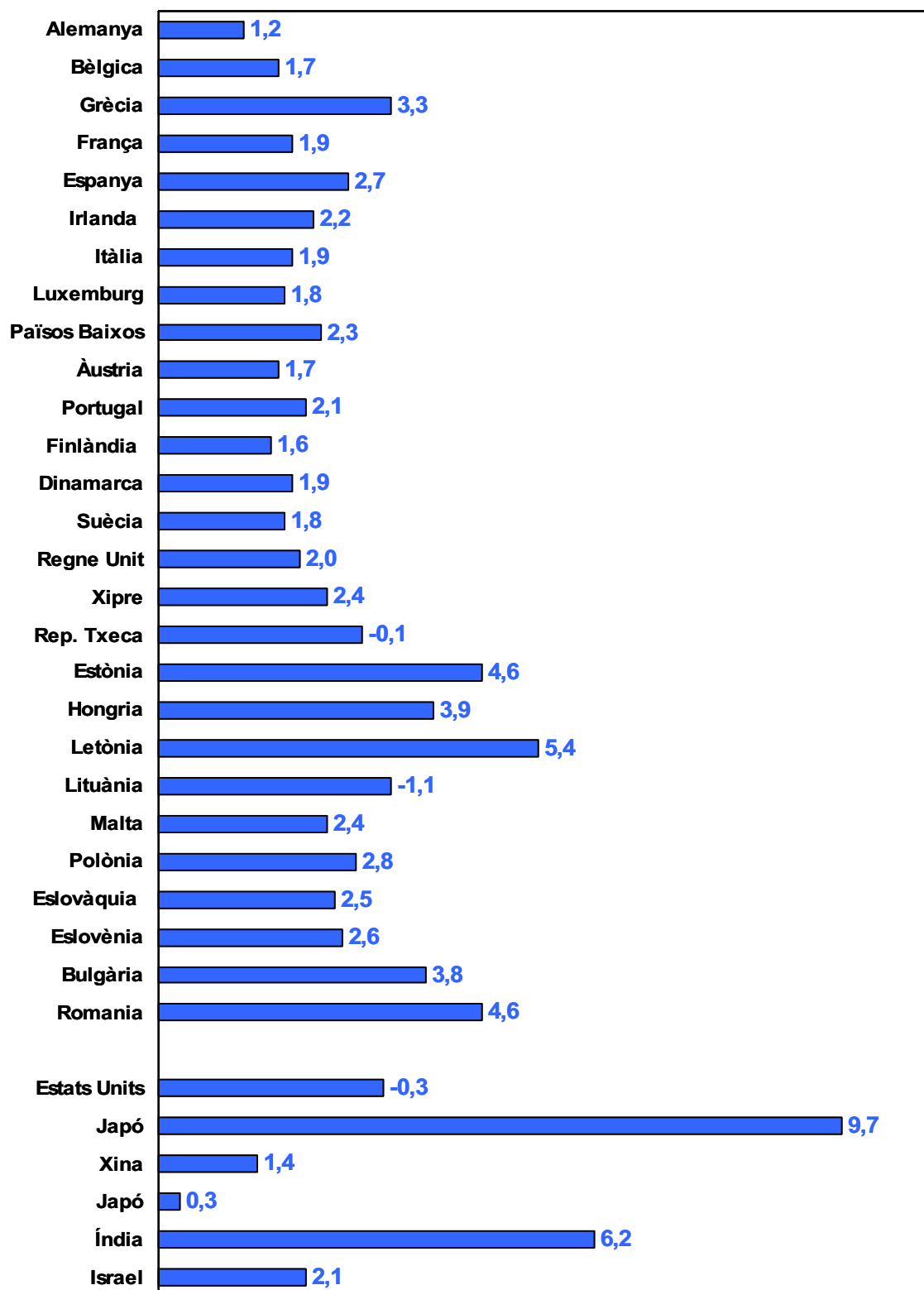
Referent a la inflació i pel que fa a la UE, cal tenir en compte que el Banc Central Europeu té el mandat de mantenir la inflació per sota del 2%. Així, seguint les dades del gràfic n. 6.6.1, ens trobem que hi ha catorze estats membres de la UE que superen aquesta frontera del 2%.

Des del punt de vista teòric, podríem considerar que els estats que tinguin una estabilitat econòmica més consolidada, també tindran més possibilitats d'invertir en defensa sense haver d'endeutar-se.

Aquesta variable ens permet avaluar les possibilitats que té el govern d'un estat de poder incrementar el pressupost militar. S'entén que amb una inflació elevada, el govern tindrà més problemes per explicar a la ciutadania que s'inverteix en defensa, en comptes de destinar aquesta inversió a crear ocupació.

Gràfic 6.6.1

INFLACIÓ (2006)
En %

Font: European Commission – Economic forecast (2006) i elaboració pròpia

6.7.- Atur per estat

Igualment que la inflació, el deute o el dèficit, l'atur ens indica les limitacions que poden afectar a un govern a l'hora d'invertir en defensa.

Així, amb una taxa d'atur elevada serà difícil desviar pressupost cap a defensa, ja que s'haurà de prioritzar l'atenció cap a accions que facilitin la sortida de la crisi que ocasiona l'atur i també invertir en forma de subsidis.

De l'observació de les dades del gràfic n. 6.7.1, se'n deriva que, en general, els estats membres de la UE tenen unes taxes d'atur més elevades que la dels estats importants del planeta.

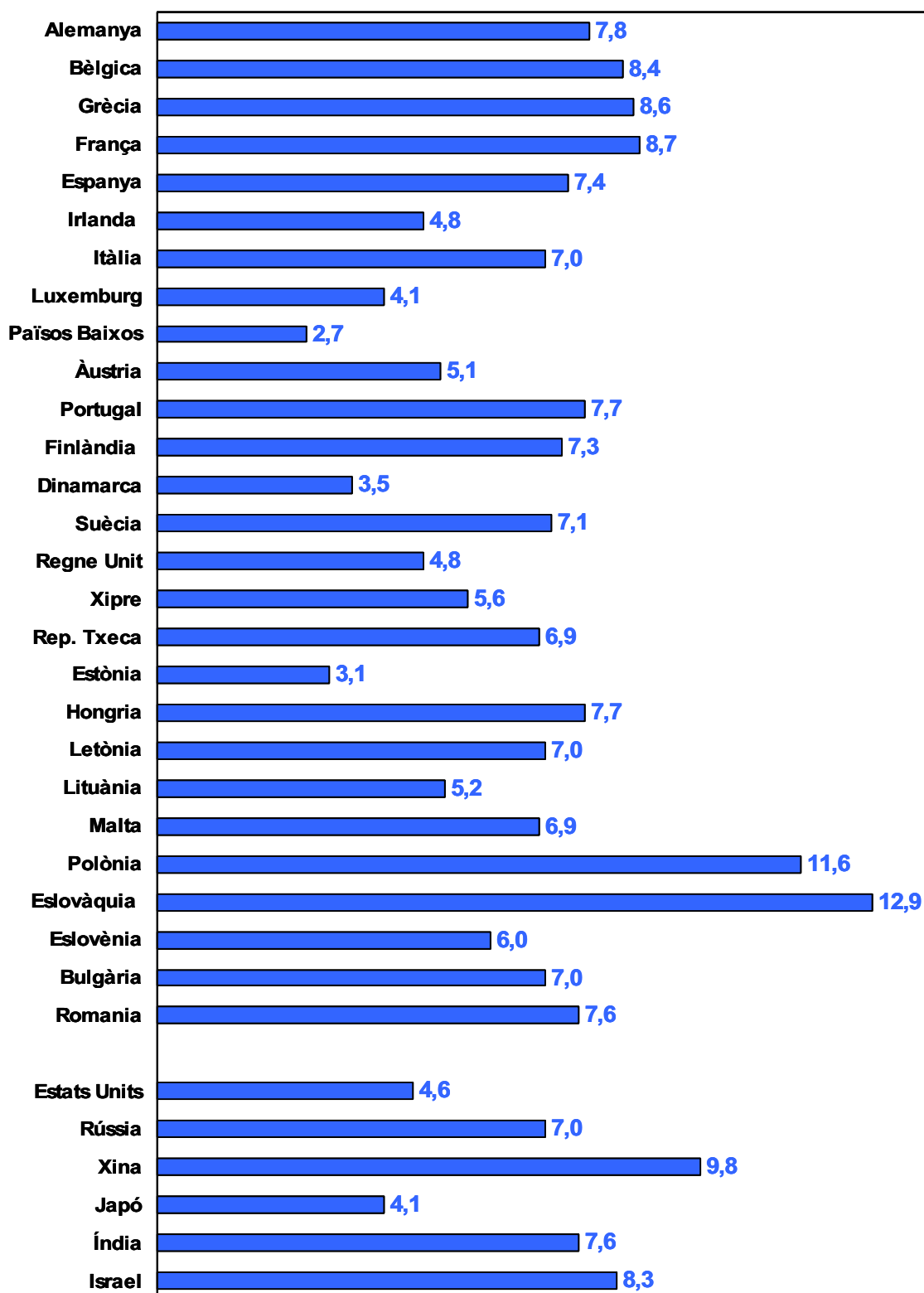
Aquestes dues consideracions ens porten a pensar que els estats de la UE tindran més dificultats per invertir en defensa, ja que tenen més despesa social, que reverteix en avantatges per a la ciutadania, a la qual li serà molt difícil entendre que es deixa d'atendre aspectes socials en benefici de la inversió militar.

Per altra banda, es pot considerar que en el cas d'estats amb un atur elevat, es pot predisposar als ciutadans a formar part dels efectius humans d'un exèrcit, el qual els podrà absorbir degut a que, previsiblement, el cost serà inferior que en altres estats sense atur.

Aquesta consideració pot portar a limitar el desenvolupament de la tecnologia militar, donat que es disposa d'un nombre considerable d'efectius humans que supleixen la sofisticació tecnològica.

Gràfic 6.7.1

ATUR (2006)
En %

Font: European Commission – Economic forecast (2006) i elaboració pròpia

6.8.- Despesa social per estat

Aquesta variable informa del pressupost que els estats destinen a atendre les necessitats bàsiques dels ciutadans (sanitat, educació, etc). Naturalment, a més percentatge de despesa social, més avantatges socials pels ciutadans i, per tant, més estat del benestar.

De les dades del gràfic n. 6.8.1, es desprèn que els estats de la UE, en general, tenen un percentatge de despesa social més elevat que els altres estats importants del planeta.

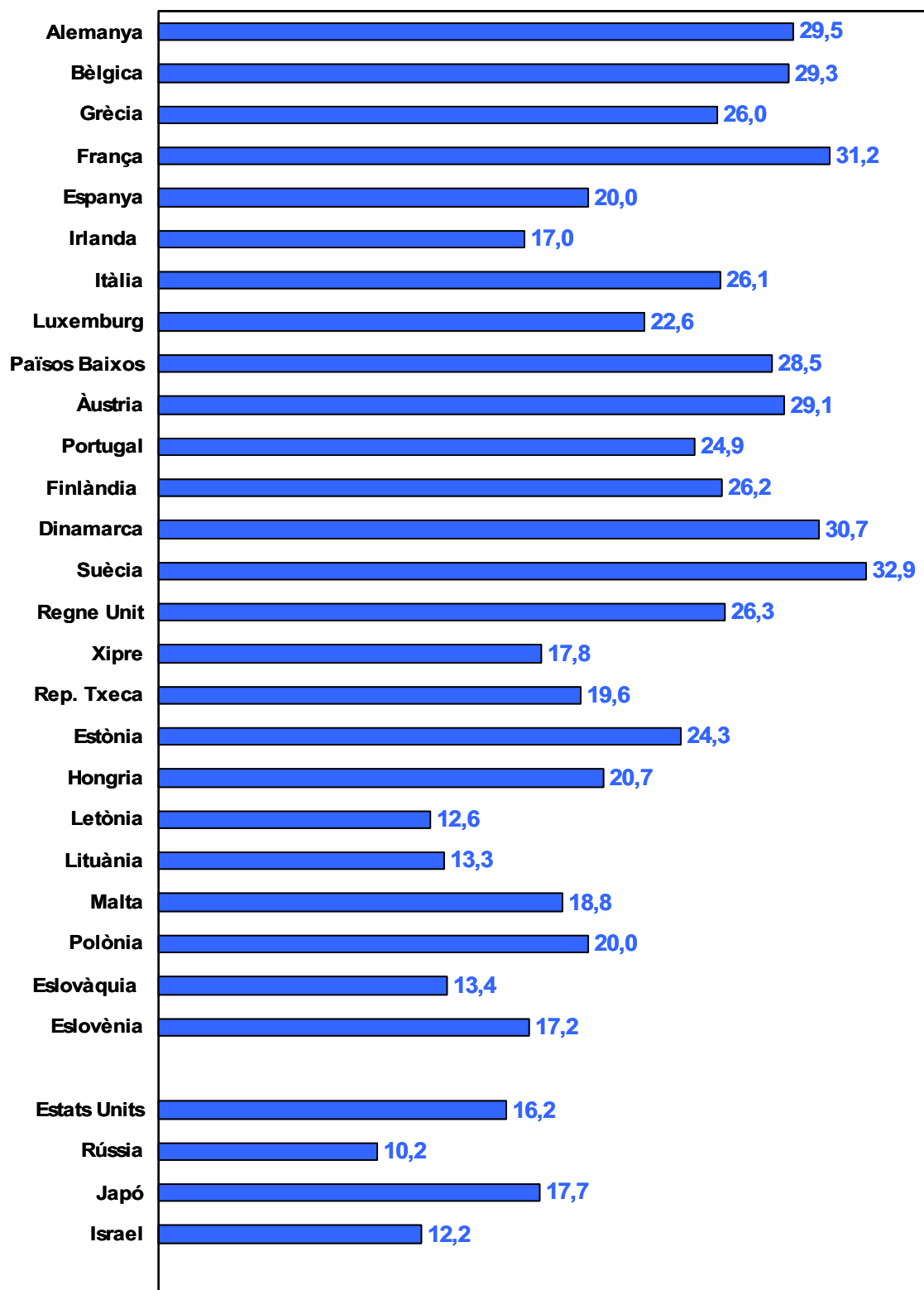
Això ens indica que són estats més desenvolupats pel que fa a atenció a la ciutadania, però per contra disposen de menys alternatives per destinar pressupost a la inversió militar.

A més, cal considerar que una societat desenvolupada i acostumada a rebre subsidis socials, com és en general l'europea, li serà difícil entendre que es destini inversió per a la defensa, si aquesta és a costa de la inversió social.

Gràfic 6.8.1

DESPESES SOCIAL S/ PIB (2004)

En %

Font: Eurostat – total social protection expenditure (2004) i elaboració pròpia

6.9.- Conclusions

Respecte el pressupost en defensa, cal considerar:

- De la comparació de l'evolució de les despeses en defensa, entre els EUA i la UE, es desprèn que, ja des de 1960, els EUA inverteixen més en defensa que els estats de la Unió Europea. El percentatge de despesa militar respecte el PIB, en tots els anys analitzats, és superior el que presenten els EUA, respecte del que inverteixen els estats de la UE.
- Si se segueix aquesta tendència, les diferències de capacitat militar, no només seran les que hi ha en l'actualitat, sinó que es faran més grans a favor dels EUA. Ja a l'any 2003, els EUA varen destinar a defensa 413.000 MM€ i els estats de la UE, només, 139.000 MM€ i a l'any 2006, segueix la mateixa tendència, amb 428.240 MM€ els EUA i amb 152.070 MM€ la UE.
- La participació en l'Europa de la defensa serà optativa pels estats, en base a les cooperacions reforçades, però s'imposa per garantir l'èxit del projecte, la participació de França, Gran Bretanya i Alemanya.
- En aquesta línia, cal voluntat política dels estats membres de cedir sobirania i així evolucionar, sense pauses, cap a una defensa comuna. Convindria unificar criteris i tenir una visió de conjunt europea, fer una normativa, establir un pressupost d'àmbit comunitari i definir uns valors que generin un escenari comú que permeti unificar el conjunt de les doctrines militars de tots els exèrcits dels estats membres de la UE.
- Els EUA, la Xina, l'Índia, Rússia i Israel, tenen un comportament diferent al mostrat pels estats de la UE. La realitat és que inverteixen molt més en defensa que la mitjana europea.
- Si comparem la UE amb altres estats importants en matèria militar, veiem que la Xina, actualment amb increments del 15% en inversió militar, s'està apropant cap els nivells de despesa de la UE. Això també indica que, no són només els EUA els que estan en aquesta carrera, sinó que hi ha altres estats, especialment els emergents com són la Xina i l'Índia, que estan apostant per incrementar la inversió en defensa.

Respecte el Producte Interior Brut (PIB), val a dir:

- Amb un Producte Interior Brut (PIB) similar, els EUA inverteixen pràcticament el doble en despesa militar i en els darrers anys, fins i tot, la diferència és més gran, respecte del que inverteixen els estats de la UE agregats.
- A l'any 2006, els PIBs agregats de tots els estats de la UE han superat al dels EUA, però les diferències en inversió militar es mantenen a favor d'aquests.

Respecte a les variables econòmiques i socials:

- Val a dir que, en general, no tenen una relació directa respecte la despesa militar, però de l'anàlisi realitzada es dedueix que variables com l'atur, la inflació o la despesa social, si són elevades, posaran molt difícil als governs poder incrementar el pressupost de defensa, ja que serà complicat que els ciutadans compreguin els increments d'impostos per desenvolupar capacitats militars.
- El comportament de les variables econòmiques en tots els estats analitzats, tot i que els estats de la UE destinen més inversió a la despesa social, no són tant diferents com per provocar desinversions en defensa. Així, si hi ha voluntat política i aquiescència ciutadana, els estats europeus podrien incrementar la seva inversió en defensa, sense que la seva economia se'n ressentís substancialment.
- En el cas de que el pressupost de defensa dels estats de la Unió Europea, es passeés al primer pilar, de manera que fossin administrats per Brussel·les, s'aconseguiria així desvincular els increments en inversió militar de la vida política i social d'un estat determinat i, per tant, una menor incidència negativa de la ciutadania, que veuria l'operació com una defensa global europea.

Altres consideracions

- En l'escenari de la modernització dels exèrcits, caldria que, a més de cercar l'eficàcia operativa en el camp militar, també s'orientés cap a escenaris civils, de manera que l'exèrcit deixés de ser una força ociosa, mentre no hi hagi conflicte armat, de manera que col·labori de

ple amb les necessitats de la societat, juntament amb les altres forces de seguretat de l'estat i de la Unió Europea.

- Es tractaria, a més, de generar a l'entorn de la UE, un poder militar suficient per defensar la seguretat dels ciutadans europeus i per intervenir en conflictes internacionals, sota els valors de la UE, que són el multilateralisme, la solució pacífica dels conflictes, la tolerància, la solidaritat, el respecte als drets humans i a les minories, la democràcia i la pau.
- Així, una alternativa a l'increment armamentístic seria entrar en un procés de negociació amb els estats importants del planeta, amb la finalitat de revisar les xifres d'inversió en material militar que hi ha actualment i aconseguir una moratòria i, si s'escau, una reducció a la baixa. De ben segur que la ciutadania, almenys l'europea, ho veuria be, però aquesta opció és complexa degut a la geoestratègia mundial del moment i als interessos dels diferents estats.
- Es fa necessari el compromís de les autoritats polítiques dels estats i de la UE, que haurien de desenvolupar un entorn de formació i d'informació a l'opinió pública europea. S'ha d'explicar be a la ciutadania que el manteniment, o el possible increment, de la despesa militar, pot arribar a ser positiu per la pau, si la força que s'obté d'aquesta inversió, es destina a evitar possibles conflictes o a intervenir en escenaris de guerra, amb la finalitat d'aturar-la. La realitat ens demostra que, sense força militar, només amb la capacitat de la paraula, no s'aturen tots els conflictes.
- En definitiva, si la UE vol ser influent en el món i parlar d'igual a igual als EUA i a altres àrees potents del planeta, s'ha de plantejar seriosament invertir la tendència i créixer en inversió militar, o be influir, per negociar a la baixa els pressupostos militars de tots els estats. És evident que, ara per ara, aquesta és l'opció més realista i aposta per fer be el que permet la PÉSD, que no és altra cosa que intervenir en missions de pau. De fet, la UE s'ha de plantejar seriosament si l'opció més adient fora evolucionar cap a una capacitat militar amb possibilitats d'influir, però alhora desenvolupar elements de negociació adequats que permetin, establir i consolidar acords de pau, amb la finalitat de construir un món més just i sostenible.

7.- Anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la UE i dels EUA i de la relació entre les variables econòmiques respecte de la despesa en defensa

Amb l'objectiu d'avaluar el comportament que poden tenir en el futur els estats més influents pel que fa a la capacitat militar, es procedeix, en aquest capítol, a realitzar una anàlisi predictiva pels estats de la UE agregats i pels EUA i, també, una anàlisi del comportament dels estats pel que fa a la seva despesa en defensa. I, per acabar, s'analitza la relació de les variables econòmiques i socials, com el deute públic, el dèficit públic i la despesa social, respecte de la despesa en defensa.

7.1.- Anàlisi predictiva de la despesa en defensa de la Unió Europea i dels Estats Units

S'ha establert l'objectiu d'analitzar, en base a les dades actuals, l'evolució futura de la despesa en defensa, pels EUA i pels estats de la UE agregats.

La metodologia que s'ha utilitzat és el desenvolupament d'un model de previsió basat en la regressió lineal. Així, s'han analitzat les dades reals de la despesa en defensa i s'ha observat que, durant el període 1989 (coincident amb la caiguda del mur de Berlín) i 2001 (atemptats de l'11 de setembre), hi ha un comportament similar, pel que fa a la despesa en defensa, tot i que els EUA gasten molt més que la UE, tant en valor absolut com relatiu. El comportament de la despesa en defensa, a partir de 2002 és completament diferent, la qual cosa indica que hi ha un canvi de tendència. Així, amb la finalitat de treballar amb un bon nivell metodològic, s'utilitzen les dades d'aquest període (1989-2001), que ens permeten disposar d'una sèrie de dades coherents per l'estudi.

Quadre 7.1.1

Comparació de la despesa militar entre la UE i els EUA

anys	ESTATS UNITS (EUA)			UNIÓ EUROPEA (UE)		
	PIB (mil milions €)	Desp. militar (mil milions €)	%desp.mil/ PIB	PIB (mil milions €)	Desp. militar (mil milions €)	%desp.mil/ PIB
1989	4.933	276,92	5,61	4.925	156,12	3,17
1990	4.516	235,99	5,23	5.308	165,60	3,12
1	4.794	234,79	4,90	5.784	182,19	3,15
2	4.838	239,14	4,94	6.029	174,84	2,90
3	5.634	274,74	4,88	6.225	156,24	2,51
4	5.894	283,51	4,81	6.542	135,17	2,07
5	5.608	242,39	4,32	6.823	117,36	1,72
6	6.108	236,55	3,87	7.185	120,91	1,68
7	7.269	262,42	3,61	7.581	134,42	1,77
8	7.749	258,62	3,34	7.951	136,15	1,71
9	8.640	274,04	3,17	8-362	145,66	1,74
2000	10.564	327,93	3,10	8.941	169,57	1,90
1	11.211	341,72	3,05	9.284	175,43	1,89
2	11.020	363,29	3,30	9.616	168,04	1,75
3	9.660	413,60	4,28	9.733	138,95	1,43
4	9.364	374,05	3,99	10.450	154,02	1,47
5	9.957	385,50	3,87	10.847	157,74	1,45
6	10.087	428,24	4,24	11.384	152,07	1,33

Font: Sipri Yearbook, Stockholm International Peace Research Institute, (2004)
 Servei d'Estudis de La Caixa (2005)
 Elaboració pròpia

Seguint la metodologia exposada en el punt anterior i amb l'objectiu de preveure la tendència del % de despesa militar sobre el PIB, tant als EUA com a la UE, s'ha ajustat un model de regressió per a cadascuna de les dues sèries, la que correspon als EUA i la de la UE.²⁴⁹

Les dades utilitzades per a l'estimació dels paràmetres dels models per a ambdós col·lectius, finalment, van des de l'any 1989 fins a l'any 2001, ja que com es pot observar en el gràfic 7.1.1, a partir de l'any 2001 el comportament dels EUA, en els darrers anys de la sèrie (2002 fins al 2006), és molt diferent als altres i distorsionaria el resultat del model.

A continuació, s'ha calculat la previsió, des del 2002 al 2008, segons les dues rectes de regressió, tant pels EUA com per a la UE. En el quadre següent, es detallen els valors numèrics, així com l'interval de confiança de la previsió.

Quadre 7.1.2: % despesa militar/PIB, previsions i intervals de confiança al 95%

Anys	EUA: % desp. Militar /PIB	EUA: Previsió % desp. militar /PIB	IC_95%* (EUA)	UE: %desp. militar/PIB	UE: Previsió % desp. militar /PIB	IC_95%* (UE)
1989	5,61	5,58	(5,11 – 6,04)	3,17	3,07	(2,26 – 3,89)
1990	5,23	5,35	(4,89 – 5,81)	3,12	2,94	(2,14 – 3,73)
1991	4,90	5,12	(4,68 – 5,57)	3,15	2,80	(2,02 – 3,58)
1992	4,94	4,90	(4,46 – 5,34)	2,90	2,66	(1,90 – 3,43)
1993	4,88	4,67	(4,24 – 5,34)	2,51	2,53	(1,77 – 3,28)
1994	4,81	4,44	(4,01 – 4,88)	2,07	2,39	(1,64 – 3,14)
1995	4,32	4,22	(3,79 – 4,65)	1,72	2,25	(1,50 – 3,00)
1996	3,87	3,99	(3,56 – 4,42)	1,68	2,11	(1,36 – 2,86)
1997	3,61	3,76	(3,33 – 4,20)	1,77	1,98	(1,22 – 2,73)
1998	3,34	3,54	(3,10 – 3,98)	1,71	1,84	(1,07 – 2,61)
1999	3,17	3,31	(2,86 – 3,76)	1,74	1,70	(0,92 – 2,48)
2000	3,10	3,09	(2,63 – 3,54)	1,90	1,57	(0,77 – 2,36)
2001	3,05	2,86	(2,39 – 3,33)	1,89	1,43	(0,62 – 2,24)
2002	3,30	2,63	(2,15 – 3,11)	1,75	1,29	(0,46 – 2,13)
2003	4,28	2,41	(1,91 – 2,90)	1,43	1,16	(0,29 – 2,02)
2004	3,99	2,18	(1,67 – 2,69)	1,47	1,02	(0,13 – 1,91)
2005	3,87	1,95	(1,42 – 2,48)	1,45	0,88	(-0,04 – 1,80)
2006	4,24	1,73	(1,18 – 2,27)	1,33	0,74	(-0,21 – 1,70)
2007		1,50	(0,93 – 2,07)		0,61	(-0,38 – 1,59)
2008		1,27	(0,69 – 1,86)		0,47	(-0,55 – 1,49)

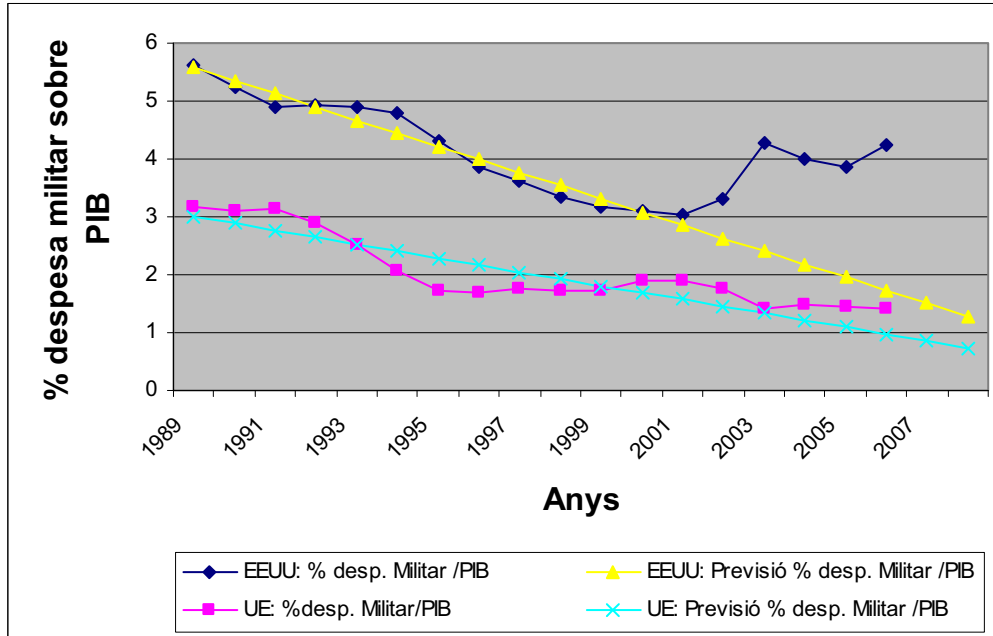
Zona ombrejada: dades utilitzades per a calcular el model de previsió

* IC 95%: Interval de confiança per a la previsió, calculat al 95%

²⁴⁹ Veure annex n. 7.1 (plana 285): es detalla el procés de càlcul d'estimació que s'ha utilitzat

En el gràfic següent es mostren les dues rectes de regressió, tant pels EUA com per a la UE, de manera que es poden observar l'evolució de la predicció, així com la despesa real.

Gràfic 7.1.1: Previsions realitzades a partir de l'any 1989

Així, a partir de les tendències estimades i les seves previsions, podem considerar que:

Pel que fa a la UE, val a dir que els valors del % de despesa militar/PIB pels anys 2002 a 2006, cauen dins de l'interval de confiança (veure quadre 7.1.2), de manera que la UE mostra una evolució constant a la baixa pel que fa a la despesa militar respecte del PIB. Amb aquests resultats podem confirmar l'existència d'un comportament europeu pel que fa a la despesa en defensa agregada de tots els estats de la UE, respecte del PIB.

Referent als EUA, veiem que, des de 1989 fins a 2001 el percentatge de despesa militar/PIB presenta una tendència decreixent, similar al de la UE, tot i que els valors absoluts i també els relatius són més elevats (veure quadre 7.1.1, plana 272), però, en els darrers anys mostren un increment de la despesa militar clarament alcista, probablement motivat pels efectes de l'atemptat de l'11 de setembre de 2001.

Com era d'esperar, les previsions calculades pels anys 2002 a 2006 amb la recta de regressió ajustada, utilitzant les dades fins l'any 2001, cauen fora de l'interval de confiança calculat a partir de la previsió feta amb el model esmentat. Així, es demostra que els EUA no segueixen, a

partir de 2001, el comportament predictiu dels altres anys, per tant es pot concretar que no segueixen el mateix comportament que la UE, pel que fa a la despesa en defensa, sinó que han canviat la tendència, invertint més en defensa, tant en valor absolut com en % respecte el PIB.

7.2.- Anàlisi del model de comportament europeu de despesa militar, per estats

En aquest punt s'analitza si el comportament global dels estats de la UE, ens confirma l'existència d'un model europeu de comportament de la despesa militar i en quina mesura s'hi adapten els altres estats importants del planeta, quan s'utilitza el PIB com a predictor.

Una primera impressió va fer sospitar que els quatre estats de la UE amb més despesa militar (França, Regne Unit, Alemanya i Itàlia) tenien un comportament diferent a la resta de la UE, en relació a la despesa militar i PIB. I és per aquest motiu que s'assaja un model de regressió per a predir la despesa militar en funció del PIB, sense tenir en compte aquests quatre estats. Amb la finalitat de contrastar amb rigor el model, s'han fet dues anàlisis, una amb les dades de la despesa militar i del PIB situades a 2003 (25 estats a la UE) i l'altra amb les de 2006 (27 estats a la UE).²⁵⁰

7.2.1.- Anàlisi amb les dades del 2003

Per a l'anàlisi, s'ha utilitzat el model detallat en l'annex 7.2 (planes 286-289), realitzant el càlcul de l'interval de confiança per a la previsió, en funció del PIB per a cada estat que no ha participat en el model de regressió. Seguidament es detallen les dades resultants.

Quadre 7.2.1.1 - Previsions de despesa militar dels estats influents (2003)

Estat	PIB(mil milions €)	IC_(95%)*	Despesa real
Alemanya	2.208	(14,36 - 41,73)	24,02
França	1.685	(11,22 - 30,24)	30,97
Itàlia	1.398	(9,45 - 24,21)	18,4
Regne Unit	1.753	(11,63 - 31,70)	32,83
EUA	9.646	(54,95 - 243,39)	413
Rússia	380	(2,83 - 5,21)	50,21
Xina	1.277	(8,70 - 21,75)	59,18
Japó	3.986	(24,61 - 84,50)	41,46
Índia	527	(3,84 - 7,63)	12,71
Israel	97	(0,74 - 1,12)	8,82

*: IC 95%: Interval de confiança de la previsió, calculat al 95%

²⁵⁰ A l'annex n.7.2 (planes 286-289), es detalla el model de predicció emprat, així com els càlculs i gràfics que s'han realitzat

Les dades del PIB i de la despesa en defensa que s'han utilitzat, estan detallades en el quadre 7.2.1.2 i corresponen a l'any 2003.

Quadre 7.2.1.2.- PIB i despesa en defensa a 2003

Estat	PIB (mil milions €)	desp.militar 2003 (mil milions €)	% desp.mil/PIB
Alemanya	2.208,0	24,02	1,09
Bèlgica	294,7	2,66	0,90
Grècia	175,7	4,63	2,64
França	1.685,0	30,97	1,84
Espanya	852,0	6,48	0,76
Irlanda	157,4	0,64	0,40
Itàlia	1.398,0	18,40	1,32
Luxemburg	27,4	0,16	0,57
Països Baixos	474,2	5,35	1,13
Àustria	243,9	1,34	0,55
Portugal	139,6	2,04	1,46
Finlàndia	155,8	1,35	0,87
Dinamarca	202,1	2,25	1,11
Suècia	293,1	3,86	1,32
Regne Unit	1.753,0	32,83	1,87
Xipre	13,2	0,13	0,98
Rep. Txeca	98,4	1,13	1,14
Estònia	27,5	0,11	0,40
Hongria	90,1	0,89	0,98
Letònia	11,9	0,15	1,26
Lituània	19,6	0,24	1,21
Malta	4,48	0,03	0,64
Polònia	233,7	2,86	1,22
Eslovàquia	33,7	0,35	1,02
Eslovènia	37,3	0,29	0,77
Estats Units	9.646,0	413,00	4,28
Rússia	380,1	50,21	13,21
Xina	1.277,0	59,18	4,63
Japó	3986	41,46	1,04
Índia	527,0	12,71	2,41
Israel	97,2	8,82	9,07

Font: Military Balance (2006)

Així, les dades del quadre 7.2.1.1, ens confirmen que Alemanya, França i Itàlia tenen un comportament similar, pel que fa a la despesa militar, als altres estats de la UE, ja que la despesa real cau dins de l'interval de confiança calculat a partir de la previsió de la despesa en funció del PIB. Només la Gran Bretanya sobrepassa per molt poc l'interval de despesa que marca el model. Així, es pot establir que la inversió de la

majoria d'estats de la UE, pel que fa a la despesa en defensa, confirma l'existència d'un comportament força homogeni dels estats membres de la UE.

En canvi, en altres estats del planeta, EUA, Xina, Índia, Rússia, Israel, les dades que ens dona el model demostren que aquests estats tenen un altre comportament diferent al dels estats europeus, ja que la seva despesa real és superior a la que es dedueix de l'interval de confiança de la previsió, utilitzant el PIB com a predictor i calculada amb el model proporcionat pels estats de la UE. Només el Japó té una despesa militar que lliga amb la del comportament europeu.

Amb els resultats analitzats, queda demostrat que hi ha un comportament de despesa militar similar en els estats de la Unió Europea, quan s'utilitza el PIB com a variable predictiva.

7.2.2.- Anàlisi amb les dades del 2006

Seguint la mateixa metodologia que s'ha emprat amb les dades situades a l'any 2003, s'obté el següent resultat, utilitzant les dades, pel que fa al PIB i a la despesa en defensa, corresponent a l'any 2006.

Quadre 7.2.2.1 - Previsions de despesa militar dels estats influents (2006)

Estat	PIB (mil milions €)	IC 95% *	Despesa real
Alemanya	2.308	(14,65 - 34,86)	23,90
França	1.781	(11,80 - 26,51)	32,90
Itàlia	1.473	(10,07 - 21,70)	12,10
Regne Unit	1.890	(12,40 - 28,23)	38,32
EUA	10.088	(49,83 - 166,30)	428,24
Rússia	746	(5,70 - 10,62)	18,09
Xina	2.047	(13,26 - 30,71)	26,64
Japó	3.336	(19,91 - 51,48)	31,07
Índia	7.000	(5,40 - 9,93)	17,94
Israel	107	(1,05 - 1,47)	5,47

*: IC 95%: Interval de confiança de la previsió, calculat al 95%

Les dades del PIB i de la despesa en defensa que s'han utilitzat, estan detallades en el quadre 7.2.2.2 i corresponen a l'any 2006.

Quadre 7.2.2.2.						
Altres variables quantitatives, per estats (any 2006)						
Estat	PIB 2006 (mil milions €)	% deute públic 2006	% dèficit públic 2006	despesa social/PIB 2004	desp.militar 2006 - (mil milions €)	% desp.mil/PIB
Alemanya	2.308,0	67,8	-2,3	29,5	23,90	1,04
Bèlgica	313,0	89,4	-0,2	29,3	2,65	0,85
Grècia	194,0	104,8	-2,6	26,0	2,69	1,39
França	1.781,0	64,7	-2,7	31,2	32,90	1,85
Espanya	977,0	39,7	1,5	20,0	7,12	0,73
Irlanda	173,8	25,8	1,2	17,0	0,76	0,44
Itàlia	1.473,0	107,2	-4,7	26,1	12,10	0,82
Luxemburg	32,3	7,4	-1,5	22,6	0,21	0,65
Països Baixos	529,2	50,5	0,0	28,5	7,76	1,47
Àustria	256,5	62,1	-1,3	29,1	1,81	0,71
Portugal	152,5	67,4	-4,6	24,9	1,91	1,25
Finlàndia	167,4	38,3	2,9	26,2	2,25	1,34
Dinamarca	221,4	28,5	4,0	30,7	2,43	1,10
Suècia	304,3	46,7	2,8	32,9	3,97	1,30
Regne Unit	1.890,0	43,2	-2,9	26,3	38,32	2,03
Xipre	13,4	64,8	-1,9	17,8	0,21	1,57
Rep. Txeca	112,4	30,9	-3,5	19,6	1,79	1,59
Estònia	12,8	4,0	2,5	24,3	0,17	1,32
Hongria	88,3	67,6	-10,1	20,7	1,02	1,16
Letònia	15,5	11,1	-1,0	12,6	0,23	1,48
Lituània	23,3	18,9	-1,0	13,3	0,25	1,07
Malta	4,7	69,6	-2,9	18,8	0,04	0,85
Polònia	265,6	42,4	-2,2	20,0	4,29	1,62
Eslovàquia	43,6	34,5	-3,4	13,4	0,69	1,58
Eslovènia	29,4	28,4	-1,6	17,2	0,41	1,39
Romania	96,6	13,7	-1,4		1,63	1,69
Bulgària	24,2	25,8	3,3		0,53	2,19
Estats Units	10.087,7	60,9	-1,9	16,2	428,24	4,24
Rússia	746,7	30,0	7,7	10,2	18,09	2,42
Xina	2.046,8	11,5	-0,8		26,64	1,30
Japó	3336,6	176,2	-4,9	17,7	31,07	0,93
Índia	699,9	15,0	-4,0		17,94	2,56
Israel	107,1	53,5	-0,4	12,2	5,47	5,11

Font: Military Balance (2006)
 Servei d'Estudis de La Caixa (2006)
 European Commission - European Economy (2006)
 Base de données des dépenses sociales – OCDE (2004)

Així, les dades ens confirmen que Alemanya i Itàlia tenen un comportament similar, pel que fa a la relació de la despesa militar i el PIB, als altres estats de la UE, ja que la despesa real cau dins de l'interval de confiança calculat a partir de la previsió de la despesa en funció del PIB. Només el Regne Unit i, en menor mesura, França, sobrepassen l'interval de despesa que marca el model. El Regne Unit és l'estat que gasta més en defensa a la UE, tant pel que fa al valor absolut com al relatiu. De fet ha passat d'una despesa en defensa de 32,8 milers de milions d'€ el 2003, a 38,3 milers de milions d'€ el 2006 i en termes relatius de 1,87 a 2,03. Tot i així està per sota de les despeses en defensa relatives, respecte del PIB, dels estats més influents del món.

Així, els EUA, Índia, Rússia i Israel, presenten, a partir del model per l'any 2006, dades similars a les de l'any 2003, fet que demostra que aquests estats tenen un comportament diferent al dels estats europeus, ja que la seva despesa en defensa relativa respecte del PIB, és superior a la que es dedueix de l'interval de confiança de la previsió, calculada amb el model proporcionat pels estats de la UE. Només el Japó té una despesa militar que lliga amb el comportament europeu. I, pel que fa a Xina, tot i que la despesa en defensa està dintre de l'interval de confiança, val a dir que és degut a que bona part de la despesa militar no la declara com a tal.²⁵¹

Amb els resultats analitzats, tant els del 2003 com els del 2006, es pot demostrar que la relació despesa militar i PIB és similar en els estats de la Unió Europea, de manera que es pot confirmar l'existència d'un comportament europeu de despesa militar, quan s'utilitza el PIB com a variable explicativa.

²⁵¹ Per a més informació, veure les diferents posicions d'entitats i organitzacions com SIPRI, RAND o DIA, en el que confirmen que la despesa real en defensa de la Xina, és sensiblement superior a la declarada pel govern xinès: *Military budget of the People's Republic of China*.
http://en.wikipedia.org/wiki/military_budget_of_the_republic_of_China (20/06/2007)

7.3.- Relació de diverses variables econòmiques respecte la despesa en defensa

Es tracta d'establir la correlació existent entre les variables econòmiques: producte interior brut, deute públic, dèficit públic i despesa social, sobre la despesa en defensa. Aquesta anàlisi de correlació es fa amb les variables descrites en el quadre n. 7.2.2.2 (plana 279), situades a 2006, corresponents a tots els estats membres de la UE i als més influents del planeta, com són els EUA, la Xina, l'Índia, Rússia, Japó i Israel.

Per coherència, s'han emprat dades homogènies, com són les variables en % sobre el PIB, tal com es detalla seguidament:

'% de despesa militar sobre PIB, respecte el dèficit públic, deute públic i despesa social/PIB, de tots els estats analitzats'

En el quadre següent s'observen les correlacions entre les diferents variables.

Quadre 7.3 – Correlacions entre % despesa en defensa/PIB, amb % deute públic/PIB, % dèficit públic/PIB i % despesa social/PIB

	% Despesa en Defensa / PIB
% Deute públic/PIB	-0,098 0,586
% Dèficit públic/PIB	0,081 0,653
% Despesa social/PIB	-0,373 0,046

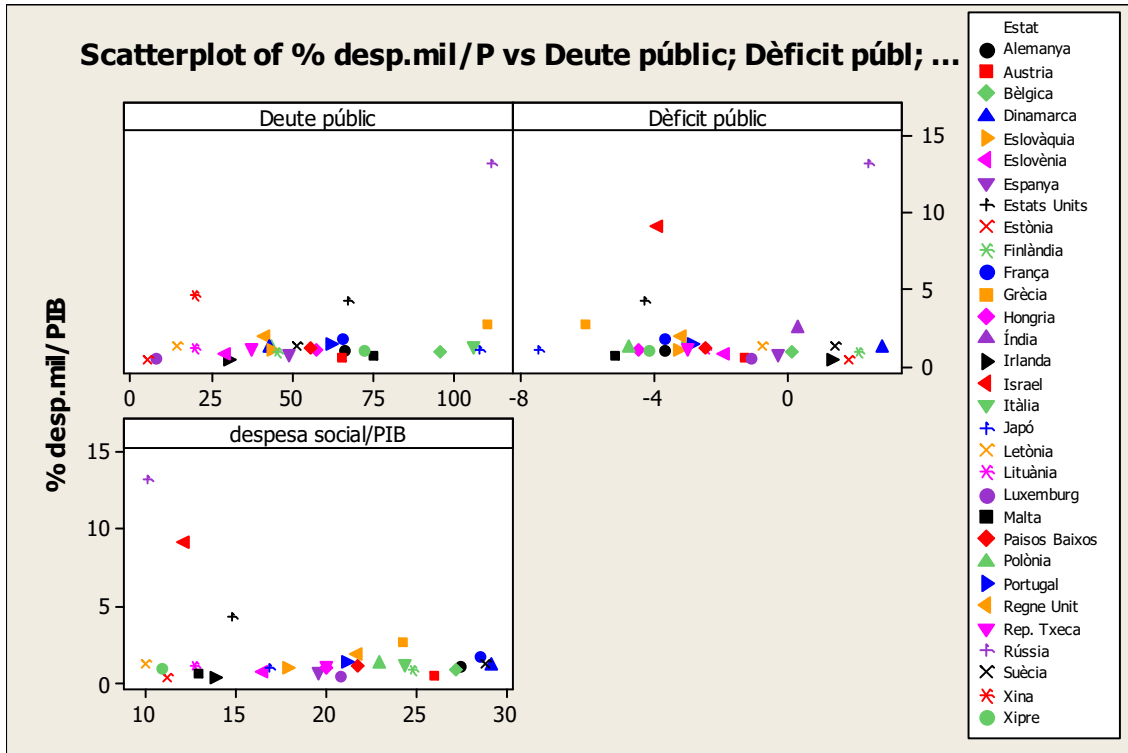
Cell Contents: Pearson correlation, P-Value

De l'anàlisi dels resultats de les correlacions respecte de la despesa en defensa, es desprèn que, pel que fa al deute públic/PIB i al dèficit públic/PIB, no hi ha correlació (p value=0,586 i 0,653 respectivament) i, pel que fa a la despesa social/PIB, la correlació és espúrea (com es pot veure en el gràfic següent), imposada per les observacions relatives a Rússia, Israel i Estats Units. Quan s'eliminen aquestes tres observacions, la correlació deixa de ser significativa.²⁵²

²⁵² Correlacions significatives si P value > 0,95

En el Gràfic següent es pot observar que cap de les tres variables analitzades, està correlacionada amb la despesa en defensa.

Gràfic 7.3.- Relació entre % despesa militar/PIB, amb deute públic/PIB, dèficit públic/PIB i despesa social/PIB

Així, com a resultat general, es pot constatar que no hi ha una correlació directa entre les dades del dèficit públic, el deute públic i la despesa social, respecte la despesa en defensa.

7.4.- Conclusions

Sobre les previsions de l'evolució del % de despesa militar sobre el PIB, de la UE i dels EUA

- Pel que fa a la UE, la tendència del percentatge de despesa militar/PIB és decreixent. Tot i que les previsions calculades pels anys 2002 a 2006 cauen dins de l'interval de confiança, val a dir que el percentatge de despesa militar/PIB pels anys 2003 a 2006, s'ha mantingut constant, iniciant de nou un lleuger decreixement a partir de 2006.
- Referent als EUA, veiem que en un bon nombre d'anys tenen una tendència decreixent, similar a la de la UE, tot i que els valors absoluts i també els relatius són més elevats, però en els darrers anys analitzats (2002 a 2006) mostren un increment de la despesa militar clarament alcista, probablement motivat pels efectes de l'atemptat de l'11 de setembre de 2001. S'observa que les dades corresponents als anys 2002 a 2006, cauen fora de l'interval de confiança calculat per a la previsió. Així, es demostra que els EUA no segueixen, a partir de 2001, el comportament a la baixa pels anys futurs, per tant es pot concretar que no segueixen el comportament europeu pel que fa a la despesa militar, sinó que han canviat la tendència invertint més en defensa, tant en valor absolut com en % respecte el PIB.

Constatació d'un comportament europeu de despesa en defensa

- De l'anàlisi per estats feta amb dades de 2003, constatem que Alemanya, França i Itàlia tenen un comportament similar, quant a la despesa militar, als altres estats de la UE, ja que la despesa real cau dins de l'interval de confiança calculat a partir de la previsió de la despesa en funció del PIB. Només el Regne Unit sobrepassa per molt poc l'interval de despesa que marca el model.
L'anàlisi amb dades de 2006, dóna resultats similars, que ens permeten afirmar l'existència d'un comportament europeu pel que fa a la despesa en defensa, usant el PIB.
- En canvi, amb altres estats del planeta, els EUA, Xina, Índia, Rússia, i Israel, les dades que ens dóna el model demostren que aquests estats tenen un altre comportament diferent al dels estats europeus, ja

que la seva despesa real és superior a la que es dedueix de l'interval de confiança de la previsió a partir del PIB, calculada amb el model proporcionat pels estats de la UE. Només el Japó té una despesa militar que lliga amb el comportament europeu.

- Per altra part, el model europeu de comportament en despesa militar, també comporta exportar al món els valors de la UE, que són, entre d'altres, el multilateralisme, la solució pacífica dels conflictes, el respecte als drets humans i a les minories i en definitiva aconseguir la pau.
- Així, el comportament europeu per a la despesa en defensa, comporta dos eixos d'actuació:
 - Disposar d'una capacitat militar que garanteixi la seguretat dels ciutadans de la UE i que permeti influir amb eficàcia en els conflictes internacionals.
 - Paral·lelament, establir un escenari propici per a la negociació sobre armament, amb l'objectiu de reduir els arsenals militars de tot tipus, establint un equilibri raonable entre els estats.

Com actuen les variables econòmiques i socials, respecte la despesa en defensa

- De l'anàlisi de correlació entre les variables econòmiques i socials, deute públic, dèficit públic i despesa social, respecte de la Despesa en Defensa, es conclou que no tenen una correlació directa entre elles, de manera que la despesa militar depèn més de la voluntat dels governants dels estats que no pas de la situació econòmica i social del mateix estat.

Annex n. 7.1

Anàlisi de tendències

Seguidament es detalla el sistema de càlcul emprat per la predicció futura de la despesa en defensa, per a la UE i pels EUA (en parèntesi, la desviació estandard dels coeficients)

a) Model per als EUA:

$$Y_t = 5,803 - 0,226t + \varepsilon_t$$

(0.11) (0.01)

- Y_t és el % de despesa militar del EUA sobre el PIB (en mrd €)
- t : anys
- ε_t : component aleatòria.
- S_R : Desv. Estàndard residual estimada

$$R^2 = 95,6\% \text{ (Coeficient de determinació)}$$
$$S_R = 0.189$$

b) Model per a la UE:

$$Y_t = 3,21 - 0,137t + \varepsilon_t$$

(0.19) (0.02)

- Y_t és el % de despesa militar de la UE sobre el PIB (en mrd €)
- t : anys
- ε_t : component aleatòria.
- S_R : Desv. Estàndard residual estimada

$$R^2 = 73,2\% \text{ (Coeficient de determinació)}$$
$$S_R = 0.327$$

Annex n. 7.2

Relació entre el PIB i la despesa en defensa

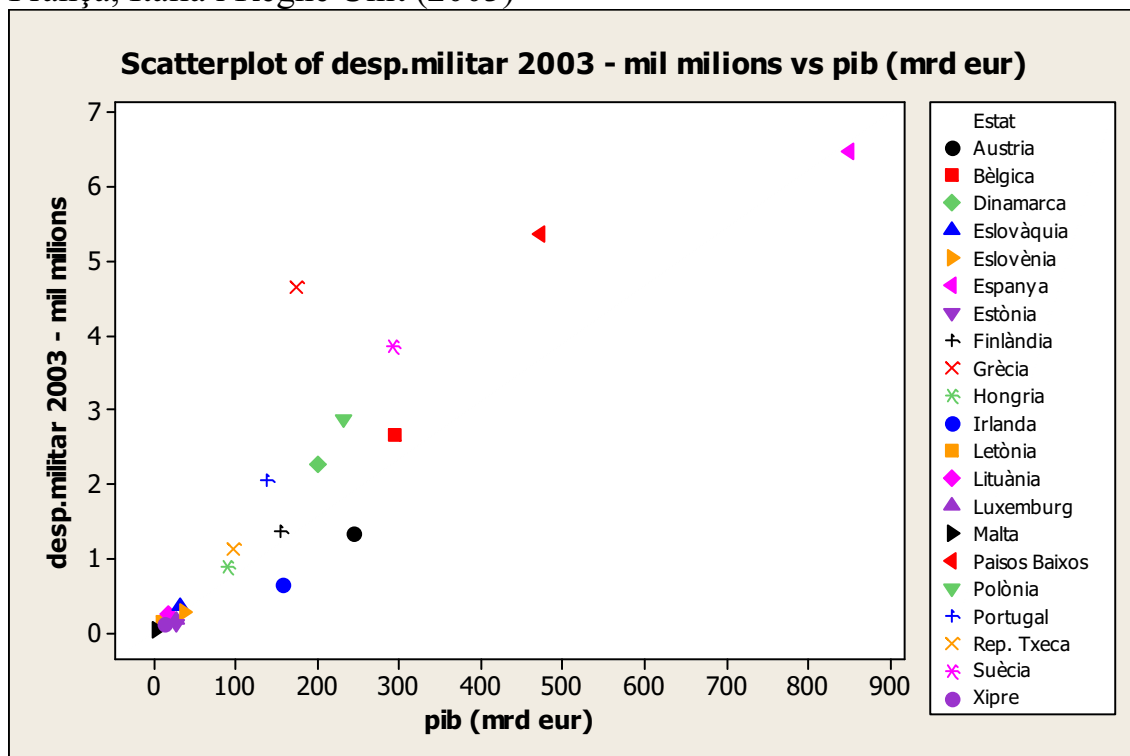
En primer lloc es va ajustar una recta de regressió per a estimar la despesa militar en funció del PIB, per a tots els estats de la UE, excepte Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit. L'anàlisi dels residus d'aquest primer model ens indica que aquestes dades tenien un comportament heterocedàstic, és a dir que a mesura que s'incrementa el PIB ho fa la variabilitat en la despesa militar. Aquest fet obliga a transformar les variables, prenent logaritmes tant del PIB com de la despesa militar.

Per cada estat que no ha intervingut en l'estimació del model, es calcula la previsió, així com el seu interval de confiança al 95%.

Anàlisi amb dades del 2003

S'aplica el model a vint-i-un estats de la UE (tots els estats membres a 2003, menys Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit).

Gràfic 7.2.1.1: Relació entre despesa militar i PIB a la UE sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (2003)

Seguidament, es prenen els logaritmes tant de la despesa en defensa com del PIB, obtenint els següents resultats:

- La relació lineal entre ambdues variables transformades és significativa i la variància s'ha estabilitzat
- Mesura de la bondat de l'ajust: coeficient de determinació $R^2=91,8\%$
- L'anàlisi dels residus d'aquest model es satisfactòria
- El model que explica aquestes dues variables és

$$desp.Militar2003 = \exp(-4,910)PIB^{1,053} \varepsilon$$

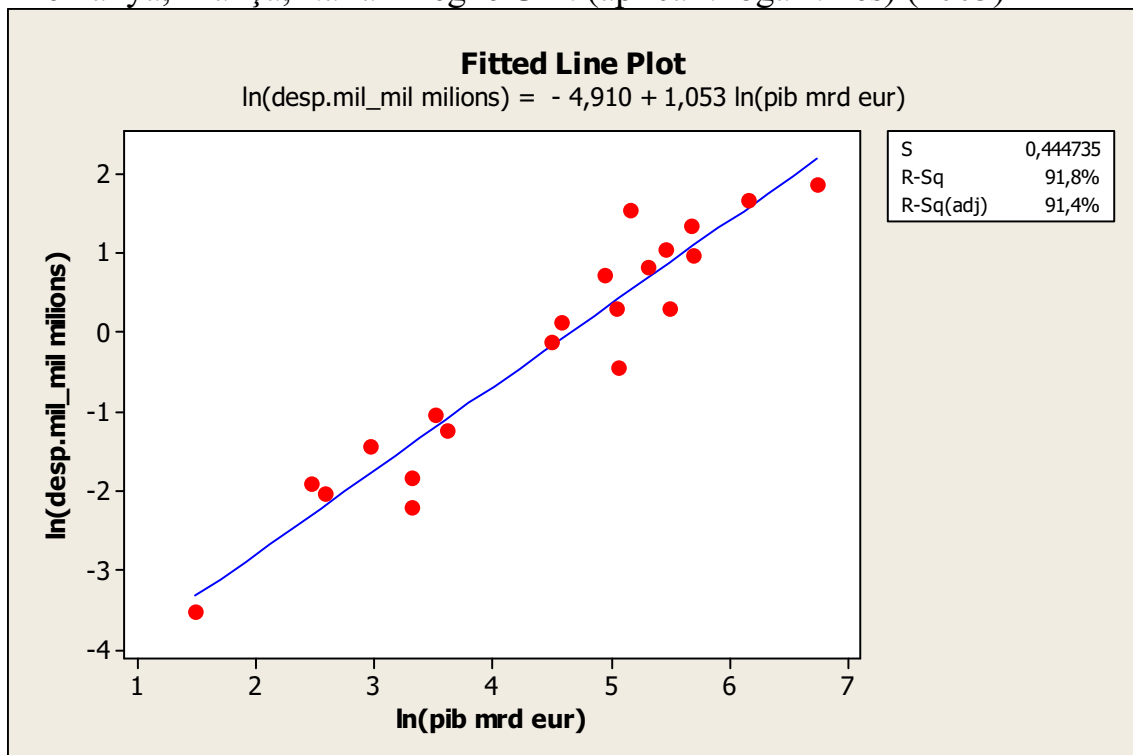
és a dir

$$desp.Militar2003 = 0,007PIB^{1,053} \varepsilon$$

(ε és una variable aleatòria que segueix una distribució logarítmica normal)

En el gràfic n. 7.2.1.2, s'hi visualitzen els càlculs efectuats aplicant logaritmes.

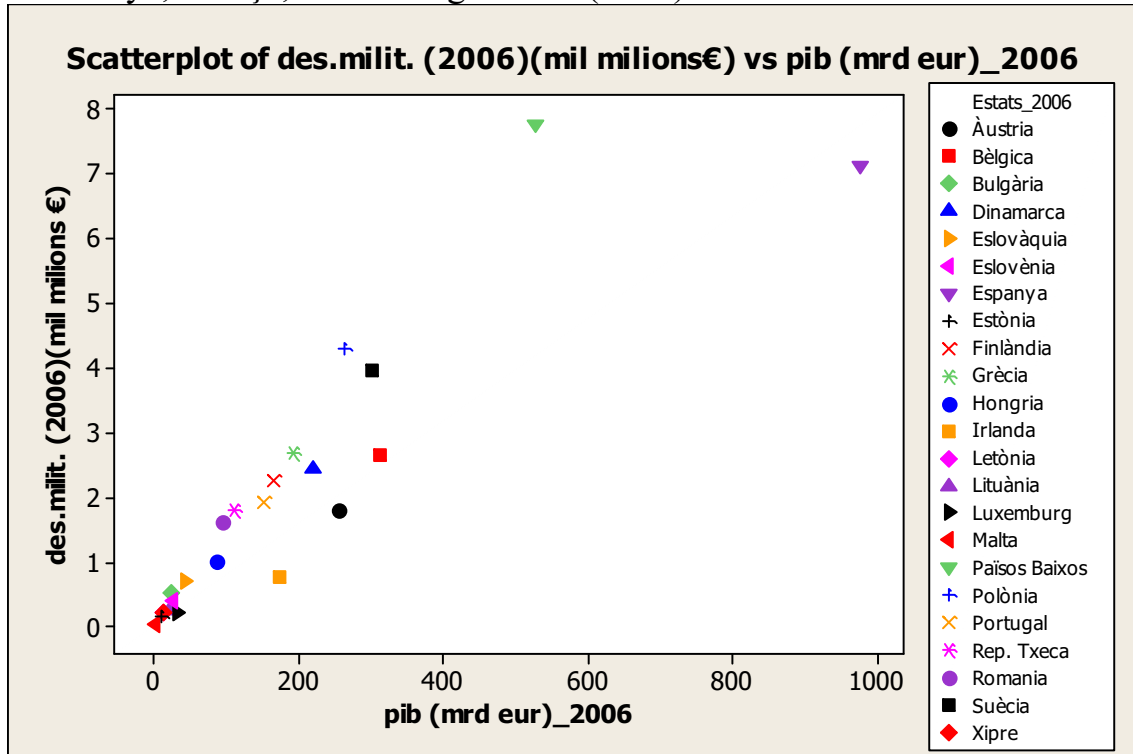
Gràfic n. 7.2.1.2: Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (aplicant logaritmes) (2003)

Anàlisi amb dades del 2006

S'aplica el model a vint-i-tres estats de la UE (tots els estats membres a 2006, menys Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit).

Gràfic 7.2.2.1.- Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (2006)

Es procedeix igual que amb les dades del 2003, prenent els logaritmes tant de la despesa militar com del PIB. Els resultats són similars:

- La relació lineal entre ambdues variables transformades és significativa i la variància s'ha estabilitzat
- Mesura de la bondat de l'ajust: coeficient de determinació $R^2 = 92,6\%$
- L'anàlisi dels residus d'aquest model es satisfactòria
- El model que explica aquestes dues variables és

$$desp.Militar2006 = \exp(-4.198) PIB^{0.9447} \varepsilon$$

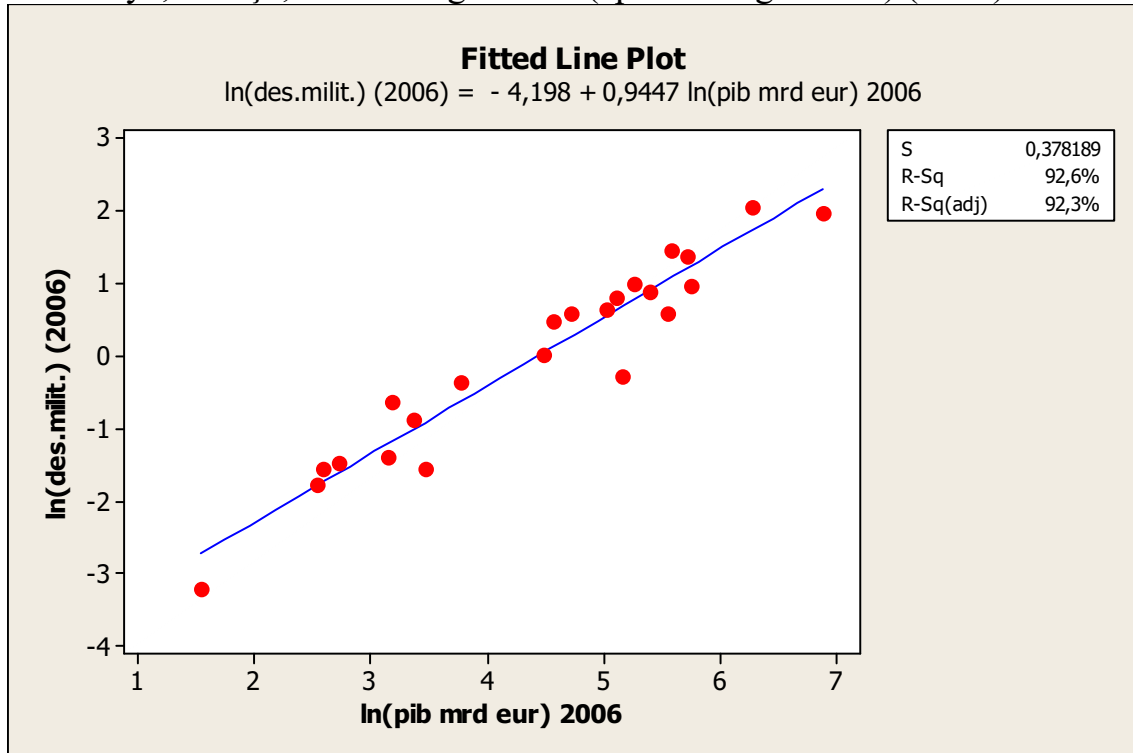
és a dir

$$desp.Militar2006 = 0.015 PIB^{0.9447} \varepsilon$$

(ε és una variable aleatòria que segueix una distribució logarítmica normal)

En el gràfic n. 7.2.2.2, s'hi visualitzen els càlculs efectuats aplicant logaritmes.

Gràfic 7.2.2.2.- Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (aplicant logaritmes) (2006)

PART V

PERSPECTIVES, POSSIBLES ESCENARIS I CONCLUSIONS

8.- Les perspectives de la política Europea de Seguretat i Defensa com a factor de la integració europea

Ens trobem que, a mesura que s'avança en la consolidació de la política exterior i de seguretat, es van configurant paral·lelament dues concepcions ben diferenciades dintre de la UE. Una, impulsada per França i Alemanya, partidària d'aprofundir en la política exterior, la seguretat i la defensa des d'una visió europea, sense trencar amb l'OTAN, ni amb els EUA, però amb l'objectiu d'anar avançant cap a quotes de sobirania en aquestes àrees. I l'altra, proposada pel Regne Unit, amb l'objectiu d'avançar al costat de l'OTAN i dels EUA.

En tot aquest entorn es va generant la necessitat d'adaptar la Unió Europea als nous desafiaments mundials. Amb la caiguda del mur de Berlín i la desintegració de la Unió Soviètica, canvien els paràmetres polítics, de seguretat i de defensa, existents durant diverses dècades.

Ara ens trobem davant un nou escenari en el que destaca el terrorisme internacional i altres punts conflictius del planeta, però el cert és que el món ja no es basa en aquell equilibri bipolar, sinó que ha donat pas a una configuració de la política mundial molt més complexa, que demana també adaptacions de les necessitats per fer front a aquests nous desafiaments.

I és aprofundint en aquest escenari que ens adonem que a la UE li costa molt l'adaptació a la nova realitat mundial. De fet, es pot entendre, ja que els estats que la componen són estats sobirans amb molts anys d'història. A més, també la pròpia inèrcia del costum de ser *consumidors de seguretat*, situa als estats europeus en una actitud passiva per avançar en seguretat i defensa.

Aquesta situació de no construcció política i de seguretat, ens porta a la paradoxa de limitació de la sobirania de la Unió Europea, ja que, quan els interessos de la UE i els dels EUA són coincidents, no hi ha cap problema, però quan no coincideixen, llavors els EUA actuen si ho consideren convenient i la UE, generalment, s'ho ha de mirar perquè no té prou capacitat operativa, de manera que la seva sobirania queda en entredit.²⁵³

²⁵³ Baqués, J., *La Política Europea de Seguridad y Defensa: déficits actuales y perspectivas de futuro*, Revista d'Afers Internacionals de CIDOB, Barcelona (2002) p1.3

En tot, es nota que la UE no té una visió estratègica pròpia, no té un projecte comú que superi les pròpies fronteres i és cert és que, en aquest món globalitzat que ens toca viure, disposar d'una estratègia pròpia, no és una elecció, sinó una autèntica necessitat, si l'objectiu és ser influent en el món.

La veritat és que en els darrers anys, els dirigents europeus han anat prenent consciència de la realitat i han impulsat, a partir de reunions bilaterals o de les periòdiques Conferències Intergovernamentals, propostes i accions comunes amb la finalitat d'avançar en les relacions exteriors, la seguretat i la defensa.

En certes ocasions ens trobem amb una evident paràlisi, deguda a la falta d'acord en les capacitats amb l'OTAN pel fre activat per Turquia i Grècia o per altres disfuncions entre els estats. De fet, però, la UE ha substituït a l'ONU en la missió de la policia a Bòsnia-Herzegovina i també a l'OTAN a Macedònia. La realitat ens porta, però, a que davant les importants crisis internacionals (Afganistan, Orient Mig, Iraq o, abans, a l'ex-Iugoslavia), la força diplomàtica de la UE no ha sigut suficient per imposar el criteri comunitari, mermat sovint, tot sigui dit, per desavinences dintre els propis estats de la UE.

Si s'observa el que ha passat recentment dintre de la UE, pel que fa a les actuacions dels estats membres, veurem que hi ha hagut moments de veritable regressió europeista, com va ser el No a la Constitució europea que es va produir a França i als Països Baixos.²⁵⁴

Estem davant una cruïlla²⁵⁵ en la que la UE s'ha de plantejar que el model de petits acords en matèria de defensa, s'ha de canviar i impulsar de veritat aquest àmbit, si es vol ser un actor influent en el món. L'entorn mundial ha posat de manifest la debilitat de les bases estructurals de la PESD i la falta de desenvolupament de l'eix fonamental al voltant del que

²⁵⁴ *El Parlament Europeu rebutja un Tractat 'de mínims' i demana que s'inclogui la lluita contra el terrorisme i el canvi climàtic al nou text, a més de subratllar la necessitat de que la Carta dels Drets Fonamentals tingui caràcter vinculant*, Comunicat de Premsa del Parlament Europeu, Brussel·les (7/06/2007).

(Aquesta és la resposta del Parlament Europeu a la proposta de la cancellera Angela Merkel, que ha comunicat a Sarkozy i a pocs mandataris més, sobre el Tractat que suplirà a la fallida Constitució europea)

²⁵⁵ Todorov, T., *Reactivar la Unió Europea*, El País (13/06/2006)

s'ha d'articular i sense el qual tot l'aparell institucional i normatiu resulta inservible.²⁵⁶

Així, davant aquesta situació d'incertesa es plantegen una sèrie d'interrogants cara al futur de la Unió Europea en general i de l'Europa de la defensa, en particular.

Els reptes que haurà d'afrontar la PESD en els propers anys, són:²⁵⁷

- l'adopció, desenvolupament i concreció de l'Estratègia Europea de Seguretat
- l'assimilació de l'ampliació de maig de 2005 (10 estats) i la de gener de 2007 (Romania i Bulgària), atesa, sobretot, la desconfiança d'alguns d'aquests nous estats membres de la UE, al grau comparat de seguretat que els hi pot oferir trobar-se sota el paraigües dels EUA o del que avui pot donar la defensa europea.²⁵⁸
- l'obtenció de les capacitats que permetin a la UE la possibilitat de convertir-se en un actor global
- la incorporació, dintre de les institucions comunitàries, dels procediments que permetin la profundització en la integració
- el reequilibri de la relació transatlàntica
- quins han de ser els límits geogràfics de la UE o si realment n'ha de tenir
- de quina manera s'han d'afrontar els reptes reals, com són la immigració o el subministrament energètic i altres aspectes de les polítiques d'interior de la UE

²⁵⁶ Fernández Sola, N. *La política europea de seguridad y defensa en el debate sobre el futuro de la UE*, Boletín Europeo de la Universidad de la Rioja (BEUR), (2003), pl.8

²⁵⁷ Mendez de Vigo, P. *Una política de defensa española para Europa*, Real Instituto Elcano, Madrid, (10/09/2004) pl.15

²⁵⁸ Granell, F. *El G-8 y la necesidad de 'Más Europa'*, La Vanguardia, Barcelona (10/06/2007)

Com es manifesta a l'Estratègia Europea de Seguretat, cap país pot fer front en solitari als complexos problemes del món d'avui.²⁵⁹ La Unió Europea, com a unió de vint-i-set estats amb més de 500 milions d'habitants i la quarta part del producte interior brut mundial, és un actor d'envergadura i ha d'estar disposada a assumir la seva responsabilitat en el manteniment de la seguretat mundial i la construcció d'un món millor.

El món es troba amb uns desafiaments i unes amenaces de caràcter global. Així cada any moren de gana i mal nutrició 45 milions de persones. La seguretat és una condició necessària pel desenvolupament.

Entre les amenaces, destaquen:

- El terrorisme internacional
- Les armes de destrucció massiva
- Els conflictes regionals també són fonts de desestabilització de la zona i, segons l'envergadura, poden arribar a afectar a una bona part del món
- La descomposició de l'estat, el mal govern, i el conflicte civil afecten i destrueixen els estats per dintre
- La delinqüència organitzada, de la qual Europa és un objectiu important, amenaça a la nostra seguretat i té una dimensió exterior important

Per altra part, cal considerar la possibilitat de gestionar els conflictes a partir de la cooperació en matèria de seguretat. Una nova anàlisi basada en la funcionalitat de la seguretat estableix quatre àrees:²⁶⁰

- Diàleg sobre seguretat i gestió del conflicte
- Desenvolupament de sistemes de cooperació militar basats en la moderació mútua i en la creació compartida de capacitats per a noves missions de pau
- Promoció d'uns nivells democràtics en drets humans
- Promoció de seguretat a partir de la prosperitat i l'economia i plantejaments cooperatius sobre riscos i desafiaments com el terrorisme i la proliferació

²⁵⁹ Solana, J. *Una Europa més segura en un mundo mejor*, discurs a Brussel·les (12/12/2003)

²⁶⁰ SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) Yearbook, *Armaments, disarmament and international security*, Fundació per la Pau, Barcelona (2006), pl. 7

8.1.- Objectius estratègics de la UE

D'acord amb les perspectives descrites, s'imposen els següents objectius per a la UE:

- Millorar el consens entre els estats membres de la UE, sobre aspectes essencials de la construcció europea. És bàsic per la UE política.
- Treballar per a l'establiment d'un ordre internacional basat en un multilateralisme eficaç. En el benentès que això suposo assumir el compromís de respectar, defensar i desenvolupar el dret internacional. De fet, cal tenir present que el marc fonamental per a les relacions internacionals és la carta de les Nacions Unides.
- Cal ser més coherents, en política exterior i de seguretat comuna i en la política europea de seguretat i defensa, propugnant la idea que tots els estats junts i units, fan una Unió Europea més forta i amb més capacitat d'influir en el món. I també, amb l'objectiu de col·laborar amb el socis naturals i reals de la Unió, especialment amb els EUA, ja que junts podem constituir una força extraordinària en pro del bé del món.
- Cal una actitud més enèrgica i activa per a Europa, amb l'objectiu de desenvolupar una estratègia que afavoreixi la intervenció ràpida i, si s'escau, contundent. Europa ha de ser també més capaç. La creació d'una agència en l'àmbit de la defensa, ajuda a aconseguir aquest objectiu.
- Desenvolupar sistemes de cooperació militar basats en la moderació de tots i en la creació compartida de capacitats per a noves missions de pau.
- Establir elements de diàleg sobre seguretat i gestió del conflicte.
- Crear seguretat en els estats veïns. Així, l'ampliació hauria de crear noves línies divisòries a Europa. La solució dels conflictes entre àrabs i israelians constitueix una prioritat estratègica per Europa.
- Promoure la seguretat a partir de la prosperitat i l'economia, amb programes de col·laboració eficaç sobres conflictes com el terrorisme i la proliferació armamentística.
- En definitiva, una Unió Europea activa i capaç tindrà la influència que li correspon en l'escenari internacional i contribuirà així a un sistema multilateral efectiu que condueixi a un món més just, més segur i més sostenible.

9.- Els possibles escenaris futurs de la defensa europea

A partir de les anàlisis que s'han realitzat en aquesta Tesi, de les conclusions dels capítols referents a les capacitats militars i serveis d'intel·ligència, de la incidència de les variables econòmiques i socials en la despesa en defensa, de les comparacions de l'evolució de la despesa militar entre la UE i els EUA, de les anàlisis de les correlacions entre les variables sobre la despesa militar, de la confirmació d'un comportament europeu pel que fa a la despesa en defensa i dels objectius estratègics que té plantejada la Unió Europea, pel que fa a la política de seguretat i defensa, seguidament es plantegen cinc escenaris possibles en els que podria evolucionar la defensa europea, amb una anàlisi dels avantatges i inconvenients.

Taula 9.1.- Exèrcits independents sense cap coordinació

Exèrcits independents sense cap coordinació
Situació Els estats de la UE tenen els seus propis exèrcits, sense cap tipus de col·laboració, funcionant independentment els uns dels altres.
Avantatges Davant la situació política mundial i si ho mirem en clau europea, no s'hi observa cap avantatge.
Inconvenients Una situació d'aquesta naturalesa ens portaria cap a una pèrdua evident de capacitat d'influència conjunta.
Conclusions Si ho mirem en clau europea, es tracta d'una situació que s'hauria d'evitar, ja que desvia el camí cap a una capacitat d'influència conjunta, deixant de referència als estats que, a més, no tindrien cap mena de cooperació. És una situació pitjor que l'actual, en la que no es coordinaria cap política de defensa. En un escenari d'aquesta naturalesa, el més segur que esdevindria, fora una inversió en matèria militar a la baixa i una manca de coordinació entre els estats. Tot això ens portaria a un empobriment de la capacitat militar de la UE, en el seu conjunt.

Taula 9.2.- Coordinació de les polítiques de defensa, però no integració

Coordinació de les polítiques de defensa, però no integració
<p>Situació</p> <p>Estaríem en la situació similar a l'actual, en la que hi ha acords a nivell de PESC i PESD, però en la que no s'arriba ni a plantejar una defensa comuna amb totes les conseqüències.</p>
<p>Avantatges</p> <p>El més positiu d'aquesta situació és que s'està en el camí d'aprofundir i avançar cap a una defensa comuna. De fet, tot el procés ja recorregut amb la PESC i la PESD és un avenç en la coordinació i en la voluntat política i estableix l'escenari en el que s'emmarca el desenvolupament posterior de les polítiques d'exterior, seguretat i defensa.</p>
<p>Inconvenients</p> <p>La pròpia limitació dels acords fa que, tot i la voluntat política i la coordinació existent, la integració no sigui prou profunda com per tenir una incidència real i amb capacitat d'influir en el concert internacional.</p>
<p>Conclusions</p> <p>Estem en una situació intermèdia que, si no s'avança en la integració, no permet afrontar amb garanties els reptes que té la UE en matèria de seguretat i defensa.</p>

Taula 9.3.- Col.laboració en seguretat i defensa compartida amb l'OTAN

Col·laboració en seguretat i defensa compartida amb l'OTAN
<p>Situació</p> <p>Arribar fins a quotes de col·laboració considerables entre els exèrcits europeus, però sense perdre la capacitat i comandament propi. El salt qualitatiu important seria consensuar polítiques efectives de defensa amb l'OTAN, amb comandaments i tecnologia compartits i integrats, amb l'objectiu de ser eficaços i amb capacitat d'influència.</p> <p>Aquest escenari de la defensa europea és el que promou el govern britànic i d'altres estats europeus, que es basen en el consens i col·laboració però no estan per una defensa europea autònoma.</p>
<p>Avantatges</p> <p>El nivell de col·laboració que representaria una situació d'aquesta naturalesa és evident que suposaria un salt qualitatiu important pel que fa a la defensa europea.</p>
<p>Inconvenients</p> <p>Se centren en les dificultats de coordinar diferents voluntats i interessos. Aquest podria ser el taló d'aquil·les de l'escenari descrit.</p>
<p>Conclusions</p> <p>S'entreu com un sistema amb capacitat d'influir i de fer-se respectar. Les dificultats se centren en la necessitat de consensuar polítiques entre vint-i-set estats i l'OTAN, que sovint tenen interessos diferents sinó contraposats.</p> <p>De ben segur que és l'opció menys costosa des del punt de vista econòmic i polític i que podria tenir efectes amb certa rapidesa, ja que requereix més del consens polític que no pas de canvis estructurals.</p>

Taula 9.4.- Integració establerta en el Tractat constitucional o substitutiu

<p>Integració establerta en el Tractat constitucional o substitutiu</p>
<p>Situació</p> <p>El Tractat pel que s'estableix una Constitució per a Europa, representa un salt significatiu pel que fa a les polítiques de defensa. Així, entre altres avenços, es potencia la representació exterior que, tot i que dependrà del Consell Europeu, serà vicepresident de la Comissió Europea. També estableix el desenvolupament de l'Agència Europea d'Armament, que tindrà la missió de cercar economies d'escala tant pel que fa a la tecnologia com a les polítiques de defensa dels diferents estats. Les cooperacions reforçades són un altre element molt important que permetria desenvolupar polítiques de defensa, participant-hi els estats que hi estiguin d'acord.</p>
<p>Avantatges</p> <p>Si es consolidés l'establert a la Constitució Europea o quelcom similar, la UE tindria elements eficients per desenvolupar línies de defensa comuna.</p> <p>Les cooperacions reforçades permeten avançar als estats que així ho decideixin.</p>
<p>Inconvenients</p> <p>Les dificultats actuals de la Constitució Europea, tot i que el Consell Europeu de 21 i 22 de juny de 2007, torna a generar optimisme.</p>
<p>Conclusions</p> <p>La Presidència alemanya del Consell de la UE (gener-juny 2007), ha impulsat els acords entre els estats que permeten superar el fracàs dels referèndums negatius de França i Holanda, amb la finalitat de que a l'any 2009, sota presidència francesa, s'arribi a algun tipus de consens en el que és fonamental que vagi en la línia del que diu el Tractat constitucional.</p>

Taula 9.5.- Una defensa comuna total

Una defensa comuna total
Situació Una defensa completa i autònoma de la UE en la que s'integrarien els exèrcits dels estats membres. Seria la manera més clara i eficaç de presentar-se davant el món amb una capacitat d'influència creïble.
Avantatges Seria el més eficient i la situació que generaria més cobertura a la petició de la ciutadania.
Inconvenients Les dificultats de les voluntats i interessos polítics dels estats membres.
Conclusions Ara per ara és del tot impensable ja que representaria la desaparició dels exèrcits estatals i la situació política del moment no permet aquesta evolució, almenys en un període curt de temps.

10.- Conclusions

Com a consideració prèvia a la relació de les conclusions detallades en els capítols de la Tesi i a la contrastació de les hipòtesis que ens hem plantejat, és necessari relacionar les conclusions que han sorgit de les anàlisis efectuades en el decurs de la Tesi, amb les hipòtesis inicials que ens varen portar a realitzar la Tesi o algunes altres que han anat sorgint a mida que s'ha anat materialitzant l'anàlisi. Així, cada conclusió tindrà, si escau, la relació amb alguna de les hipòtesis exposades en el capítol 1 d'aquesta Tesi. Amb la finalitat d'optar per la claredat expositiva, s'escriu en cursiva la relació amb la hipòtesi.

Conclusions relacionades amb les capacitats militars: forces armades i serveis d'intel·ligència

Relacionades amb les forces armades

- En general, en els estats europeus s'observa un descens, tant d'efectius humans com d'armament, motivat, en part, per l'acabament de la Guerra Freda i la fi del bloc de l'Europa de l'est, simbolitzat amb la caiguda del mur de Berlín l'any 1989 i controlat pel Tractat sobre les Forces Armades no Convencionals (CFE), que estableix un acord a la baixa de les armes. Aquest descens es nota especialment en la dotació d'efectius humans, en part degut a la professionalització de les forces armades i també pel que fa als tancs, ja que els estats de l'Europa central en tenien una dotació considerable amb l'objectiu de poder frenar qualsevol invasió dels exèrcits de l'antiga URSS.

Aquesta reducció de capacitat militar s'explica per:

Els estats europeus ja no se senten amenaçats per l'enemic de l'est.

En el punt 1.2.3.2.- Els límits de la Unió Europea, s'estableix la hipòtesi sorgida de la nova dimensió geogràfica de la UE, que demana nous escenaris de seguretat i defensa.

A més, la majoria d'estats membres de la UE, ja que no tots hi pertanyen, compten amb el suport de l'OTAN, que fa les funcions de gendarme quan convé.

En el punt 1.2.3.1.- Una Unió Europea més gran i més complexa, s'hi exposa l'increment de la UE, per via de les darreres ampliacions i de les possibles futures incorporacions, com és el cas de Turquia, fa necessària disposar de capacitat per a seguretat i defensa i no dependre absolutament de l'OTAN.

L'evolució de la societat europea, cada vegada més conscienciada en escenaris de pau, que condiona als governants.

En els punts 1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions i 1.2.3.5.- Els estats fracassats, s'hi exposa la necessitat de que la UE tingui capacitat per influir en els escenaris descrits, amb l'objectiu de generar entorns de pau.

- L'estandardització de les armes que configuren la capacitat militar dels estats, és un tema molt important, ja que si es vol evolucionar cap a una defensa comuna, ens trobem que els estàndards dels aparells de defensa de cada país europeu són diferents.

En els punts 1.2.3.7.- La UE ha de ser un actor influent en el món i 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'hi detallen aspectes que ens exposen la necessitat d'una defensa europea comuna i, naturalment, aquesta ha d'evolucionar cap a estàndards comuns.

- Els estats de la UE haurien de modernitzar els seus exèrcits, facilitant la creació d'unitats lleugeres que vagin substituint els tancs.

En el punt 1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional, s'exposa la dificultat de poder combatre'l amb mètodes convencionals, de manera que s'imposa la necessitat d'adaptar-se a les noves necessitats i una d'elles és disposar d'unitats més lleugeres que els tancs.

- La capacitat de transport de material militar és un dels colls d'ampolla dels exèrcits dels estats de la UE, especialment per que fa a transport via marítima i aèria. Aquesta situació els resta molta operativitat i eficàcia.

La necessitat que denota aquesta conclusió, s'entreveu com a hipòtesi en els punts 1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions, en el 1.2.3.5.- Els estats fracassats i en el 1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme

internacional, en la mesura de la necessitat de disposar d'efectius operatius adequats per fer front a les noves amenaces.

- Convindria consensuar i coordinar l'elaboració dels mecanismes de transport, entre els exèrcits de la UE, amb la finalitat d'aprofitar economies d'escala, ja que una inversió d'aquesta naturalesa ja no està a l'abast d'un sol estat.

En el punt 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'aposta per una acció coordinada pel que fa a l'aprofitament de les sinergies operatives entre els estats membres, amb la finalitat d'evitar colls d'ampolla i aprofitar al màxim els recursos.

- Els EUA tenen una capacitat militar molt per sobre de qualsevol altre estat del planeta i tot apunta que seguirà sent el primer durant molts anys.

Si la UE vol ser un actor important en el món, tal com es detalla com a hipòtesi en els punts 1.2.1.- Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna i també en el 1.2.3.7.- La Unió Europea ha de ser un actor important en el món, s'han de potenciar les capacitats de la UE, operatives i de negociació, amb la finalitat de reduir distàncies amb els EUA.

- Els estats emergents com la Xina o l'Índia, creixen en capacitat militar i es postulen com a futures potències mundials, però de moment són només potències regionals.

En el punt 1.2.3.4.- Xina, Índia i la defensa europea, ja s'apunta el creixement econòmic i de la capacitat militar, especialment de la Xina i l'Índia.

- L'estat espanyol es consolida com a potència mitjana a la UE.
- Des del punt de vista polític les forces armades són un element positiu per plasmar compromisos amb les organitzacions internacionals i representen la voluntat de contribuir a un món més estable.

En l'Estratègia Europea de Seguretat (hipòtesi detallada en el punt 1.2.3.8 d'aquesta Tesi), es manifesta la voluntat d'establir un escenari de seguretat per a la UE, però també s'aposta per contribuir a un món més estable.

- Des del punt de vista militar, aquest nou marc d'actuació ha suposat la millora de les capacitats, mitjans i procediments de les forces armades.

També, en el punt 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'estableix l'objectiu de coordinar i millorar l'eficàcia de les forces armades, aprofitant el treball i les funcions de l'Agència Europea de la Defensa.

- Establir controls efectius sobre la dotació i moratòria de capacitat nuclear entre els estats que en disposen, tot orientant el seu arsenal a la baixa, i evitar que els estats que hi volen accedir, no ho puguin fer. El control s'ha d'establir a base d'introduir impediments legals i normatius en la transferència de materials, de promoure acords multilaterals o bé d'utilitzar tecnologies nuclears que no contribueixin a la proliferació.

En el punt 1.2.3.7.- La UE ha de ser un actor influent en el món i en el 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'hi entreveu la voluntat de la UE, a més de ser un actor influent i amb capacitat defensiva, també de desenvolupar acords multilaterals que vagin en la línia de la no proliferació armamentista.

- En general, es pot considerar que, a principis del segle XXI, el concepte de negociació, moratòria o desarmament, no està en la ment dels governs, que segueixen apostant, amb l'objectiu de la seguretat, per disposar de capacitats militars suficients per poder influir. De fet, s'hi han destinat enormes sumes, en recursos militars en nom de la defensa i la democràcia, que convindria reconduir cap a escenaris de negociació que ens portin a un món més estable.

La reflexió detallada a la conclusió anterior i que està en les hipòtesis contingudes en els punts 1.2.3.7.- La UE ha de ser un actor influent en el món i 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, serveix també per relacionar aquesta conclusió amb les hipòtesis inicials.

Relacionades amb els serveis d'intel·ligència

- A començament del segle XXI i vist el concepte de seguretat avui existent com a conseqüència del terrorisme internacional, els serveis d'intel·ligència són elements centrals en la política de seguretat i defensa d'un estat.

En els punts 1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions, en el 1.2.3.5.- Els estats fracassats i en el 1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional, ja s'entreveu que s'han d'adaptar les capacitats militars

a les noves amenaces i una de les adaptacions passa per orientar els serveis d'intel·ligència cap als nous escenaris dels conflictes.

- La seguretat no és un concepte unitari, sinó multidimensional. Cada vegada la seguretat interior d'un estat i la defensa, entesa com acció militar, estan més relacionats, de manera que els serveis d'intel·ligència s'han de tractar i organitzar d'una manera global, amb l'objectiu de ser eficients en tots els àmbits de la societat.

La relació d'aquesta conclusió amb les hipòtesis inicials es basa en la mateixa reflexió que s'ha fet per la conclusió anterior.

- S'observa que va prenent cos l'orientació dels serveis d'intel·ligència cap als nous escenaris dels conflictes, com són el terrorisme internacional o els estats fracassats.

Ja s'apuntava en els punts 1.2.3.5.- Els estats fracassats i en el 1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional, la necessitat d'adaptar les capacitats militars, operatives i serveis d'intel·ligència, a les noves amenaces.

- Necessitat de configurar una comunitat d'intel·ligència d'àmbit europeu. Pel que fa a la Unió Europea, el desenvolupament d'una Unió amb capacitat política, ha d'anar acompanyada d'avenços en la integració dels serveis d'intel·ligència dels estats membres.
- També es fa necessari establir mecanismes de col·laboració, en l'àmbit de la intel·ligència, amb altres estats o organitzacions internacionals, que tinguin interessos comuns, com poden ser els EUA i l'OTAN. A la vista de les discussions entre Rússia i els EUA, respecte l'escut antimíssils, és evident que Europa ha d'obrir-se també a col·laborar amb estats no pertanyents a l'OTAN. Es tracta d'establir el camí cap a una comunitat internacional d'intel·ligència, integrada pels estats que comparteixin els mateixos valors democràtics i respectuosos amb la Carta de les Nacions Unides i la Declaració Universal dels Drets Humans.

De l'anàlisi comparada de les variables econòmiques i socials, i de la despesa en defensa, dels estats de la UE, dels EUA i d'altres potències, es conclou:

Respecte a la despesa en defensa

- De la comparació de l'evolució de les despeses en defensa, entre els EUA i la UE, es desprèn que, ja des de 1960, els EUA inverteixen més en defensa que els estats de la Unió Europea. El percentatge de despesa militar respecte el PIB, en tots els anys analitzats, és superior el que presenten els EUA, respecte del que inverteixen els estats de la UE.

Si la UE ha de tenir capacitat d'influència, tal com es detalla en el punt 1.2.3.7.- La Unió Europea ha de ser un actor influent en el món, és evident que s'ha d'apostar per avançar en la política de seguretat i defensa comuna, amb la finalitat que les distàncies que actualment hi ha amb els EUA es redueixin, ja sigui via capacitat militar o via negociació de limitació armamentista.

- Si se segueix amb la tendència actual, les diferències de capacitat militar, no solament seran les que hi ha actualment, sinó que es faran més grans a favor dels EUA. Ja a l'any 2003, els EUA varen destinar a defensa 413.000 MM€ i els estats de la UE, només, 139.000 MM€ i a l'any 2006, segueix la mateixa tendència, amb 428.240 MM€ els EUA i amb 152.070 MM€ la UE.

La relació d'aquesta conclusió amb les hipòtesis inicials es basa en la mateixa reflexió que s'ha fet per la conclusió anterior.

- Un perill creixent pel que fa als conceptes de la política europea de defensa, és que es tracta d'una àrea en la qual els estats membres no assumeixen compromisos concrets d'augmentar el seu esforç. Així, la participació en l'Europa de la defensa hauria de ser optativa per als estats, a partir de les cooperacions reforçades, però, en tot cas, s'imposa per garantir l'èxit del projecte, la participació de França, Regne Unit i Alemanya.

És voluntat de la ciutadania, segons dades de l'enquesta Eurobaròmetre, tal com es detalla en el punt 1.2.1.-Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna, disposar d'una seguretat i defensa comuna, de manera que la hipòtesi de la defensa comuna, és present en aquesta conclusió que aposta per la defensa comuna.

- En aquesta línia, cal voluntat política dels estats membres de cedir sobirania i així evolucionar, sense pauses, cap a una defensa comuna. Convindria unificar criteris i tenir una visió de conjunt europea, fer una normativa, establir un pressupost d'àmbit comunitari i definir uns valors que generin un escenari comú que permeti unificar el conjunt de les doctrines militars de tots els exèrcits dels estats membres de la UE.

La relació d'aquesta conclusió amb les hipòtesis inicials es basa en la mateixa reflexió que s'ha fet per la conclusió anterior.

- Els EUA, la Xina, l'Índia, Rússia i Israel, tenen un comportament diferent al mostrat pels estats de la UE. La realitat és que inverteixen molt més, en termes relatius, en defensa que la mitjana europea.

En el punt 1.2.3.4.- Xina, Índia i la defensa europea, ja s'apunta el creixement econòmic i de la capacitat militar, especialment de la Xina i l'Índia.

- Si comparem la UE amb altres estats importants en inversió militar, veiem que la Xina, actualment amb increments del 15% en inversió militar, s'està apropant cap els nivells de despesa de la UE. Això també indica que, no són únicament els EUA els que estan en aquesta carrera, sinó que hi ha altres estats, especialment els emergents, com la Xina i l'Índia, que estan apostant per incrementar la inversió en defensa.

La relació d'aquesta conclusió amb les hipòtesis inicials es basa en la mateixa reflexió que s'ha fet per la conclusió anterior.

Respecte del Producte Interior Brut (PIB), val a dir

- Amb un Producte Interior Brut (PIB) similar, els EUA inverteixen pràcticament el doble en despesa militar i en els darrers anys, fins i tot, la diferència és més gran, respecte del que inverteixen els estats de la UE agregats.
- L'any 2006, els PIBs agregats de tots els estats de la UE han superat el dels EUA, però les diferències en inversió militar es mantenen a favor d'aquests. Així, les dades macroeconòmiques de la UE ens indiquen que la possibilitat econòmica d'incrementar la despesa militar, si escau, és factible, sense que se'n ressenteixi l'economia

Respecte de les variables econòmiques i socials

- Val a dir que, en general, no tenen una relació directa amb la despesa militar, però de l'anàlisi realitzada es dedueix que algunes variables com l'atur, la inflació o la despesa social, si són elevades, faran molt difícil que els governs puguin incrementar el pressupost de defensa, ja que serà complicat que els ciutadans compreguin els increments d'impostos per desenvolupar capacitats militars, si aquests van en detriment de prestacions socials.
- El comportament de les variables econòmiques en tots els estats analitzats, tot i que els estats de la UE destinen més inversió a la despesa social, no són tant diferents com per provocar desinversions en defensa. Així, si hi ha voluntat política i aquiescència ciutadana, els estats europeus podrien incrementar la seva inversió en defensa, sense que la seva economia se'n ressentís substancialment.
- Passant el pressupost de defensa de cada un dels estats de la Unió Europea a una caixa comuna, de manera que fossin administrats per Brussel·les, s'aconseguiria desvincular els increments en inversió militar de la vida política i social d'un estat determinat i la ciutadania veuria l'operació com una defensa global europea, la qual cosa és congruent amb les preferències expressades pels ciutadans en l'enquesta Eurobaròmetre, tal com s'exposa en el capítol 1 d'aquesta Tesi.

Ens els punts 1.2.1.-Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna i 1.2.2.- Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna, es detalla que és voluntat de la ciutadania, segons dades de l'enquesta Eurobaròmetre, disposar d'una seguretat i defensa comuna i també d'una política exterior comuna, de manera que és lògic entendre que la ciutadania veuria correcte que el pressupost dedicat a defensa, passés progressivament a ser administrat des de Brussel·les, fet que seria una aposta ferma cap a una defensa comuna.

Altres conclusions

- En l'escenari de la modernització dels exèrcits, caldria que, a més de cercar l'eficàcia operativa en el camp militar, també s'orientés cap a escenaris civils, de manera que l'exèrcit deixés de ser una força ociosa, mentre no hi hagi conflicte armat, de manera que col·labori de ple amb les necessitats de la societat, juntament amb les altres forces de seguretat de l'estat i de la Unió Europea.

Si la UE ha de tenir capacitat d'influència, tal com es detalla en el punt 1.2.3.7.- La Unió Europea ha de ser un actor influent en el món, és evident que s'ha d'apostar per avançar en la política de seguretat i defensa comuna, aprofitant les sinèrgies que permetin l'eficiència de la capacitat militar, la qual s'ha d'orientar a tasques de seguretat i defensa, però també, amb coordinació amb les altres forces de seguretat, a tasques civils.

- Es tractaria, a més, de generar a l'entorn de la UE, un poder militar suficient per defensar la seguretat dels ciutadans europeus i per intervenir en conflictes internacionals, sota els valors de la UE, que són el multilateralisme, la solució pacífica dels conflictes, la tolerància, la solidaritat, el respecte als drets humans i a les minories, la democràcia i la pau.

En el punt 1.2.3.7.- La UE ha de ser un actor influent en el món i en el 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'hi entreveu la voluntat de la UE de, a més de ser un actor influent i amb capacitat defensiva, desenvolupar també acords multilaterals que vagin en la línia de la no proliferació armamentista i amb l'objectiu general d'aconseguir la pau.

- Així, una alternativa a l'increment armamentístic seria entrar en un procés de negociació amb els estats importants del planeta, amb la finalitat de revisar les xifres d'inversió en material militar que hi ha actualment i aconseguir una moratòria. De ben segur que la ciutadania, almenys l'europea, ho veuria bé, però aquesta opció és complexa degut a la geoestratègia mundial del moment i als interessos dels diferents estats.

En el punt 1.2.3.3.- El conflicte entre civilitzacions i en el 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'hi entreveu, la necessitat, en el primer cas, i l'objectiu, en el segon, de rebaixar les tensions i optar per la via pacífica de solució dels conflictes, de manera que la negociació a la baixa dels arsenals d'armament, és una bona estratègia per a la pau mundial.

- Es fa necessari el compromís de les autoritats polítiques dels estats i de la UE, per a desenvolupar un entorn de formació i d'informació a l'opinió pública europea. S'ha d'explicar bé a la ciutadania que el manteniment, o el possible increment, de la despesa militar, pot arribar a ser positiu per a la pau, si la força que s'obté d'aquesta inversió, es destina a evitar possibles conflictes o a intervenir en escenaris de guerra, amb la finalitat d'aturar-la. La realitat ens demostra que, sense força militar, només amb la capacitat de la paraula, no s'aturen tots els conflictes.

En el punt 1.2.3.5.- Els estats fracassats i en el 1.2.3.6.- La nova amenaça: el terrorisme internacional, s'apunten les dificultats que representen per a l'estabilitat d'Occident i del món en general, l'existència d'aquestes noves amenaces. L'opció per apaivagar aquests conflictes no s'ha de basar únicament en l'acció militar, sinó que ha de crear escenaris favorables a l'entesa, com es proposa en aquesta conclusió.

- En definitiva, si la UE vol ser influent en el món i parlar d'igual a igual als EUA i a altres àrees potents del planeta, s'ha de plantejar seriosament invertir la tendència i créixer en inversió militar, o be influir, per negociar a la baixa els pressupostos militars de tots els estats. De fet, la UE s'ha de plantejar seriosament si l'opció més adient fora evolucionar cap a una capacitat militar amb possibilitats d'influir, però, alhora, desenvolupar elements de negociació adequats que permetin, establir i consolidar acords de pau, amb la finalitat de construir un món més just i sostenible.

En el punt 1.2.3.7.- La UE ha de ser un actor influent en el món i en el 1.2.3.8.- L'Estratègia Europea de Seguretat, s'hi entreveu la voluntat de la UE de, a més de ser un actor influent i amb capacitat defensiva, desenvolupar acords també multilaterals que vagin en la línia de la negociació i de la solució pacífica dels conflictes.

- S'observa una manca de consens entre els estats importants de la Unió Europea pel que fa a aspectes essencials de la construcció europea. D'una banda, una visió més de mercat comú i poca ambició política comuna, defensada pel Regne Unit, els Països Baixos i alguns estats provinents de l'Europa de l'est i, per altra part, una visió de la UE més política, defensada per França, Alemanya i d'altres. Aquestes postures diferents, varen tenir el punt àlgid de desacord a l'hora de donar suport o no a la guerra d'Iraq, fet que va ocasionar un cop a la confiança entre els mandataris europeus, que encara, d'alguna manera, actualment hi

és present. Aquesta divisió afecta, en general a la construcció europea i, naturalment, també al desenvolupament de l'Europa de la defensa.

- La darrera ampliació ha afeblit la tendència cap a l'harmonització de conceptes respecte a la defensa i seguretat europees i ha augmentat la confiança en la defensa que puguin atorgar a Europa les bases americanes. De fet, aquesta realitat es dona des de l'entrada a la UE d'antics estats socialistes, més predisposats a confiar en reunions bilaterals amb els Estats Units, que apostar per un front comú de defensa europea amb la resta de membres de la UE. Aquesta situació, igual que l'anterior conclusió, afecta clarament a trobar vies consensuades de la construcció europea en general i de la defensa europea en particular.

De les anàlisis estadístiques de la predicció de la despesa militar de la UE i dels EUA i de la correlació entre les variables, es conclou

Sobre les previsions de l'evolució del percentatge de despesa militar sobre el PIB, de la UE i dels EUA

- Pel que fa a la UE, la tendència del percentatge de despesa militar/PIB és decreixent. Tot i que les previsions calculades pels anys 2002 a 2006 cauen dins de l'interval de confiança, val a dir que el percentatge de despesa militar/PIB pels anys 2003 a 2006, s'ha mantingut constant, iniciant de nou un lleuger decreixement a partir de 2006.
- Referent als EUA, veiem que en un bon nombre d'anys tenen una tendència decreixent, similar a la de la UE, tot i que els valors absoluts i també els relatius són més elevats, però en els darrers anys analitzats (2002 a 2006) mostren un increment de la despesa militar clarament alcista, probablement motivat pels efectes de l'atemptat de l'11 de setembre de 2001. S'observa que les dades corresponents als anys 2002 a 2006, cauen fora de l'interval de confiança calculat per a la previsió. Així, es demostra que els EUA no segueixen, a partir de 2001, el comportament a la baixa pels anys futurs, per tant es pot concretar que no segueixen el comportament europeu pel que fa a la despesa militar, sinó que han canviat la tendència invertint més en defensa, tant en valor absolut com en percentatge respecte el PIB.

Constatació d'un comportament europeu de despesa en defensa

- De l'anàlisi per estats feta amb dades de 2003, constatem que Alemanya, França i Itàlia tenen un comportament similar, quant a la despesa militar, als altres estats de la UE, ja que la despesa real cau dins de l'interval de confiança calculat a partir de la previsió de la despesa en funció del PIB. Només el Regne Unit sobrepassa per molt poc l'interval de despesa que marca el model.
L'anàlisi amb dades de 2006, dóna resultats similars, que ens permeten afirmar l'existència d'un comportament europeu pel que fa a la despesa en defensa, usant el PIB.

- En canvi, amb altres estats del planeta, els EUA, Xina, Índia, Rússia, i Israel, les dades que ens dona el model demostren que aquests estats tenen un altre comportament diferent al dels estats europeus, ja que la seva despesa real és superior a la que es dedueix de l'interval de confiança de la previsió a partir del PIB, calculada amb el model proporcionat pels estats de la UE. Només el Japó té una despesa militar que lliga amb el comportament europeu.
- Per altra part, el model europeu de comportament en despesa militar, també comporta exportar al món els valors de la UE, que són, entre d'altres, el multilateralisme, la solució pacífica dels conflictes, el respecte als drets humans i a les minories i en definitiva aconseguir la pau.
- Així, el comportament europeu per a la despesa en defensa, comporta dos eixos d'actuació:
 - Disposar d'una capacitat militar que garanteixi la seguretat dels ciutadans de la UE i que permeti influir amb eficàcia en els conflictes internacionals.
 - Paral·lelament, establir un escenari propici per a la negociació sobre armament, amb l'objectiu de reduir els arsenals militars de tot tipus, establint un equilibri raonable entre els estats.

Com actuen les variables econòmiques i socials, respecte la despesa en defensa

- De l'anàlisi de correlació entre les variables econòmiques i socials, deute públic, dèficit públic i despesa social, respecte de la despesa en defensa, es conclou que no tenen una correlació directa entre elles, de manera que la despesa militar depèn més de la voluntat dels governants dels estats que no pas de la situació econòmica i social del mateix estat.

Objectius estratègics

- Millorar el consens entre els estats membres de la UE, sobre aspectes essencials de la construcció europea. És bàsic per la UE política i de la defensa.
- Treballar per a l'establiment d'un ordre internacional basat en un multilateralisme eficaç. En el benentès que això suposa assumir el compromís de respectar, defensar i desenvolupar el dret internacional. De fet, cal tenir present que el marc fonamental per a les relacions internacionals és la carta de les Nacions Unides.
- Cal ser més coherents, en política exterior i de seguretat comuna i en la política europea de seguretat i defensa, propugnant la idea que tots els estats junts i units, fan una Unió Europea més forta i amb més capacitat d'influir en el món. I també, amb l'objectiu de col·laborar amb els socis naturals i reals de la Unió, especialment amb els EUA, ja que junts podem constituir una força extraordinària en pro del bé del món.
- Cal una actitud més enèrgica i activa per a Europa, amb l'objectiu de desenvolupar una estratègia que afavoreixi la intervenció ràpida i, si s'escau, contundent. Europa ha de ser també més capaç. La creació d'una agència en l'àmbit de la defensa, ajuda a aconseguir aquest objectiu.
- Desenvolupar sistemes de cooperació militar basats en la moderació de tots i en la creació compartida de capacitats per a noves missions de pau.
- Establir elements de diàleg sobre seguretat i gestió del conflicte.
- Crear seguretat en els estats veïns. Així, l'ampliació hauria de crear noves línies divisòries a Europa. La solució dels conflictes entre àrabs i israelians constitueix una prioritat estratègica per Europa.
- Promoció de seguretat a partir de la prosperitat i l'economia i plantejaments de col·laboració eficaç sobre riscos i desafiaments com el terrorisme i la proliferació armamentista.
- En definitiva, una Unió Europea activa i capaç tindrà la influència que li correspon en l'escenari internacional i contribuirà així a un sistema multilateral efectiu que condueixi a un món més just, més segur i més sostenible.

Els possibles escenaris futurs de la defensa europea

Seguidament es detallen els possibles escenaris per a una defensa europea, que marquen el camí cap a una defensa europea comuna.

Exèrcits independents sense cap coordinació

Els estats de la UE tenen els seus propis exèrcits, sense cap tipus de col·laboració, funcionant independentment els uns dels altres.

Coordinació de les polítiques de defensa, però no integració

Estaríem en una situació similar a l'actual, en la qual hi ha acords a nivell de PESC i PESD, però no s'arriba ni a plantejar una defensa comuna, amb totes les conseqüències.

Col·laboració en defensa i seguretat compartida amb l'OTAN

Arribar a quotes de col·laboració considerables entre els exèrcits europeus, però sense perdre la capacitat i comandament propi. El salt qualitatiu important seria consensuar polítiques efectives de defensa amb l'OTAN, amb comandaments i tecnologia compartits i integrats, amb l'objectiu de ser eficaços i amb capacitat d'influència. Aquest escenari de la defensa europea és el que promou el govern britànic i d'altres estats europeus, que es basen en el consens i col·laboració però no estan per una defensa europea autònoma.

Integració establerta en el Tractat constitucional

El Tractat pel qual s'estableix una Constitució per a Europa, representa un salt significatiu pel que fa a les polítiques de defensa. Així, entre altres avenços, es crea la figura del Ministre d'Assumptes Exteriors que, tot i que dependrà del Consell Europeu, serà vicepresident de la Comissió Europea. També estableix el desenvolupament de l'Agència Europea d'Armament, que tindrà la missió de cercar economies d'escala tant pel que fa a la tecnologia com a les polítiques de defensa dels diferents estats. Les cooperacions reforçades són un altre element molt important que permetria desenvolupar polítiques de defensa, amb la participació dels estats que hi estiguessin d'acord.

Una defensa comuna total

Una defensa completa i autònoma de la UE en la qual s'integrarien els exèrcits dels estats membres. Seria la manera més clara i eficaç de presentar-se davant el món amb una capacitat d'influència creïble.

Conclusió final

L'objectiu d'aquesta Tesi ha estat analitzar la viabilitat econòmica i política d'una defensa europea comuna, entesa en els conceptes i paràmetres amplis que avui s'utilitzen per definir seguretat i defensa.

En el decurs de l'elaboració de la Tesi, s'han explicat els avenços que s'han produït en el 2n pilar del Tractat de la Unió Europea i els avenços addicionals que suposaria l'aplicació d'un Tractat constitucional europeu, fos quina fos la forma que adoptés. Hem vist que els estats europeus comparteixen punts de vista sobre el paper que la UE ha de jugar en el món, però hem constatat també la poca quantitat de recursos econòmics que els estats europeus semblen disposats a aportar-hi, amb tendències fins i tot contràries a les que mostren algunes potències mundials.

Amb tot i això, una política de defensa és econòmicament viable, perquè la UE podria mobilitzar els recursos necessaris, considerant la dimensió de la seva economia, però ja hem constatat, en diferents parts de la Tesi, l'excessiva confiança que tenen alguns estats membres a la protecció que ofereixen els Estats Units i l'OTAN i la desconfiança que hi ha entre alguns estats europeus per fer possible un model d'autèntica defensa europea. Hem constatat també, a través del model economètric de predicció sobre la despesa militar, que la voluntat pressupostària de fer avançar la defensa europea, és força migrada.

En conclusió, una defensa europea és possible econòmicament, però, fer-la una realitat, depèn de la voluntat política dels estats membres de la Unió Europea.

Glossari de sigles

AED	Agència Europea de Defensa
AIEA	Agència Internacional de l'Energia Atòmica
AIS	Direcció d'Assumptes Internacionals i Estratègics (França)
ANBW	Oficina Federal d'Intel·ligència de les Forces Armades (Alemanya)
ANS	Autoritat Nacional per a la Seguretat (Itàlia)
AUE	Acta Única Europea
BfV	Oficina Estatal Protecció de la Constitució (Alemanya)
BKA	Oficina Federal Criminal (Alemanya)
BND	Servei Federal d'Intel·ligència (Alemanya)
BRGE	Brigada d'Intel·ligència i Guerra Electrònica (França)
BSI	Oficina Federal per a la Seguretat de les Tecnologies de la Informació (Alemanya)
BTID	Base Tecnològica i Industrial de la Defensa
CAGRE	Consell d'Afers Generals i Relacions Exteriors
CAJAI	Coordinació Assumptes de Justícia i d'Interior
CASA	Construcciones Aeronáuticas S.A.
CCN	Centro Criptológico Nacional
CECA	Comunitat Europea del Carbó i de l'Acer
CED	Comunitat Europea de Defensa
CEE	Comunitat Econòmica Europea

CES	Centro de Estudios y de Sistemas
CESID	Centro Superior de Información de la Defensa
CESIS	Comitè Executiu del Servei d' Informació i Seguretat (Itàlia)
CFE	Tractat d'Armes Convencionals a Europa
CIDOB	Centre d'Informació i Documentació Internacional de Barcelona
CIFAS	Centro de Inteligencia de las Fuerzas Armadas
CIIS	Comitè Interministerial d'Informació i Seguretat (Itàlia)
CIR	Comitè Internacional d'Informació (França)
CM	Comitè Militar
CNI	Centro Nacional de Inteligencia
COPACO	Comitè Parlamentari de Control dels Serveis Secrets (Itàlia)
COPS	Comitè Polític de Seguretat
COREPER	Comitè de Representants Permanents
CORIFAS	Comisión de Racionalización de la Inteligencia de las Fuerzas Armadas
CPE	Cooperació Política Europea
CPS	Comitè Polític de Seguretat
CSCE	Conferència sobre la Seguretat i la Cooperació a Europa
DCPJ	Direcció Central de la Policia Judicial (França)
DCSSI	Direcció Central de la Seguretat i de Sistemes d'Informació (França)
DEA	Diploma Estudis Avançats

DGSE	Direcció General de Seguretat Exterior (França)
DIA	Director Lluita Crim Organitzat (Itàlia)
DIS	Servei d'Intel·ligència de la Defensa (Regne Unit)
DPSD	Direcció de Protecció de la Seguretat i Defensa (França)
DRM	Direcció Intel·ligència Militar (França)
DST	Direcció de Vigilància del Territori (França)
EADS	Defensa Aeronàutica Espacial Europea
EASA	European Aviation Safety Agency
EEE	Espai Econòmic Europeu
EES	Estratègia Europea de Seguretat
EEUU	Estat Units d'Amèrica
EM	Estat Major
EMSA	European Maritime Safety Agency
EPL	Exèrcit Popular d'Alliberament (Xina)
EUA	Estat Units d'Amèrica
EUROPOL	Oficina Europea de Policia
EUSC	European Union Satellite Centre
FGE	Força de Gendarmeria Europea
FRNTEXT	European Ag. Management Oper. Coop. External Borders
GIC	Conferència Intergovernamental
ICBN	Míssils balístics
IESD	Identitat Europea de Seguretat i Defensa

IISS	International Institute for Strategic Studies
INTERPOL	Organització Internacional de la Policia Criminal
ISAF	Força Internacional d'Assistència a la Seguretat
ISS	Institute for Studies of Security (UE)
IUEE	Institut Universitari d'Estudis Europeus
JEMAD	Junta del Estado Mayor de la Defensa
JIC	Comitè d'Intel·ligència (Regne Unit)
JIO	Comitè d'Intel·ligència Conjunta (Regne Unit)
LfV	Oficina Estatal Protecció de la Constitució (Alemanya)
MAD	Servei de Seguretat Militar (Alemanya)
M15	Servei de Seguretat Interior (Regne Unit)
M16	Servei Secret d'Intel·ligència (Regne Unit)
NCIS	Servei Nacional d'Intel·ligència Criminal (Regne Unit)
OBS	Observatori de Política Exterior Europea
OCCAR	Organisme Conjunt de Cooperació en Matèria d'Armament
OCDE	Organització per a la Cooperació i Desenvolupament Econòmic
ONS	Oficina Nacional de Seguridad
OSCE	Organització de Seguretat i Cooperació a Europa
OTAN	Organització Tractat Atlàntic Nord
ONU	Organització Nacions Unides
PESC	Política Exterior i de Seguretat Comuna

PECS	Política Exterior Comuna de Seguretat i Defensa
PESD	Política Europea de Seguretat i Defensa
PEV	Política Europea de Veïnatge
PIB	Producte Interior Brut
PPE	Partit Popular Europeu
PSE	Partit Socialista Europeu
PSIS	Comitè Permanent de Subsecretaris dels Serveis Intel·ligència (Regne Unit)
RG	Direcció General d'Informació (França)
SCSSI	Servei Central de Seguretat dels Sistemes d'Informació (França)
SGDN	Servei General de la Defensa Nacional (França)
SIPRI	Institut d'Investigacions Internacionals per la Pau d'Estocolm
SIS	Servei Secret d'Intel·ligència (Regne Unit)
SISDE	Servei d'Informació i Seguretat Democràtica (Itàlia)
SISMI	Servei d'Informació i Seguretat Militar (Itàlia)
SS	Servei Secret (Regne Unit)
SSBN	Ship Submersible Ballistic Nuclear (Submarí nuclear amb míssils balístics)
SSN	Ship Submersible Nuclear (Submarí nuclear d'atac)
TNP	Tractat de No Proliferació Nuclear
TTS	Direcció de Tecnologies i Transmissions Sensibles (França)
TUE	Tractat de la Unió Europea

UB	Universitat Barcelona
UCSI	Oficina Central per a la Seguretat (Itàlia)
UE	Unió Europea
UEM	Unió Econòmica i Monetària
UEO	Unió Europea Occidental
UO	Unió Occidental
UNED	Universidad Nacional de Educación a Distancia
URSS	Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques

Il·lustracions

Gràfic 1.1.1 Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2004)	24
Gràfic 1.1.2 Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2005)	25
Gràfic 1.1.3 Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2006)	26
Gràfic 1.1.4 Voluntat ciutadana respecte de la Política de Seguretat i Defensa Comuna (2006) (Comparació de la mitjana europea)	27
Gràfic 1.2.1 Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna (2004)	28
Gràfic 1.2.2 Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna (2005)	29
Gràfic 1.2.3 Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna (2006)	30
Gràfic 1.2.4 Voluntat ciutadana respecte de la Política Exterior Comuna (2006) (Comparació de la mitjana europea)	31
Gràfic 5.1.1 Efectius humans (Comparació estats importants)	142
Gràfic 5.1.2 Tancs (Comparació estats importants)	143
Gràfic 5.1.3 Peces d'artilleria (Comparació estats importants)	144
Gràfic 5.1.4 Avions de combat (Comparació estats importants)	144
Gràfic 5.1.5 Portaavions (Comparació estats importants)	145
Gràfic 5.1.6 Submarins (Comparació estats importants)	145
Gràfic 5.1.7 Helicòpters (Comparació estats importants)	146
Gràfic 5.1.3.1 Efectius humans (Regne Unit)	156

Gràfic 5.1.3.2 Tancs (Regne Unit)	157
Gràfic 5.1.3.3 Peces d'artilleria (Regne Unit)	158
Gràfic 5.1.3.4 Avions de combat (Regne Unit)	159
Gràfic 5.1.3.5 Helicòpters (Regne Unit)	159
Gràfic 5.1.3.6 Portaavions (Regne Unit)	160
Gràfic 5.1.3.7 Submarins nuclears (Regne Unit)	161
Gràfic 5.1.4.1 Efectius humans (França)	162
Gràfic 5.1.4.2 Tancs (França)	163
Gràfic 5.1.4.3 Peces d'artilleria (França)	163
Gràfic 5.1.4.4 Avions de combat (França)	164
Gràfic 5.1.4.5 Helicòpters (França)	165
Gràfic 5.1.4.6 Portaavions (França)	165
Gràfic 5.1.4.7 Submarins nuclears (França)	166
Gràfic 5.1.5.1 Efectius humans (Alemanya)	167
Gràfic 5.1.5.2 Tancs (Alemanya)	168
Gràfic 5.1.5.3 Peces d'artilleria (Alemanya)	168
Gràfic 5.1.5.4 Avions de combat (Alemanya)	169
Gràfic 5.1.5.5 Helicòpters (Alemanya)	169
Gràfic 5.1.5.6 Submarins (Alemanya)	170
Gràfic 5.1.6.1 Efectius humans (Itàlia)	171
Gràfic 5.1.6.2 Tancs (Itàlia)	172

Gràfic 5.1.6.3 Peces d'artilleria (Itàlia)	172
Gràfic 5.1.6.4 Avions de combat (Itàlia)	173
Gràfic 5.1.6.5 Helicòpters (Itàlia)	173
Gràfic 5.1.6.6 Portaavions (Itàlia)	174
Gràfic 5.1.6.7 Submarins (Itàlia)	174
Gràfic 5.1.7.1 Efectius humans (Comparació quatre estats UE)	175
Gràfic 5.1.7.2 Tancs (Comparació quatre estats UE)	176
Gràfic 5.1.7.3 Peces d'artilleria (Comparació quatre estats UE)	176
Gràfic 5.1.7.4 Avions de combat (Comparació quatre estats UE)	177
Gràfic 5.1.7.5 Helicòpters (Comparació quatre estats UE)	177
Gràfic 5.1.7.6 Portaavions (Comparació quatre estats UE)	178
Gràfic 5.1.7.7 Submarins (Comparació quatre estats UE)	178
Gràfic 5.1.9.1 Efectius humans (Rússia)	183
Gràfic 5.1.9.2 Tancs (Rússia)	184
Gràfic 5.1.9.3 Peces d'artilleria (Rússia)	184
Gràfic 5.1.9.4 Avions de combat (Rússia)	185
Gràfic 5.1.9.5 Helicòpters (Rússia)	185
Gràfic 5.1.9.6 Portaavions (Rússia)	186
Gràfic 5.1.9.7 Submarins (Rússia)	186
Gràfic 5.1.15.1 Efectius humans (Comparació estats asiàtics)	202
Gràfic 5.1.15.2 Tancs (Comparació estats asiàtics)	203

Gràfic 5.1.15.3 Peces d'artilleria (Comparació estats asiàtics)	203
Gràfic 5.1.15.4 Avions de combat (Comparació estats asiàtics)	204
Gràfic 5.1.15.5 Helicòpters (Comparació estats asiàtics)	204
Gràfic 5.1.15.6 Llançadors de míssils (Comparació estats asiàtics)	205
Gràfic 5.1.15.7 Destructors Llança-míssils (Comparac. estats asiàtics)	205
Gràfic 5.1.16.1 Nombre de militars per estat	206
Gràfic 6.1.1 Despesa militar dels EUA	243
Gràfic 6.1.2 Despesa militar de la UE	244
Gràfic 6.1.3 Despesa militar dels EUA i de la UE	246
Gràfic 6.1.4 Despesa militar per estat (2006)	248
Gràfic 6.2.1 PIB dels EUA	249
Gràfic 6.2.2 PIB de la UE	250
Gràfic 6.2.3 PIB dels EUA i de la UE	251
Gràfic 6.2.4 PIB per estat (2006)	252
Gràfic 6.3.1 % despesa militar / PIB, dels EUA	253
Gràfic 6.3.2 % despesa militar / PIB, de la UE	254
Gràfic 6.3.3 % despesa militar / PIB, dels EUA i de la UE	255
Gràfic 6.3.4 % despesa militar / PIB, per estat (2006)	257
Gràfic 6.4.1 % deute públic, per estat (2006)	259
Gràfic 6.5.1 % dèficit públic, per estat (2006)	261
Gràfic 6.6.1 % inflació, per estat (2006)	263

Gràfic 6.7.1 % Atur, per estat (2006)	265
Gràfic 6.8.1 % despesa social / PIB, per estat (2004)	267
Gràfic 7.1.1 Previsions realitzades a partir de l'any 1989	274
Gràfic 7.3 Relació entre % despesa militar/PIB, amb deute públic, dèficit públic i despesa social	282
Gràfic 7.2.1.1. Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (2003)	286
Gràfic 7.2.1.2. Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (aplicant logaritmes) (2003)	287
Gràfic 7.2.2.1. Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (2006)	288
Gràfic 7.2.2.2. Relació entre despesa militar i PIB a la UE, sense Alemanya, França, Itàlia i Regne Unit (aplicant logaritmes) (2006)	289
Quadre 5.1.1 Relació d'estats membres de la UE i de l'OTAN	147
Quadre 5.1.8.3 Dotació de les forces armades espanyoles (2004)	182
Quadre 5.1.17 Capacitats nuclears, per estat	209
Quadre 6.1.1 Comparació despesa militar EUA-UE (1960-2006)	241
Quadre 6.1.2 Variables econòmiques, per estat	242
Quadre 7.1.1 Comparació despesa militar entre la UE i els EUA	272
Quadre 7.1.2 % despesa Militar/PIB, previsions i intervals de confiança al 95%	273
Quadre 7.2.1.1 Previsions despesa militar dels estats influents (2003)	276
Quadre 7.2.1.2 PIB i despesa en defensa a 2003	277

Quadre 7.2.2.1 Previsions despesa militar dels estats influents (2006)	278
Quadre 7.2.2.2 Altres variables quantitatives per estats (any 2006)	279
Quadre 7.3 Correlacions entre % despesa en defensa/PIB, amb % deute públic/PIB, % dèficit públic/PIB i % despesa social/PIB	281
Taula 9.1 Exèrcits independents sense cap coordinació	296
Taula 9.2 Coordinació de les polítiques de defensa, però no integració	297
Taula 9.3 Col·laboració en seguretat i defensa compartida amb OTAN	298
Taula 9.4 Integració establerta en el Tractat constitucional o substitutiu	299
Taula 9.5 Una defensa comuna total	300

Bibliografía

Ahtisaari, M. Informe de la comissió independent per a Turquia, *Turquia a Europa, més que una promesa*, British Council, the Open Society Institute (2004)

Alvarez, M. *La aportación de la Convención Europea a la definición de la política de Seguridad y Defensa de la Unión*, CIDOB, Barcelona (2004)

Alonso, M.A., Martínez, A., *Los determinantes del gasto militar en los países de la Alianza Atlántica: un estudio a través de un modelo de datos de panel para el período 1975-2005*, IX reunión de Economía Mundial, Madrid (2007)

Annan K, *A more secure world: our shared responsibility*, United Nations, New York (2004)

Aranda, E. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Servicios de Inteligencia: Un estudio comparado* (Pág. 92-102) en Cuadernos de Estrategia n. 127 (Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos), Madrid (2005)

Armengol, F. *El Banc Europeu de Reconstrucció i Desenvolupament: una institució financera internacional en el marc de la integració europea i la globalització*. Tesis Doctoral, Universitat Pompeu Fabra, Barcelona (2003)

Arteaga, F., *La 'quadriennial defense review' de 2006 y los planteamientos de defensa occidentales*, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

- *La Directiva de Defensa Nacional*. Real Instituto Elcano, Madrid (2005)

Avramides, C.A., *Alternative Models of Greek Defence Expenditures*, a Defence and Peace-Economics, 8 (2), 145-187 (1997)

Bailes, A. K. *The Institutional Reform of ESDP and Post-Prague NATO*, The International Spectator, vol. XXXVIII, n. 3, pl. 31-46 (2003)

Ballesteros, M.A. *La política espacial española en el ámbito de la defensa y seguridad común* – Real Instituto Elcano, Madrid (2004)

Bacaria, J. *La cumbre euromediterranea: balance y perspectivas*, Anuario del Centro de Investigaciones para la Paz (CIP), Madrid (2005)

Baqués, J. *La Política Europea de Seguridad y Defensa : déficits actuales y perspectivas de futuro*, Revista CIDOB d'afers internacionals, nº 57-58, Barcelona (2002)

Barbé, E. *La seguridad en la Nueva Europa*, Libros de la Catarata, Madrid (1995)

- *La política europea de Espanya*, Ariel, Barcelona (1999)

- *Política Exterior Europea*, Ariel, Barcelona (2000)

Barbé, E. y Sabiote, M. *Misiones de la Política Europea de Seguridad y Defensa*, Observatori de Política Exterior Europea, dossier especial n. 4, Bellaterra, Barcelona (2006)

Bardají, Rafael L. *La OTAN después de Praga*, Grupo de Estudios Estratégicos, Madrid. (2002)

- *La revision estratégica: ¿una puerta al futuro?*, Fundación para el Análisis y los Estudios Sociales, Madrid (2001)

- *Intereses y ambiciones nacionales de seguridad*, Grupo de Estudios Estratégicos, Madrid (2002)

Baricco, A. *Sobre la globalització i el món que es prepara*. La Magrana, Barcelona (2002)

Barth Eide, E. *Las operaciones de mantenimiento de la paz: pasado y presente*, Revista de la OTAN, nº 2, pp. 6-8. (2001)

Bastida, B. *La ampliación de la Unión Europea hacia el Este*, Papeles del Este, Barcelona (2001)

Batt, J. and Lynch, D. *Failing States and the EU's security agenda*, EU Institute for Security Studies, Paris (10/2004)

Becerril, B. y Beneyto, J.M. *La Europa de los veinticinco: desafíos políticos y económicos*, Ed. Dykinson, Madrid (2005)

Becerro, A. *Las nuevas fronteras de la Unión Europea* (pl. 65 a 81), de VV.AA, *La ampliación europea: desafíos y oportunidades*, Federación de Cajas de Ahorro Vasco-Navarras, Vitoria (2003)

Bell, R. *La mejora de las capacidades de la Alianza*, Revista de la OTAN, nº 2 (2002),
(www.nato.int/docu/review/2002/issue2/spanish/military_pr.html)

Beneyto, J.M. *Reflexiones sobre el futuro de la Política de Defensa y Seguridad de la Unión Europea*, Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, Madrid (2004)

Bennett, C. *La lucha contra el terrorismo*, Revista de la OTAN, nº 1, (2003), (www.nato.int/docu/review/2003/issue1/spanish/art2_pr.html)

Boyer, I. i Schmitt, B. *Es posible y conveniente que Europa recorte diferencias en lo relativo a las capacidades?* Revista de la OTAN, (2002)
(http://nids.hq.nato.int/docu/review/2002/issue3/spanish/debate_pr.html)

Brauer, J., *Military Expenditure, Economic Performance, and Political Economy of Conflict Resolution in Greece and Turkey*, (<http://www.aug.edu/sbajmb>), Augusta (EUA), (2001)

Bright, M. “*Futur Force. Germany plans to move from capabilities-oriented to affordable mission-oriented armed forces*”, Jane’s Defence Weekly, 18/08/2004, pp. 18-29. (2004)

Bundesministerium der Verteidigung *Principes Directeurs de la Politique de Défense*, Berlín, (2003)

Bustelo, P., *La Política de Defensa China: los planteamientos del nuevo ‘libro blanco’*. Real Instituto Elcano, Madrid (2005)

Cajal, M. *Documento sobre la Alianza de Civilizaciones*, Seminari Guerra i Pau en el segle XXI, CIDOB, Barcelona (2006)

Calduch, R. *El marco general de las relaciones estratégicas entre Estados Unidos y Europa* (pág. 115-146), en *Panorama Estratégico 2005/2006*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

Castells, M. i Serra, N. (Eds.), *Europa en construcción: integración, identidades y seguridad*, CIDOB, Barcelona (2003)

Clavera, J. *Las relaciones exteriores de la comunidad europea: cambio y continuidad*, Anuario Internacional del CIDOB, Barcelona (1990)

Colomer, J.M. *Grans imperis, petites nacions*, Proa, Barcelona (2006)

Colston, John (2004), “Adaptación de las capacidades a los compromisos”, *Revista de la OTAN*, nº 2
(www.nato.int/docu/review/2004/issue2/spanish/military.html).

Comisión Europea, *La economía de la Unión Europea: rumbo al crecimiento*, Bruselas (2003)

Constitución para Europa, *Proyecto de Tratado por el que se instituye una Constitución para Europa*, Oficina Publicacions Oficiales Comunidades Europeas, Luxemburgo (2003)

Cosidó, I. *Una defensa para el siglo XXI*, Liga Naval Americana, Madrid (2000)

- *La industria de defensa española ante la consolidación del sector en Europa*. Real Instituto Elcano, Madrid (2005)

- *Las Fuerzas Armadas del 2025: misiones, capacidades, estructuras, equipamiento y recursos humanos*, Fundación para el Análisis y los Estudios Sociales, Madrid (2001)

Chomsky, N., *Failed States: The Abuse of Power and the Assault on Democracy*, Metropolitan Books, Hardcover (2006)

- *El mundo después de Irak*, Txalaparta, Tafalla (2004)

Crene, Y. *L'Armée de terre française: un nouvel outil pour une nouvelle donné strategique*, (2002)
(www.defense.gouv.fr/terre/actu/discours/r0002.html)

Cuenca S. *Las fuerzas armadas, elemento relevante de la acción exterior del estado. Misiones internacionales*, (pág.53-82), Panorama Estratégico 2005/2006, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

Deger, S. i Sen, S., *Military Expenditure: The political Economy of International Security*, Oxford University Pres (1990)

- Delpech, T. *Le terrorisme international et l'Europe*, Institut d'Etudes de Sécurité, Cahiers de Chaillot, nº 56. (2002)
- De Dalmau, C. i Miralles, D. *L'acció exterior de la Unió Europea. Divisió insuperable?*, Revista Àmbits, editada pel Col·legi de Politòlegs de Catalunya, Barcelona (30/01/2004)
- De la Cámara, M. “*Un nuevo concepto estratégico para una nueva OTAN*”, en VV.AA., *El concepto estratégico de la OTAN: un punto de vista español*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Cuadernos de Estrategia, nº 110, Ministerio de Defensa, Madrid, pp. 19-54. (2000)
- De la Dehesa, G. *Quo vadis Europa?*. Alianza editorial, Madrid (2004)
- De Neve, A. et Mathieu, R. *Les armées d'Europe face aux défis capacitaires et technologiques*, Ed. Bruylant, collection Axes n. 28, Brussel·les (2005)
- De Puig, LL.M. *Historia de la Unidad Europea*, Grupo Anaya, Madrid (1994)
- De Rivero, O. *Los estados inviables: no desarrollo y supervivencia en el siglo XXI*, La Catarata, Madrid (2003)
- De Ruyt, J. *L'Acte Unique Européenne*, éditions de l'Université de Bruxelles, collection Etudes Européennes, Bruxelles (1987)
- De Wijk, R. *The reform of ESDP and EU-NATO Cooperation*, The International Spectator, vol. XXXIX, n. 1 (2004)
- Díaz, A. *La adaptación de los servicios de inteligencia al terrorismo internacional*, Real Instituto Elcano, ARI n. 52, Madrid (2006)
- Díez-Moreno, F. *El proceso de modernización de las Fuerzas Armadas en Revisión Estratégica de la Defensa. II Seminario*, Ministerio de Defensa, Madrid (2002)
- Dudley, L., Montmarquette, C. *The demand for military expenditures: an international comparison*, Public Choice, 37: 5-31, (1981)
- Dunne, J.P., Perlo-Freeman, S., Smith, R., *The Demand for Military Expenditure in Developing Countries: Hostility versus Capability*, (2007)

Dunne, J.P., Perlo-Freeman, S., *The Demand for Military Spending in Developing Countries*, International Review of Applied Economics, Vol. 17, n.1, pl. 23-48, (2003)

Dunne, J.P., Smith, R., *The Econometrics of Military Arms Races*, a Hartley & Sandler ed., capítol 10, Handbook of Defence Economics, North Holland (2007)

España y las Naciones Unidas, Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación, Madrid (2006)

Esquivel Lalinde, E. *La nueva fuerza de gendarmería europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (13/04/2005)

Esteve, F. i Pi, M. (eds.), *La proyección exterior de la Unión Europea en el Tratado Constitucional. ¿mejora o maquillaje?*, CIDOB, Barcelona (2005)

European Commission (2000), *Proceedings European Defence Procurement in the 21st century. Improving efficiency and enhancing competitiveness; the role of standardisation*, European Commission, Brussels.

Fatjó, P. i Colom, G. *La defensa de la UE. Voluntades políticas y capacidades militares básicas*, CIDOB, Barcelona (2005)

Fernández, N. *El impacto de un eventual Triunvirato sobre la política de defensa de la Unión Europea*, Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, Madrid (2004)

- *La política europea de seguridad y defensa en el debate sobre el futuro de la UE*, B.E.U.R., Madrid (2003)

Ferrer, X. *Els límits de la Unió Europea*, Mediterrània, Barcelona (2000)

Fojón, E. *Los conflictos de los Balcanes a finales del siglo XX*, Grupo de Estudios Estratégicos-Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2002)

- *Vigencia y limitaciones de la guerra de cuarta generación*, Real Instituto Elcano, nº 23, Madrid (2006)

Fontaine, P. *Una nueva idea para Europa*, Comisión Europea, Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas, Luxemburgo (2000)

Fournier Bermejo, A.J. (dir) *Diálogo mediterráneo. Percepción española*, Cuadernos de Estrategia nº 113, Ministerio de Defensa, Madrid (2001)

Fukuyama, F., *La construcción del Estado. Hacia un nuevo orden mundial en el siglo XXI*, ediciones B, Barcelona (2004)

Fundació per la Pau, *Per la pau: prou investigació militar!*, Anuari 2001-2002, Barcelona (2003)

Fundación Estudios Financieros, *España y las nuevas perspectivas financieras de la UE 2007-2013*, (2005)

Fursdon, E. *The european Defence Community, A History*, Macmillan, London (1980)

Gadea, M.D., Pardos, E., Pérez-Forniés, C., *Gasto en defensa y renta en los países de la Alianza Atlántica (1960-2002)*, a Hacienda Pública Española/Revista de Economía Pública, 170: 137-153, (3/2004)

García, C., *Las capacidades europeas: la cruda realidad de los números*, Real Instituto Elcano, Madrid (2003)

García Servert, R. « Las misiones de la Alianza Atlántica en el nuevo concepto estratégico », en VV.AA., *El concepto estratégico de la OTAN: un punto de vista español*, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Cuadernos de Estrategia, nº 110, Ministerio de Defensa, Madrid, pp. 57-88. (2000)

Garden, T. *Restauración de las relaciones*, Revista de la OTAN (2003) (<http://www.nato.int/docu/review/2003/issue2/spanish/art1.html>)

Gavin, V. *El rearme alemán y la Comunidad Europea de Defensa: 1950-1954*, Tesis Doctoral, Universitat de Barcelona (2005)

General Affairs and External Relations Council, *Headline Goal 2010* (2004) <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>

Gnesotto, N. *European defence. A proposal for a White Paper*, Institute for Security Studies, European Union (ISSE), París (2004)

- (dir.), *Política de Seguridad y Defensa de la Unión Europea (1999-2004)*, Institute for Security Studies, European Union, París (ISSE), París (2005)

Granell, F, *La Constitución Europea*, pl. 597-601, a Muns J. (ed), *Lecturas de Integración Económica. La Unión Europea*, Servei de Publicacions UB, Barcelona (2005)

- *Nuevas amenazas a la seguridad y a la paz*, Jornadas sobre la Reforma de las Naciones Unidas, Bilbao, (3/05/2006)

- *La Declaración de Berlín a los cincuenta años de los Tratados de Roma*, Revista de Derecho Comunitario Europeo, Madrid (2007)

Grant, C., *La brecha transatlántica: Cómo reunir las dos partes*, Director del Centro para la Reforma Europea, Londres (2003)

Graves, J.L. *The Post-Cold War Armored Vehicle Industries in Britain, Germany and France. A study in political economy and transition*, Greenwood Press, Westport. (2000)

Gubert, *La stratégie de sécurité nationale des Etats-Unis et ses conséquences pour l'Europe de la défense*, Assemblée de l'Union de L'Europe occidentale – Assemblée interparlementaire européenne de sécurité et de défense, Document A/1824. (2003)

- *Un concept stratégique européen – Aspects de défense*, Assemblée de l'Union de L'Europe occidentale – Assemblée interparlementaire européenne de sécurité et de défense, Document A/1841. (2003)

Haine, J.Y. « Les premiers pas d'une Europe stratégique », Bulletin n° 7, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu.org/) (2003)

- *ESDP : an overview*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu.org/esdp/01-jyh.pdf) (2003),

- *Berlin PLUS*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu.org/esdp/03-jyhb%2B.pdf) (2003)

Hartley, K., *The future of European Defence Policy: an economic perspective*, Defence and Peace Economics, 14 (2): 107.115, (2003)

Harley, K., Sandler, T. (eds), *The economics of defence spending: an international survey*, Routledge, Londres (1990)

- Heisbourg, F. *European Defence: Making it Work*, WEU Institute of Security Studies, Chaillot Paper n°. 42, Paris (September 2000)
- Hewitt, D., *Military Expenditures 1972-1990: The Reasons Behind the Post-1985 Fall in World Military Spending*, IMF, Washington (1993)
- Howorth, J. *European Integration and Defence: the Ultimate Challenge*, WEU Institute of Security Studies, Chaillot Paper no. 43, Paris (10/2000)
- Hu, T. *China marches forward*, Revista Jane's Defence Weekly (19/04/2007) (<http://www.janes.com/defence/news/jdw/jdw>)
- Huntington, S. *Xoc de civilitzacions*, Proa, Barcelona (1997)
- Ifestos, P. *European Political Cooperation*, Gower, Aldershot (1987)
- Ignatieff, M. *Guerra virtual*, Paidós, Barcelona (2003)
- Izquierdo, J. *Lecciones aprendidas: la Guerra de Irak desde la perspectiva francesa*, Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, Madrid (2004)
- Jones, James L. "La transformación de las estructuras militares de la OTAN", Revista de la OTAN, n° 1 (2004) (www.nato.int/docu/review/2004/issue1/spanish/military_pr.html)
- Jones, Jeffrey B., "French Forces for the 21st Century", Joint Forces Quarterly, n° 25, pp. 31-38. (2000)
- Kennedy, J.F. *The Strategy of Peace*, Popular Library edition, New York (1960)
- Kepel, G. *La Yihad: expansión y declive del islamismo*, Península-Atalaya, Barcelona (2001)
- *Fitna: guerra al cor de l'islam*, Pagès editors, Lleida (2005)
- Kogan, E. *European Union (UE) enlargement and its consequences for Europe's defence industries and markets*, Bonn International Center for Conversion (BICC), Bonn (2005)

Kolb, *Les conséquences des fusions des industries de défense en Europe*, Assemblée de l'Union de l'Europe occidentale – Assemblée européenne intérimaire de la sécurité et de la défense, Document A/1719. (2000)

Instituto Español de Estudios Estratégicos, *Panorama estratégico 2005/2006*, Ministerio de Defensa, Madrid (2006)

Labruna, R., *Las relaciones euromediterráneas*, Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE), Barcelona (2003)

Laqueur, W. *Terrorismo: formas y maneras*. La Vanguardia Dossier, Barcelona (01/2005)

Lefebvre, M. (coord.), *Quel budget européen à l'horizon 2013?*, Institut Français des Relations Internationales, Paris (2004)

Lellouche, P. *¿Hacia dónde se dirige la OTAN?*, Revista de la OTAN (2006), <http://www.nato.int/docu/review/2006/issue4/spanish/contents.html>

Leonard, M. *Por qué Europa liderará el siglo XXI*, Taurus pensamiento, Madrid (2005)

Leontief, W. Duchin, F., *El gasto militar: hechos y datos, implicaciones mundiales y perspectivas futuras*, Alianza D.L., Madrid (1986)

Libro Blanco de la Defensa, Ministerio de Defensa, Madrid (2000)

Libro Blanco de la Gobernanza Europea, Comisión de las Comunidades Europeas (25/07/2001)

Lindstrom, G. *The Headline Goal*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu.org/esdp/05-gl.pdf) (2003)

Lista, F. *Estudios sobre Inteligencia: Fundamentos para la seguridad internacional. Cooperación europea en materia de inteligencia* (Pl. 121-138), Cuadernos de Estrategia n. 127, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

Lundmark, M. “*The transatlantic defense industry market: future modes of integration*”, en Breakthroughs, vol. XI, nº 1, pp. 11.21. (2002)

Lynch, D. i Missiroli, A. *ESDP operations*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu-org/esdp/09-dvl-am.pdf). (2003),

- Márai, S., *¡Tierra, tierra!*, Salamandra, Barcelona (2006)
- Martin, I. *Las nuevas políticas de vecindad de la Unión Europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (2003)
- Mcnamara, R.S., *Reducing military expenditures in the Third World*, Finance and Development, Vol. 28 (1991)
- Masson, H. *La consolidation des industries de défense en Europe. Et Après ?*, Fondation Robert Schuman, Paris (2003)
- Mawdsley, J. i Quille, G. *The EU Security Strategy: a new framework for ESDP and equipping the EU Rapid Reaction Force*, International Security Information Service-Europe, Bruselas (2004)
- Mendez de Vigo, P. *Una política de defensa española para Europa*. Real Instituto Elcano, Madrid (2004)
- Mestres, L. *La PESC en el debate sobre el futuro de Europa*, Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE), Barcelona (2002)
- Military Balance*, International Institute for Strategic Studies, Londres (diverses edicions fins a la de 2006)
- Ministerio de Asuntos Exteriores y de Cooperación, *Guía de oportunidades profesionales en misiones de paz*, Madrid (2006)
- Ministerio de Defensa, *Revisión Estratégica de la Defensa*, Madrid (2003)
- Miralles, D. *La PESC i la PESD en la Constitución europea: principales novedades*, Observatori de Política Exterior Europea (IUEE), Working Paper n. 62, Barcelona (desembre 2004)
- Missiroli, A. *Euros for ESDP: financing EU operations*, Occasional Papers n. 45, Institute for Security Studies, Paris (06/2003)
- Morata, F. (dir.) *20 anys de Catalunya a la UE*, Institut Universitari d'Estudis Europeus (IUEE), Barcelona (2006)
- Morgan, R. *Western European Politics since 1945*, Batsford, London (1972)

Morzellec, J. le *Défense européenne*, Centre de Recherche sur l'Europe et le Mon Contemporaine, Paris (2001)

Murdoch, J. Sandler, T. *A Theoretical and Empirical Analysis of Nato*, a Journal of Conflict Resolution, 26 (2): 237-263, (1982)

Napoleoni, L. *Yihad, Como se financia el terrorismo*, Urbano Tendencias, Madrid (2004)

NATO, *Le sommet de Prague et la transformation de l'OTAN. Le guide complete*, Division Diplomatie Publique de l'OTAN, Bruselas (2003)

- *L'OTAN après Istanbul*, Division Diplomatie Publique de l'OTAN, Bruselas (2004)

- *La Force de Réaction de l'OTAN*, Briefing OTAN, Division Diplomatie Publique de l'OTAN, Bruselas (2004)

- *L'OTAN transformée*, Division Diplomatie Publique de l'OTAN, Bruselas (2004)

Núñez, J.A. *II Informe sobre las armas de destrucción masiva en el mediterráneo: una amenaza omnidireccional*, Instituto de Estudios sobre Conflictos y Acción Humanitaria, CIDOB, Barcelona (2006)

Nuttall, S. *European Political Co-operation*, Clarendon, Oxford (1992)

Nye, J. *Soft Power: the means to succes in world politics*, Public Affairs, New York, (2004)

Oliveras, A. i Ortega, O. (eds) *El militarismo en España: balance del ciclo armamentista español hasta 2007*, Icaria-Antrzyt, Barcelona (2007)

Ortega, M. *L'intervention militaire et l'Union Européenne*, Institut d'Etudes de Sécurité de l'UE, Cahier de Chaillot, n° 45, Paris (2001)

- *Petesberg tasks, and missions of the European Force*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu-org/esdp/04-mo.pdf) (2003)

- *Mas allá de Petersberg*, a Gnesotto, N., (dir.), *Política de Seguridad y Defensa de la Unión Europea (1999-2004)*, Institute for Studies of Security (ISS) de la UE, Paris (2005)

- *Cosmocracia: política global para el siglo XXI*, Síntesis, Madrid (2006)

- Piscitello, *La coopération en matière d'armements en Europe: les activités du GAEO et de l'UE*, Assemblée de l'Union de l'Europe occidentale – Assemblée européenne intérimaire de la sécurité et de la défense, Document A/1800. (2002)

- Posen, B. *EDSP & the structure of world power*, The international spectator (2004)

- Powell, C. *La cumbre de Berlín, el liderazgo de los « tres grandes » y el futuro de la Unión Europea*, Real Instituto Elcano de Estudios Internacionales y Estratégicos, Madrid (2004)

- Pujol, J. *Sobre Europa (i altres coses)*, Angle editorial, Barcelona (2004)

- Pulido, J. – *El papel de la inteligencia ante los retos de la seguridad y la defensa internacional. El papel de la inteligencia en la PESD* (pl. 62-83), a Cuadernos de Estrategia n. 130, Ministerio de Defensa – Instituto Español de Estudios Estratégicos, Madrid (2005)

- Ramonet, I. *Las guerras del s. XXI*, Mondaróni, Barcelona (2002)

- Reinares, F. *Conceptualizando el terrorismo internacional*, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

- *Mediterráneo y terrorismo internacional: ¿Un nuevo marco para la cooperación?*, Real Instituto Elcano, Madrid (14/09/2005)

- Rifkin, J. *El sueño europeo*, Paídos, Barcelona (2004)

- Rio, S. del (dir.) *Europa: El estado de la Unión*, Aranzadi, Barcelona (2006)

- Romeva, R. *Bòsnia-Hercegovina: lliçons d'una guerra*, Centre UNESCO de Catalunya/Editorial Mediterrània, Barcelona (1997)

- *Informe sobre el Séptimo y Octavo informes anuales del Consejo con arreglo a la disposición operativa n. 8 del Código de Conducta de la UE en materia de exportación de armas*, Parlamento Europeo, Bruselas (30/11/2006)

Ruperez, J. *La ONU en la lucha contra el terrorismo: cinco años después del 11-S*, Real Instituto Elcano, Madrid (83/2006)

Salazar, G. de, *El nuevo desafío: la proliferación nuclear en el umbral del siglo XXI*, CIDOB, Barcelona (2004)

Sanz, I. y Martínez, F., *Apoyo a la globalización y estado del bienestar*, Real Instituto Elcano, Madrid (21/12/2006)

Schmalz, U. *The Amsterdam Provisions on External Coherence: Bridging the Union's Foreign Policy Dualism?*, European Foreign Affairs Review, vol. 3, n. 3, (1998)

Schoutete, P. *La coopération politique européenne*, Labor, Brussels (1980)

Segura, A. *Senyors i vassalls del segle XXI*, La Campana, Barcelona (2004)

- *Más allá del Islam*, Alianza, Madrid (2001)

Serfaty, S. (dir.) *The future of the transatlantic defense community. Final report of the CSIS commission on transatlantic security and industrial cooperation in the twenty first century*, Center for Strategic and International Studies, Washington (2003)

Serra, F. *La Constitución europea y la PESC*, Real Instituto Elcano, ARI 131, Madrid (2004)

Serra, N. *El progreso de la política de defensa europea*, Política Exterior, CIDOB, Barcelona (2001)

Schloten, *Une politique de défense européenne: contribution à la Convention*, Assemblée de l'Union de l'Europe occidentale – Assemblée européenne intérimaire de la sécurité et de la défense, Document C/1798. (2002)

Schmitt, Burkard, *Armaments cooperation in Europe*, Institute for Security Studies, UE (www.iss-eu.org/esdp/07-bsarms.pdf), (2003),

- *“Vers un marché européen des équipements de défense?”*, Les dossiers européens, n° 3, (www.iss-eu.org) (2003)

- “*Vers l’Agence européenne d’Armement, de Recherche et de Capacités*”, Défense, nº 109, (www.iss-eu.org/new/analysis/analy079.html) (2004)

SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) Yearbook, *Armaments, disarmament and international security*, Fundació per la Pau, Barcelona (2006)

Smith, R. *The demand for military expenditure*, a The Economic Journal, 90: 811-820 (1980)

- *The demand for military expenditure*, a K.Hartley i T.Sandler (eds), Handbook of Defence Economics. Vol.1, Ámsterdam: Elservier Science B.V., 69-87 (1995)

Solana, J. *Una Europa segura en un mundo mejor*, Consejo Europeo de Tesalónica, (2003)

- *Summary of the remarcks made by Javier Solana, EU High Representative for the Common Foreign and Security Policy*, Meeting of EU Defence Ministers, Brussels, 17 May 2004. (2004)

Sorroza Blanco, A. *De la Convención a la Constitución: La seguridad y la defensa en la UE*, Real Instituto Elcano, Madrid (2004)

Schurmann, F. *The Logic of World Power*, Pantheon Books, New York (1974)

Stiglitz, J. *El malestar de la globalització*, Empúries, Barcelona, (2002)

Soto, A., *La modernización militar de China y el eventual fin del embargo de la UE a la venta de armas*. Real Institutio Elcano, Madrid (2004)

Tamames, R., *El siglo de China*, Planeta, Bcelona (2006)

Thieux, L., *La amenaza terrorista: ¿un nuevo desafío para la seguridad europea?*, Observatori de Política Exterior Europea, Institut Universitari d’Estudis Europeos, Workin Paper nº 55, Universitat Autònoma de Barcelona (2004)

Tiron, R. « *European Defense Agency raising hackles in U.S.* », National Defense Magazine. Agosto 2004, (2004)

Torreblanca, J, i Sorroza, A. *La Unión Europea en 2005: Crisis interna, déficit de proyección exterior*, Panorama Estratégico 2005/2006, Instituto Español de Estudios Estratégicos, Real Instituto Elcano, Madrid (2006)

Van Creveld, M. *The transformation of war, the most radical reinterpretation of armed conflict since Clausewitz*, The free presse, New York (1991)

Vanguardia Dossier, *Imperio o gobierno mundial*, Barcelona (2002)

- *El terrorismo internacional*, Barcelona (2005)

Veiga, F. *La paz simulada, una historia de la guerra fría: 1941-1991*, Alianza editorial, Madrid (2006)

Verre, S. le, “*La composante navale de l’Europe de la Défense: vers une marine européenne?*”, Bulletin d’Études de la Marine, nº 25, pp. 32-36. (2002)

Viñals, F. i Puente, M.L. *Análisis escritos y documentos en los servicios secretos*, Herder, Barcelona (2003)

Viñas, A., *Armas y encomía: ensayo sobre las dimensiones económicas del gasto militar*, Fontamara, Barcelona (1984)

- *Economía de la defensa y defensa económica: una propuesta reconceptualizadora*, Centro de Estudios Constitucionales, Madrid (1984)

VV.AA *La doctrine actuelle des forces terrestres, 1/2-2/2*, Objectif Doctrine nº 39 y 40, Commandement de la Doctrine et de l’Enseignement Militaire Supérieur de l’Armée de Terre, Ministère de la Defense (www.cdes.terre.defense.gouv.fr) (2004)

- *Un nuevo concepto de la defensa europea*, XI Curso Internacional de Defensa, Ministerio de Defensa, Madrid. (2004)

- *Europe defence. A proposal for a White Paper*, European Union Institute for Security Studies, París (2004)

- *Dancing with Giants: China, India and the global economy*, Banco Mundial e Instituto de Estudios Públicos de Singapur (2005)

- *Construir Europa desde España: los nuevos desafíos de la política europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (2005)

Wilkinson, *Les forces aériennes européennes projetables*, Assemblée de l'Union de L'Europe occidentale – Assemblée interparlementaire européenne de sécurité et de défense, Document A/1836. (2003)

- *La défense européenne et la puissance maritime*, Assemblée de l'Union de l'Europe occidentale – Assemblée européenne intérimaire de la sécurité et de la défense, Document C/1813. (2003)

Withington, T. *El imperio de los ejércitos*. La Vanguardia Dossier, Barcelona (gener 2005)

Yañez Barnuevo, *L'avenir des industries aéronautiques européennes de défense*, Assemblée de l'Union de L'Europe occidentale – Assemblée interparlementaire européenne de sécurité et de défense, Document A/1823. (2003)

Zheng, B., *Diez puntos de vista sobre el ascenso pacífico de China y sobre las relaciones entre China y la Unión Europea*, Real Instituto Elcano, Madrid (20/12/2005)

Alguns webs consultats

Agència Europea de Defensa
<http://www.eda.europa.eu/>

Centre d'Estudis Estratègics de Catalunya
<http://www.ceec-cat.org/>

Consell Unió Europea
<http://consilium.europa.eu/>

Defence News
<http://www.defencenews.com/>

Defensa y seguridad
http://www.gmv.es/defensa_seguridad/sistemas_avanzados.htm

Diccionario de armas
<http://www.coleccionables.com.ar/armas/armabc.htm>

El web militar
<http://militar.org>

EU Institute for Security Studies
<http://www.iss-eu.org/>

Europa. La historia de la Unión Europea
http://europa.eu/abc/history/index_es.htm

Europa, el portal de la Unión Europea
http://europa.eu/index_es.htm

Grupo Estudios Estratégicos
<http://www.gees.org>

Historia de las relaciones internacionales durante el siglo XX
<http://www.historiasiglo20.org/GLOS/index.htm>

Inteligencia, espionaje, servicios secretos
<http://www.intelpage.info/index.htm>

Instituto Español de Estudios Estratégicos
<http://www.ieee.es/>

Jane's
<http://www.janes.com/>

Naciones Unidas
<http://www.un.org/>

Observatori de Política Exterior Europea
http://selene.uab.es/_cs_iuee/catala/obs/

Parlament Europeu
<http://www.europarl.europa.eu/>

Revista de l'OTAN
<http://www.nato.int/docu/review.html>

The online Global Defence Marketplace
http://selene.uab.es/_cs_iuee/catala/obs/

The International Institute for Strategic Studies
<http://www.iiss.org/publications/the-military-balance>

United Nations – Office for Disarmament Affairs (ONUDA)
<http://disarmament.un.org/>